

РУСКА ПИСЬМЕННОСТЬ
IX. 3.

ТВОРИ
СТЕПАНА
РУДАНЬСКОГО
ТОМ ТРЕТІЙ

2012

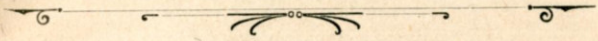

B. 2597/3

РУСКА ПИСЬМЕННІСТЬ.
ІХ, 3.

ТВОРИ

СТЕПАНА РУДАНЬСКОГО.

ТОМ ТРЕТІЙ.

Накладом товариства „Просьвіта“.

У ЛЬВОВІ, 1914.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

6р.

Друковано 5000 примірників.

Ціна оправного примірника 1 К 60 с,
в красній оправі 2 К.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ И-36 358

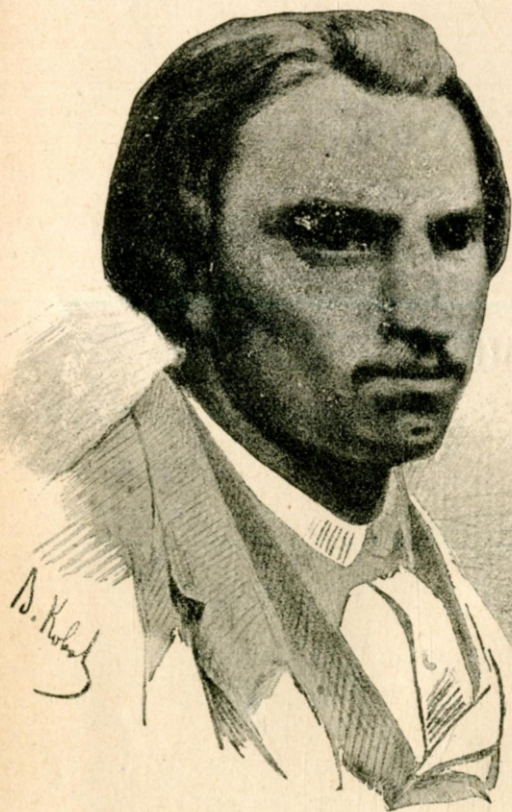
М. 30901/3

Омирова Іліяда.

(I.—XXIV.)

Стефан Руданьский.

ПІСНЯ ПЕРВА.

Повітре. Гнів.

ТКАНЬ.

З-початку просить ся Співа оспівати тії пропачії бої, якії почали ся за гнівом Ахилла (1—7). Потому розказуєть-ся і самий початок гніву: До ахейського стану приходить Хриз, Аполлонів піц, і хоче викупити свою дочку, недавно взятую в неволю і оддану Агамемнону (8—21). Хриза проганяють, і Аполлон за тее посилає неміч на військо (22—52). Ахилло радить ся, чим би бога ублагати. Калхас, віщун, радить оддати Хризовую дочку, радить і Ахилло (53—129). Агамемнон за тее з Ахиллом сварить ся, пристає оддати Хризовую дочку, но бере за тее Ахиллову бранку, Врисовую дочку, хотяй його Нестор од того спиняє (130—311 і 318—347). За такую кривду Ахилло з військом своїм мирмидонським кидає Ахеїв і з ними поспільно бити ся не хоче; мати йогоTheta за те похваляє і по його просьбі обіщає послі нагороду (348—427). Тим-часом військо чистить ся водою і молить ся Аполлону (312—317). Хризівна з дарами одвозить ся к батьку, і вина проходить (428—487). Но Дій на Олімпі в потайній розмовіTheta обіщає, що Троянці будуть поти побивати, аж поки Ахеї не дадуть Ахиллу, чого він бажає (488—533). Злая на Троян Ира довідуєть-ся про тую розмову, починає з Дієм за столом сваритись (534—567), і од сеї сварки всі боги сумують, но їх зве-селяє Ифест кривоногий (568—611).

Про гнів співай, Співо, Пиленька Ахилла,
Лютій, що тьму лиха народив Ахеям,
Багато душ сильних ік Невиду справив
Молодців, самих же оддав псам на страву

- 5 Та птахам усяким. Так Дій волю вблів,
Як іще з-початку підняли незгоду
Владар Атрієнко і дивний Ахилло.
- А хто-ж із богів їх довів до незгоди?
Син Діїв та Литин. Він, на царя гнівний,
- 10 Звів на військо неміч, і гинули люди
За те, що зневажив Хриза Атрієнко.
Прийшов було під той до суден ахейських
Дочку визволяти, прийє велик викуп,
І шлик Аполлонів у руках держачи
- 15 З ціпком щирозлотим, всіх благав Ахеїв,
А найбільше двох тих царів Атрієнків:
»Атрієнки й ви всі славнії Ахеї!
Хай-же вам Олімпські допоможуть забрати
Пріямове місто й щасливо вернутись!
- 20 Дайте мені дочку та прийміте викуп
Ради Аполлона, Дієвого сина.»
І всі до одного Ахеї пристали
Попа вшанувати і викуп узяти,
Тільки Агамемну не по мишлі стало:
- 25 Він зле його справив, ще й грізно промовив:
»Щоб я тебе, діду, не бачив край суден
Ні сьогодні знову, ні завтра за-ново!
Ціпок тобі божий і шлик не pomoже:
Її не пуцú я, поки вона в мене
- 30 В далекій Аргеї краси не позбуде,
Мої хусти ткучи та зі мною сплючи.
Іди й не гніви нас, як-що жити хочеш.»
Мовив, — задрижав дід, мові не перечив:
Пійшов по-над беріг ревучого моря
- 35 І óдаль зайшовши, старий помолив ся
Царю Аполлону, Литиному сину:
»Учуї, Сріблoluкий, щó Хризу обходиш
І Киллу сьвятую, ще й Тенедом радиш,
Сьвіте! як коли я храм сьвятий твій красив,

- 40 Або як коли я палив тобі стегна
Волові й козині, вчини мою волю :
Одяч мої сльози стрілами Данаям.»
Помоливсь — і велухав Аполлон старого,
І гнівний пустив ся з вершини Олимпу,
- 45 Взявши лук на плечі та критую тулу :
І на плечах стріли брязком брязкотіли
На ходу, а йшов він до ночі подібний.
Сїв по-одаль суден, та як стрілу кинув,
Аж бренькіт ударив од срібного лука.
- 50 З-початку наліг він на собак та мулів,
Потому й на військо, стрілу налучивши,
Вдарив — і вогнями костирі палали.
Деять день по стану сигнали ся стріли,
В десятій Ахилло оповістив раду, —
- 55 Бо йому те вклала Ира білоплеча :
З жалю по Данаях, що так помирали :
І скоро всі люди до купи зійшли ся,
Устав і промовив скорохід Ахилло :
»Тепер, Атрієнку, мабуть нам бурлакам
- 60 Назад одпливати, коли живі будем :
І війна й повітре нівечать Ахеїв.
Так давай спитаймо віщуна якого,
Попа чи сновиду, бо і сон од Дія,
Розгадать, за що так Аполлон гнівить ся :
- 65 Чи за брак приносів та обітниць наших,
Чи з баранів жиру та із кіз добірних
Він бажа́, щоб тільки нас поратувати.»
Промовив — і сїв сам. По йому підняв ся
Калхас Оесторенко, ворожбит найлучший :
- 70 Він знав, що тепер є, що було і буде,
І судна ахейські він вів до Ільйону
Все віщобою тою, що бог Аполлон дав.
Так отож він мудрий ісаказав і мовив :
»А хочеш, Ахилле Дію милий, знати

- 75 Про гнів Аполлона, царя стрілобоя,
То я тобі й скажу, тільки поклени ся,
Що словом і ділом за мене обстанеш;
Може прогнівлю я першого з Аргеїв
Владаря, щó в його в послуху Ахеї.
- 80 А цар неспинимий в гніві на сірому;
Бо хоч він на той час і гнів занехає,
Та помету, аж поки її не докаже,
На серці все має. Так кажи: поможеш?«
В одвіт йому мовив скорохід Ахилло:
- 85 »Сьмілій, та будь певний, кажи божу волю.
Кленусь Аполлоном, щó йому молячись
Данаям ти волю божу одкриваєш,
Що поки живий я на білому сьвітї,
Нїхто із Данаїв край суден на тебе
- 90 Руки не наложить, — і сам Агамемнон,
Щó в нас тепер мабуть найлучший з Ахеїв.«
І віщ неповинний осьмілів і мовив:
»Не за брак приносів та обітниць наших,
За пона ж лак того, щó цар не вповажив,
- 95 Не одпустив дочки та не прийняв дарів,
Стрілобій нам лиха завдав, і завдасть ще,
І од мору руку не раньше одїйме,
Аж батькови дочку оддамо чорняву
Без викупу, дарма, та приноси в Хризу
- 100 Принесем, — тогдї, знать, прощеними будем.«
Промовив, і сїв сам. По йому підняв ся
Храбрый Атрієнко, владар Агамемнон,
Сумний; гнівом тяжким чорні його думи
Заплили, а очи вогнем запалали.
- 105 На Калхаса люто спозирнув і мовив:
»Віще злий! для мене добра ти не скажеш:
Вічне тобі мило злеє віщувати;
Добра ж ти нїколи нї сказав нї діяв!
Тай тепер Данаям видаєш за боже,

- 110 Стрілобій ніб лиха за те і дає їм,
Що я славних дарів за Хризову дочку
Не схотів узяти. Дарма ж, хоч волюю
Її й вдома мати більше Клитемнистри,
Чесної дружини; хоч вона не гірше
- 115 Ні станом ні видом, ні умом ні ділом, —
Але не перечу оддати, як треба.
Волюю народ свій цілити, не губити.
Но пай мені дайте, я один з Аргеїв
Без паю не буду, воно й не пригоже.
- 120 Бачите ж бо всі ви, що мій пай одходить.“
Аж до його мовив скорохід Ахилло:
Красший і скупійший за всіх Атрієнку!
Як тобі дадуть пай добрії Ахеї?
Спільного не видко, щоби де лежало:
- 125 Що з городів мали, те пороздавалось;
А з люду збирати знову — не приходить.
Одай її богу; ми ж тебе, Ахеї,
Тричи та чтиричи вважим, коли Дій нам
Дасть завоювати Трою стіновиту.»
- 130 В одрік йому мовив владар Агамемнон:
»Храбрый ти, Ахилле, ти мов бог, а все пак
Не хитри! не вмовиш і не ошукаєш.
Хочеш, щоб самому мати пай, а я б то
Так і був; ще кажеш, щоби мій оддати?
- 135 Та ще як дадуть пай добрії Ахеї
По душі, так хай він буде одноцінний:
А не схотять дати, так сам я добуду
Хоч твій, хоч Аянтів, хоч пай Одиссеїв
Візьму; зақволить той, до кого прийду я.
- 140 Але про се діло й потім поговорим,
А тепер на море чорне судно стягнем,
Гребців що найлучших одберем, приноси
Покладем, за ними Хризівну хорошу
Введем; а хто старший ватажкою буде:

- 145 Аянт, Ідоменій, чи Одиссей мудрий,
Чи ти, Пиліенку, зі всіх хоробрійший,
Щоб нам стрілобоя ублагать дарами.»
Аж Ахилло глянув з-під лоба і мовив:
»Дурню ти набитий, лисице лукава!
- 150 Хто-ж тебе послуха з розумних Ахеїв,
Чи йти у дорогу, чи ворогів бити?
Не Трояни храбрі причиною того,
Що я тут воюю. Вони мні не винні,
Волів моїх, коней вони не займали,
- 155 Ніколи й у Фтії людній та родючій
Хліба не спасали, бо нає добре ділять
Тінисті гори та шумнее море.
Ми за тебе, дурню, прийшли, тобі в радість,
За честь Менелая і твою, псовидо,
- 160 До Троян; про се ти не мислиш, не дбаєш,
Ще хвалиш ся пай мій у мене одняти,
Що за тяжку працю дали мні Ахеї.
Я ж з тобою паю рівного не маю,
Од-поки Ахеї з Троянами бють ся.
- 165 Дарма, що найбільше кровавого бою
Мої несуть руки; а прийде роздача,
Так тобі пай більший, а я й мало взявши
Любо йду до суден стомляний війною.
Тепер іду в Фтію, гаразд користнійше
- 170 З суднами до дому іти і безчестний:
Ти богатства, скарбу тут не роздобудеш.»
В одрік йому мовив владар Агамемнон:
»Тікай, коли хочеш, тебе не прошу я
Для мене зостатись; є зо мною другі,
- 175 Що мене вповажать, більше ж Дій премудрий.
А ти мені гірший за всіх отаманів:
Тобі тільки сварки, війни й бійки милі;
І хоч ти хоробрій, так то тобі бог дав.
Іди ж з кораблями, з челядю своєю,

- 180 Рядь у Мирмидонів; про те я, хоч зли ся,
Не тужу й не дбаю, та ще й от-що скажу:
Як Аполлон хоче Хризівни у мене,
То я її в судні з челядю своєю
Пішлю, але в тебе Врисівну хорошу
- 185 Сам візьму з наміту, пай твій, щоб ти відав,
Що я старш од тебе, щоб не сьмів і другий
Зо мною рівнятись і рівнею зватись.»
Мовив — і Пильєнко закинів, і серце
У грудях мохнатих забилось на двоє:
- 190 Чи меч йому гострий схопивши од боку
Розсіять громаду і вбить Атрієнка,
Чи гнів залишити, серце зупинити.
Але-ж він вагав ся мислями ще й серцем, —
Меч добував гострий, як прийшла Паллада;
- 195 А її послала Ира білоплеча,
Що обох їх рівно серцем полюбила.
Та Пильєнка з-заду за чуб і вхопила,
Видима йому лиш а другим нікому.
Здивувався Ахилло, обернувся, побачив,
- 200 Що то єсть Паллада, запалав очима
І крикнув і мовив бистрими словами:
»Чого прийшла ти йще, Дієвая дочко?
Чи не кривду бачить царя Атрієнка?
Але тобі кажу і те певне буде,
- 205 Що він живо душу вихвалками згубить.»
Аж йому сказала сив'ока Паллада:
»Прийшла я спинити гнів твій, коли вчуєш.
А мене післала Ира білоплеча,
Що обох вас рівно серцем полюбила.
- 210 Спили свою ярість, меча не витягуй,
А словами хочеш — ганьби, скільки влізе.
Вперед тобі кажу і те вірне буде:
Мати-меш ти швидко в троє стільки дарів
За кривду сю, тільки послухай нас, стихни.»

- 215 * В одрік їй промовив скорбхід Ахилло:
»Слід воно, богине, обох вас послухать,
Хоч жовчею серце кишить; воно й гоже:
Бо хто богів слуха, того й вони чують.«
Спустив тяжку руку на держально срібне,
- 220 В піхву меч великий всунув, не перечив
Палладиній мові, і вона до дому
Вознеслась, до Дія і до всіх безсмертних.
А Пильєнко знову прикрими словами
Мовив к Атрієнку, гніву не спинивши:
- 225 »Песячі твої очи, оленее серце!
Ні на бій збруїтись разом із народом,
Ні йти на облаву з лучшими з Ахеїв
Не сьмів ти ніколи, бо се смерть для тебе.
Тобі лиш по стану широкім ахейським
- 230 Дари одіймати в того, хто перечить.
Царю людодіде! плохі твої люди,
А ся б тобі кривда остатньою стала!
Але тобі кажу і страшно клену ся,
Кленує я ціпком тим, що вже листя й лозів
- 235 Не дасть, як пеньок свій на горах покинув,
І вже не рости-ме, бо мідь обтесала
Кору і початки, і тепер Ахеї
В руках його носять, судці й праводавці
Од бога надані, — велика ся клятва:
- 240 Що колись Ахилла тра буде Ахеям
Усім; допомгти їм не в силі ти будеш,
Сумний, коли тьма їх під Ектором буйним
Смертею поляже і ти сам занудиш,
Злосний, що зневажив красшого з Ахеїв.«
- 245 Промовив Пильєнко, і ціпком об землю
Брохнув з золотими цвяхами і сїв сам.
Атрієнко також злив ся; аж на тее
Встав миломов Нестор, говорун Пилійський.
Солодна од меду була його мова;

- 250 На очах у його вже два покоління
Люду перемерло, що з ним росло й жило
В багатому Пилі, вже він третим радив.
Так отож він мудрий і сказав і мовив:
»Се-ж то іде туга на землю ахейську!
- 255 Се-ж то звеселить ся Пріям, його діти!
І другі Трояни серцем ізрадіють,
Як тільки почують, що ви сварите ся,
Ви з Данаїв перші на війні й на раді!
Послухайте! ви йще молодші од мене;
- 260 А мені лучалось і з красними мовить
Як ви, та і тії мене не цурались.
Таких я не бачив, та вже й не побачу,
Як Піріюой се-б то, Деривант володар,
Кеней із Ексадом, Полифим хоробрий
- 265 Або Өиз Егенко, рівний до безсмертних.
Сильнійші були то з надземного люду,
Сильнійші були то, з сильнійшими й бились;
Зьвірів горохижих і тих стеребили.
І з тими я мовив, приходивши з Пилу,
- 270 З апийського краю, бо самі й прохали,
І враз з ними й бив ся, скільки міг; — із ними
Теперішнім людям не слід воювать ся; —
Та й ті мою мову і раду приймали.
Так і ви прийміте, бо прийняти гоже.
- 275 Ані ти, будь ласкав, не бери дівчини,
Зостав йому пай той, як дали Ахеї;
Ні ти, Пиліенку, супротив цареві
Не йди, бо поваги йще нігде такої
Цар не мав, кому лиш Дій подавав славу.
- 280 Правда, ти храбрійший, бо мати богиня,
Та він таки старший, бо підданих має.
Годі ж, Атрієнку, не гнівись; а я вже
Попрошу Ахилла стихнуть, бо він поміч
Всім дає Ахеям на лютому бою.»

285 В одрік йому мовив владар Агамемнон:
»Все так воно, дїду, по правді ти кажеш;
Та сей усіх хоче переднійшим бути,
Всіми володіти, всіми заправляти,
Всіми верховодить, але я не вважу.

290 Коли його сильним боги учинили,
То не вже і лайку йому дозволяють?»

Коли се ту мову перервав Ахилло:

»Та мене б назвали хирним і нікчемним,
Щоб тобі усе я справляв, щб накажеш.

295 Наказувать можеш другому, а мною
Не води; тебе я слухати не стану.
Друге тобі скажу і вбий собі в пам'ять,
Що я ні з тобою ні з другим не буду
За дівчину битись; ви дане берете.

300 Але щб я маю в моїх суднах чорних,
Того не візьмеш ти без моєї волі;
А спробуєш тільки — щб бачили й знали,
Що кров твоя чорна по ратищу бризне.»

Так один другого лаючи повстали

305 І раду кінчили край суден ахейських.
Пильєнко к намітам та кораблям чорним
Пійшов з Менит'енком, з челядю своєю;
Атрієнко ж судно опустив на море,
Гребців два десятки одібрав, приноси

310 Богу дав, за ними Хризівну хорошу
Привів; за ватажку став Одиссей мудрий.

Тільки вони сіли, водою поцпили,
Атрієнко війську звелів обмиватись.

І військо обмилось, бруд у море злило,

315 Склало Аполлону добірні приноси,
Волові й козині, край берега моря,
І гар аж до неба з димом підняла ся.

Так чинило військо; та цар Агамемнон
Не забув, чим перше похвалявсь Ахиллу,

- 320 І мовив Талєйву та ще й Евривату,
Своїм самим щирим кликунам і слугам:
»Ідїть до наміту Пильєнка Ахилла,
Берїть і ведїте Врисівну хорошу;
А не дасть — так сам я візьму її в його,
325 З чернею прийшовши; тогдї гірше буде.«
Так і одпустив їх, та ще й пригрозив ся.
Слуги і нераді пійшли по-над море,
Прийшли до намітів, суден мирмидонських.
Його край наміту та чорного судна
330 Найшли. Їх побачив — не зрадїв Ахилло.
Та й вони змішались, шануючи князя
Стали, не питають, нічого й не кажуть.
Тогдї він їх думи пізнав і промовив:
»Здорове вам, слуги людської і божї!
335 Ходїть! не ви винні, винен Агамемнон,
Що казав іти вам по Врисівну-дїву.
Так іди ж, Патрокле, виведи їм дїву,
Дай вести; а се нам колись свїдки будуть
І в богів щасливих і у людей смертних
340 І в царя лихого, коли нужда буде,
Щоб я подав поміч при лихїй годинї
Війську, бо він скніє у думках пропацих
І зладить не зможе заднього з передним,
Щоб здорові билась край суден Ахеї.«
345 Мовив, і Патрокло вчинив його волю:
Вивів із наміту Врисівну хорошу,
Дав вести, — і тї до суден ахейських
Пійшли, та нерада пійшла й молодиця.
А Ахилло сплакав, одїшов од війська,
350 Сїв над сивим морем, дивлючись на хвилю,
І довго звав матір, руки простягнувши:
»Матїнко! безвічним ти мене родила;
Так нехай би чести сподобив Олимпський
Громодїй, а то я і того не маю.

- 355 Мене Атрієнко, владар Агамемнон,
Не вчестив, бо пай мій він узяв для себе.«
І мовив і плакав, — і зачула мати
У глибині моря край батька старого.
І хутко імглою виступила з моря,
360 Впоруч коло його сіпаканого сіла,
Рукою пестила, мовила й питала:
»Чого плачеш, сину? щό з тобою сталось?
Роскажи, не тай ся, хай обое знаєм.«
Тяжко застогнавши, Ахилло промовив:
365 »Відаєш ти добре, щό тобі й казати?
Були ми у Өиві, місті Өтивона;
Місто зруйнували і все сюди здали,
І всім тим Ахеї як слід поділились,
І Хризову дочку дали Атрієнку.
370 А Хриз був у Хризї поном Аполлона.
Отож і прийшов він до суден ахейських
Дочку визволяти, приніс велик викуп,
І шлик Аполлонів у руках держучи
З цїнком щирозлотим, всіх блага в Ахеїв,
375 А найбільше двох тих царів Атрієнків.
І всі до одного Ахеї пристали
Попа вшанувати і викуп узяти;
Тільки Агамемну не по мишлі стало,
Він зле його справив та ще й пригрозив ся.
380 Одійшов дїд сумний назад; Аполлόν же
Вчув його молитву, бо любив старого,
Вдарив по Аргеях стрілою, і люди
Безустанно мерли, всюди стріли божі
По стану ахейським синались. Віщун нам
385 Одкрив справедливо волю стрілобою;
Я первий порадив бога ублагати.
За се Атрієнка взяла жовч; він скочив,
І чим погрозив ся, тее уже сталось:
Ту на бистрім судні чорняві Ахеї

- 390 Повезли у Хризу з божими дарами,
А отсе з наміту кликуни у мене
Врисівну узяли, що дали Ахеї.
Так, коли ти можеш, заступись за сина
І вблагай за мене Дія, коли в його
- 395 Словом або ділом ласку заслужила.
Нераз бо я в батька чував у сьвітлицях,
Як ти похвалялась, що якось Кроненка
Ти одна з безсмертних і поратувала,
Як другі Олимськї вязать його хтіли :
- 400 Аѳина-Паллада, Посидій та Ира.
Ти прийшла й не дала пута наложити,
Ти того сторука на Олими зазвала,
Що в богів Вріяром а в людей Егеєм
Зветь-ся, що міцнійший силою за батька.
- 405 Він коло Кроненка сидів величавий,
І його жажнулись боги, не вязали.
Так се пригадавши присядь, обвий ноги,
То може він вволить помогти Троянам
До суден та моря одігнать Ахеїв
- 410 І бить, щоб усім їм з царя була втіха
Та й сам Атрієнко, владар Агамемнон,
Звідав, що зневажив красшого з Ахеїв.»
Аж до його Θета з плачем одрікає:
»На віщо-ж тебе я зродила, скормила?
- 415 Хочби коло суден без сліз, без печали
Ти був, коли вік твій недовгий, короткий ;
А то ти безвічний і разом нещасний
Над усіх, тебе я в лихий час родила.
Сее все сказати Дію-громобою
- 420 На Олими пійду я, і він може велуха.
А ти зоставай ся коло прудких суден
Гнівний на Ахеїв, і не йди до бою.
Вчора одійшов Дій до чорного люду
В Окіян на учту зо всіма богами.

425 І днів через двацять на Олімпі прибуде;
Тоді піду к Дію в мідяний будинок,
Обівию коліна — і він мене вслуха.»

Мовила і зникла, а того лишила
З тугою на серці по дівчїні гожїй,
430 Що силою взято.

Одиссей тим-часом
Допливав до Хризиди з божими дарами.
І ледве заплили в глибоку затоку,
Враз вітрила зняли, в судно поскладали,
Щоглу вервечками к гнізду притягнули
435 Мерщїй, в саму пристань веслами поплили,
Поскидали котви, к носу привязали,
Далі й самі вийшли на беріг приморський,
Винесли приноси стрільцю Аполлону,
І Хризидна вийшла з летючого судна.

440 Її к бувванови Одиссей привівши,
Здав на руки батьку милому і мовив:
»Післав мене, Хризиде, владар Агамемнон
Тобі дочку дати а богу приноси
Вчинить за Ахеїв, щоб нам ублагати

445 Царя, що тьму лиха наробив Аргеям.»

Мовив, здав на руки, і той прийняв дочку
Милую, а тїї божїї приноси
Край буввана зараз в ряд постановили
І руки помили, посип підійняли,

450 І Хризид знявши руки за них помолвив ся:
»Учуй, сріблелукий, що Хризиду обходиш
І Киллу сьвятую, ще й Тенедом радиш:
Як учув мою ти первою молитву
І мене вповажив і скарав Ахеїв,

455 Так тепер еще раз вчини мою волю:
Поратуй Данаїв при лихїй годинї.»

Помолвивсь, і вслухав Аполлон старого.
По молитві дарам посип учинили,

- Вязі завернули, побили, обдерли,
460 Стегна одрубали, жиром перекрыли
В два листи, а з-верху всячини наклали.
І дід скалниками топив, вино чорне
Лив, а хлопці з-боку рогачі держали.
Як згоріли стегна і нутро розналось,
465 Скрипили останки, на скінки знизали,
І спекли дотепно і все повиймали,
Та скінчивши працю обід спорядили:
Їли, і їх серцю нічого не бракло.
А коли всі трунки і страву спожили,
470 Тоді джури пива в миски наточили
І всіх частували, даючи чарками.
Цілий день мольбами ласкавили бога
Ахейській джури, співаючи пісень,
Молячи стодія, — і він слухав радий.
475 Скоро зайшло сонце, мрака наступила,
Вони лягли спати коло носа судна;
А скоро зірниця рожевая встала,
Вони потягли ся к ахейському стану.
Аполлон на путь їм подав вітер зручний,
480 І ті звели щоглу, напяли вітрила;
Середне вітрило здулось, судно бігло,
Румяная хвиля ревла коло киля,
А судно по хвилі плило, сікло воду.
А тільки прибули до суден ахейських,
485 Вони чорне судно витягли на сушу,
На піски, колоди важкі підкотили,
І самі розбились по суднах, намітах.
А там усе гнівний коло суден бистрих
Сидів Пилієнко, скорохід Ахилло:
490 Ніколи і в раду славному не вдавав ся,
Ніколи і в бійку, а сидячи серце
Вялив, бо бажав сам і війни і бійки.
Аж от як настала дваїцята зірниця

- І пішли к Олимпу боги віковічні
495 Слід за Дієм, Θета не забула просьби
Синової, встала із хвилі морської,
На велике небо-Олимп прийшла рано;
Застала Кроненка, що сидів особо
На висшій вершині гірного Олимпу.
- 500 Сіла впоруч його, коліна обняла
Лівою, а в праву взявши підбородя,
Ік Кроненку Дію з просьбою сказала:
»Батьку Дій! коли я тобі поміч дала
Словом або ділом, вчини мою волю:
505 Вповаж мого сина, що і так безвічний
Над усіх, його ж ще владар Агамемнон
Не вчестив, його пай він узав для себе.
Вповаж його, Дію, владарю Олимпський!
Дай Троянам силу, поки всі Ахеї
- 510 Його не вповажать, честю не вшанують.«
Мовила; Дій хмарний нічого не мовив,
Він мовчав. Та Θета ж, як обняла ноги,
То так і держала і знову пристала:
»Обіцяй хоч вірне, кивни головою;
515 Хоч одмов безстрашний, щоб я уже знала,
На-скільки з безсмертних я неповажнійша.«
І тяжко здихнувши хмарний Дій промовив:
»Біда, що перечить ти мене підводиш
Ірі; вона тяжко сердить мене буде.
- 520 Вона й так на мене при богах безсмертних
Клепа, каже: поміч подаю Троянам.
Але йди-но хутко, щоб тебе не взнала
Іра, а я сповнить усе пестарюсь,
Та ще й головою кивну, щоб ти знала:
525 Бо се есть у мене найбільша ознака
Для богів, що все те істинне, незмінне
І вірне, на що лиш кивну головою.«
І повів Кроненко чорними бровами,

- І заворушилось пахуче волося
530 В бога над богами, що й Олимп хитнув ся.
Порадивши раду, розійшлись: та в море
Глибоке пустилась з ясного Олимпу,
Дій у дім. Боги всі з столів повставали
Батькови на-зустріч; не осьмів ніхто з них
535 Сидіть до приходу, всі були на зустрічі.
Але ледве сів він на свій стіл, аж Іра
Уже добре знала, що з ним умовлялась
Θета сріблонога, доч діда морського, —
І к Дію Кроненку преками сказала:
540 »Хто з богів з тобою рано умовляв ся?
Усе тобі мило по-одаль од мене
Вести мови скриті; мені ж ти ніколи
Розумом не скажеш про те, що замислиш.«
В одрік їй на теє батько божий й людський:
545 »Про, не сподій ся усі мої думи
Знать; тобі се халеп, хоч ти й моя жінка!
Що пак тобі можна знать, то раньше тебе
Ніхто не зізнає ні з богів ні з люду;
А що богів мимо задумать я схочу,
550 То ти й не випитуй і не домагай ся.«
Аж йому сказала поважная Іра:
»Кроненку нещасний! що ти отсе мовив?
Та я й не питаюсь і не домагаюсь;
Спокійно ти можеш думать, що захочеш.
555 Мені тільки страшно, щоб тебе не збила
Θета сріблонога, доч діда морського.
Зрана вона в тебе була, ноги брала,
І ти кивав мабуть, що вважиш Ахилла
Та погубиш многих край суден ахейських.«
560 В одрік на сю мову хмарний Дій промовив:
»Все слідиш мене ти, хоч я й не таю ся.
Але сим нічого не вдієш, а тільки
Не по серцю станеш; тогді гірше буде.

- Коли воно так єсть, так моя в тім воля;
565 А ти сиди тихо, мого слова слухай.
Не то, — всі Олімпські тобі не допоможуть,
Коли я на тебе спущу тяжкі руки.«
Мовив — задрикала поважная Пра
І тихо присіла, серце зупинивши.
570 Всі боги смутились у Дієвім домі;
Один тільки Іфест почав свою мову,
Втішаючи матір, Пру білоплечу:
»Отсе ж то погане та паскудне діло,
Що ви із-за смертних тільки сварите ся
575 Та на богів смуток зводите; немила
Наша й учта буде, коли зло панує.
Раджу тобі, мати, щó й сама ти знаєш:
Стерпи се од батька Дія, щоби знову
Батько не завів ся, учти нам не збавив.
580 Забажає тільки блискавник Олімпський,
То й з столів нас скине, бо він тяжко дужий.
Схиляй його лучше словами м'якими,
Тоді ласкав буде і Олімпський з нами.«
Промовив, підняв ся, подвійную чарку
585 Дав матері в руки і до неї мовив:
»Знеси, стерпи, мати, хоч тобі і прикро,
Щоб я тебе милу очима не бачив
Битою; тогді я і в жалю не зможу
Помогти: з Олімпським страшно сперечатись.
590 Раз мене, коли я здумав боронити,
Він кинув за ногу з божого порога;
Цілий день летів я — і вже на заході
Брохнув ся на Лімен, ледве тільки живий.
Там мене й прибрали Синтийські люди.«
595 Мовив, — усьміхнулась Пра білоплеча,
Усьміхнувшись, чарку од сина прийняла;
Тогді він і другим з-права подавать став
Солодкий напитек, черпаючи з миски.

- І великий сьміх став у богів щасливих,
600 З погляду, як Іфест служив у сьвітлицях.
Так весь день, аж поки сонце не погасло,
Пили, і їх серцю нічого не бракло.
Хорошая лїра була в Аполлона,
А пісень співали Сїви голосніі.
- 605 А коли сьвіт ясний сонячний погаснїв,
Вони всяк до дому пїйшли спочивати;
Бо всїм їм по дому вибудував змислний
Іфест кривоногий, по замислам мудрим.
Сам же Дїй Олимпський пїйшов до постелї,
610 Де дрїмав бувало, як сон милий сходив,
І лїг, і лягла з ним Пра злостольна.

ПІСНЯ ДРУГА.

Сон. Рада. Перегляд кораблїв.

ТКАНЬ.

Нїчю, щоб оддячить Агамемнону за кривду Ахиллу, Дїй посилає на його такий сон, щоб він узавтра виступив до бою і що влача буде (1—40). Агамемнон раненько одкриває свою думу ахейським отаманам і скликає раду (41—100). На радї перевіряєть-ся у війську, которому не довіряє, і радить навмисне збиратись до дому; військо натомившись довгою війною думає, що й справді, кидаєть-ся в розтіч і враз до одливу кораблї готуєть (101—154). Но Одиссей, піднятий Палладою, то просьбою то грізьбою задержує військо і раду становить (155—210); буйного Фєрзита за буйную мову ціпком побиває і завдає страху (211—277). Військо тихомирить-ся і схиляєть-ся к бою; Одиссей і Нєстор давними і новими знаками уєвняють, що Троя буде взята, а Агамемнон назначає бїйку і додає охоти к бою (278—393). Військо готуєть-ся; отамани в Агамемнона приносять приноси і в його пирують, а військо в намітах сили підкрепляє та богів благає, і кожна дружина з своїм отаманом виступає

к бою (394—484). Тут перебирають ся і судна і люди і всі отамани, які тільки вийшли з царем Агамемноном на війну Троянську (485—785). Трояни дізнають ся, що Ахеї встали, і самі виходять на поле із своїми побратимами; в них отаманить Ектор Пріяменко. Слідує перегляд і їхнього війська (786—877).

- Спали і боги всі і збруйніі люди;
Один Дій не відав милого спокою,
А все думу думав: як Ахилла вважить
Та погубить многих край суден ахейських?
- 5 І одна лиш дума лучшою здала ся,
Щоб на Атрієнка лихий сон наслати,
І зараз закликав і до Сна промовив:
»Лети, лихий Соне, до суден ахейських,
Зайди до наміту царя Гамемнона
- 10 І передай ясно, що́ я тобі кажу.
Вели узбруїти всі полки ахейські,
Сьогодні він візьме Трою широченну,
І боги Олімпські тому не перечать;
Прихильная Ира всіх їх помирила,
- 15 На Троян находить погибель лихая.»
Послухав Сон Дія, полетів із неба,
Прилетів живенько до суден ахейських,
Зайшов до наміту царя Гамемнона;
Він спав у наміті в солодкій дрімоті.
- 20 Став над головою в постаті Нильєнка,
Що́ його найбільше слухав Атрієнко.
І тихо схилив ся і мовив Сон божий:
»Спиш, хоробрий сину славного Атрія?
Не годить ся спати всю ніч отаману,
- 25 В кого стільки люду і клопоту стільки;
Послухай мене лиш, я вістник од Дія,
Що́ тебе і одадь жалує й милує;
Вели узбруїти всі полки ахейські,
Сьогодні ти візьмеш Трою широченну,

- 30 І боги Олимпські тому не перечать. —
Прихильная Ира всіх їх помирила,
На Троян находить погибель од Дія.
Запам'ятай добре, та не забудь сего,
Як тебе покине солодка дрімота.»
- 35 Промовив — і здимів, а того й покіннув
Думати про тес, чого бути не може.
Думав за день дурень Трою звоювати,
А того й не відав, що там Дій задумав,
Що має на бійці Троян і Данаїв
- 40 За одно оддати на болі і стони.
Зі сну пробудив ся — голос іще чути.
Сів він підійнявшись, взяв тонку сорочку,
Тільки що пошиту, накинув кирею,
Взяв на білі ноги виступці хороші,
- 45 Звісив через плечі висріблений меч свій,
І взяв щіпок батьків вічне некрушимий,
І пійшов до суден мідяних ахейських.
Тільки що Зірниця на Олими піднялась
Дію і всім другим добри-день оддати,
- 50 Зараз він покликав кликунів горластих
Скликати на раду патлатих Ахеїв,
І тії скликали, а тії збирались.
Спершу велів сісти старикам поважним
У Пильського князя Нестора край судна.
- 55 Вони посідали, і він став казати :
»Послухайте, милі! Спав я сеї ночі
І сон божий видів. Як дві каплі, Нестор —
І станом похожий і видом і складом,
Став над головою і словами мовив :
- 60 »Спиш, хоробрий сину славного Атрія?
Не годить ся спати всю ніч отаману,
В кого стільки люду і клопоту стільки.
Послухай мене лиш, я вістник од Дія,
Що тебе і одаль жалує й милує :

- 65 Вели узбруїти всі полки ахейські,
Сьогодні ти візьмеш Трою широченну,
І боги Олімпські тому не перечать, —
Прихильная Ира всіх їх помирила;
На Троян находить погибель од Дія.
- 70 Запамятай добре!« — і тільки промовив,
Десь ніби іздимів, а я й пробудив ся.
Так тепер давайте підіймать Ахеїв;
Я їх попереду словом попитаюсь,
Скажу їм на суднах тікати до дому,
- 75 А ви вже словами кожного спиняйте.«
Промовив — і сїв він. По нему підняв ся
Нестор, князь дідичний пісчаної Пили,
І став говорити й розумно казати:
»Милі отамани і князі аргейські!
- 80 Сказав би хто другий, що сон такий видїв,
Назвали б брехнею і віри не йняли;
Но видїв найкрасчий із цілого війська,
Так давайте справді підіймать Ахеїв!«
Промовив Нильєнко — і вийшов із ради.
- 85 Встали і оддали поклін свій цареві
Усі отамани. А народ збирав ся.
Як бува часами, що пчоли роями
Із скали пустої ідуть безконечне,
Китяхами вють ся по цвітах весенних,
- 90 Одні сюди вють ся, другі туди вють ся, —
Так народ роями з кораблів, з намітів
Збирав ся на беріг глибокого моря
На чорную раду. І Мова палала
І їх підганяла, і вони збирались,
- 95 І рада шуміла, і земля гудїла,
Як вони сїдали, і шум був великий.
Кликунів аж девять кричали, щоб стихли,
Слухали гетьманів, годованих Дїєм.
І тільки затихли, місяця позаймали,

- 100 Тоді підійняв ся Гамемнон володар
З ціпком некрушимим, що викував Іфест.
Іфест його дав був Дієві цареві,
Дій передав Ермі, забієві Арга,
Ерма дав ціпок той славному Пелопу,
105 А Пелоп Атрію, отаману люду;
Атрій перед смертю передав Өиесту,
А Өиест оставив сему Гамемнону
І передав виєпи і цілу Аргею.
Він на його спершиє і мовив Аргеям:
110 »Братчики Данаї, Ярієві слуги!
Звів мене Кроненко в лихую годину!
Перш пообіцяв ся і зволив недобрий,
Що я візьму Трою і тогді верну ся,
Тепер друге здумав і каже безславно
115 Іти до Аргеї стільки люду збувши.
Так воно вже мабуть подобалось Дію,
Що городів многих повалив вершини,
Тай іще повалить; бо він тяжко сильний.
Но соромно буде чути і нащадкам,
120 Що стільки й такого ахейського люду
Дарма воювало, що з ворогом билось
Далеко слабіщим і кінця не ждало.
Бо як-би захтіли Ахеї й Трояни
Миром помиритись, та перелічитись,
125 І усіх Троянів, які є, зібрали,
А самі Ахеї десятками стали,
І тих по одному взяли вино лити,
Для многих десятків їх би не дістало:
На стільки раз більше ахейського люду
130 Против тих Троянів, що в городі бють ся.
Но з городів других є в них побратими,
Ратиєники сильні — вони й заступають
І не дають взяти славного Ільйону.
Уже девять років Дієвих минуло,

- 135 Кораблі підгнили, припони ізтліли,
Жінки наші вдома та діти малії.
Давно виглядають, а ми іще досі
Того не зробили, на що з дому вийшли.
Так щó я вам ражу — послухайте всі ви :
- 140 Тікаймо на суднах до рідного краю,
Не взяти нам Трої, широкого міста.«
Промовив — і серце всякого забилося,
Забилося і того, щó може й не слухав.
І рада шуміла як буйная хвиля
- 145 На морі Йкарійськiм, коли Евiр з Нотом
З Дiевої хмари на него подують,
Або як Зефир той нивою хвилює,
Бiгом побiгає і колося клонить ;
Так по цiлій радi народ хвилював ся :
- 150 Тiї к суднам бiгли, аж пiд iх ногами
Курява вставала, а тiї кричали
Кораблi спускати, рови прочищати,
Аж крики iх били у самеє небо ;
Уже і колоди з-пiд кораблiв брали.
- 155 От-так би Аргеї не ждучи й вернулись,
Як-би до Паллади Пра не сказала :
»Дочко невтомима козульного Дiя !
Чи-ж так і до дому у рiднюю землю
Утiчуть Аргеї по хвилi мореськiї ?
- 160 Чи-ж кинуть на славу Троян та Прiяма
Аргейську Єлену, за котору стiльки
Ахеїв погiбло далеко од рiду ?
Нi ! бiжи до люду мiдяних Ахеїв,
Кожного затримай тихими словами,
- 165 І не дай тягнути кораблiв у море.«
Сив'ока Паллада послухала мови,
Льотом полетiла з вишини Олиму,
Прилетiла живо до суден ахейських,
Найшла Одиссея, мудрого як Дiя.

- 170 Він до свого судна і не дотикав ся,
Бо йому до серця туга підступила.
Так йому Паллада стала і сказала:
»Мудрий Одиссею, дивний Лавертенку!
Чи вже-ж ви втічете у ріднюю землю,
- 175 Спустивши на море кораблі снащенні?
Чи вже-ж ви на славу Трояи та Пріяма
Кинете Єлену, за котору стільки
Ахеїв погибло далеко од роду?
Ні, не губи часу, іди до Ахеїв,
- 180 Кожного затримай тихими словами
І не дай тягнути кораблів у море.«
І пізнав він голос щирої Паллади,
І пійшов він живо, і скинув кирею,
І взяв її слідом Евриват Івацький.
- 185 А той пійшов живо, найшов Гамемнона,
Взяв ціпок у него вічне некрушимий,
І пійшов до суден мідяних ахейських.
Кого не здибав де, князя чи гетьмана,
Ставав перед кожним і розважно мовив:
- 190 »Чи-ж тобі не соромно боятись, небоже?
Оставай ся тута та других задержуй.
Іще ми не знаєм думок Атрієнка,
Може він питає і карати хоче;
Не всім було й чути, що казав на раді;
- 195 Коли-б не озлив ся, не наробив лиха,
Бо гнів бува сильний у царя народу;
Честь його од Дія і Дій його любить.«
А кого з народу находив крикливим,
Ціпком його тріпав і сердито мовив:
- 200 »Зупинись, небоже, та слухай ся других,
Що за тебе красчі; ти слабый, безсильний,
Невидний на бійці, незначний на раді;
Не всім нам Ахеям і царями бути;
Зле панів багато, хай один пан буде,

- 205 Хай один цар буде, кому вже Кроненко
Дав ціпок і право у нас царювати.«
І всіх зупинив він, і знову на раду
З кораблів, з намітів кинули ся з криком,
Як ніби та хвиля ревучого моря,
210 Що в береги беть-ся, море заглунає.
І всі посідали, місця позаймали,
Один не стихав лиш Өерзит язикатий,
Що умів, бувало, бридкими словами
Без уму і встиду царів попрекати,
215 Щоб тільки Аргеїв до сьміху довести.
Він був найпоганьший зі всіх під Ільйоном,
Зівсім косоокий і кривий на ноги,
Горбатії плечі всунули ся в груди,
А голова клином, ще й рідковолоса.
220 Противніций був він найбільше Ахиллу,
Та ще Одиссею, бо за всіх ганьбив їх.
Тепер Гамемнона він почав ганьбити.
Ахеї і злились і гнівались тяжко,
А він Гамемнона на все горло лаяв:
225 »Чим ти, Атрієнку, не радий, не ситий?
Наміти у тебе повнісенські міді,
Много у намітах і дівчат добірних,
Що Ахеї дали, як города брали.
Чи ти йще бажаєш, щоб хто із Троянів
230 Приніє тобі викуп за сина з Ільйону,
Котрого добуду чи я, чи хто другий?
Чи може ти знову хочеш молодиці,
Щоб з нею денебудь спати-обійматись?
Не слід тобі, царю, зло робить Ахеям.
235 Діти ми плохії, баби, не Ахеї!
Ідьмо ми до дому, а його оставмо
Надгорода брати; тогді він пізнає,
Чи нас йому треба, чи не треба може.
Він у нас зневажив самого Ахилла,

- 240 Він у його вирвав його надгороду.
Щастя твоє, царю, що Ахилло смирний,
А твоя б неправда остаточною була.»
От-так дорікав він царя Гамемнона.
Аж до його кинувсь Одиссей премудрий,
- 245 І з-під лоба глянув і сердито мовив:
»Өерзите заїдний, крикуне горластий!
Стихни і не важ ся царів дорікати,
Бо ти найпоганьший з цілої громади,
Що враз з Атрієнком вийшла до Ільйону.
- 250 Не тобі на радї про царя казати,
Погань говорити, поворот трубити.
Іще ми не знаєм, як буде в нас діло,
І чи зле, чи добре вернутись Ахеям.
Ганьбиш Атрієнка, царя Гамемнона,
- 255 Що йому Данаї много надавали.
І за те на радї його зневажаєш.
Но я тобі кажу, і то певне буде:
Почую іще раз, що ти будеш лаять,
Не будь в Одиссея голови на плечах,
- 260 Не зовись я більше батьком Телемаха,
Як тебе не схоплю, не здеру одежі,
Свити і сорочки, що встид закриває,
А самого з плачем не пушу до суден
Та ще і цїнком сим не пугну із ради.»
- 265 Мовив — і по спинї цїнком його вдарив.
І скорчив ся бридкий і бризнули сльози;
І синяк червоний виступив на плечах
Од цїнка тяжкого; і сїв він і тряс ся
І бридко поглядав і утирав сльози.
- 270 Аж тїї сумні і тїї сьміялись,
І один другому з-тиха промовляли:
»О, добра немало Одиссей завдіяв,
І раду радячи і війну ведучи;
Но тепер зробив він найлучшее діло,

- 275 Що сего паскуду здержав од наруги.
Серце його сьміле більше не посьміє
Бридкими словами царів зневажати.«
Так казали люди. І Одиссей мудрий
З цїпком підійняв ся: край його Паллада
- 280 Кликуном обралась, всіх загамувала,
Щоб задні й передні ахейські діти
Вислухали мову і розум пізнали.
І став він розумно мовити й казати:
»Се вже, Атрієнку, здумали Ахеї
- 285 Перед цїлим сьвітом тебе осоромить.
Вони занехали, щє колись казали,
Як люди з Аргеї в поход виступали.
Казали повернуть, як Ільїон добудуть,
А тепер як діти, як тії вдовиці,
- 290 В сльозах забажали до дому вернутись.
Доволі є праці, можна забажати.
Другий через місяць по жінці занудить
На судні весельнім, як його задержать
Бурі зимовії та здутее море.
- 295 А ми тут пробули цїлих девять років,
Так тому й не диво, що тужать Ахеї
Край кораблів гнутих. Не стидно нам далїй
І дарма сидїти і дарма вертати.
Так уже пождїмо, трохи потерпімо,
- 300 Щоб нам перевірить Калхасову правду,
Бо ми добре знаєм, тай ви тому сьвідні,
Кого обминули смертельнії Хири.
Вчера, позавчера, як судна ахейські
Збирались в Авлідї на лихо Троянам,
- 305 І ми при криниці на бувванах божих
Клали для безсмертних славнії приноси
Під явором пишним, де джерело било,
З'явило ся знамя. Дракон червонястий,
Страшний, мов Олимпекий на сьвіт його сплотив,

- 310 З-під буввана виліз і скочив на явір.
Там горобинята малії сиділи
На самім вершечку, закриті листям;
Горобинят вісім, а мати девята.
Дракон і поїв їх, пискунят маленьких.
- 315 Літала ще мати, за дітьми тужила;
Він схопив і тую, за крило пійнявши.
Но тільки поїв він і стару і діток,
Як бог зробив диво із того дракона:
Зараз його в камінь обернув Крененко.
- 320 Ми тогді стояли, тільки дивувались,
Но як тее диво вийшло під приноси,
Так до нас і мовив Калхас божевільний:
»Що-ж ви замовчали, чорняві Ахеї?
Та-ж вам Дій премудрий з'явив своє знамя,
- 325 Що пізно, не пізно, слава не загине.
Як той поїв діток і заїв старую,
Молоденьких вісім, а стару девяту,
Так і нам тут битись девять літ прийдесть-ся,
А в десятій візьмем місто широченне.«
- 330 Так він нам і мовив, так воно і сталось;
Тепер оставайтесь, збруйнії Ахеї,
Аж поки не візьмем Пріямове місто.«
Сказав — і Аргеї страшно загукали,
І загули судна од гику Ахеїв;
- 335 Так вони хвалили мову Одиссея.
Аж от до них мовив Нестор Геринійський:
»Та се ми до лиха басмо як діти,
Що їм і не в думці военная справа.
І що-ж наші будуть клятви, обітниці?
- 340 З вогнем пійде й рада і людська умова
І зливи і руки і певнее слово.
Стільки літ пробувши, сваримо ся тільки,
А способу к ділу найти не находим.
Ти в нас, Атрієнку, добрий розум маси,

- 345 Так ти і веди нас на грізнії бійки.
А тії один, два, щó мислять иначе,
Тії хай счезають, а по їх не буде.
Не пійдем в Аргею, поки не пізнаєм,
Вірна, чи невірна Діева ознака.
- 350 Бо Кроненко, кажу, дав таки ознаку.
І коли на судна сідали Аргеї,
Щоб Троянам нести і смерть і погибель,
Він із-права блискав, добрий знак даючи.
Так ніхто й не думав до дому вертати,
- 355 Не обнявши перше дівчини із Трої,
Та не одплативши за муки Єлени.
А хто забажає до дому вернутись,
Так хай лиш візьметь-ся за корабель чорний,
Він первий дістане смерти та загуби.
- 360 Радь же нами, царю, та слухай і других;
Не залишне буде, щó й я тобі скажу.
Поділи ти військо на семі, коліна,
Збий семю з семею, коліно з коліном,
І коли Ахеї на тее пристануть,
- 365 Знати-менш, хто гірший і хто лучший буде,
Бо усякий буде бити ся за себе.
Знати-менш, щó й міста не дає узяти:
Чи божая воля, чи людська незмога.»
- В одвіт йому мовив Гамемнон володар:
- 370 »Лучший ти на раді всіх синів ахейських!
Коли-б Дій, Паллада та Аполлон дали
Таких хоч десяток порадних Ахеїв,
Давно би пропало Пріямове місто,
Взяте і обдерте нашими руками.
- 375 Но сам Дій Кроненко завдав мені горя,
Справив на незгоди та на суперечки.
Я отсе й Ахилла за дівчину бранку
Словами зневажив; я всему виною.
Но як ми зійдемося, тогді безпремінно

- 380 Лихая погибель на Трою нападе.
Так тепер до бою ідть : попоїжте,
Та поостріть клюги, щити обдивить ся,
Дайте попоїсти коням бистроногим,
Теліжки поправте, та вже памятайте.
- 385 Щоб весь день оддатись страшному Ярію.
Бо тогді спочинку ні краплі не буде,
Хиба ніч наступить і злість загамує:
Спотіє і ремінь на грудях од щиту,
Зімліють і руки на ратищу твому,
- 390 Спотіє і кінь твій теліжку везучи:
А кого побачу поодаль од бою,
Що буде ховатись край суден вінчастих,
Тому не минути собак або птахів.»
- Мовив — і Аргеї сильно загукали,
- 395 Мов хвиля на прірві, як Нот її двигне
На дикую скелю, що вічне у хвилі,
Звідки вітри буйні на ню не подують.
Встали і снували межі кораблями,
Топили в намітах і їли обіди,
- 400 І кожний молив ся богам віковічним,
Щоб смерти позбутись та вдару Ярія.
І сам Гамемнон цар приносив Кроненку
Вола пяти років, жиришого в стаді,
І скликав найстарших, найлучших Ахеїв,
- 405 Нестора з початку, потім Ідомея,
Потім двох Аянтів і сина Тидея,
Потім Одиссея, мудрого мов Дія.
А Менелай храбрый прийшов і без зову,
Бо знав увесь клопіт братового серця.
- 410 Кругом вола стали, зливи підійняли,
І з ними молячись, Гамемнон промовив:
»І сильний і славний Дію Хмароходе!
Хай не зайде сонце і мрака не впаде,
Поки двір Пріянів не оберну в попіл,

- 415 Поки його брами вогнем не поналю,
Не розпорю бронї в Ектора на грудях,
Мідею крухкою, та многих з дружини
Не положу гризти землю сировую.»
- Мовив — та Кроненко не вгараздив мови,
420 Прийняв ніби дари, а праці не збавив.
А ті помолившись зливи позливали,
Завернули вязи, убили, обдерли,
Одрізували стегна, тлущею покрили,
У двоє зложивши, сирівцем поклали,
425 Усе підпалили сухими скіпками,
А нутро пробивши Іфесту оддали.
І як стегна зникли і нутро розпалось,
Посікли й останки, на рожни побрали,
Попекли дотепно, усе повиймали,
430 І по тії праці обід спорядили.
І їм на обіді нічого не бракло.
Коли ж питя й їдло все було спожито,
Нестор Геринійський почав своє слово :
»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
- 435 Ніколи і часу тратити даремне,
І те одкладати, щó боги судили ;
Вели викликати кликунам ахейським,
Щоб народ збирав ся коло суден чорних,
А ми всі пійдемо по стану ахейським,
440 Щоб живо збудити грізного Ярія.»
Гамемнон володар йому не перечив,
І зараз покликав кликунів горластих,
Скликати до бою патлатих Ахеїв.
І тії скликали, а тії збирались,
445 Славні отамани кругом Атрієнка.
Двигнула ся також із ними Паллада
З дорогим, нетлінним і безсмертним знамям,
Щó з його сто китях золотих одвисло,
Всі на диво звиті, кожна в сто приносів.

- 450 З ним вона ходила по війську ахейським,
І йти підмовляла і кожному в серце
Сили додавала до війни та бійки;
І стало їм битись далеко миліще,
Ніж плисти на суднах до рідного краю.
- 455 Як вогонь голодний на чорних вершинах
Палить ліс великий і сяє далеко,
Так і бляск од міді, при поруху війська
Сяючи в повітрі, доходив до неба.
- Мов стада великі птахів перельотних,
460 Мов журавлі, гуси, лебеді шиясті
В азійській долині на джерелах Кайстра,
Сюда й туди вючись, тріпають крилами,
Кричать до сидючих і глушать долину,
Так стаї народу з кораблів, з намітів
- 465 Висипали разом в долину Скамандрєську,
І під ними й кіньми земля гремотіла.
І стільки їх стало в долині Скамандрєській,
Скільки листу й цвіту весною буває.
- Як мухи без ліку цілими роями
470 Літають весною по хліву пастушій,
Коли по дійницях молоко збирають,
Стільки на Троянів стало серед поля
Патлатих Ахеїв, готових до бою.
- Як козарі добрі жваво розбирають
475 Козині отари, як вони зібють ся,
То так отамани сюда й туди вились
І строїли строї. Із них Гамемнон цар
Головою й видом подібний до Дія,
Станом до Ярія, грудьми до Посіда.
- 480 Як бугай у стаді красчий між волами,
Бо до його в стаді горнуть ся телиці,
Так і Атрієнка волів Дій сьогодні
Поставити лучшим із лучних гетьманів.
Скажіть мені правду, Олимпській Співц,

- 485 Бо ви есте всеюди і знаєте все ви,
А ми тільки чуєм, а знати — не знаєм,
Які у Данаїв були отамани,
Бо черні не скажу і не перелічу,
Хоч-би десять уст мав і десять язиків
- 490 І голос невтомний і мідяне серце.
Як ви, Дія дочки, Олімпській Спиви,
Не скажете самі, хто був під Ільйоном,
Я лиш про гетьманів та кораблі скажу.
Пинелій і Літ, Аркезил, Проонір
- 495 І Клоній — то були гетьмани Віотів,
Що в Ірії жили, в камяній Авліді,
У Схіні і Сколі, в ліснім Етевоні,
У Өеспіі, Греї, в пільнім Микалісі,
Що край Арми жили, Ілезья, Ериөри,
- 500 Що жили в Ельоні, Ілі, Петеоні,
В Окалі й Медеї, у славному місті,
В Копах і Евтризі, у голубій Өисві,
Що жили в Хороні, в пільному Альярті,
Що були в Платеї, що в Глісанті жили,
- 505 Що були в Підөйвах, у славному місті,
Та сьвятім Онхисті з гаєм Посиддя,
Що в винії Арні та в Мідії жили,
Та у сьвятій Нісі і край Анондону.
Їх одних там було пять десятків суден,
- 510 І в кожному судні сто двадцять Віотів.
Славних Асплидонян, Минських Орхоменян,
Вели Ярієнки, Аскалаф і Яльмен,
Що їх Астіюха в Актора Азьєнка
Дівчиною мала, у терем зайшовши,
- 515 Та з Ярієм сильним крадькома обнявшись;
І з ними йшло разом три десятки суден.
Діти Наволенка, Іфита старого,
Схедій з Епистрофом вели Фокіянів,
Що жили в Киприсі, в камяній Пиөоні,

- 520 У святії Крисї, Давлідї, Панопї,
Що в Анеморїї та Ямполї жили,
Та ще над рікою над Кифисом жили
І над Лилеяном, Кифисовим стоком.
І з ними йшло разом сорок суден чорних,
525 І вони в-двох разом вели Фокіянів
І займали місто з ліва од Віотів.
В Локрів отаманив Аянт Оіленко,
Меньший од Аянта Теламонїєнка,
Бо був тонкогрудий і малого зросту,
530 Но в ратищі первий помежи Ахеїв.
Се були із Кини, Опонта, Кальяра,
Із Висси і Скарфи і славних Авгеїв,
Із Тарфи й Өорони, з-над жерел Воагру;
І з ним ішло разом сорок суден Локрів,
535 Усе тих, що жили по той бік Еввії.
А славних Авантів, що жили в Еввії,
В Халкидї, Іретрі і в винній Іет'єї,
У Дїєвім містї приморськїм Киринтї,
Що були в Каристї, та жили у Стирі,
540 Вів син Халкодонтів, Ярієва лїзка,
Славний Елефинор, отаман Авантів.
З ним ішли Аванти із заду патлаті,
Завзяті і вдатні легкими колами
На ворога грудях бронї пробивати.
545 І з ними йшло разом сорок суден чорних.
Тих, що із Аєинів, із славного міста
Царя Ерехоїя, що його Паллада
Аєинська кормила, а руга родила
І в багатім храмі аєинськїм поклала,
550 Де чури ахейські, як годи минають,
Вівцями й волами благають богиню,
Тих вів Петесенко, Менесоїй хоробрий,
Що в сьвітї не було рівного до його
І строїти коней і ставити військо,

- 555 Один тільки Нестор, і то, що старіщий.
За ним ішло разом п'ять десятків суден.
Аянт з Саламину вів дванадцять суден
І він їх поставив край рядів аонських.
У тих, що із Аргу, крєпкого Тириноа,
560 Ерміони й Азини з глибоким лиманом,
З Трізини, Івони, винного Йшидавру,
З Егини, Масити — в сих дітей ахейських
Один отаманив, Дивомид хоробрий
Разом із Сєенелом, сином Кананія,
565 Та із Евривалом до богів подібним,
Сином Микистія, внуком Талайона.
Но первим у них був Дивомид хоробрий,
І з ним ішло разом вісімдесять суден.
У тих, що з Микини, багатого міста,
570 З славного Коринєу, багатих Клеонів,
Що жили у Орні, у Арєирєї
І у Сикивонї, де царував Адрист,
І в Іперисїї і у Гоноєссї,
І були в Пеллинї, і жили в Егїї
575 По цілому взморю і коло Елики,
Тих сто суден було в царя Гамемнона;
З ним було найбільше найлучшого люду,
І сам був одітий блискучою мідю,
Гордий, що усіх він замагав собою,
580 Бо і сам був лучший і много мав війська.
А у тих, що жили у Лакедемонї,
У Фарї та Спартї та в голубїй Мєссї,
Що були в Амиклі та Елї приморєським,
У Врисїї жили, в веселих Авгїях,
585 Що жили в Лалиї і кругом Ітилу,
В тих шістьдесять суден вів Менелай храбрый,
Брат Агамемнонів окреме од нього.
Він ішов особно в надїї на силу,
І строїв до бою; більше всіх бажав він

- 590 Одплатить за муки та сльози Єлені.
Тими, щó із Пилу, Өрію та Арини,
Із броду з Алфію та славного Епу,
Із Кипариссенту та з Амфігенії,
Із Птелею й Елу та з Дорів, де Спиви
- 595 Одійняли голос в өрийського Өамира,
Як ішов з Іхали од царя Еврита, —
Бо він похваляв ся, що нехай співають
І Дієві Спиви, так він переможе;
А вони й озлились і сьвіт погасили,
- 600 Щоб йому не грати, пісень не співати, —
Сими отаманив Нестор Геринійський,
І з ним ішло разом девятьдесять суден.
Тих, щó з Аркадії, з-під гори Киллини
Із могил Епита — все народ храбрений,
- 605 І тих, щó із Феню та із Орхомену,
І щó жили в Рипі, Страті і Енисі,
Щó були в Тегеї та у Мантиней,
Щó жили в Стимфілі та у Паррасії,
Тих шістьдесять суден правив Агапінір
- 610 Славний Анкееенко; і в кожному судні
Все були Аркадії жваві до бою.
А судна весельні плисти через море
Дав сам Атрієенко, Гамемнон володар,
Бо діла морського вони не знавали.
- 615 У тих, щó з Вупразу, і в тих, щó з Илиди,
У всіх, які жили в Ірмині й Мирсині,
По горі Олені та горбі Алісі —
У тих тогді було штири отамани.
В кожного з Епіів десять суден було.
- 620 І одні вів судна Амфимах і Өалпій,
Один Ктеатенко, другий Евритенко;
Другії вів судна Діор Амаринків,
А четверті судна Поликсін хоробрий,
Син Агасеенія, царя Авгієнка.

- 625 А ті, що з Дулиху, з виспів Ехинайських,
Що жили за морем супротив Ілиди,
Ті були у Мега, Фильового сина,
Що Филь Дію милий сплотив у Дулісеї,
Як утік озлившись на рідного батька, —
- 630 І з ним ішло разом сорок суден чорних.
Одиссей гетьманив у щирих Кефалах,
Що жили в Іоаці, в лісному Нириті,
В камяній Еглипі та у Крокилії.
Що були в Закиної і Сам оселяли,
- 635 Що жили в Ішрі і против Ішіру.
В них Одиссей рядив, до Дія подібний,
І з ним ішло двадцять суден краснобоких.
Фовай Андременко рядив у Етолів,
Що жили в Плевроні, Олені, Пиллії,
- 640 Приморській Халкиді і у Калидоні.
Бо дітей не стало в старого Інія,
І його не стало і Мельягір помер,
Так йому й припало рядити в Етолів, —
І з ним ішло разом сорок суден чорних.
- 645 Ідомень хоробрий отаманив в Критів,
Що жили у Кносї, крепкії Гортині,
Ликті та Милиті та в білім Ликасті,
У Фесті та в Риті, городах заможних,
І в тих, які жили в Криті стогороднім.
- 650 У тих отаманив Ідомень хоробрий,
Та Мирйон подібний до бога Еивала.
З ними ішло разом вісімдесять суден.
Славний та величний Тлиполем Іраклів,
Вивів девять суден з Роду, Родіанів,
- 655 Що жили у Роді трома племенами,
У Лінді, Йилизі та в білій Камірі.
У них отаманив Тлиполем хоробрий,
Що його Іраклу сподила Астїоха,
Взятая з Ефири, з річки Селліента,

- 660 Тоді як громив він міста отаманські.
Тлиподем, як тільки виріс у будинках,
Убив несподівно батькового дядька,
Арісву жилку, старого Ликимна.
І живо збив судна, назбирав охочих,
- 665 Тай пійшов у море, бо на його встали
І сини і внуки сильного Иракла;
І звідав він горя, і прибув до Роду.
Там вони й осіли трома племенами,
І злюбив їх батько і божий і людський,
- 670 І всяке багатство злив на них Кроненко.
Нирій вів із Сими три кораблі рівних,
Нирій син Аглаї і царя Харопа.
І сам був по собі красний із Данаїв,
Що прийшли до Трої, окрім Пилієнка,
- 675 Та тільки слабій був, і мав війська мало.
Тими, що з Нисиру, Крапаоу та Касу,
З Конів Еврипильських, з Калидонських виспів,
Тими заправляли Фідии із Антифом,
Два сина Тессала, царя Иракленка;
- 680 І з ними йшло разом цілих тридцять суден.
Тепер тих, що жили в пелазькому Арзі,
Що жили у Алї, Алоші, Трихинї,
Що жили у Фтії й жіночій Елладі,
Всіх тих Мирмидонів, Єллинів, Ахеїв
- 685 Пять десятків суден були у Ахилла;
Но вони не дбали за славную бійку,
Бо нікому було строї їх водити.
Ахил бистроногий сидів коло суден
В злості за дівчину, Врисівну хорошу,
- 690 Бо її не легко взяв він із Лирисеу;
Він розбив за нею і Лирис і Оиву,
І згубив Минита, та ще й Епистрофа,
Синів Евинія, царя Селипенка.
Через те й сидів він та живо він встане.

- 695 Тих, що у Филаці та в Пирасі жили
В Димитринім краю, овечім Ітоні,
В приморськім Антроні і травнім Птелеї,
Тих вів Протесилай, поки ще був живий;
Та вже він покрив ся чорною землею,
700 Кинув у Филаці зажуриу жінку
І хату безверху. Його вбив Дарданин,
Як тільки він скочив з корабля на землю.
Правда, вони мали другого гетьмана,
Рядив їх Подаркій, Арієва лізка,
705 Рідний син Іфікла, владаря Филаки,
І рідний, молодний брат Протесилая;
Но брат Протесилай був старший і красчий,
І військо, хоч мало свого отамана,
А все-ж сумувало за ним, за хоробрим;
710 І з ним ішло разом сорок суден чорних.
У тих, що із Фери, з озера Вівиди,
З Віви і Глафири й славного Яголку,
В тих одинадцять суден були у Евмила,
Що його Адмиту сплodiла Алкиста,
715 Одна із найкрасчих Пилієвих дочок.
У тих, що з Мюони та із Оавмакії,
З міста Мелівії тд із Олизону,
Тих сім суден було в стрільця Филоктита
І в кожному судні плило по півсотні,
720 Що відали добре бити ся на луках;
Но сам він на виспі лежав у недузї,
Там його на Лимні Ахеї й лишили:
Його змія люта тяжко укусила,
Там він і остав ся. Но живо Аргеї
725 Згадають край суден царя Филоктита.
Тепер у них другий гетьман отаманив,
У них отаманив Медон Оіленко,
Що сплodiла Рина од князя Оіла.
У тих, що із Трипки, з горної Іюми,

- 730 З города Еврита та із Іхалїї,
У тих поряджали сини Аскліпія :
Знахур Подалїрій і знахур Махавон,
І з ними йшло разом цілих тридцять суден.
У тих, щó з Ормену, з річки Іперїї,
- 735 І в тих, щó з Астеру та з горбів Титанських,
У тих отаманив Евришил Евемнів,
І з ним ішло разом сорок суден чорних.
У тих, щó в Аргїетї та в Гиртонї жили,
В Орєї, та Ілонї, та Оловоссонї,
- 740 У тих отаманив Полипіт хоробрий.
Його Піриѳою, Дїєвому сину,
Славна Іпподама тогдї породила,
Як саме він Өирям догодив мохнатим
І загнав їх з Пилу до самих Еѳиків.
- 745 З ним був і Левонтїй, Арієва жилка,
Рідний син Корона і унук Кенїя,
І з ним ішло разом сорок суден чорних.
Гунїй вів із Кифи двадцять і два судна ;
З ним ішли Еввини і храбрї Переви,
- 750 Щó строїли дома на зимній Додонї,
А ниви орали по-над Титарисом,
Щó воду погожу в Пинїй виливає,
Но з його водою свої не мїшає,
А поверх по йому як масло стїкає,
- 755 Бо він витїкає з заклїятого Стига.
Проѳой Тенориденко рядив у Магнитів,
Щó жили в Пинїї та в лїснїм Пилїї ;
У них отаманив Проѳой перельотнїй,
І з ним ішло разом сорок суден чорних.
- 760 Се були гетьмани і князї Данайські.
Скажи ж тепер, Спїво, хто там був найкрасчий
І з людей і з коней в вїйську Атрїєнка ?
Із коней найкрасчі конї в Фирит'єнка,
Евмил поганяв їх. Бистрїї як птахи,

- 765 Одних літ і масті і рівної спини.
Їх сам сріблонукий випас у Пірії, —
Обидві кобили звичнії до бою.
А з людей найкрасчий, за гніву Ахилла,
Аянт Теламонів. Бо той був ще лучший,
770 Тай красчії коні були в Пилієнка.
Но він сидів дарма при кораблях чорних,
В злості на Трієнка, царя Гамемнона,
І військо над морем то кругами гралось,
То стріли пускало, то з лука ціляло,
775 І коні їх, кожний при своїй теліжці,
Щіпали латаччя та ряску болотню,
А теліжки криті стояли в намітах,
І їх господарі ждучи отамана
Ходили, снували і не воювались.
780 Мов вогонь по ниві військо полило ся,
Земля застогнала, мов Дій роз'ярив ся,
І бив у Аримах землю край Тифоя
Де, кажуть. Тифоя осталась постеля;
Так під їх ногами земля гремотіла,
785 І так вони швидко поле пробігали.
Аж тут ік Троянам Радуга злетіла
Од самого Дія з вістею лихою;
Вони у Пріяма раду порадили,
І всі позбирались, старії й малії;
790 Перед ними й стала Радуга летюча
В постаті Полити, Пріямвого сина,
Що певний на ноги чатував Троянів
І з верху могили старого Есвита
Виглядав Ахеїв, коли вони ринуть.
795 Так за него ставши Радуга й сказала:
„Та все бо ти, дїду, балакати любиш,
Нїби час спокійний, а там бійка в полі!
І нераз бував я на бійках завзятих,
Но стільки я війська не бачив ніколи.

- 800 Як листя по лісі, як пісок по морю,
Стільки їх пустилось місто воювати.
Екторе! до тебе мову обертаю.
В Пріямовім місті много побратимів,
Один од другого мовою одрізних;
- 805 Так повели зараз, хто в них отаманить,
Хай веде на поле і до бою ставить.»
Сказала — і Ектор пізнав її голос.
Рада закінчилась; військо до оружа.
Брами одчинились, люди повалили
- 810 І піші і конні; став великий гомін.
Край міста в долині стояла могила,
Край неї дорога і звідси і звідти;
Її смертні люди Ватією звали,
А безсмертні гробом жвавої Мирини;
- 815 Там стали Трояни і їх побратими.
Троян вів на бійку Ектор шеломенний,
Славний Пріяменко; з ним було найбільше
Найкрасчого люду здатного до бою.
Дарданів вів славний Еней Анхизенко,
- 820 Що його Анхизу сплудила Урода,
На вершині Іди з смертним обійнявшись;
І з ним було разом два Антиноренка,
Архелох з Акамом, сьвідомії в бійці.
У тих, що в Зелії і край Іди жили
- 825 І чорную воду пили із Есипу,
У тих отаманив Пандар Ликавонів,
Що йому дав лука Аполлон стострілий.
А тих, що з Адристи та з Анесу були,
І з Питії були та з гори Тирії,
- 830 Тих вів із Адристом Амфій тонкогрудий,
Два сини Меропа, віщун з Перкоти,
Що лучше всіх відав, тай дітям не радив
На бійку ходити, но віри не няли,
Бо Хири вели їх до чорної смерти.

- 835 У тих, що в Перкоті та в Практиї жили,
В Систі та Авиді та дивній Арисві,
У тих отаманив Азій Іртаченко,
Що його величні та пишні коні
Принесли з Арисви, з річки Селлиенту.
- 840 Іпооой вів збори ратників Пелазгів,
Самих тих, що жили в родючій Лариссі;
Їх вели Ярійці Іпооой і Пилій,
Два сини Пелазга Лиоа Тевтаменка.
Өриків поряджали Акамай і Пірій,
- 845 Усіх які жили по-над Еллиспонтом.
В Киконів хоробрих один отаманив
Евфим, син Трзізна, славного Кеєнка.
Пирехмій хоробрий поряждав Певонів,
Що вийшли з Амиду і з річки Аксія,
- 850 Що впоює землю гожою водою.
Пплемен завзятий рядив Пафлагонів,
Що жили в Енетах, де дикії мули,
Що були в Киторі, що жили в Сисамі,
Що мали оселі край річки Пароєну,
- 855 В Кромні, Егіялі і на Ерионнах.
Епістроф і Одій вели Ализонів,
Що прийшли з Аливи, де родить ся срібло.
А Мизів вів Хромій та ворожбит Енном,
Но чорної Хири не втік ворожбою:
- 860 Він од Еяченка погиб на потоці,
Де й других Троянів не мало погибло.
Фригів доглядали Форкій та Асканій,
І обидва тяжко палали до бійки.
Антиф і Менествій, сини Талемена
- 865 Й озера Гигеї, рядили Мионів,
Рядили Мионів, що були із Тмолу.
Настій отаманив в Карів чужомовних,
Що жили в Милиті та по лісах Фөйрських,
По ріці Меандрі, по горах Микальських;

870 У них отаманив Амфимах і Настій,
Амфимах і Настій, діти Номіона,
Що в злоті виходив на бійку як дівка;
Но згуби лихої злото не скупило,
Він од Еяченка погиб на потоці,

875 А все його злото Ахиллу дісталось.
Сарпидон із Главком рядили Ликіян,
Що вийшли з Ликії, з бездонного Ксанеу.

ПІСНЯ ТРЕТЯ.

*Присяга. Огляд зі стїн. Поєдинок
Олександра з Менеласем.*

ТКАНЬ.

На первій сходці Парій, чи то Олександр, вививає до бою найхрабрійшого з Ахеїв; но тільки побачив, що з Ахеїв вийшов Менелай на його, спадає із духу і з поля втікає (1—37). Трохи погодивши зважується знову стать на повіднок з царем Менеласем і війну кінчити; Менелай не одрікається, а тільки просить, щоби їх умова була закріплена Пріямом (38—110). Військо іздіймає зброю, з обох боків готовлять ся дари сьвятії; тим часом Єлена старому Пріяму й старшині троянській показує з башти на ближньому полі ахейських отаманів (111—244). Покликаний Пріям одходить з Антинором і старим звичаєм скріплює умову, що хто переможе, той мати-ме Єлену і всі її скарби, Ахеї ж до того ще мати-муть окуп з троянського люду (245—301). По одході Пріяма Менелай і Парій готовлять ся к бою, стають на вимірянім місті і Менелай пермагає; но Парія живо підхоплює Врода, односить до дому (302—382) і зараз приводить до його Єлену, котора з початку его попрекає, а потому в ласку до себе приймає (383—448). Менелай даремно Парія шукає і Агамемнон гордо требує в Троянів викону умови (449—461).

- Тільки що до строю військо поставало,
Трояни мов птахи кинули ся з криком:
Такий крик буває в журавлів під небом,
Як вони минувши бурю й непогоду
- 5 З криком пролітають хвилі Окіяну,
Несучи погибель карликам маленьким,
І на них з повітря разом упадають.
Но сильні Ахеї тихо виступали
І палали сильно брат за брата стати.
- 10 Як Нот, коли гори туманом укрис
Чабану немилим, а злодію милим,
І ти тільки й бачиш, як камінем кинуть,
Такая тьма стала під ногами війська,
І так воно швидко поле пробігало.
- 15 Тільки одні к другим близько підступили,
Із Троянів первий вийшов Олександр
У пардовій шкурі, із мечем і луком.
У руках держав він два ратища мідних
І стрясав і кликав лучшого з Аргеїв
- 20 Протів його вийти, бійкою побитись.
І тільки побачив Менелай хоробрый,
Що він так поважно виступав із строю,
Зрадів ніби лев той, що найде поживу,
Що пійме оленя або козу дику
- 25 І дере голодний, хоч-би його гнали
І люті собаки і жваві молодці:
Оттак Менелай той зрадів Олександром.
»Тепер я, подумав, ворогу одячу!«
І враз із теліжки скочив із оружжям.
- 30 Но тільки побачив красний Олександр,
Що сей показав ся, враз підупав духом
І счез у дружині тікаючи смерти.
Мов той подорожний, що де над скалою
Дракона побачить, здригне усім тілом
- 35 І разом одскочить, й лице його блідне, —

Так живо одскочив до своїх Троянів
Красний Олександр перед Менелаєм.
Аж поглянув Ектор тай почав соромить :

- »Парю облудний, зраднику жіночий,
40 Щоб ти не родив ся, згинув, не женив ся!
Я сего бажав би і се лучше було б,
Аніж стати людям соромом та сьміхом.
А се-ж то Ахеї сьміяти ся будуть!
Хоробрий він, скажуть на лице дивлючись,
45 А в його у серці ні сили, ні волі.
Не ти-ж мов хоробрий на кораблях бистрих
Перепливав море, набирал дружину,
Зводив чужоземців, і взяв молодицю
З далекого краю, в хороброго люду,
50 Батькові, народу й городу на горе,
Ворогам на радість, а собі на сором?
Чого-ж ти боїш ся тепер Менелая?
А знав би ти добре, чия в тебе жінка,
Не спасла б ні ліра, ні дари Уроди,
55 Ні твар, ні волося — як-би ти валив ся!
Смирні і Трояни, а то й вони б дали
Камяну сорочку за твої злі вчинки.»

Аж до його мовив красний Олександр :

- »Екторе! ти можеш мене попрекати,
60 Серце твоє крєпке як тая сокира,
Що в дерево стрягне і завдає хисту,
Коли тєся з його корабель буде:
Така в твоїх грудях завзятая сила.
Но дарами Вроди попрекати не можеш :
65 Всякі дари божі треба шанувати,
Бо по своїй волі ніхто їх не має.
А коли ти хочеш, щоб я таки бив ся,
Так хай собі сядуть Трояни й Ахеї
Та позволять тільки мені з Менелаєм
70 Битись за Єлену і всі її скарби.

- І хто з нас поборе і верх буде мати,
Той до себе візьме і скарби і жінку,
А ви, присягнувши на спокій і дружбу,
Жийте собі в Трої, а ті нехай їдуть
- 75 В конную Аргею, в Ахею жіночу.«
Почув тее Ектор — і зрадів од мови,
Став по середині, взяв ратице боком,
Упер у Троянів — і вони спинились.
Тим-часом Ахеї луки натягали,
- 80 Стріли налучали, каміням кидали,
Аж поки не крикнув Гамемнон володар:
»Стійте! не кидайте, храбрії Ахеї,
Бо здасть-ся, Ектор щось мовити хоче.«
Крикнув — і Ахеї стали й перестали.
- 85 І Ектор промовив до одних і других:
»Трояне й Ахеї! учуйте ви мову
Того Олександра, що з його вся бійка.
Він усіх нас просить, Троян і Ахеїв,
Положити зброю на землю родючу,
- 90 А дозволить тільки йому з Менеласм
Битись за Єлену і всі її скарби;
І хто з них поборе і верх буде мати,
То до себе візьме і скарби і жінку,
А ми присягнемо на спокій і дружбу.«
- 95 Мовив — і все військо на тее мовчало,
Аж до них промовив Менелай хоробрий:
»Вчуйте ж і мене ви! Много мені горя,
Но хай помирять ся Трояне й Ахеї,
Бо й вони не мало горя перенесли,
- 100 Як ми з Олександром почали незгоду.
Кому з нас судилось, нехай помирає;
А ви помиріть ся. Ви Трояне дайте
Чорную ягницю і біле ягнятко
Для Землі і Сонця; а ми дамо Дію.
- 105 Та скажіть Пріямю, хай сам поклонеть-ся,

- Бо його всі діти зраднії й невірні,
Щоб із них которий клятви не зневажив.
В молодого хлопця усі думки хибкі,
А старий розсудить задне і передне,
110 Щоб одним і другим було як найлучше.«
Мовив — і зраділи Ахеї й Трояне,
Радії спочити од тяжкої бійки.
Зупинили коней, з коней позлізали,
Збрую поздіймали, коло себе склали,
115 Мало межі ними й поля оставалось.
Ектор кликунів двох одіслав до міста
Ягнят пару взяти та Пріяма звати;
А Гамемнон сильний повелів Талонву
До суден побігти барана принести;
120 І він не перечив царю Гамемнону.
Аж там до Єлени Радуга злетіла
В постаті зовиці її Лаодики,
Жінки Єликавна Антинорієнка,
Найкрасчої дочки Пріяма старого.
125 Вона у світлиці хустку вишивала
Червону, подвійну, вишивала бійки
Мідяних Ахеїв і Троянів конних,
Що їх через нюю війна погубила.
Так Радуга стала і її сказала:
130 »Ходи лишень, мила, та поглянь на диво
В мідяних Ахеїв та Троянів конних!
Кинули ся було одні против других
На чистому полі бійку розпочати,
А тепер затихли, бійку занехали,
135 Над щитами стали, ратища вкопали;
Тільки Олександр з ярим Менеласм
Хочуть із-за тебе ратищами битись;
І хто з них поборе, той тебе і візьме.«
Мовила — і в серці пам'ять пробудила
140 За першого мужа, місто і родину.

- І вона залилась дрібними сльозами
І в білій намітці вийшла із терему;
Та не сама вийшла, вийшли і служанки:
Еора Питеовівна і красна Климена;
145 І живо пустились до Скейської брами.
Аж Пріям і Панѳой, Оймітій і Лампій,
Клитій й Ікетавон, Арієва лізка,
Укалег, Антинор, мудреці старії,
Давно вже сиділи на Скейській брамі.
150 А старії, звісно, до бою не дужі,
За то до розмови мов стрекоти тії,
Що сидячи в лісі стрекотом стрекочуть.
Так воно на брамі і ті отамани:
Вглянули Єлену, що на башту сходить,
155 І одні до других стали говорити:
»Не див, що Троїне і славні Ахеї
За сю м'олодицю стілько літ бідують, —
Се-ж бо настояща богиня безсмертна!
Но хай вона їде з своєю красою,
160 Щоби нам та дітям лиха не терпіти.«
Аж Пріям Єлену став до себе звати:
»Ходи, мила дочко, та сядь коло мене!
Там і муж твій первий, і рідня і близькі —
Ти мені не винна, боги мені винні,
165 Що вони Ахеїв на мене підняли: —
Як ти назвеш того високого ростом,
Що то за Ахесць пишний та величний?
Багато є других висчих головою,
Но краси такої і такого виду
170 Нігде не видати: до царя подібний.«
Йому і сказала дивная Єлена:
»Свекоре мій милий, сильний і поважний!
Лучше б я пропала, як мала із сином
Твоїм утікати, терем покидати,
175 Дитину малую, братів і родину!

А тепер я мушу у печалї скиїти!...

Скажу я за того, за кого питаєш:

То сам Атрїєнко, Гамемнон володар;

Він і цар могучий і борець хоробрий,

180 І менї, псовидїй, приводить ся дївер.»

Старий здивував ся і голосно мовив:

»Щастя тобі в сьвітї, царю Атрїєнку,

Що так много в тебе ахейського люду!

Заходив колись я в винную Феригу,

185 І бачив не мало феризького війська

У князя Отрия і князя Мигдона,

Як воно стояло по ріцї Сангарї —

Бо тогдї і я був у них побратимом,

Як на них напали жінки Амазонки, —

190 Но й тих було меньше, як тепер Ахеїв.»

Старий запитав ся і про Одиссея:

»Скажи ж, моя доню, хто там такий другий,

Головою менший, як цар Атрїєнко,

Но плечима ширший і грудьми видніщий?

195 Оружа у него на землї родючїй,

А сам він обходить ряди військові,

Мов часами в полі баран пелехатий

Обхождає стадо біленьких овечок.»

Йому і сказала дивная Єлена:

200 »А се Одиссей той, мудрий Лавертенко,

Що зріє у Іоацї, в землї кам'янистїй;

Він і хитрий тяжко і до мови здатний.»

Аж до неї мовив Антинор премудрий:

„Що правду, то правду кажеш, молодице.

205 Був у нас недавно Одиссей премудрий

В послах із-за тебе з ярим Менелаєм;

Я і угощав їх і приймав у себе,

І пізнав їх звичай і до мови здатність,

Як вони бували у Троян на радї.

210 Стоячи був красчий Менелай плечистий,

- А сидячи красчий Одиссей премудрий.
Но як вони слово до всіх говорили,
То Менелай, було, говорив не много,
Коротко і сильно — не був пустомелем,
215 Ані баламутом, хоч був і молодшим.
А Одиссей мовить, то стане бувало,
Вдивить ся до низу, очи в землю втупить,
Ціпком не порушить ні в верх, ні до низу,
Держить нерухомо, ніби незвичайний.
220 Подумав би инший — не сьмілий, не мудрий!
Но як пійде голос із грудей широких,
То з уст його мова сипала ся снігом.
Ніхто Одиссея не міг переспорить,
І ми з його виду вже не дивувались.«
225 В-третє — про Аянта старий запитав ся:
»Що-ж то за Ахесць сильний та високий,
Первий із Аргеїв плечми й головою?«
»Йому і сказала дивная Єлена:
»Се Аянт могучий, ахейська опора.
230 А там коло Критян стоїть Ідоменій
І навколо него критеські отамани.
Менелай, бувало, приймав його в себе,
Коли він із Криту до його заходив.
Бачу я і других чорнявих Ахеїв,
235 І всіх би пізнала, на імя назвала.
Не бачу я тільки ще двох отаманів:
Кастора візницї та ще Полидевка,
Що одна їх мати моя породила;
Чи вони не вийшли із Лакедемону,
240 Чи може і вийшли на кораблях чорних,
Та не хотять тільки бою починати,
Ховаючись стиду та сорому мого?«
А земля холодна давно вже їх вкрила
У Лакедемонї, у рідному краю.
245 Кликуні вже несли містом для присяги

- Ягня і ягницю і вино веселе
В козиньому міху; Ідей ніс окроме
Блискучю миску, чарки золотії,
І помимо йдучи, мовив до старого:
250 »Ветань, Лаомеденку, просять тебе разом
І конні Трояни і Ахеї збруйні
Перейти на поле, та присягу дати.
Бо там Олександр з ярим Менелаєм
Хочуть із-за жінки ратищами битись:
255 І хто з них поборе, той і жінку візьме.
А нам, присягнувши на спокій і дружбу,
Бути собі в Трої, а їм собі плисти
В конну Аргею, в Ахею жіночу.»
Старий стрепенув ся і повелів зараз
260 Коні запрягати. Запряжено живо.
Став він на теліжку, потягнув за віжки,
І став коло його Антинор із боку,
І коні погнались у Скейську браму.
Прибули до війська Троян та Ахеїв,
265 З коней позлізали на землю родючу,
Зайшли в середину Троян та Ахеїв.
Тоді підійняв ся Гамемнон володар
Разом з Одисеем; кликуни принесли
Божю присягу, вина намішали,
270 І царям на руки води позливали.
І враз Атрієнко вийняв ніж великий,
Що із мечем разом висів коло боку,
Позрізував вовну баранам на тімні,
І кликуни вовну роздали гетьманам,
275 А він став молитись, руки підійнявши:
»Дію з гори Іди, славний і величний!
Сонце усевидне і всякому чуле!
Потоки і земле і ви, що тим муки
Щлете під землею, хто присягу ломить,
280 Ви свідками будьте нашої присяги!

- Коли Олександр зборе Менелая,
Хай беруть Трояне скарби і Єлену,
А ми одпливемо в суднах мореходних;
Коли ж Олександра Менелай заборе,
285 Хай дають Трояне скарби і Єлену,
І хай нам Аргеям такий дають окуп,
Щоб про його знали і будучні люди.
А коли не схочуть ні Пріям ні діти
Окупу платити, а Парій загине,
290 То я таки буду бити ся за плату,
Аж поки вже бійці кінця не положу.«
Промовив, і мідю баранів порізвав,
І склав їх на землю; вони трепетали
І дух ізпускали, бо ніж одняв силу;
295 А тії чарками вина набирали,
Зливали й молились богам віковичним,
А де-хто і мовив з Троян та Ахеїв:
»Дію всемогучий і ви всі безсмертні!
Хто зломить присягу, хай як вино сее
300 Так потече мозок у нього і счадків,
І жінок їх рідних розберуть чужії.«
Мовив — та Кроненко не вгараздив мови.
Аж Пріям Дарданів і собі промовив:
»Вчуйте ж і мене ви, Трояне й Ахеї!
305 Повинен я зараз їхать до Ільйону.
Нема в мене сили бачити очима,
Як син буде битись з ярим Менелаєм,
Бо Дій один знає, та тії безсмертні,
Кому із них смертний кінець наступає.«
310 Мовив, і в теліжку баранів позносив,
Став і сам на нюю, потягнув за віжки,
І став коло його Антинор із боку,
І конї погнались знову до Ільйону.
А Ектор Пріямів з дивним Одисеем
315 Місце розміряли, у мідяний шелом

- Жереби складали, жереби стрясали,
Кому попереду ратищем кидати.
А люди молились, руки підіймали,
І де-який мовив з Троян та Ахеїв:
- 320 »Дію з гори Іди, славний і величний!
Хто лиш із обох їх завів сее діло,
Так хай він убитий ік Невиду піjde,
А в нас нехай буде і спокій і дружба!»
- Одвів свої очі Ектор шеломенний
- 325 І потрас, і жереб Парію достав ся.
Тогді усе військо разом посідало
Коло своїх коней та свого оружа.
І враз Олександр, чоловік Єленин,
Почав одягати хорошую зброю:
- 330 Спершу взяв на ноги виступці хороші,
Що в його змикались срібними пряжками.
Потому на груди натягнув і броню
Брата Ликаона, що до міри була,
Звісив через плечі меч посеребренний,
- 335 Мідяний, і щит свій крепкий та великий;
Взяв на тімня шолом хвостатий та ясний,
Що на йому гребінь страшно хилитав ся;
Взяв собі до міри ратище велике.
А Менелай також і собі вдягав ся.
- 340 Узброїлись добре, кожний коло своїх,
Вийшли серед війська Троян та Ахеїв.
Тяжко спозирнулись; аж жахом жахнулись
Коні і Трояни і Ахеї зброїні.
А вони ставали на змірянім місті,
- 345 Ратища стрясали, злості добували.
І ратищем первий кинув Олександр;
Вдарив Атрієнка по гладкому щиту
І не пробив міді, остріє погнулось
У крепькому щиті. Тогді мідь холодну
- 350 Підняв Атрієнко і до Дія мовив:

- »Як з нього все лихо, так поможи, Дію!
Побий Олександра моїми руками,
Щоб знали й боялись і будучні люди,
Як платити лихом за милу гостину.»
- 355 І розмахнув сильно і ратищем кинув.
Вдарив Пріяменка по гладкому щиту,
І ратище остре щит його пробило;
Перейшло на виліт цяцьковану броню,
Прорвало сорочку в самій здуховині,
- 360 Но він повернув ся і од смерти спас ся.
Схопив Атрієнко меч посеребренний,
Вдарив його в шелом, но меч розкришив ся
На три-потири часті і з рук його випав.
Тогдї він промовив, глянувши на небо :
- 365 »Нема ж, Дію, бога гіршого од тебе!
Думав, що одячу за зло Олександрю,
Но меч покришив ся, а ратище дарма
З руки полетїло — я його не влучив.»
Промовив, і скочив і сцїпив за шелом,
- 370 Став його тягнути до збруйних Ахеїв,
І вишитий ремінь, щб йшов од шелома
Через підбороддя, давив тяжко шию.
І вже б доволїк він і слави добув би,
Щоб Дїева дочка Врода не узрїла.
- 375 Вона перервала буйволовий ремінь,
І шелом порожний пїйшов за рукою.
Лицар замахнув ним, кинув меж Ахеїв,
І вірнії слуги шелом підхопили;
Він кинув ся ще раз, щб його із сьвіта
- 380 Ратищем згубити, но його Урода
Як бог підхопила, туманом обвила,
Завела у терем красний та пахучий;
Пїйшла по Єлену, найшла її живо
На башні високій з Троянами разом.
- 385 Тихо потягнула її за одежу

І в постаті прядки сивої, старої,
Що колись для неї у Лакедемоні
Пряла вовну красну і її любила,
Так отто за нюю Врода і сказала:

390 »А йди лиш до дому, Олександр кличе;
Він там у теремі пишний та хороший;
На його й не скажеш, щоб він ходив битись,
А скажеш: зібрав ся на вулицю гратись,
Або спочиває з вулиці прийшовши.»

395 Мовила і в неї серце защеміло.
Тільки вона зараз глянула на шию,
На повнії груди, на повнії очи,
Пізнала, спажнулася і стала казати:
»На віщо, небого, мене туманити!

400 Чи не хочеш може іще куди вести
В місто феригійське або у меонське,
Де є може в тебе чоловік любязний?
Заміг Олександра Менелай хоробрий,
І вже мене має до дому одвезти,

405 Так ти мене знову хочеш одурити?
Сама йди до його, позабудь дорогу
До богів небесних, не йди до Олимпу,
Журись коло його, за ним побивай ся,
Поки в його будеш жінкою, слугою.

410 А що я не пійду, мені тепер сором
Постіль його слати; з мене всі Трояни
Сьміяти ся будуть, горе і без того.»

До неї озлившись богиня сказала:

»Не гніви, невдячна, щоб я тебе в гніві
415 Стільки не злюбила, скільки полюбила.
Підійму я тільки Троян та Данаїв,
Так і ти загинеш смертею лихою.»

Елена здрігнула, білую намітку
На себе напняла, пійшла без одмови

420 Помимо Троянок, а та попереду.

- Тільки що прибули к дому Олександра,
Служанки у домі взялись до роботи,
А та пішла прямо у терем високий.
Там для неї Врода крісло перенесла,
425 Поставила прямо против Олександра.
І сіла Єлена, Дієвая дочка,
Очи одвернула і мужа корила:
»Прийшов еси з бійки? А лучше б ти згинув
Од лицаря того, що був моїм мужем!
430 Казав еси перше, що ти Менелая
І в руках і в силі і в ратищі зможеш.
Іди ж Менелая тепер викликати
Бити ся з тобою! Годі, не яри ся,
І так необачно з ярим Менелаєм
435 Не ставай ні битись, анї воюватись,
Бо в його ти живо під ратищем згинеш.«
Аж на теє Парій до неї промовив:
»Годі з тебе, жінко, мене попрекати!
Він мене сьогодні взяв через Палладу,
440 А я його завтра, бо і в нас боги є.
Лучше ж ми підемо, ляжем, обіймем ся,
Бо так моє серце й тогді не палало,
Коли я з тобою із Лакедемону
Перепливав море на кораблях бистрих
445 І в Кранаї вперве з тобою обняв ся, —
Як тепер палаю, горю обійняти.«
Пійшов до постелі, пішла і Єлена,
І обоє разом спати положились.
А Менелай звіром пробігав по війську,
450 Думав, що де небудь знайде Олександра.
Та ніхто з Троянів і їх побратимів
Не міг Менелаю його показати;
Но щоб вони знали, вони б не втаїли,
Бо він їм спротивів, як чорная гибель.
455 Тогді і промовив Гамемнон володар:

»Трояни, Дардани і ви побратими!
Бачили усї ви, що Менелай виграв;
Давайте ж Єлену і всї її скарби,
Та платїте окуп, та такий же окуп,
460 Щоб про його знали і будучні люди.«
Атрієнко мовив — Ахеї сплеснули.

ПІСНЯ ЧЕТВЕРТА.

Злома присяги. Виказ Агамемнона,

ТКАНЬ.

Тепер по умові, як Парія збито, оставалось тільки оддати Єлену, і війна кінчалась; но Ира, дивлючись, що так своєї злості вона на Троянах не може зігнати, на божій радї вона вириває в Дїя обітницю, що Троя буде взята (1—49). Паллада, також неприязна Троянам, по намові Ири приходить на поле і там підмовляє Пандара Ликійця, щоби він устрілив царя Менелая і подав ізнову причину до бійки (50—104). Підстріляного Менелая вилічує славний знахар Махаон (105—219). Тим часом Трояни беруть ся за оружє і пускають ся в бійку; Агамемнон обходить і свої дружини, і одних, що були готові к бою, як Ідомєнь сильний та Аянт та Нестор — тих він похваляє; других, що не знали про початок бійки, як Менествій сильний, Одиссей премудрий, та Дивмид хоробрий, тих він попрекає (220—421). За сим починаєть-ся бійка, в котрій Троянам Ярій і Аполлон подають підмогу, а Ахеям Паллада, і падає много народу (422—544).

Всї боги край Дїя на злотім помості
Сидячи судили, і красная Геба
Нектар розливала і боги чарками
По колїї пили, на Трою дивились.
5 Аж почав Кроненко прикрими словами

Прі допикати і на злість казати :

»Дві богині тягнуть руку Менелая :
Аргейська Пра і сильна Паллада.

Но вони спокійно сидять собі з нами,
10 З нами веселять ся ; одна тільки Врода
Свого не кидає, гибель одвертає,
І тепер схопила готового згинуть.

Но все-ж таки виграв Менелай хоробрий,
І треба нам думать, що нам учинити :

15 Чи нам їх ізнову на лютую бійку
Та війну підняти, чи їх помирити ?
Як сеє вам тільки і любе і миле,
Так хай остаєть-ся Пріямове місто,
І Менелай візьме Єлену аргейську.«

20 Мовив — і здохнула Пра і Паллада ;
Вони разом дбали за лихо Троянам.
Та тільки Паллада змовчала, ні слова
Дію не сказала, хоч і тяжко злилась ;
Пра ж не стерпіла і зараз почала :

25 »Кроненку невірний ! що ти отсе мовив ?
Хочеш попусувати усю мою працю,
Що потом потїла та морила коней,
Бючи ся з Пріямом та з його синами ?
Роби ! Но безсмертні не всі за тобою.«

30 Аж Дій хмароходний іздохнув і мовив :
»Що-ж тобі, небого, Пріям із синами
Злого учинили, що ти так бажаєш
Трою зруйнувати, хорошеє місто ?

Щоб перейшла брами та стїни високі,
35 Та дітей Пріяма і Троян поїла,
Тодї б ти лиш серце своє вдовольнила !
Чини уже волю, хай у нас не буде
З сеї суперечки незгоди лихої.

Но я тобі кажу, і вбий собі в пам'ять,
40 Що як і я схочу місто руйнувати,

- Де жити-муть люди милії для тебе,
Ти не спиняй гніву, а дай мені волю.
Радий, чи не радий — а я уступаю.
З усіх міст під сонцем і небом зорястим,
45 Де лиш проживають надземні люди,
Мені наймиліший Іліон набожний,
І Пріям воївний і народ Пріямів;
Там мені обіду ніколи не бракло,
Ні злив і ні диму — а то доля наша.»
- 50 Аж йому сказала Іра волоока:
»Є три міста в світі мені наймиліщі:
Ото Арги, Спарта й широка Микина;
Вали, коли в серці спротивієш їми,
За них не стою я і не побиваюсь;
- 55 А хоч-би я гнівна тебе і спиняла,
То й то не спинила б, бо ти тяжко сильний.
Но і моїй праці не слід пропадати,
Бо й я звідти родом, звідки ти, Кроненку:
І мене Крон мудрий найстаршою сплотив,
- 60 Бо я і сестрою і жінкою в тебе,
А ти над усіми богами пануєш.
Радьмо ся ж ми лучше один у другого,
Я в тебе, ти в мене, тогді по нас пійдуть
І другі безсмертні. Повели ж Палладі
- 65 Злетіти до війська Троян та Ахеїв,
Та підбить Троянів, щоб вони Ахеїв
Перві зачепили присягу зломивши.»
- Не перечив батько і людський і божий,
Так Палладі мовив бистрими словами:
- 70 »Лети живо в військо Троян та Ахеїв,
Та підбий Троянів, щоб вони Ахеїв
Перві озлили присягу зломивши.»
- Мовив — і порушив радію Палладу.
Вона й полетіла з вершини Олимпу.
- 75 І мов той Кроненко зорю посилає

- На знак або війську або мореходцям,
І вона блищить ся і іскрами сясє,
Так тая Паллада до землі летіла
І на військо впала. Жахнули ся жахом
80 Коннії Трояни і Ахеї збруйні.
І деякий мовив к товаришу свому:
»Чи війна лихая та лютая бійка
Знову у нас буде, чи нас Дій помирить?
Бо він один важить бійку чоловічу.«
- 85 Так деякий мовив з Троян та Ахеїв.
А та вже ходила помежи Троянів
В постаті Лавдока Антинорієнка,
І всюди питала Пандара Ликійця.
Найшла Ликаненка — він стояв хоробрій,
90 А навколо його хоробрії строї,
Що за ним прибули з-над джерел Есипа;
Вона і сказала бистрими словами:
»Вчини ж мою волю, славний Ликаненку,
Так удар стрілою в того Менелая!
95 Слава тобі й дяка буде у Троянів,
А ще більша дяка в царя Олександра;
В його ти найперше будеш дари мати.
Тільки він побачить, що од стріли твої
Менелай загине та на вогонь піjde.
- 100 Попробуй но щастя, та вдар Менелая!
Тільки Аполлону, ликійському богу,
Пообіщай дати перваків бараніх,
Як до дому прийдеш до міста Зелії.«
Мовила — й склонила серце необачне.
- 105 Взяв він лук блискучий з кози польової,
Що сам її в груди догодив попавши,
Як вона в лощинах на скалі ходила
Та на скалу вбита на ознак упала.
Роги її були на шіснадцять пядей;
110 Тесля обтесав їх, зробив із них лука,

- Вигладив — і спійку зробив золотую.
Так він сего лука і навів припавши,
І його дружина щитами прикрила,
Щоб його не вбили ахейські діти,
115 Поки він ударить царя Менелая.
І розкрив він тулу, взяв стрілу із неї,
Новую, летючу, колючую тяжко:
Узяв стрілу тую, до жили приладив,
Тоді Аполлону, ликійському богу,
120 Пообіщав дати перваків бараніх,
Як до дому прийде до міста Зелії.
Потягнув за впіря і жилу волову,
Одвів жилу к рамя, а остріє к луку;
І тільки він кругом вигнув того лука,
125 Роги заскрипіли, жила загуділа,
І стріла рвонулась у вражії строї.
Тебе ж, Менелая, боги не забули,
І первая — красна Дієвая дочка:
Вона вперед стала і од твого тіла
130 Стрілу одігнала, мов рідная мати
Муху одганяє од сонного сина.
І тудя пустила, де золоті стяжки
Пояс затыгали і броню подвійну;
Стріла і попала в затыгнутий пояс,
135 І вишитий пояс пробіла на виліт.
Пробіла на виліт вишитую броню
І бляху на тілі, щó його од смерти
Нераз визволяла — пробіла і тую.
Рвонула поверха й тіло молодецьке,
140 І кров його чорна бризнула із рани.
Як жінка з Миони або із Каіру
Білу кість окрасить коню на уздечку
І немало конних хоче її мати,
А вона в сьвітлиці лежить отаманській,
145 Коню на прикрасу, лицарю на славу, —

Оттак, Менелаю, скривавляно в тебе
Стегна і коліна по самії кисті.

- І жахнув ся тяжко Гамемнон володар,
Що кров його чорна бризнула із рани.
- 150 Жахнув ся і ярий Менелай хоробрий;
Но коли поглянув, що жила з карбами
Поверх тіла була, він опамятав ся;
А Гамемнон з плачем брав його за руки,
Мовив і по йому плакала дружина:
- 155 »На смерть твою, брате, знати, присягав я,
Як тебе я ставив з Троянами битись;
Вони тебе вбили, клятву поломили,
Не мине ж їм клятва, анї кров бараня,
Нї зливи, нї руки, щó ми віру дали.
- 160 Коли їх Олімпський зараз не скарає,
Так скарає після, і вони платити
Головами будуть, дітьми та жінками.
І бачу я день той і умом і серцем,
Коли прахом ляже Іліон набожний
- 165 І Пріям воївний і народ Пріямів.
І сам Дій Кроненко, живучий на небі,
Потрясе над ними козарою своєю
За тую неправду — і се буде, буде!
Но мені жаль вічний буде, Менелаю,
- 170 Коли ти загинеш, позбавиш ся віку,
І я у неславі до Аргеї пійду;
Бо Ахеї зараз спомянуть за дому,
І ми вже на славу Троян та Пріяма
Кинемо Єлену; твої ж білі кості
- 175 Тліти-муть у Трої з невідяним ділом.
І прийде хто небудь з Троянів горденних
На гріб Менелаїв — і буде глумитись:
Щоб так Гамемнону всюди удавалось,
Як тепер удалось Ахеїв повести!
- 180 Пійшов він до дому з суднами пустими,

- Та ще й Менелая храброго покинув.
Тогді нехай трісне земля підо мною!«
Аж до його мовив Менелай хоробрий :
»Крепи ся, мій брате, не лякай Ахеїв,
185 Стріла не глибоко зайшла в моє тіло :
Спинив її пояс вишитий на мені
І броня, і бляха, збита ковалями.«
Аж до нього мовив Гамемнон володар :
»Як-би то так було, любий Менелаю !
190 Тогді у нас знахор і рану огляне,
І приложить ліків, щó біль одіймають.«
І зараз промовив кликуну Талєйву :
»Побіжи, Талєйве, поклич Махаона,
Сина Асклісія, знахура старого,
195 Хай дає пораду князю Менелаю.
Його хтось устрілив з Троян чи Ликіян,
Собі на потіху, а нам на боліня.«
Мовив, і послухав кликун його мови
І побіг по війську мідяних Ахеїв,
200 Найшов Махаона — він стояв хоробрий
І навколо його хоробрії строї,
Щó за ним прибули із сінної Трики.
І став і промовив бистрими словами :
»Встань, Аскліпєнку ! кличе Гамемнон цар,
205 Щоб ти дав пораду князю Менелаю.
Його хтось устрілив з Троян чи Ликіян
Собі на потіху, а нам на боліня.«
Мовив, і порушив серце його в грудях,
І пійшов він живо по стану ахейськім.
210 І тільки прийшов він, де стояв підбитий
Менелай хоробрий, і де кругом його
Стояли гетьмани, а він межи ними, —
Рвонув стрілу тую із пояса разом,
І коли рвонув він — зубці і погнулись.
215 І скинув він пояс вишитий із нього,

- І броню і бляху, збиту ковалями,
Обдивив ся рану вколяну стрілою,
Виссав — і на нюю лікарства посипав,
Що ще його батько дістав од Хірона.
- 220 Іще ж вони були коло Менелая,
Аж на них Трояни стали наступати;
Тогді і вони всі кинулись до зброї.
Гамемнон передній не одтягав часу;
Бою не бояв ся і не одхиляв ся,
- 225 Він поспішав живо на славную бійку.
Покинув і коней і теліжку мідну;
Він оддав їх бистрих слугі Евримеду,
Сину Птолемея і внуку Пірія,
І наказав добре, щоб не одставати,
- 230 Що втомить ся може, прикази даючи;
І кинув ся піший строї обходити,
І там, де охочих надибав Данаїв,
Там він іще більше словами охотив:
»Крепіть ся, Аргеї, з сили не спадайте!
- 235 Помагать Дій батько брехунам не стане.
І як вони перві зломил присягу,
То так і їх трупи поклюють ворони.
А ми і жінок їх і дітей маленьких
Заберем на судна, місто звоювавши.»
- 240 А де неохочих надибав до бою,
Там намагав сильне гнівними словами:
»Не стид вам, Аргеї, плохі стрілопуди?
Чого стоїте ви, як ті оленята?
Вони як охлянуть, бігаючи полем,
- 245 То стануть — і вся їх сила пропадає;
От-так і ви стали, бійку занедбали.
Ждете на Троянів, поки не підступлять
Та не візьмуть суден на березі моря,
Щоб вам доконатись, чи Кроненко з вами?»
- 250 От-так поражав він і строї обходив,

- Аж ідучи військом надійшов на Критян :
Критяни збуїлись кругом Ідомея,
І він мов кабан той ходив по-переду,
А Миріон строїв заднії батови.
- 255 Глянув Гамемнон цар і розвеселив ся,
І до Ідомея ласкаво промовив :
»Все ти, Ідомею, первий із Данаїв,
Первий ти і в бійці і в другому ділі,
Первий і на учтах, де чури аргейські
- 260 Старшинам у чаші вина наливають.
Бо як стануть пити другії Ахеї,
Так є них міра; а в тебе, що в мене,
Усе повна чара, пити до сподоби.
Поспішай до бою, та будь як і був ти.«
- 265 А Ідомень критський до його і мовив :
»Буду тобі вірним, царю Атрієнку,
Як я обіцяв ся і дав тобі слово.
Підіймай же других патлатих Ахеїв,
Щоб нам уже битись; Трояни звели нас,
- 270 Так за те-ж і жде їх погибель лихая,
Бо вони в нас перві присягу зломили.«
Він мовив і радий пійшов Атрієнко.
І військом ідучи найшов на Аянтів;
Но й там уже піші хмарою стояли.
- 275 І мов тую хмару пастух оглядає,
Що йде по-над моря од подуву вітру,
І над ними хмара як смола чорніє
По-над море йдучи і бурю наводить,
І пастух од страху овець загання,
- 280 Так по-зад Аянтів, славних отаманів,
Двигали ся к бою чорнії батови,
Ратищами страшні, страшнії щитами.
Глянув Гамемнон цар — і знов звеселив ся,
І промовив сильне бистрими словами :
- 285 »Аянти, гетьмани мідяних Аргеїв!

- Вас мені не звати, к бою підіймати,
Бо гаразд ви військо підняли і самі.
Коли-б Дій, Паллада та Аполлон дали,
Щоб такеє серце у кожного було,
290 Стало б живо прахом Пріямове місто,
Взяте і розбите нашими руками.«
Мовив, проминув їх і пійшов до других.
Аж дивить ся, Нестор, говорун пілійський,
І той своїх стріть, підіймає к бою,
295 І навколо його Пелагонт, Аластор,
Хромій і князь Емон і Віант отаман.
З переду він ставив конних з теліжками,
За конними з тилу піших хоробріцких
На підмогу в бою, а по середині
300 Неохочих ставив, щоб по нужді бились.
І научав конних, щоби вони добре
Своїх коней мали, з рядів не пускали.
»Ніхто із вас, певний на їзду, на силу,
Один не пускай ся з Троянами битись,
305 І тікати не думай, бо то слабість ваша.
А хто на теліжку чужую наскочить,
Ратищем устав ся — се найлучше буде :
Так і батьки наші стіни добували,
Що у себе й розум і дух такий мали.«
310 Старий підіймав їх і знав таки бійку.
Глянув Гамемнон цар — і знов звеселив ся,
І промовив сильне бистрими словами :
»Ех, як-би то, діду, яке в тебе серце,
Щоб тобі такі і ноги і сила!
315 А то старість мучить... лучше б кому небудь
Другому старіти — тобі молодіти!«
Аж до його мовив Нестор Геринійський :
»Тай я, Атріенку, рад би таким бути,
Як колись зборов я Еревоаліона.
320 Та боги нічого не дають нам разом :

- То молодість була, — а се уже й старість;
А все-ж таки пійду, буду хоч словами
Конних поразати — тільки мені й долі.
Хай там уже бють ся молодші од мене,
325 Що й родились послі і силами кренші.«
Він мовив — і радий пішов Атрієнко;
Аж дивить ся, храбрій Менестөій Пет'єнко
Стоїть — і навколо храбрїї Аєини.
А тут недалеко і Одиссей мудрий,
330 І навколо його строї Кефалинів
Стоять; вони зову і не чули к бою.
Троянські строї і строї ахейські
Тільки що рушали, так вони і ждали,
Поки другий табор хоробрих Ахеїв
335 На Троян не вдарить та не пічне бійки.
Глянув Гамемнон цар — і всудив їх разом,
І промовив сильне бистрими словами:
»Ой ти Питієнку, царська дитино,
І ти, лиходуме, сам о себе дбалій!
340 Що ви одстаєте та на других ждете?
Та вам би годилось перед ними бути,
І первими бійку на себе прийняти.
Ви-ж од мене перві чуєте про учту,
Яку отаманам Ахеї справляють.
345 І вам любо їсти печенее мясо,
Любо й вино пити по самую шию,
А тепер нехай вам і десять таборів
Бють ся попереду на мідї холодній!«
Аж до нього грізно Одиссей промовив:
350 »Як се, Атрієнку, з тебе слово вийшло?
І з чого ти кажеш, що ми одстаємо?
Та коли ми вдарим на Троянів конних,
Схочеш — так побачиш, коли в бою будеш,
Батько Телемахів вріжеть-ся переднім
355 У Троянів конних; дарма ти винуєш.«

Гамемнон завважив, що старий озлив ся,
Тай до него й мовив другими словами :

»Дивний Лаертенку, мудрий Одиссею!
Я і не виную і не поряджаю,

360 Бо знаю, що в тебе хороша думка,
І ти так гадаєш, як і я гадаю.
Поспішай, поправим, що злого сказалось,
І боги усе нам допоможуть забути.»

Мовив — проминув їх і пішов до других :
365 Аж от і Тид'енко, Дивомід хоробрый,
Стоїть коло коней та теліжок бистрих,
І з ним стоїть разом С'оенел Капаненко.
Глянув Гамемнон цар — і сих осудив він,
І промовив сильне бистрими словами :

370 »Ой сину-ж, ти сину храброго Тидія!
Чого став, боїш ся, поле оглядаєш?
Та-ж Тидій ніколи не любив боятись!
Він любив переднім із ворогом битись —
Так мені казали тії, що видали,

375 Бо я сам не бачив; первий був, казали.
Раз ходив він, було, гостем до Микини
Разом з Полнінком людей набирати,
Щоб святії стіни оивськії узяти,
І просив їх дати війська на підмогу ;

380 Тії й раді були волю учинити,
Но Дій перебив їх знаменем страшенним.
Пійшли вони знову, вийшли на дорогу,
Прийшли к очеретам, куцирям Асопським,
Но тут його знову Ахеї послали.

385 І пішов один він і застав Кадміян,
Що вони на учті були в Етеокла.
І дарма з дороги — він не побояв ся,
Що він там один був, а Кадміян много,
Визвав їх на вигри і всіх перемиг їх,

390 Так йому Паллада до помочі стала.

- Кадміяне було на нього озлились,
І йще на відході засїду зробили
З пятьдесяти хлопців і двох отаманів ;
Один був отаман Меон Емоненко,
395 Другий Полифонт був Автофонїенко,
І тих він розпудив і всіх перетлумив,
І тільки Меона випустив живого,
Слухаючи бога. От-такий був лицар
Тидїй етолїйський ! Но сина він сплотив
400 Не стїлько до бою, скїльки до розмови.«
І Дивомид сильний нічого не мовив,
Бо він мав повагу до царського слова ;
Но син Капанїя до його озвав ся :
»Можен не брехати — тож не бреши, царю !
405 Бо ми йще лучнї і за батьків наших.
Ми брали і Оиви з восьмю воротами,
Ще і війська меньше під стїнами мали.
Ми тїлько вповали на богів, на Дїя,
А ті в суперечках самі погибали :
410 Так ти не рївняй нас з нашими батьками !«
Аж до нього грїзно Дивомид промовив :
»Мовчи йому, батьку, слухай мої ради !
Трудно винувати й царя Гамемнона,
Коли він до бою справляє Ахеїв.
415 Йому буде й слава, як наші Ахеї
Троян переможуть та Іліон візьмуть ;
Йому буде й туга, як Ахеїв зібють.
Покажемо ж, батьку, і ми свою силу !«
Мовив — і з телїжки скочив із оружам,
420 І на йому збруя брязком забряжчала :
Жахом би жахнув ся самий небоязний.
Як хвилї морськії по берегу моря
Одна за другою встають од Зефиру,
Здувають у морі і з ревом великим
425 У береги бють ся і пнуть ся високо

- На дикій скелі і бризкають піну :
Так один по другім данайські загони
В бійку виступали ; гетьмани вели їх,
А вони йшли мовчки ; подумав би другий,
430 Що у стільки люду голосу не було.
Слухали гетьманів, одна тільки збура
Ясна блищала, як вони ступали.
Трояне ж як вівці в богача на дворі
Стоять і їх доять, а вони зачують
435 Баранячий голос і бекають тяжко.
Бо такий був галас і в стану троянським ;
Бо не один крик був і не один голос,
А мова мішалась, бо і люд був різний,
За одних Ярій був, за других Паллада,
440 Жах і Страх і Вражба неситая горем,
Страшного Ярія сестра і дружина.
Зразу не велика — вона в саме небо
Росте головою, і по землі ходить.
Вона-ж то незгоду на них і кидала
445 По стану ходячи, лиха завдаючи.
Тільки ізійшли ся на чистому полі
Ратица і щити і людська сила,
Стовкнули ся разом, щити в щити били
Круглими боками, і грим був великий :
450 Похвальби і крики бючих і побитих
Мішали ся разом ; земля кривавіла.
Мов тії потоки, що з гір упадають
І биструю воду із джерел великих
Лиють на долину в провали глибокі,
455 І з далека рев їх пастух зачуває,
То такий і там був і галас і острах.
Антилох передній побив Ехепола,
Первого з Троянів, Фалисіяненка.
Він його ударив у шелом хвостатий,
460 І ратище шелом на лобі пробило,

- У череп устрягло — і тьма очи вкрила.
Як банта на бійці, так він повалив ся.
І взяв його було Халкидонїєнко,
Славний Елефинор, отаман Авантів,
465 І тягнув з-під стрілів броню обдирати.
Тягнув — та не довга була його праця.
Заглянув Агинор, що він нахилив ся,
І що в його щитом ребра не закриті, —
Ратищем ударив, сили його збавив ;
470 Так він і загинув. І на йому страшне
Діло закипіло. Трояне й Ахеї
Вовками кидались і брат брата дерли.
Аянт Теламонів побив Симоїса ;
Його колісь мати, як ійшла з батьками
475 Овець оглядати та з Іди сходила,
То край Симоенту його й породила ;
Через те й назвала його Симоїсом.
Но йому не вдалось батькам одплатити :
Ратище Аянта віку вкоротило.
480 Він його ударив у правую грудку,
Ратище на виліт плечем його вийшло,
І він повалив ся. Як тая тополя,
Що на землі вохкій росла в мочарині —
Тонка, і на верху паростки пустила,
485 А її залізом колісник підрізав,
Щоб вигнути обід для пишого воза,
І вона обдерта лежить край потоку :
Так лежав обдертий Симоїс Анѳемів,
Зваляний Аянтом. У Аянта вдарив
490 Антиф Пріяменко, по він не Аянта,
А Левка небору, слугу Одиссея,
Що підіймав тіло, під черево вдарив.
І він повалив ся, і тіло упало.
І запалав гнівом Одиссей за його,
495 Скочив за передних у мідяній броні,

- Ще підступив ся і ратищем цілив,
На-вколо дивлючись. Трояне подались,
І він не на вітер ратищем ударив,
А в Димокоонта з ліва Пріяменка,
500 Що на бистрих конях вийшов із Авиду.
Одиссей у самий висок його вдарив,
І остріє мідне через висок другий
Перейшло на виліт, і тьма очи вкрила.
Він валючись хропнув, і гримнула зброя.
505 Спятились передні, спятив ся і Ектор,
Аргеї кричали, трупи підбирали,
Далі підступали. А на них озлив ся
Аполлон пергамський і гукнув Троянам :
»Крепите ся, Трояне, поля не давайте !
510 Аргеї не камінь, вони не залізо,
Щоби острій міді не могли піддатись.
Ахилло, син Оети, з ними не воює,
Він кипить край суден болячою жовчю.«
Сей гукав із міста, а Дієва дочка,
515 Сьміла Тритогея, будила Ахеїв
І всюди ходила, де глянула військо.
І згинув Діворій, син Амаринків :
Йому праву ногу камінем розбито,
А кинув той камінь сам отаман өрицький,
520 Що вийшов із Ени, Пірій Імбрасенко,
І камінем острим помізчив на молот
І жили і кості ; він на ознак хропнув,
І ще ледве живий протягував руки
До свої дружини. Но Пірій наскочив,
525 Край самого пуна ратищем ударив,
І печені вийшли і тьма очи вкрила.
Аж його ударив Оовай етолійський,
І мідь по-над грудю легке проколола,
І Оовай наскочив — і ратище остре
530 Із легкого вирвав, схопив меч великий,

- По череві вдарив і випустив душу.
Збруї не здирав він, бо кругом стояли
Чубатії ґрики, ратища держали;
І дарма, що хоробрий, сильний та великий,
535 Вони таки гнали, і він поступав ся.
Так полягли прахом славнії гетьмани:
Один ґрицький гетьман, а другий епійський,
І кругом немало других полягало.
І вже б сего бою ніхто не погудив,
540 Як-би він здоровий, невражаний мідю
Стояв серед бою і йому Паллада
Свою руку дала, од стріл закривала,
Бо в той день немало Троян та Ахеїв,
Одних коло других, прахом полягало.

ПІСНЯ ПЯТА.

Хоробрість Дивоміда.

ТКАНЬ.

Ахеї одбивають троянськії стріи; Дивомид, страшений помічу Паллади, котора Ярія одвела із поля, всіх опереджає (1—94). Підстріляний Пандаром, він іще сильніще в ворогах лютує (95—166). Пандара, з початку пішого, тепер на теліжці славного Енея, на смерть побиває (167—296). Самого Енея, що хтів було тіло товариша взяти, камінем збиває (297—310). Вроді, що Енея виносила з бою, обдерає руку (311—351). Вроду Ірида із поля виводить і в Ярієвій теліжці везе до Олимпу, де мати Дівона її пригортає а другі безсмертні над нею сьміють ся (352—430). А Енея з поля кинутого Вродою виносить Аполлон і сам його в замку троянському лічить, а к бою Ярія в поле викликає (431—460). Ярій знову сили додає Троянам, прибуває знову і Еней здоровий (461—518). Ахеї не слабнуть, падає немало і в одних і в других; падає в Ахеїв Тліподем хоробрий, збитий Сарнедоном, аж

тогді поволі вони подають ся (519—710); но саме в ту пору Ира і Паллада сходять із Олимпу (711—777) і Ира Ахеїв криком підймає, а Паллада словом храброго Дивомида, і він підбиває самого Ярія (778—863); і Ярій підбитий іде до Олимпу, а за ним одходять і другі безсмертні (864—909).

- Тогді й Дивомиду Паллада Аїна
Дала міць та силу над усіх Аргеїв,
Первим показать ся і слави добути.
Вона щит і шолом сьвітом осьвіттила,
5 Мов тою зорою, що найбільше сяє
В осіннюю пору в Окіяні змита.
Так голову й плечі його осьвіттила,
І туду пустила, де найбільше билось.
А був у Троян там богач один Дарій,
10 Ифестовий вірник і в його два сина,
І Фигій і Ідей, сьвідомії в бійці.
Вони одділившись на його й пустились,
Пустились на конях, а той на них пішо.
І тільки почали до себе зближатись,
15 Фигій попереду вдарив у Тид'єнка;
Та ратище мідне поверх пролетіло,
Плеча не пробило. А кинув Тид'єнко —
Ратище не дарма із рук полетіло,
А вдарило в груди і з коней звалило.
20 Ідей живо скочив, теліжку покинув,
І не поривав ся брата виручати,
Бо і він не втік би од чорної Хири,
А то уже Ифест обвив його тьмою,
І спас, щоби батька на смерть не спечалить.
25 А славний Тид'єнко половив їх коней
І оддав дружині, щоб вели до суден.
Глянули й Трояне на синів Дарія,
Що один іздимів, а другого вбито,
Під'унали духом. Сив'юка ж Паллада

- 30 Схопила Ярія і стала казати :
»Ярію, забію, пагубо, загубо !
Чи не кинуть нам би Троян та Ахеян
Гинуть, поки батько не дасть кому слави,
І нам не вдасть ся б од божого гніву?«
- 35 І повела з бою хижого Ярія,
На Скамандрі сіла — і стали Данаї
Троян побивати. Кожний їх етаман
Побив кого небудь. Первий Гамемнон цар
Повалив Одїя, князя Ализонів.
- 40 Він його у плечі на здогін ударив,
Ратище на виліт пройшло через груди,
І він хропнув мертвий і grimнула збруя.
Ідомень позбавив Ворового сина,
Мионського Феста, щó ще з Тарни вийшов ;
- 45 Його в плече праве Ідомень ударив,
Саме як він думав на коні сідати,
І він повалив ся — і тьма очи вкрила,
І його обдерли слуги Ідомєня.
Менелай хоробрий побив звїролова,
50 Строфового сина, славного Скамандра ;
Його Артемида сама научила
Бити усїх звїрів по горах лїсистих :
Та не в користь була йому й Артемида,
І тее стрільництво, відомее здавна.
- 55 Славний Атрієнко, Менелай хоробрий,
Ратищем у плечі на здогін ударив,
І пробив на виліт через його груди,
І він хропнув носом і grimнула збруя.
Миріон хоробрий побив Армонєнка,
60 Славного Ферекла, змисника до всього,
Бо його од серця Паллада любила.
Він і Олександрю тїї судна строїв,
Щó йому й Троянам лиха поробили,
Бо знати — не відав небесної волї.

65 Його в праву гузку Миріон на здогін
Ратищем ударив; остріє на вилїт
Вийшло із-під кості, пухиря прорвало,
Він колїньми хропнув — і смерть його вкрила.

Мег убив Пидея Антинорієнка,

70 Що хоч був і лївий, так його Феана
З рідними ростила вгоджаючи мужу.
Його Филїєнко близько підігнавшись
Ратищем із заду в потилицю вдарив,
І мідь за зубами язик підрубала:

75 Він упав і сціпив ратище зубами.

Еврипил Ев'емнів побив Іпсінора,
Долопіоненка, що був його батько
Поном на Скамандрі і за бога мав ся.
Його син Ев'емнів, Еврипил хоробрий,
80 Погнав і на здогін по плечу ударив
Мечем замахнувши — і одрубав руку,
І вона кровава впала — і на очи
Сїла Смерть червона та Доля могуча.

Так вони труждались на лютї бійці.

85 Славного ж Тид'єнка і не знати було,
Чи він із Троян був, чи він із Ахеїв;
Він вив ся по полю як потїк осїнний,
Що бїстро текучи греблі розриває:
Його не спиняють нї греблі високі,

90 Нї крепкії лїси край полїв родючих;
Як дощ піде з неба і він розбіжить ся
І вся праця людська дарма пропадає,
То так і Тид'єнко троянськії стрі
Рвав — і дарма сильні, вони подавались.

95 Аж побачив тее славний Ликаненко,
Що він вив ся в полі і проривав стрі;
Зараз на Тид'єнка прицілив ся з лука,
І вдарив на зустріч у правее рамя,
В броню незакриту, і стрїла на вилїт

- 100 Через плече вийшла, броня скривавіла.
І до його сильне гукнув Ликаненко :
»Станьте, стрепеніть ся, славнії Трояни,
Бо нами підбито лучшого з Ахеїв,
І так йому трудно стрілу перенести,
- 105 Як мене син Дія вивів із Ликії.«
Хвалив ся, а того стріла не згубила :
Він став одійшовши к теліжці та коням,
І мовив Сөөнелу, сину Капанія :
»Вставай, Капаненку, злізай із теліжки,
- 110 Та виривай живо стрілу з мого рамя.«
І Сөөнел до нього скочив із теліжки,
Став і вирвав разом стрілу з його рамя,
І кров заструмилась по кільчастій броні.
І почав молитись Дивомид хоробрий :
- 115 »Учуй незборима, Дієвая дочко,
І як перш отцеві й мені помагала
На люті бійці, так поможи й нині,
І дай того вбити, ратищем підняти,
Що він мене влучив, та ще й похваляв ся,
- 120 Що мені не довго білий сьвіт видати.«
Дивомид молив ся, і вчула Паллада,
Одживила жили і руки і ноги,
Стала і сказала бистрими словами :
»Не кидай, Дивмиде, з Троянами бить ся,
- 125 Бо у твоїх грудях така тепер сила,
Якую мав батько Тидій щитобійний,
І тьма, яка була, з очей твоїх знята,
І ти будеш бачить бога й чоловіка.
І коли побачиш, що бог тебе зводить,
- 130 Із другим безсмертним бити ся не важ ся,
Ні з одним, а Вроду — тільки вона буде
На війні — ти можеш міду уразити.«
Мовила — і зникла сив'ока Паллада,
А Тид'єнко знову скочив за передних,

- 135 І палав він перше з Троянами бить ся,
Тепер йому в-трое така сила стала,
Мов у лева того, щó в вівчарню скочить,
І пастух ударить, та не вбе до разу,
Тільки силу збудить; тогді годї гнати ;
- 140 Пастух до комори, а вівці у розтіч,
Товпять ся, валять ся одна на другу,
І лев із вівчарні весело стрибає, —
Так на них наскочив Дивомид могучий.
І вбив Астиноя і вбив Іпірона,
- 145 Одного у грудку ратищем ударив,
А другого вдарив мечем по ключині,
І одрубав рамя од шиї і спини.
Після них побив він Аванта й Полида,
Синів Евридама, сновиди старого ;
- 150 Старий на одході снів їм не повідав,
І трупи обдер їх Дивомид хоробрий.
Після них наскочив на ґона і Ксанґа,
Двох синів Фенопа ; старий трупом брав ся,
Не міг мати сина для свої дідизни.
- 155 Дивомид побив їх і духу позбавив,
Обох, а старого на журбу та тугу
Кинув, бо їх батько не обняв живими
Із війни — і добра люди поділили.
Там же захопив він двох синів Пріама,
- 160 Хрома й Ехемона, на одній телїжці:
І як лев наскочить і скручує вязи
Бику і корові в чагарах на паші,
Оттак і Тид'єнко без жалю обох їх
Позбивав із коней і обдер їх зброю,
- 165 А конї дав слугам до суден одвести.
Аж Еней поглянув, що він строї бурить,
І зараз на бійку, на ратишний тряскіт
Побіг, чи не найде Пандара Ликійця.
Найшов Ликаненка, силача тяжкого,

- 170 І став коло його і до його мовив:
»Пандаре! Де лук твоїй і стріли і слава,
Що й тут тобі в нїї рівного немає,
І там у Ликії лучшого не було?
Стрільяй лишень того, Дію помолившись,
- 175 Бо хто би не був він, а лиха нам много
Наробив і много погубив хоробрих.
Тільки чи не бог то на Троян озлив ся,
Гнівний за приноси, то гнів божий — горе.»
- Но до його мовив славний Ликаненко:
- 180 »Енею хоробрий, гетьмане троянський;
На мене здасть-ся, що се Тидієнко:
Се й по щиту знати, шелому дїрявім,
Видно і по конях; а чи бог, не знаю.
Но хоч він Тид'єнко, як мені здасть-ся,
- 185 А все-ж він воює не без бога; є там
Якийсь із безсмертних туманом обвитий,
Що бистрії стріли од його одводить;
Бо стріляв я в його і в правее рамя
Вдарив і на вилїт пробив його броню,
- 190 І вже так і думав, що к Невиду справив:
Так нї — прогнївив я когось із безсмертних!
Став би я в телїжку — телїжки немає,
А їх одинадцять стоїть в Ликаона,
Нових та хороших, покрівлями критих,
- 195 Та ще і при кожній стоїть пара коней
На білім ячменї та на вівсї голім.
Добре мене радив Ликаон хоробрий
У славних будинках на моїм одходї,
Казав мені вийти з кїньми, з телїжками,
- 200 І так серед бою помагать Троянам.
Так нї, не послухав, хоч і лучше було,
Пожалував коней, щоб не голодали
При облавї міста, звичнїї до панї.
Кинув їх і піноу прийшов до Ільїону,

- 205 На лук один здав ся, но мала з ним поміч;
Двох уже я влучив: лицаря Тид'єнка
Й царя Атрієнка, і чистої крові
З обох націдив я: та тільки озлив їх.
В лихий час я, знати, поняв того лука
- 210 Із кілка, коли я троянське військо
Справляв до Ільйону Ектору на радість.
Верну ся я тільки та гляну очима
На ріднюю жінку, будинки високі,
Та хай мені ворог голову зрубає,
- 215 Як я сего лука у вогонь не кину,
В руках полобивши. Мала з нього поміч.«
Аж Еней троянський до нього і мовив:
»Не кажи ти сего; не буде іначе,
Поки ми обидва з кіньми й теліжками
- 220 На його не вдарим, сили не питаєм.
От моя теліжка і Тройові коні:
Ставай, так побачиш, як вони уміють
Сюди й туди витись, гнати і втікати.
Вони нас до міста завезуть, хоч-би там
- 225 І Дій давав славу Дивмиду Тид'єнку.
Бери ж лишень віжки та батіг у руки,
А я з боку стану та бити ся буду,
Або ти стань битись, а я візьму коней.«
Аж до нього мовив славний Ликаненко:
- 230 »Бери ти, Енею, і віжки і коней,
В знакового лучше вони бігти будуть,
Як ми од Тид'єнка будемо тікати;
А то і зібють ся і везти не схочуть
З бою, коли твого голосу не вчують.
- 235 Тоді Тидієнко може і догнати
І нас повбивати і коней побрати.
Так орудуй ти вже теліжкою своєю,
А я його прийму на ратище остре.«
Змовились, і разом стали на теліжку,

- 240 І погнали коней прямо на Тид'єнка.
Аж завважив тее С'єенел Капаненко,
І к Тид'єнку мовив бистрими словами:
»Тид'єнку Дивмиде, милий серцю мому!
Бачу, що два сильних на тебе женеть-ся
- 245 Бити ся з тобою: один має бути
Пандар Ликаненко, що з лука бе добре,
А другий Еней знать, що хвалить ся родом
Од батька Анхиза і матери Вроди.
Од'їдьмо ми лучше, і ти так не пни ся
- 250 У-перед, щоб серця не запропастити.«
Аж до його грізно Дивомид промовив:
»І не радь тікати, бо я не піддам ся,
Не в моїй натурі тікаючи битись,
Або трепетати; ще є в мене сила.
- 255 Не сяду й на коні, а так на них пійду,
Бо мені Паллада не каже боять ся,
А од нас назад їх не везти-муть коні
Обох, хоч которий і хтів би тікати.
Ще я тобі кажу — і вбий собі в пам'ять,
- 260 Що тільки Паллада подасть мені славу
Обох побороти, так ти своїх коней
Постав де на місці, віжками припнявши,
А сам берись живо за коні Енея
І з Троян жени їх до славних Ахеїв.
- 265 Бо вони з тих коней, що колись Кроненко
Дав Трою за сина його Ганимеда.
Під зорою й сонцем красчих не бувало:
Анхиз і добув їх із тої породи,
Кобил підіславши до Лаомедонта.
- 270 І таких у його шестеро родилосьь;
І четверо сам він годував у ясел,
А сю одну пару передав Енею;
Дістати б їх тільки, так була би слава!«
Так поміж собою вони розмовляли,

- 275 А ті підбігали, гнали добре коней,
І промовив первий славний Ликаненко :
»Тид'єнку ти сильний, серцем неспинимий !
Тебе не убила стріла моя остра,
Так я в тебе ще раз ратищем ударю.«
- 280 Мовив, розмахнув ся і ратищем кинув,
І вдарив по щиту і остріє мідне
Щит його пробило і в броню устрягло,
І враз Ликаненко гукаючи мовив :
»Просадив на виліт бебехи ! не довго
- 285 Ти мучить ся будеш — моя тепер слава !«
Аж Дивомид сильний до його і мовив :
»Просадив, та мимо, а що ви у мене
Поти не спічнете, поки з вас которий
Кровю не напоїть сильного Ярія.«
- 290 Вдарив — і Паллада ратище навела
На ніс по-під око, зуби розкришила,
І мідь йому в горлі язик перетяла,
І остріє вийшло через підбородя.
Впав він із теліжки, блискучая зброя
- 295 Брязнула на йому, затупали коні
Бистрії, і сили і душі не стало.
Еней було скочив з ратищем і щитом,
Щоби його тіла не дати Ахеям.
І як лев могучий кругом розходив ся,
- 300 І на його щит свій і ратище зважив,
Готовий убити, хто підступить тільки ;
І кричав страшенне. Аж Тид'єнко двигнув
Камінь прездоровий, щоб два чоловіка
Наших не підняли б, а він один двигнув,
- 305 І вдарив Енея, де стегно у клуби
Головкою входить і кульшею зветь-ся,
І перебив кульшу і перервав жили,
І скалічив тіло ; лицар повалив ся
На одно коліно, крепкою рукою

- 310 У землю опер ся і тьма очи вкрила.
Так би і загинув Еней серед поля,
Щоб Дієва дочка, Врода, не прибула,
Що його з Анхизом царем породила;
Вона свого сина руками обвила,
- 315 Вона його зараз наміткою вкрила,
Од стріл заховала, щоб його Данаї
Мідю не вразили, душі не рішили.
Вона свого сина з бою виводила,
А там Капаненко із памяти своїй
- 320 Не збував наказу храброго Дивмида;
І враз своїх коней одвів і поставив
По-одаль од бою, віжками припнявши,
А сам живо взяв ся за коней Енея,
Погнав од Троян їх до славних Ахеїв,
- 325 Одав Діпілу, товаришу свому,
Що був йому милий за думки однакі,
Одвести до суден глибоких; і знову
Став на свої коні, взяв пишії віжки
І знову погнав ся кіньми за Тид'енком.
- 330 А той на ту пору наганяв Киприду,
Бо знав, що богиня не з тих богів була
Сильних, що на війнах людей поряджають,
Що то не Паллада, що то не Умора.
І побіг далеко вражими полками,
- 335 Догнав, замахнув ся храбрій Тид'енко
І ратищем острим пробив її руку;
І ратище тіло тонкеє пробило,
Пробило сорочку Любощами шиту
На поручах самих — і кров з неї вийшла
- 340 Не людська, а божа, яка є в безсмертних.
Бо вони і хліба й вина не вживають,
Так за те безкровні і безсмертні звать ся.
Вона застогнала і сина пустила,
Но його на руки схопив Аполлон бог

- 345 І покритв туманом, щоб його Данаї
Мідю не вразили, душі не рішили.
І Дивомид сильний гукнув до богині:
»Іди собі з бою, Дісвая дочко!
Мало тобі того, що жінок ізводиш?
- 350 Захотїлось бійки, — но тепер, я знаю,
Будеш трепетати і спомину бійки.«
Мовив — і богиня одійшла сумная;
Радуга вітриста вивела із бою
Її чуть живу, аж тіло счорніло.
- 355 Ярій тогді з-ліва сидів коло бійки,
А ратища й коні в тумані стояли.
Вона і упала брату на колїна,
І стала просити коней злотогнуздих:
»Братїку мій рідний, змилуй ся, дай коней,
- 360 На божее місце, на Олимп поїхать.
Мене рана мучить, а вдарив Тид'єнко,
Чоловік, що рад би і з Дієм бороть ся.«
Мовила — й позволив Ярій своїх коней,
І вона сумная стала на телїжку,
- 365 І Радуга стала, взяла віжки в руки,
Ударила з бича, і коні погнались.
І тільки прибули к божому Олимпу,
Радуга вітриста коней зупинила,
Випрягла з телїжки, пустила на пашу.
- 370 А Врода к Дівонї впала на колїна,
К матері — і мати дочку обійняла,
К серцю пригорнула і її спитала:
»Хто-ж то із небесних так тебе скалічив,
Мов ти кому, доню, лиха наробила?»
- 375 Веселая Врода до неї й казала:
»Скалічив Тид'єнко, Дивомид хоробрий,
За те, що я сина з бою виносила,
Найлучшого сина, рідного Енея;
Тепер не Трояне з Ахеями бють ся,

- 380 А тепер Данаї бють ся із богами.»
Аж її сказала богиня Дівона :
»Як тобі не прикро, знеси, моя доню!
Много вже Олимпських лиха натерпілось
За людей, встаючи один на другого.
- 385 Терпів і Ярій бог од синів Алоя,
Ота й Ефіялта, як його звязали
Та місяців тридцять держали в темниці ;
І може Ярій бог там би і загинув,
Щоб Перивія, мачуха їх, Ермі
- 390 Вісти не подала, і той його викрав
Ледве що живого, так тюрма заїла.
Терпіла і Ира, як син Амфитринів
По правій груді стрілою ударив
І біль нещілима її обійняла.
- 395 Терпів і сам Невид болячую рану,
Як його той самий син Діїв у пеклі
Стрілою підстрілив і наробив болі.
І він аж до Дія на Олимп приходив,
Сумний та болящий, бо стріла упиласть
- 400 У плече завійне і мучила душу.
Пейон йому ліків приложив до рани,
І рана закрилась, бо він був безсмертний.
Гидкий, нечестивий, стало йому духу,
Лука натягати на богів Олимпських!
- 405 А сего на тебе Паллада підняла.
Дурень Тидієнко! Він того й не знає,
Що хто з богом беть-ся, той не довговічний,
І діти такого не звати-муть батьком,
Коли він до дому із війни прибуде.
- 410 І тепер Тидієнко нехай виглядає,
Щоб хто не наскочив на його сильніщий,
Та щоб Егіяля, Адристова дочка,
Живо своїм криком слуг не побудила,
Плачучи по мужу лучшому з Ахеїв,

- 415 Славна Егіяля, жінка Дивоміда. «
Мовила — й обтерла рану з обох боків,
І рука сцілилась і біль перестала.
Аж Ира й Паллада глянули на нюю,
Тай Дію Кроненку стали допікати.
- 420 Первая Паллада стала говорити:
»Не гнів буде, батьку, що́ я тобі скажу?
А наша Киприда підмовляла, знати,
Якуюсь Ахейку для Троян любязних,
Та в одежі пишній як її пестила,
- 425 То на шпильку знати й руку наколола. «
Усміхнув ся батько і людський і божий,
Покликав Уроду і до неї мовив:
»Не по тобі, доню, воєннеє діло!
Ти дбай собі, доню, про своє весілля,
- 430 А про те подбають Ярій та Паллада. «
Так помеж собою вони розмовляли,
А там за Енеєм Дивомід ганяв ся
І знав, що Енея Аполлон ховає;
Но він уже й бога не вважав, а гнав ся,
- 435 Щоб Енея вбити, зброю його взяти.
Тричі він кидав ся, щоб його згубити,
І Аполлон тричі одбив його щита;
Коли ж і в четверте кинув ся manoю,
До його промовив Аполлон стодійний:
- 440 »Схаменись, Тид'єнку! Одійди й не думай
До богів рівнять ся; рід богів безсмертних
І рід чоловічий — зовсім не подібні. «
Мовив — і Тид'єнку одступив од його,
Боячи ся гніву бога Аполлона:
- 445 Тоді бог Енея поодаль од бою
Повів до Пергаму, положив у храмі,
І там Артеміда із Литою разом
В самім тайникові над ним піклувались.
А Аполлон змисний зробив його постать,

- 450 На вид і на збрую до його подібну.
І навколо неї Трояне й Ахеї
То вони на собі к бою готували
І щити волові й щитики пухові;
Далі до Ярія Аполлон озвав ся:
455 »Ярію, забію, пагубо, загубо!
А чи ти не спудиш того Тидієнка
Смертного, що рад би і з Дієм боротись?
Спершу так Киприду у поручі вдарив,
А се і на мене як мана кидав ся.»
- 460 І слово промовив і сів на Пергамі,
А Ярій обрав ся в постать Акаманта,
Орицького гетьмана, і Троян обходив,
І покликав кликом на синів Пріяма:
»Ви, сини Пріяма, Дієвого князя,
465 Що-ж ви так Ахеям побивать даєте?
Ждете, заким будуть під брамами битись?
Звалив ся отаман до Ектора рівний,
Звалив ся Еней наш, славний Анхизенко;
Поратуймо ж живо товариша свого.»
- 470 Мовив і додав їм і сили і духу.
І враз Сарпедон став Ектора корити:
»А де-ж твоя сила, Екторе, поділась,
Що ти похваляв ся без нас і без війська
Одними братами місто заступити?
475 Дивись, а нікого із них не побачиш;
Вони поховались як пси перед левом,
Тільки ми воюєм, помагачі ваші.
От і я помагач і з далеку вийшов,
Ликія далеко на Ксаної глибокім,
480 Там у мене й жінка й дитина мала,
І всего, чого лиш убогий бажає;
Тай то я Ликійців строю і бажаю
Сам із ним побитись, хоч мого нічого
Ні вести ні нести не мають Ахеї.

- 485 А ти й сам не хочеш і другим не кажеш
Врагів одбивати, жінок рятувати.
Глядіть, щоб ви разом, мов сіткою криті,
Врагам не попались на добич-поживу,
Та щоб вони міста вашого не взяли!
- 490 Тобі дні і ночі старати ся треба,
Та просить гетьманів помагачів дальних
Сваром не сваритись, а з ворогом битись.»
Мовив — і словами вразив його серце,
І він із теліжки скочив із оружам,
- 495 Ратищами брязнув і пійшов по стану
Підіймать до бою — і бійка піднялась.
Трояне вертались, двигались к Ахеям,
А ті в купу стали, ждали нерухомо.
Як по токах вітер остяки розносить,
- 500 Коли Земля-мати віяльником ділить
Остяки і зерна на легкому вітрі,
І біла полова купами біліє, —
То так і Ахеї в куряві біліли,
Що під саме небо скоком підіймали
- 505 Кінські копита; візницї кружали,
Руки витягали, і Ярій все поле
Покривав туманом і годив Троянам,
По полю ходячи та наказ чинячи
Бога Аполлона, що казав підняти
- 510 Троян, поки в полі Паллади немає,
Тої що Данаям поміч посилає.
Сам він і Енея із тайника вивів,
Влив нову силу в груди отаманські
І послав к дружині; дружина зраділа,
- 515 Коли його взріла живим та здоровим,
Та таким могучим, — тільки не питали,
Бо не наше діло. Вів їх Сріблoluкий,
Ярій людогубець і неси́та Врaжба.
А там два Аянти, Одиссей з Дивмидом

- 520 Будили Данаїв, но вони і самі
Не боялись сили і криків троянських
І ждали мов хмара в безвітру годину,
Що її Кроненко на горах поставить,
Поки спочивають і Бурій і другі
- 525 Могучії вітри, що подувом сильним
Хмари розганяють по цілому небі.
Так Ахеї ждали Троян нерухомо,
Один Атрієнко ходив і їм мовив:
»Крепите ся, молодці, сили добувайте,
- 530 Та один другого в бою повстидайтесь;
У стидливих більше живих ніж побитих,
А з біглим немає ні путя, ні слави.«
Мовив і прицілив ратищем і вдарив
У Дікогонта, у сина Пергаса,
- 535 Що його Трояни мов сина Пріама
Вважали, бо він був всеюди по-переду.
Його по щитові Гамемнон ударив,
І щит не устояв, мідь його пробила
І пояс пробила і в черево встрягла.
- 540 Хропнув він убитий і брязнула збруя.
Но й Еней хоробрий побив у Данаїв
Криѳа й Орсилоха, синів Диоклія;
Батько їх багатий жив собі у Фирі,
І вів свій початок з потоку Алфію,
- 545 Що тече широко по землі пилійській;
Бо потік ісплодив царя Орсилоха,
Орсилох ісплодив сего Диоклія,
А Диоклій разом двох синів ісплодив,
Криѳа й Орсилоха, свідомих до бою.
- 550 Вони й посідали на чорнії судна
І з аргейським людом прийшли до Ільйону,
Обом Атрієнкам чести добувати,
Та добули смерті собі на чужині!
Як тії два леви, що їх на вершинах

- 555 У чорному лісі мати згодувала,
Поти волів ріжуть і тихих овечок,
Поти спустошають людській обори,
Поки од рук людських самі не загинуть,
Так сі отамани згибли од Енея
- 560 І враз повалились, як сосна високі.
І жалко їх стало царю Менелая;
Вийшов він з передних у ясній зброї,
Став ратищем цілить: Ярій його годив,
Щоб його підвести під руки Енея;
- 565 Аж Антилох глянув, се-б то Несторенко.
Тай собі з передних, — страшно йому стало,
Щоб його не вбили, праці не згубили.
Уже вони й руки і ратища острі
Один до другого зважили до бою,
- 570 Аж до Менелая Антилох підскочив,
І Еней не встояв — дарма що хоробрий,
Як тільки побачив, що їх двоє стало;
І так вони взяли ахейській трупи
І їх передали на руки дружині,
- 575 А самі вернулись до передних строїв.
Тут вони і вбили того Пилемена,
Що був отаманом славних Пафлагонів;
Його Атрієнко, Менелай хоробрий,
В самую ключину стоячого вдарив.
- 580 А його візницю, Мидька Атимненка,
Як повертав коней, Антилох у лікоть
Камінем ударив — і з рук його віжки
Випали на землю. Антилох прискочив,
Ще раз його вдарив мечем по вискові,
- 585 І він задихнув ся і стрімголов в землю
Пійшов головою по шию і спину.
І довго стояв так у піску глибокім,
Поки його в порох коні не звалили.
Антилох пігнав їх к ахейському стану.

- 590 І поглянув Ектор і кинув ся з криком
На них, і троянські могучії строї
Кинулись і з ними Ярій та Умора,
І ся тяжкий Розрух коло себе мала,
А Ярій грозив ся ратищем великим
595 І йшов попереду Ектора, то з заду.
Глянув і спужав ся Дивомид хоробрий,
І як подорожний, що полем ідучи
Стане над потоком край самого моря,
Гляне він на піну і назад одходить,
600 То так і Тид'енко одступав і мовив:
»От чого ми, милі, Ектору дивуем,
Що він і вояка і борець хоробрий:
Із ним усе бог є, що його ратує,
І тепер Ярій з ним у постаті людській.
605 Так ви одступайте до Троян чолами
Назад, і не сьмійте бити ся з богами.«
Мовив — а Трояне близче підступили,
І Ектор од-разу на одній теліжці
Побив Менесоя і з ним Анхіала.
610 І жалем поняв ся Аянт Теламонів:
Вийшов, підступив ся, ратищем ударив
І вбив Селаженка Амфія, що в Песі
Жив собі в достатках, та його недоля
Повела к Пріямю і синам на поміч.
615 Аянт Теламонів вдарив його в пояс,
І ратище довге у черево встрягло,
І він повалив ся, а Аянт пустив ся
Збрую іздіймати. Трояни у його
Ратищами били, щиту доставалось,
620 А він наступивши, ратище із тіла
Вирвав — тільки збруї ясної не міг він
З плечей його зняти; стріли засинали,
Ще й Троян бояв ся, щоб не обступили,
Бо много їх сильних з ратищами було;

- 625 І дарма хоробрий, сильний та великий,
Вони його гнали — і він одступав ся.
Так вони труждались на лютії бійці.
Тогді й Тлиполема, сина Ираклія,
Против Сарпедона визвала недоля.
- 630 І тільки почали до себе зближатись
І син Діїв рідний і внук його рідний,
Тлиполем передній почав говорити:
»Що вже, Сарпедоне, гетьмане ликійський?
Дарма трепетати, не знаючи бійки!
- 635 То брехуни кажуть, що ти счадок Діїв,
Бо тобі далеко до того народу,
Що за людей давних од Дія родив ся.
Не довго казати: батько мій Иракло
Що вже за хоробрий, душа львина була!
- 640 Він на шести суднах із жменею війська
Ходив к Лавмедонту бити ся за коні,
І то узяв Трою і край опустошив.
А ти і сам хирний і військо подохле,
І хоч-би ти лучший вийшов із Ликії,
- 645 А з тебе Троянам помочи не буде,
Бо ти мною вбитий ік Невиду пійдеш.«
Аж до його мовив Сарпедон ликійський:
»Правда, Тлиполеме, що він узяв Трою,
Мстячи за неправду царя Лавмедонта,
- 650 Бо він добродія словами зневажив
І не оддав коней пришлому з-далека.
Но тобі, я знаю, чорная погибель
Од мене наступить, і ти мною вбитий
Мені даєи славу, а Невиду душу.»
- 655 Так Сарпедон мовив, но Тлиполем разом
Ратище наставив, і ратище разом
Із рук полетіло. Сарпедон же вдарив
В шию і на виліт остріе прогналось,
І ніч невидюща його очи відкрила.

- 660 А Тлиподем того ратищем ударив
У стегно і тіло остріе пробило
До кости, но батько ще не дав загинуть.
Взяли Сарпедона його слуги вірні
І з бою понесли; ратище тягнулось
- 665 І мучило тяжко, та ніхто не думав
Вирвать його з рани, щоб він ійшов пішо:
Так вірнії слуги над ним побивались.
Тлиполема також славнії Ахеї
З бою виносили. І глянув на його
- 670 Одиссей хоробрий, і запалав серцем.
І став він вагатись, щó його чинити:
Чи йти доганяти Дієвого сина,
Чи йому в Ликіян душі одіймати.
Тільки Одиссею доля не судила
- 675 Дієвого сина мідю погубити, —
Його на Ликіян Паллада наслала.
І вбив він Кірана, Хрома, Аластора,
Алкандра, Алія, Нимона й Притана.
І був би ще много погубив Ликіян,
- 680 Як би не завважив Ектор шеломенний
Та вперед не скочив у яснії збруї
На гибель Данаям; і зрадїв син Діїв,
Сарпедон, і мовив голосом жалібним:
»Не дай мене, брате, Данаям узяти,
- 685 Рятуї, Пріяменку! Хай я лучше згину
У городі вашім, бо мені до дому
У ріднюю землю більше не вертатись,
Не радувать жінки й дитини малої.«
Но йому не мовив Ектор шеломенний,
- 690 Він летїв Аргеїв швидше одігнати
Та у многих сильні душі одійняти.
Одна лиш дружина його не кидала,
Під Дієвим буком слабого поклала;
І ратище остре вирвав з його рани

695 Його друг сердешний, Пелагонт могучий;
І вже помірав він, очі туманіли,
Но іще дихнув він, і подув Бурія
Одживив у йому ледве живу душу.

А там од напору Ектора й Ярія
700 Аргеї ні к суднам чорним не кидались,
Ні вперед не бились, а так одступали
Лицем, як Ярія у Троян пізнали.

Та кого-ж то первим і кого посліднім
Побив Пріяменко з мідяним Ярієм?

705 Первого Теворанта, а за ним Ореста,
Етольського Триха, Інома, Єлена,
Сина Інопія і того Оресва,
Що родив ся в Ілі і мав свої добра
По-над Кифисиду озеро, де й другі

710 Багаті Віоти свої добра мали.
Аж глянула з неба Іра білошлеца,
Що вони Аргеїв стали побивати,
І враз до Паллади лепетом сказала:
»Дочко незборима козарного Дія!

715 Дарма ми давали слово Менелаю,
Що він собі пійде Трою звоювавши,
Коли так Ярія пустим біснуватись.
Треба й нам подумать і за свою поміч.»

Мовила — й склонила сив'оку Палладу.

720 І Іра богиня, Кроновая дочка,
Побігла по коні, коні ладнувати,
А Ива колеса мідні осьмишпичні
Живо наложила на оси зелізні:
Обіддя їх були вічні золотії,

725 Ще й на них окува мідная на диво;
Маточини сріблом з обох боків сяли,
А крісло на срібних та золотих шнурах
Привязано було, було й двоє козел;
І з його йшов дишель срібний, і до його

- 730 Вона золотее ярмо привязала,
Віжки золотії — і під ярмо Ира
Підставила коней, палаючи к бою.
Тим-часом Паллада, Дієвая дочка,
В батька на помості шати розпустила,
735 Що сама робила, сама і красила.
Одягла на себе Дієву сорочку,
І збруїлась тяжко на лютую бійку.
Узяла на плечі страшную козару,
Що всякії страхи з неї виглядали,
740 І ярість і сила, і тяжка погоня,
І страшна і люта голова Горгії,
Чудовиська злого, Дієвого знамя.
На голову взяла шелом штиробляхий,
Що під ним би військо стогородне стало;
745 Стала на теліжку і ратище взяла
Тяжке та велике, що ним вона губить
Полки, що на себе гнів її стягають.
І вдарила Ира батою по конях,
І брами відкрились, бо там стоять Ори,
750 І їх така доля, щоб Олимп і небо
Одкривать і крити хмарами густими.
Вони через брами коней і пігнали.
Застали Кроненка самого одного
На самій вершині двірного Олимпу.
755 Ира білоплеча коней і спинила,
І враз запитала величного Дія:
»Чи ти, Дію батьку, не злий на Ярія,
Що він стільки люду, ахейського люду,
Погубив без уму? Мені жаль, а Врода
760 З богом Аполлоном раді, що нетяму
Ніякої правди на тее підвели.
Не озлиш ся, батьку, коли я Ярія
Порядно ударю та вижену з бою?«
Аж Дій хмароходний до неї і мовив:

- 765 »Підійми на його мудрую Палладу,
Вона лучще вміє білью допікати.«
Мовив — і склонилась Пра білоплеча,
Вдарила по конях, і коні погнались
Помежи землею і небом зорястим.
- 770 І скільки загляне око чоловіче
З високої скелі дивлючись на море,
Стільки одним скоком коні пробігали.
І тільки прибули до Трої й потоку,
Де Симоїс бистрий сходить ся з Скамандром,
- 775 Білоплеча Пра коней зупинила,
Випрягла з теліжки, туманом покрила,
І Симоїс став їх сїном годувати.
Вони ж полетіли мов тії голубки,
Щоб стати на поміч аргейському люду.
- 780 І тільки прибули, де самі храбрїйші
Стояли й товпились на-вкруг Дивоміда,
Мов сильні леви, жажденні крові,
Мов кабани дикі, сильні, незборимі,
Пра білоплеча і стала й гукнула
- 785 В постатї Стентора тяжко голосного,
Що гукав бувало за пятьдесять хлопців:
»Сором вам, Аргеї! Такі дивні з виду, —
А поки Ахилло пробував на бійці,
Поти і Трояне із воріт дарданських
- 790 В поле не ходили, всі його боялись;
А тепер аж де вже, коло суден бють ся.«
Мовила — і силу в кожному збудила.
Тим-часом Паллада пійшла до Тид'єнка;
Він стояв край коней й своєї теліжки,
- 795 І очищав рану, що Пандар ударив,
Бо піт його мучив і ремінь широкий
Од круглого щиту, і рука знімала;
Так він підняв ремінь і обтирав рану.
Аж богиня взялась за ярмо й сказала:

- 800   »Так то! Не по собі Тидей сина сплотив!
Той був невеликий, за те сам хоробрий;
Тому раз сама я битись наказала
І вередувати, як його Ахеї
Послом посилали в Өнви до Кадмеїв,
805   Казала спокійно з ними веселитись,
А він по звичаю, чуючи ся в силі,
Викликав Кадмеїв і всіх переміг їх
(Такою я була помічу для його).
Так я й коло тебе стою, помагаю,
810   І розумом кажу з Троянами битись;
А в тебе чи втома силу одійняла,
Чи боязнь яка на тебе напала.
Не син же ти послі Тидея Іненка.«
Аж до неї мовив Дивомид хоробрий:
815   »Знаю тебе, дочко козарного Дія;
Скажу ж тобі правду і не потаю ся:
Не страх і не стома на мене напала,
А тільки одно — я твої ради слухав:
Із другим безсмертним не кидай ся битись
820   Ні з одним, а Вроду, коли вона буде
На війні, ти можеш мідю уразити.
Так я через тее і сам одступаю
І другим Аргеям кажу одступати,
Бо бачу, що в бійці Ярій заправляе.«
825   Сив'ока ж Паллада до його й сказала:
»Тид'енку Дивмиде, серцю наймилійший!
Не бійсь ні Ярія ні других безсмертних,
Такою я стала помічу для тебе;
Жени ж тепер коней прямо на Ярія
830   І бий його з-близька; нічого боятись
Буяна такого, сього баламута,
Що недавно кляв ся і мені і Ірі
Троян побивати, за Аргеїв стати;
Тепер за Троян став, а тих і покинув.«

- 835 Мовила — й Сөөнела рукою схопила,
З коней потягнула; Сөөнел живо скочив.
І край Дивомида стала на теліжку
Богиня, і оси букові пігнулись,
Бо і бог був сильний і чоловік важний.
- 840 І взяла Паллада і батіг і віжки,
І погнала коней прямо на Ярія.
А він на ту пору грабив Перифанта,
Лучшого з Етолів, сина Охизія;
Ярій його грабив, а Паллада вбралась
- 845 У Невидів шолом, і Ярій не бачив.
Аж тільки заглянув Ярій Дивомида,
Він і Перифанта лежати покинув,
Там де на початку з його душу вийняв,
І сам пійшов прямо против Дивомида.
- 850 І тільки почали до себе зближатись,
Ярій поверх коней і ярма і віжок
Ратищем ударив, палаючи вбити;
Но його Паллада рукою одбила
І мимо теліжки пустила летіти.
- 855 Тогді по Ярію Дивомид ударив,
І йому Паллада ратище навела
В самі здуховини, де сходив ся пояс;
Там йому й попала, тіло прорубала,
І назад рвонула — і враз заревів він
- 860 Ніби девять тисяч або десять тисяч
Люду заревіло перед тяжким боем.
Аж страхом понялись Трояни й Ахеї,
Так заревів тяжко Ярій ненаситний.
Як небо счорніє од чорної хмари,
- 865 Коли душний вітер разом ізірветь-ся,
То так Дивомиду і Ярій здавав ся,
Як він через хмари пролітав на небо.
Митю прилетів він к божому Олимпу,
І сів коло Дія смутний, невеселий,

- 870 Розкрив свою рану з безсмертною кровю,
І стогнучи мовив бистрими словами:
»Чи ти, Дію батьку, за сее не злиш ся?
Ми боги, а вічно один на другого
Буримось, щоб людям до помочи стати.
- 875 Всі ми против тебе; бо ти сплотив дочку,
Пагубу такую, щó все лихо робить.
Всі боги безсмертні, які є в Олімпі,
Тобі і слухняні, тобі і покірні,
А її не спиниш ні словом ні ділом,
- 880 А ще потураєш негідній дочці.
Вона Дивомида, славного Тид'єнка,
Взяла й наумила богів побивати.
Спершу він Уроду у поручі вдарив,
Тепер і на мене кинув ся маною;
- 885 І щастя, що ноги винесли, а то би
Терпів іще довго, лежачи на трупах,
А може б і живий од міді загинув.«
Аж до його грізно хмарний Дій промовив:
»Мовчи, баламуте, не вий коло мене!
- 890 Ізо всіх Олімпських ти мені найбридший,
Бо з тебе всі сварки і бійки і війни.
У тебе натура бридка, непокірна —
Ирина — її я на силу спиняю.
І тебе підбито через нюю знати!
- 895 Вже-ж тобі не дам я довго так страждати,
Бо тебе-ж од мене мати породила;
Но родись ти бридкий од другого бога,
Так давно ти був би глибше Ураненків.«
Мовив — і Пейона привів його гоїть.
- 900 Пейон йому ліків приложив до рани,
І рана закрилась, бо він був безсмертний.
Як молоко біле вийде із рослини
Водяне, і зараз пробуєш — загусло,
То так загустив він Ярієву рану.

905 Ива його вмила, любо одягнула,
І він коло Дія сїв і веселив ся.
Незабаром також до Дія прибули
І Пра аргейська і сильна Паллада,
Вгамувавши лютість лютого Ярія.

ПІСНЯ ШЕСТА.

Розмова Ектора з Андромахою.

ТКАНЬ.

Трояни починають подавать ся; Елен віщун Екторові радить назначить молитву в Палладинім храмі (1—101). Ектор поправляє військо і одходить до міста, а на полі сходить ся Дивомид хоробрий і Главко ликійський; по словах доходять, що батьки їх були добрії знакомі, і миром мирять ся, обмінюють зброю і подають руки (102—236). Тим-часом Екава і другі Троянки, по радї Ектора, односять Палладі вишите покрівля і їй молитви щирїї приносять за рідною землею (237—311). А Ектор заходить до дому Парія і його до бою з дому викликає (312—368); заходить до жінки своєї Андромахи, не застає в-дома, здібається з нею і з Астіанаксом, із сином маленьким, у Скейській брамі, прощається з ними (369—502), і брат його Парій живо доганяє (503—529).

Трояне й Ахеї одні уже бились;
Но бійка на полі довго не стихала,
І вони йще довго ратищами бились
Межи Симоентом і Ксанеом бігучим.
5 Аянт Теламонів, опора ахейська,
Первий подав сьвіту, Троян розірвавши,
Та лицаря вбивши лучшого із Өриків,
Вбивши Акаманта, сина Евиссора.
Він його ударив у шелом хвостатий.

- 10 І пробив на лобі, і ратище мідне
У череп устрягло і тьма очи вкрила.
Дивомид хоробрий побив Тевѳраненка,
Славного Аксила, щѳ жив у Арисві
У всяких достатках і милий був людям,
- 15 Бо жив при дорозі і всіх не цурав ся;
Но й вони од смерти його не закрили,
За його не стали, і обох побив він,
Його й Калисія вірного, щѳ коней
Поганяв — і разом пійшли вони в землю.
- 20 Евривал ограбив Дриса і Офелта,
І синів русалки Есина й Пидаса,
Щѳ Аварварея сплodiла Вуколу.
А Вукол був сином царя Лавмедонта,
Старшим, його мати крадькома родила.
- 25 І він пас і в полі полюбив русалку,
І та стяжеліла і близнят родила;
Но в них Микистенко і силу і вроду
Знищив — і з плечей їх пообдирав зброю.
Полипіт могучий побив Астивала,
- 30 Одиссей Пидита, родом із Перкоси,
Ратищем позбавив, Тевкер — Аретавна.
Славний Несторенко, Антилох — Авлира
Ратищем позбавив, Гамемнон позбавив
Елата з Пидасу, з-над Сатніоенту,
- 35 Лиіт на доздогін повалив Филака,
А Еврипил сильний побив Меланѳія.
Менелай хоробрий захопив Адриста
Живцем; його коні спужали ся в полі,
Понесли теліжку на сук мириквинний,
- 40 Дишель перебили тай самі погнались
В місто за другими служачими кіньми.
А той із теліжки так і хропнув видом
У пильную землю; аж тут Атріенко
Менелай хоробрий з ратищем наскочив,

45 І той на колінах став його благати :
»Не бий, Атріенку, будеш викуп мати !
Багато є скарбів у рідного батька,
Багато є міді, злата і заліза,
Так тобі дасть батько викуп незлічимий,

50 Як я буду живим на суднах ахейських.»

Мовив — і порушив серце його в грудях :
І він його слугам брав ся передати
До суден одвести, — аж йому на зустріч
Гамемнон володар вийшов і промовив :

55 »Чи-ж ти, Менелаю, ще будеш жаліти
Ворогів? а добру вони в твоїм домі
Памятку лишили? Хай же із рук наших
Ніхто не виходить, і тая дитина,

Що в животі мами — і та не виходить,
60 Хай усі в Ільїоні без похорон гинуть!»

Мовив — і порушив братовеє серце,
Бо говорив правду; і взяв він Адриста,
Одпихнув рукою, Гамемнон ударив
Його в здуховини, повалив пятою,

65 Наступив на груди і ратище вирвав.

А Нестор що духу гукав до Аргеїв :

»Братчики Данаї, Ярієві слуги!

Ви вже не лишайтесь трупи обдерати,
Щоб на свої судна що найбільше взяти.

70 Тепер краще биймо, тогді ви спокійно
Трупи обдерете мертвії на полі.»

Мовив — і підняв їм і душу і силу.

І вже б ті Трояни од сильних Ахеїв

Були б в Ільїоні зморяні безсилям,

75 Як-би до Енея й Ектора не мовив

Елен Пріяменко, сновида найлучший :

»Екторе й Енею! Вам тепер і дбати
За Троян, Ликіян, бо ви есте лучші
Із цілого війська до війни і ради.

- 80 Станьте тут та військо в браму не пускайте,
Всюди зупиняйте, щоб воно не впало
До жінок та сьміхом ворогам не було.
І коли ви військо вспієте підняти,
То ми уже станем з Данаями битись,
- 85 Хоч буде і трудно — так нічого діять.
А ти йди до міста, Екторе, до неньки
Своєї й моєї, хай вона покличе
Молодиць троянських до храму Паллади,
І ключем одчинить двері до сьвятині,
- 90 І візьме найдовшу, найкрасчу намітку,
Якая є в домі її наймилійша,
І покладе в ноги красної Паллади,
І нехай дванадцять телиць одноліток
Обіщає дати, як тільки Паллада
- 95 Помилує місто, і жінок і счадків
Та нам од Ільйону оджене Тид'єнка,
Буйного вояку, гонителя злого,
Що знать із Ахеїв самий найсильнійший;
Не так ми боялись і того Ахилла,
- 100 Що богиня, кажуть, сплодила, як сего.
Ніхто з ним не може силою рівнятись.»
Промовив — і Ектор брату не перечив.
Зараз із теліжки скочив із оружам,
Ратищами брязнув — і пійшов по стану
- 105 До бою будити, і бій підійняв ся:
Трояне вертались, двигались к Ахеям,
А ті одступали, побій залишали.
Здавалось, безсмертний із ясного неба
До Троян спустив ся, так вони вертались.
- 110 І гукнув к Троянам Ектор шеломенний:
»Славнії Трояне й помагачі дальні!
Будьте ж молодцями, з сили не спадайте,
А я отсе пійду в Іліон порадить,
Щоб старшина наша з нашими жінками

- 115 Молилась і дари богам обіщала.«
Мовив — і пустив ся Ектор шеломенний,
Аж йому по шиї та по ногах билась
Та чорная шкура, щé щит обшивала.
А Главк Іпполохів з Тидеевим сином
- 120 Уже виступали готовії битись;
І тільки почали до себе зближатись,
Первий обізвав ся Дивомид хоробрий:
»Хто ти небоязний із смертного люду?
Бо я тебе в бою не видав ніколи,
- 125 А тепер ти, бачу, всіх опережаєш,
Що на моє довге ратище виходиш:
То діти нещасних, щó йдуть против мене.
Коли ти безсмертний і прибув із неба,
То я із богами бити ся не буду,
- 130 Бо й син Дереванта, Ликовор могучий,
За те не мав віку, що з богами бив ся,
Що напав на мамок бога Дивониса
І гнав їх по Нисї, аж китяхи винні
Вони погубили, так він їх батожив
- 135 Ремінем воловим; Дивонис од страху
Аж у море скочив — і вже йогоTheta
Втішила, так тяжко він перелякав ся.
За те і повстали всі боги спокійні,
І його Кроненко осліпив — і жив він
- 140 Мало, бо спротивів всім богам безсмертним.
Так і я з богами бити ся не хочу;
А коли ти смертний і живиш ся хлібом,
Так іди! скорійше з смертею зійдеш ся.«
Аж син Іпполохів до його і мовив:
- 145 »Що тобі, Тид'енку, про мій рід питати?
Як листя по лісі, так люди на сьвітї,
Один лист од вітру опаде, а другий
Дерево пускає, весна розвиває.
Так і ми — той гине, а той виростає.

- 150 Но коли питаєш, то я тобі й скажу,
Щоб і ти знав рід мій, відомий для многих.
Єсть город Ефира в закутку Аргеї;
Там колись Сизиф був за всіх наймудрійший,
Сизиф Еоленко, і мав сина Главка,
- 155 А Главко мав сина того Веллерфонта,
Що був і хороний і до всього вдатний;
Та Пріт зазломислив, його з дому вигнав,
Бо зі всіх Аргеїв він був заможнійший,
І Дій йому всіх їх під ціпком поставив.
- 160 А то була в його цариця Антія,
Вона й забажала з молодим обнятись;
Тільки Велерфонта на те не склонила,
І стала цареві на його брехати:
»Чи сам умри, Пріте, чи вбий Веллерфонта,
- 165 Що бажав зо мною насилком обнятись.«
Мовила, почув він і жовч його взяла.
Та вбити самому серце не дістало;
Так він його з листом послав у Ликію,
А лист написав він на склеяній дошці,
- 170 І післав до тестя, щоб там його вбито.
І пішов він з богом у тую Ликію,
Прибув до Ликії, текучого Кеанеу.
Володар ликійський прийняв його щиро;
Девять день вів учту і по волю різав;
- 175 Но коли зірниця десятая встала,
Він і став питати, чи немає в його
Яких небудь листів од зятя од Пріта?
І тільки пробіг він зятеві листи,
Враз йому Химеру повелів убити,
- 180 Що її не люди, а боги родили:
Бо то з чола лев був, із заду дракон був,
З боку коза була і вогнем пишала;
Но і ту побив він, на богів оддавшись.
У-друге ходив він з Солимами бить ся,

- 185 І то, казав, бійка найтяжчая була.
В третій раз побив він сильних Амазонок,
А коли з побою назад повертав ся,
Лучшії з Ликіян засіду зробили
На його, но й тії назад не вернулись :
- 190 Усіх перебив їх Веллерфонт хоробрий.
Тогдї цар дознав ся, що він божий счадок,
Оставив при собі, видав свою дочку
І дав половину царської поваги ;
А Ликійці дали найкрасчого поля,
- 195 Щоб мав де орати і садки садити.
І в його родилось два сини і дочка :
Іпполох, Ісандер і Лаводамія,
Та Лаводамія, що з Дієм обнялась
І од його мала сина Сарпедона.
- 200 Но він на послідок богам опротивів,
І він одинокий по степах ахейських
Блукав і бояв ся сліду чоловіка.
Син його Ісандер згинув од Ярія,
Як ходив хоробрий з Солимами бить ся,
- 205 А тую у гніві вбила Артеміда.
Но Іпполох живий, він мене і сплотив,
І послав у Трою і наказав дуже,
Щоби я храбрив ся, опережав других,
Та щоб не соромив батьківського роду,
- 210 Лучшого в Ефирі і в цілій Ликії.
З такого я роду і з такої крови.«
Мовив — і помягчав Дивомид хоробрий,
Ратище усунув у землю родючу,
І мило до Главка почав говорити :
- 215 »Та ти-ж мені давний батьківський знакомий !
Бо Іней поважний так раз Веллерфонта
Двадцять днів у себе приймав яко гостя,
І вони друг другу гостинного дали.
Іней так дав тому пояс червонястий,

- 220 А Веллерфонт тому чарку золотую,
І я її в-дома ідучи оставив.
Тидія не знаю, бо я ще малим був,
Як гинуло в Оивах ахейськеє військо.
Так будьмо знакомі: я в тебе в Аргеї,
225 Ти в мене в Ликії, коли я там буду,
А тут і на звалках друг друга минаймо.
Много є для мене Троян та посильних
Бити, кого бог дасть і ноги нагонять;
Много є й Ахеїв бити, кого хочеш.
- 230 Даваймо ж мінять ся на нашії збруї,
Щоб відали люди, що ми не чужії.»
Мовили — і разом з коней позлізали,
Взяли ся за руки, клятвою поклялись.
І поміг Кроненко Главку з Дивомидом
- 235 Поміняти зброю золоту на мідну,
Зброю стоволову на девять-волову. —
Тільки прибув Ектор до Скейської брами,
Його обступили жінки і дівчата,
І стали питати за синів, за братів,
- 240 За милих, но він їм до богів молить ся
Радив, бо на многих лихо наступало.
А тільки прибув він до дому Пріяма
З різними дворами — бо у йому було
Пятьдесять теремів тесового камню,
- 245 Один край другого, де сини Пріяма
Ночували ночі з рідними жінками;
А для дочок також насупротив було
Дванадцять теремів з тесового камню,
Один край другого, де зятї Пріяма
- 250 Ночували ночі з вірними жінками, —
Там його зустріла його мати рідня,
Ідучи до дочки милої Лавдики,
І за руку взяла, мовила й питала:
»Чого прийшов, сину, чого бійку кинув?

- 255 Мабуть напірають злючії Ахеї,
Хочуть місто взяти, і в тебе на думці
Пійти аж до замку Дію помолитись?
Так піжди — я пійду, вина тобі вточу,
Та полиєш Дію і другим безсмертним,
- 260 Тай сам підкресиш ся, коли випеш краплю :
Вино посиляє, коли хто зморить ся
Так, як ти зморив ся, бучись за родину.«
Аж до неї мовив Ектор шеломенний :
»Не йди, моя мати, вина діставати !
- 265 Воно отуманить і сили позбавить.
Не сьмію і Дію брудними руками
Вино проливати ; гріх тому й молитись,
Хто так осквернив ся кровю і розбоєм.
А збери ти, ненько, молодиць поважних,
- 270 Та піжди з кадилом до храму Паллади,
І візьми найкрасчу, найдовшу намітку,
Якая є в домі тобі наймилїйша,
І поклади в ноги красної Паллади ;
Та ще і дванадцять телиць одноліток
- 275 Дати обіщай ся, як тільки Паллада
Помилує місто і жінок і счадків,
Та нам од Ільйону оджене Тид'єнка,
Буйного вояку, гонителя злого.
Так іди-ж ти, ненько, до храму Паллади,
- 280 А я отсе пійду, Парія покличу,
Коли він послуха. Земля б його взяла !
То якусь погибель викохав Олимпський
Для Троян, Пріяма і всіх його счадків.
Коли-б то він живо в Невид провалив ся,
- 285 Так може забув би і я своє горе.«
Промовив — і мати скликала служанок,
І вони по місті молодиць збирали ;
А вона ступила у терем пахучий,
Де в неї лежали намітки сидонські,

- 290 Що їх Олександр вивіз із Сидону,
По тії дорозі, море перепливши,
По якій вивіз славіую Єлену.
І з них для Паллади Екава і взяла
Одну що найкрасчу, найбільшу намітку,
295 Що як зоря сяла, на споді лежала;
І пійшла і з нею пійшли молодиці.
І тільки прибули до храму Паллади,
Зараз їм Θεона, Кисисєва дочка,
Жінка Антинора, двері одчинила,
300 Бо вона в Паллади була попадею.
І ті до Паллади руки підійняли,
А мила Θεона узяла намітку,
Поклала у ноги красної Паллади,
І Дієвій дочці почала молитись:
305 »Палладо, богине, обороно наша!
Зломи в Дивомида ратице і дай так,
Щоб він упав ницю під Скейській брами.
Ми ж тобі дванадцять телиць одноліток
Дати обіщаєм, як тільки ти волиш
310 Помилувать місто і жінок і счадків.«
Благали, та дарма: не чула Паллада!
А поки благали Дієвую дочку,
Ектор уже к дому прибув Олександра,
Що сам Олександр із тєслями строїв,
315 Які були лучші у Трої родючий.
І мав тепер терем і хату і сіни
В замку, по сусідству Ектора й Пріама.
Ступив тудя Ектор — ратице у його
Локтів одинадцять і на нїм високо
320 Остріє блищало і золота рихва.
Глянув, той ладнує збрую у сьвітлиці,
Приміряє щити і броні і луки,
А Єлена також вкруг своїх домашних
Сидить — і роботи слугам назначає.

- 325 І поглянув Ектор, тай почав соромить :
»Не в пору, небоже, жовч тебе напала :
Люди помирають коло стїи високих
Бючи ся, за тебе і війна і бійка
Місто обгорнула ; а й ти б того лаяв,
330 Як-би хто при тобі од бою ховав ся.
Іди ж, поки місто попелом не сіло.«
Аж до нього мовив красний Олександр :
»Екторе ! Ти можеш мене попрекати,
Но я тобі кажу і дай менї віру,
335 Що я не із жовчи на Троян, не з гнїву
Сидїв у теремі, а хтїв потужити.
Тепер мене жінка знову вговорила,
Щоб я ійшов битись, і менї здаєть-ся,
Що се лучше буде, замога мінить ся.
340 Пожди, — а я зараз зброю одягаю ;
Або йди, а я вже поспішу дігнати.«
Мовив — та не мовив Ектор шеломенний,
Аж стала Єлена до його казати :
»Дівере невинний остилої суки !
345 Коли-б мене в той день, як мати родила,
Ухопили вітри та занесли в гори,
Або мене в море кинули глибоке,
Щоб я потонула, і сего б не було !
Або коли боги стїлько лиха дали,
350 Так був би принаймнїй чоловік добрящий,
І чув би наругу та обриду людську.
А сей і не чує і чути не буде,
І за те він певне колись поплатить ся.
Дівере ! Ходи лиш, та присядь на кріслі ;
355 У тебе на думці великая праця
Із-за мене, суки, та з-за Олександра,
Бо нам така доля випала од Дїя,
Щоб ми і насчадкам сьміховиськом були.«
Аж до неї мовив Ектор шеломенний ;

- 360 »Не кажи сідати; не сяду, Єлено.
Менє думка тягне до Троян нужденних,
Що там ждуть на мене. Його лишень живо
Впряжай, та хай він і сам поспішає,
Щоб йому зо мною в городі зйти ся;
- 365 А я іще маю до дому забігти
Глянуть на домашних, на дитя, на жінку,
Бо хто тее знає, чи буду я живий,
Чи може прийдець-ся згинуть од Ахеїв.«
Промовив — і вийшов Ектор шеломенний,
- 370 І живо прибув він до свого будинку.
Та в-дома не було його Андромахи,
Вона з малим сином і з мамкою разом
Стояла на башні у сльозах і стонах.
Подивив ся Ектор, що жінки немає,
- 375 І став на порозі і слуг запитав ся:
»Скажіть мені, слуги, по щирії правді:
Куди Андромаха вийшла із будинку?
Чи вона в зовиць де, чи вона в невісток,
Чи вона у храмі сильної Паллади,
- 380 Де наші Троянки богиню благають?«
Аж ключниця вірна до його озвалась:
»Коли тобі правду, Екторе, сказати,
Вона не в зовиць десь, вона не в невісток,
Вона і не в храмі сильної Паллади,
- 385 Де наші Троянки богиню благають.
А вона на башні високій ільйонській,
Вчула, що Ахеї Троян побивають,
І враз полетіла ніби божевільна
До стіни і мамка дитину понесла.«
- 390 Мовила — і Ектор пійшов собі з дому
По старій дорозі, по вулицях битих.
І тільки достав ся до Скейської брами,
Де вже йому було в поле виходити,
Аж йому на зустріч вийшла його жінка

- 395 Славна Андромаха, дочка Етивона,
Що мав Іноплаку та ще й іноплацькі
Θиви — і царем був славних Киликійців;
Його рідня дочка за Ектором була.
Вона і зустріла; коло неї нянька
- 400 На руках держала малую дитину,
Як ясну ю зору: Ектор свого сина
Називав Скамандром, но люд царем міста,
Бо Ектор один лиш і рятував місто.
І він задивив ся, сином любував ся,
- 405 А жінка стояла у сльозах — а далій
Руку його взяла, мовила й казала:
»Згубить тебе сила!... не жаль тобі, милий,
Дитини малої і бідної жінки,
Що вдовою стане? Ахеї зберуть ся,
- 410 Убють тебе, милий, а мені без тебе
В землі лучше бути, бо вся моя втіха,
Коли ти загинеш — одна туга буде.
Нема в мене батька, ні рідної неньки;
Батька збавив віку могучий Ахилло,
- 415 Як він узяв місто славне киликійське,
Муровані Θиви: убив Етивона
І збруї не грабив — серця не дістало;
І спалив він тіло у пишній збруї,
Могилу насипав, а Дієві дочки
- 420 Вязів насадили — горнії русалки.
Було там у мене і семеро братів:
В один день і тії у Невида стали;
Усіх перебив їх Ахилло могучий,
Спавши на стада їх волів і овець.
- 425 Неньку мою рідню, плацькую царицю,
Взяв було до стану з скарбами другими
І за тяжкий викуп випустив на волю;
Та її у дома Артемида вбила.
Ти тепер у мене і батько і ненька,

- 430 Ти і брат мій рідний, ти і муж мій вірний.
Змилуй ся, не кидай дитя сиротою,
Мене удовою; остань ся на башні,
А все своє військо постав коло смокви,
Де стіна низькая і перелаз легкий ;
- 435 Туди уже тричи приступом кидались
Обидва Аянти, Ідомень хоробрий,
Могучий Тид'єнко і два Атрієнки :
Чи їх божевільний на те надомив,
Чи може їм серце про теє сказало.»
- 440 Аж до неї й мовив Ектор шеломенний :
»Я то, моя мила, і сам теє бачу,
Та стид мені буде Троян та Троянок,
Коли я мов хирний тїкати-му бою ;
Й серце не позволить, бо я таки вмію
- 445 Небоязним бути і бити ся першим
За славу отцеву та за свою славу.
Бо бачу я день той і умом і серцем,
Коли прахом ляже Іліон набожний
І Пріям воївний і народ Пріямів.
- 450 Та не так я серцем за Троян болюю,
За саму Екаву і царя Пріама
І за братів рідних, щó багато їх славних
Перед ворогами прахом полягає,
Як за тебе, мила, що тебе Ахеїць
- 455 Поведе і вольний сьвіт тобі закріє ;
І ти у Аргеї будеш хусти ткати,
Та воду з Мессиди або з Іперії
З нудгою носити в неволі тяжкії.
Сплачеш ся, а ворог погляне тай скаже :
- 460 »Се Ектора жінка, первого затяжця
У Троян, щó з нами за Іліон бились.»
Скаже, і на тебе спаде друга туга
Мужа повернути, неволю позбути.
Но хай мене криє земля сирова,

- 465 Як маю я плач твій та неволю бачить.«
Мовив — і наставив руки до дитини;
Аж дитина з криком к лоню притулилась
На руках у мамки — батька не злюбила,
Спужала ся міді і кінського чуба,
470 Що з його шелома страшно опуекав ся.
Усьміхнув ся батько і рідная мати,
І зняв собі Ектор із голови шелом,
І поставив шелом на землю родючу,
Поцілував сина, взяв його на руки
475 І враз помолив ся всім богам і Дію:
»Дію і боги всі! Дайте, щоби син мій,
Як і я, був первим у Троян і сильним,
І таким хоробрим і в Ільйоні рядив,
Щоб люди казали, як буде йти з бою:
480 »А ще лучший батька!« А він нехай з бою
Добичі приносить та радує матір.«
Промовив і жінці передав дитину;
І жінка до лоня дитя притулила
З сьміхом та сльозами; і жаль йому стало,
485 І обняв він жінку і до неї мовив:
»Не плач, моя мила! Як часу не буде,
Ніхто мене, мила, к Невиду не справить;
А буде, так долі ні злий ні хорощий —
Ніхто не обіде, хто родив ся тільки.
490 Іди-ж ти до дому, гляди свого діла,
Пряениці та кросен, розкажи і слугам
Займати ся ділом; а бійки доглянуть
Лицарі ільйонські і я уже з ними.«
І промовив Ектор і шелом хвостатий
495 Підійняв; і жінка пійшла до будинків,
І все озиралась, сльози проливала.
А тільки прибула до пишних будинків
Ектора, де много слуг на нюю ждало,
Вона усім слугам жалю наробила.

- 500 Вони, як по мертвiм, по живiм ридали,
Бо вже i не ждали, щоб вiн повернув ся
I од рук ахейських в полi не загинув.
Та не ждав i Парiй у домах високих,
Живо одягнув ся у мiдну зброю,
- 505 I пiйшов, оддавшись на бистрiї ноги.
I як кiнь стаєнний, гладкий на оброщi,
Обiрвавши повiд летить через поле,
Бо привик купатись у рiчцi бiгучий,
I шия басує i грива далеко
- 510 На спину спадає, а вiн гордопинний
Летить через поле до кобил та пашi,
Так Парiй Прiямiв з вершини Пергаму
Зброєю мов сонцем бликаючи сходив.
I ногами живо поступив веселий,
- 515 I нагнав вiн живо Ектора, вiн близько
Був до того мiсця, де з жiнкою мовив;
I першим до його мовив Олександр:
»Мабуть тебе, брате, трохи задержав я,
Не посiв у пору, як ти менi радив.«
- 520 Аж до нього мовив Ектор шеломенний:
»Правда, милий брате, тебе серед бою
Нiхто не погудить — ти таки хоробрий.
Но ти все не дбаєш, не хочеш, i в мене
Серце замирає, що тiї Трояне,
- 525 Що за тебе бють ся, брiдять ся тобою.
Ходiм! А про тее послi поговорим,
Як Дiй нам поможе богам вiковiчним
Спокiйну чашу поставити в-дома
Та вигнати з Трої Ахеiв завзятих.«
-

ПІСНЯ СЕМА.

Поединок Ектора з Аянтом. Похорони.

ТКАНЬ.

Ектор із Парієм кидають ся к бою і починають Ахеїв замагати (1—16). Аполлон і Паллада змовляють ся бійку вгамувати і через Елена Ектора підводять, щоб він кого небудь звав на поєдинок (17—91). З початку до його ніхто не виходить; Менелай береть-ся, но його од того Агамемнон одводить (92—122); аж устає Нестор, починає соромить ахейських отаманів, і од того сорому встає їх аж девять і з них бере жереб Аянт Теламонів (123—205). Ектор із Аянтом сходять ся до бою, б'ють ся аж до ночі і силами рівні дають подарунки й розходять ся мирно (206—312). Нічу на учті старий Нестор радить вбитих поховати і стан окопати; а в Троян на радї Антинор їм радить оддати Ахеям Елену і скарби, но Парій їм хоче тільки скарби дати і своїх додати, тільки не Елену (313—364). На другий день рано Пріям посилає передать Ахеям Парієву думку і просити часу мертвих поховати (365—420). І одні і другі ховають побитих; Ахеї ж до того ровом та стіною кораблі обводять, і Посидій злить ся, но разом з богами дивуєть-ся праці (421—464). За вечерою наступає ніч темна та громова (465—482).

І промовив Ектор, і вийшов із брами
З братом Олександром, і обидва в серці
Полумням палали до війни та бійки.

- І як бог жажденним дає мореходцям
5 Вітер, коли саме руки заїміють
Веслами тяжкими збиваючи море,
Так вони з'явились до Троян жажденних.

- І враз Олександр побив Менесвія,
Сина Ярівооя, що родив ся в Арні
10 Од Филомедузи й царя Ярівооя;

- Ектор Іонія ратищем ударив
В шию по-під шолом — і сили позбавив.
Главко Іпполохів, отаман ликійський,
Ратищем у рамя вдарив Іфіноя,
15 Дексового сина, що на конях гнав ся,
І він пав із коней і жили зніміли.
Та тільки уздріла сив'ока Паллада,
Що вони Аргеїв стали побивати,
Льотом полетіла з вишини Олимпу
20 В Іліон набожний; а тут із Пергаму
Аполлон троянський і собі пустив ся.
Зійшли ся обое край самого буку,
І первий промовив Аполлон, син Діїв:
»Що тебе підняло, Дієвая дочко,
25 Бігти із Олимпу з силою такою?
Хочеш, щоб Данаї виграли замогу?
А Трояне гинуть — так тобі байдуже.
Но я тобі раджу і се лучше буде:
Залишім ми бійку на сей день, один день,
30 А там нехай бють ся, аж поки не візьмуть
Славного Ільйону, коли вам безсмертним
По душі прийшло ся місто зруйнувати.«
Йому і сказала сив'ока Паллада:
»А добре, Стодію! Я й сама для того
35 Прийшла із Олимпу до Троян, Ахеїв.
Та як же-ж ти мислиш бійку вгамувати?«
Аж до неї мовив Аполлон, син Діїв:
»А от-як! Подаймо Екторові силу,
Щоб він кого небудь визвав із Данаїв
40 Один на одного виступить до бою.
А горді Ахеї найдуть уже в себе
Такого, що вийде із Ектором битись.«
Мовив і Паллада на тее пристала.
І Елен Пріямів пізнав божу волю,
45 На яку пристали і бог і богиня.

- І враз приступив ся і Ектору мовив :
»Екторе Пріямів, до Дія подібний!
Послухаєш ради у рідного брата?
Так вели Троянам і Ахеям сісти,
50 А сам кого небудь виклич із Данаїв
Один на одного виступить до бою.
Ще ти не загинеш, ще тобі не время,
Такий голос чув я од богів безсмертних.«
І послухав Ектор і зрадів душею,
55 Став по середині, взяв ратище боком,
Упер у Троян їм — і вони спинились.
Гамемнон володар зупинив Ахеїв,
І славна Паллада з богом Аполлоном
Узяли на себе шулякову постать,
60 І сівши високо на Дієвім буку
На військо дивились; а військо сідало,
Ратища, шеломи, щити колихало.
І як вітер хвилю по морю розкине
Разом налетівши, і море чорніє,
65 То так зачорніли Трояне й Ахеї
На полі — і Ектор гукнув межи ними :
»Слухайте Трояне і славні Ахеї
Хай я вам розкажу, що маю на мислі!
Не прийняв Кроненко нашої умови,
70 І нас разом з вами осудив на гибель,
Аж поки ви Трої у нас не візьмете,
Або коло суден не падете прахом.
А є в вас, Ахеї, самії храбренні,
Так которий має бити ся охоту,
75 Нехай той і вийде з Ектором до бою.
І скажу вам слово і Дій буде сьвідком :
Як він мене мідю повалить — так хай він
Бере мою зброю і несе на судна,
А тіло до дому оддасть, щоб Трояни
80 І жінки троянські на вогні спалили.

- А дасть мені славу Аполлон побити,
Так я візьму зброю в Іліон набожний
І повішу в храмі бога Аполлона,
А тіло позволю на судна узяти,
85 Щоб його Ахеї з честю поховали
І над Елліспонтом могилу зробили.
І скаже хто небудь із пізнього люду,
Пливучи на суднах по чорному морю:
»Се давня могила того отамана,
90 Сильного, що Ектор поборов могучий.«
Він скаже — і слава й моя не загине.»
Мовив — но Ахеї на тее мовчали;
Стид було не вийти, і страх було вийти.
Аж от підійняв ся Менелай хоробрий,
95 І з білю на серці став їх докоряти:
»Ох мої хваленні! Баби, не Ахеї!
Та-ж нам тепер сором во вік вічний буде,
Як ніхто з Данаїв на нього не вийде.
Так будьте-ж ви сидні прахом та землею,
100 Коли в вас немає ні чести ні слави.
Я сам узброю ся, а що до замоги,
То вона залежить од богів безсмертних.«
Мовив — і пустив ся зброю одягати.
І вже б, Менелаю, життяя твоє красне
105 В Ектора кінчилось, бо він хоробріщий,
Та тебе спинили гетьмани ахейські.
І сам Атрієнко Гамемнон володар
За правую руку взяв його і мовив:
»Горячиш ся, брате! Но з тої горячки
110 Нічого не буде; зупини ся, буйний,
Та з тим Пріяменком Ектором не бий ся.
Він за тебе лучший, його всі боять ся,
Його і Ахилло у тяжкому бою
Зустрічать бояв ся, за тебе храбріщий.
115 Іди ж до дружини та сядь собі з нею,

- Йому кого небудь виставлять Ахеї.
І хоч він хоробрий і в бійці неситий,
А склонить коліна і він, як поверне
З кровавого поля та тяжкого бою.»
- 120 Мовив — і порушив братовее серце,
Бо говорив правду; він його послухав.
Слуги здійняли з плечей його зброю,
І Нестор к Аргеям устав і промовив:
»Отсе тяжке лихо спало на Ахею!
- 125 Отсе буде плакати Пилей старий сивий,
Славний мирмидонський вранник і порадник,
Що мене питав ся і так веселив ся,
Питаючи роду і сплodu Ахеїв.
Та він як почує, що всі ви злякались
- 130 Ектора, так руки до богів протягне,
Щоб душа боляща у Невида стала.
Коли-б Дій, Паллада та Аполлон дали
Мені таку силу, як на Келадонті,
Де славнее військо пилійське й аркадське
- 135 Билось коло Фії на ріці Ярданській!
Тогді у них першим Еревоаліон був,
Та ще й мав на плечах зброю Яриооя,
Того Яриооя, що його звичайне
Хлопці і дівчата булавенним звали.
- 140 Бо він бив не луком, не ратищем довгим,
А рвав булавою залізною строї;
Його-ж то обманом і побив Ликорог
В такій тіснині, де була не к ділу
Булава залізна. Вдарив його нагле
- 145 Ратищем у пояс — і той хронув тілом.
А сей ізняв зброю яко дар Яріїв,
І сам було в нїї одбував походи.
Но коли й Ликорог у дома постарів,
Він передав чурі Еревоаліону.
- 150 От він у тій зброї всіх молодців кликав,

- І всі трепетали, ніхто не виходив,
А мене й забрало вийти та побитись
З силачем — і дарма, що я був молодший,
Вийшов, і Паллада дала мені славу.
- 155 Я вбив великана сильнішого в світі,
І геть-геть лежав він по землі простертий.
Як-би ж мені вік той та крепкая сила,
Ектор шеломенний мав би з ким побить ся.
А ви і храбріщі із цілого війська,
- 160 А нема в вас духу на Ектора вийти.«
Мовив і піднялось девять отаманів.
Перше всіх підняв ся Гамемнон володар,
По йому Тид'єнко Дивомид хоробрий,
А за ним Аянти, славні молодці,
- 165 Далі Ідоменій і друг Ідоменів
Миріон могучий, рівний до Ярія;
Далі син Евемнів, Еврипил хоробрий,
Хтоай Андремонів і Одиссей мудрий —
Всякому хотілось із Ектором битись.
- 170 Аж до них промовив Нестор Геринійський:
»На жереби здайтесь — кому жереб вийде,
Так той і потішить хоробрих Ахеїв,
Тай сам своє серце втішить, як поверне
З кривавого поля та тяжкого бою.«
- 175 Промовив — і кожний жереб свій означив,
І кинув у шелом царя Гамемнона;
І військо молилось, руки підіймало,
І декотрий мовив на небо дивлючись:
»Дай, боже, Аянту або Тид'єнку,
- 180 Або дай цареві злотої Микини.«
Мовили — потряс їх Нестор Геринійський,
І з шелома жереб випав на Аянта,
Як вони бажали. Кликун і пійшов з ним,
І всім отаманам показав ахейським, —
- 185 І всі одиравались і не пізнавали.

- Коли ж на послідок прийшов і до того,
Хто клав його в шолом, се-б то до Аянта,
Сей протягнув руку, а той подав жереб;
І Аянт поглянув, пізнав, звеселив ся,
190 І кинув під ноги і голосно мовив:
    »Се мій, люди, жереб! І я тому радий,
    Бо таки надіюсь Ектора побити.
    Но заким я зброю буду одягати,
    Все-ж ви помоліть ся славному Кроненку,
195 З-тиха, щоб Трояни про тее не знали,
    Або і не з-тиха — нічого боятись;
    Ніхто мене з поля силою не зібє,
    Не візьме і боем, бо й я в Саламині,
    Бачить ся, не простим і жив і родив ся.«
200 І тії молились славному Кроненку,
І декотрий мовив, на небо дивлючись:
    »Дію з гори Іди, славний та великий,
    Дай Аянту славу і замогу мати!
    А коли ти, батьку, і Ектора любиш,
205 Так обом даруй їм і силу і славу.«
    Аянт одягав ся в мідяную зброю,
    І коли всю зброю з'одягнув на себе,
    Виступив, мов сильний Ярій виступає
    До людей на поле, коли їх Кроненко
210 Сваркою лихою доведе до бою.
    Так Аянт великий, ахейська заслona,
    Виступав сьміючись, і ступав широко
    Крепкими ногами і ратищем брязкав.
    Аргеї раділи на його дивлючись,
215 А у Троян холод пробігав по жилах.
    І в Ектора в грудях серце трепетало,
    Та ні вже як було утікати і ніяк
    За людей ховати ся, бо сам же він кликав.
    Аянт підступав ся і щит був як башня
220 Міцний, семишкурый у руках, що Тихій

Славний швець ілійський, справив йому к бою.
Він щит йому справив хибкий, семишкурий,
З семи шкур волових і мідної дошки.

Аянт Теламонів і закрит ним груди,

225 І став не здалека і Ектору мовив :

»Екторе, тепер ти один на одного
Знати-меш, які в нас храбрії Данаї
І без Пилієнка сильного, Ахилла ;

Він тепер на суднах лежить крутоносих

230 Гнівний на неправду царя Гамемнона ;

Но в нас є такі, що на тебе стануть,

І є їх не мало. Починай же бійку !«

Аж до його й мовив Ектор шеломенний :

»Аянте поважний, отамане війська !

235 Мене ти не пробуй, як тую дитину

Або молодицю, що бою не знає,

Бо я добре вмю бити й побивати.

Вмю і на право і на ліво щитом

Повертати і в бою я не утомляюсь ;

240 Умю я битись і з коней летючих,

Умю і пішо славити Ярія ;

І тебе й такого я не хочу бити

З небачки, а прямо, коли тільки влучу.«

Мовив, розмахнув ся і ратищем кинув,

245 І вдарив Аянта у щит семишкурий

По верхній міді, що восьмою була,

І цілих шість листів пройшла мідь холодна,

І в сьомому встрягла. Тоді розмахнув ся

Аянт Теламонів і ратищем кинув,

250 Вдарив Пріяменка по рівному щиту ;

І щит його яений ратище пробило,

І шитую броню на йому прорвало,

І на здуховинах сорочку розтяло,

Но йще він одскочив і од смерти спас ся.

255 І знов вони разом ратища схопили,

- І кинулись знову мов ті леви хижі
Та кабани дикі, щó їх не побореш.
Пріяменко того вдарив серед щиту,
І не пробив міді, остріє погнулось ;
260 А Аянт ударив у щит — і на виліт
Остріє прогналось, того зупинило,
Прошло коло шиї — і кров заструмилась.
Но не кинув бою Ектор шеломенний,
Одступив і з поля підійняв рукою
265 Чорний, угловатий, здоровенний камінь,
Та вдарив Аянта у щит семишкурій
В саму середину, аж мідь задзвеніла.
А Аянт піднявши іще більший камінь,
Розмахнув, ударив зі всієї сили,
270 І потрощив щита ; каменем жорновим
Перебив коліна — він упав на спину
Щитом перекритий, но його стодійний
Підійняв. І вже б їм на мечах погинуть,
Та прибули слуги Дієві і людські,
275 Один од Троянців, другий од Ахеїв,
Талонвій та Ідей, кликуни премудрі ;
Вони межі ними щіпки протягнули,
І премудрий Ідей став їм говорити :
»Годї із вас, дітки, перестаньте бить ся.
280 Обидва ви милі для хмарного Дія,
Обидва ви й сильні, се бачили всі ми,
А ніч наступила, треба ночі слухать.«
Аж до його мовив Аянт Теламонів :
»Ідею ! Кажі ти Ектору про се,
285 Бо він у нас первий викликав до бою,
Так хай він і скаже — і я перестану.«
Аж до його мовив Ектор шеломенний :
»Дав тобі бог кріпость і силу, Аянте,
І розум, з Ахеїв ти в ратиці первий.
290 Так ми на сьогодні бійку залишімо,

- А там будем бить ся, поки не розлучить
Нас Мара і слави не подасть котрому;
А ніч настушила, — треба ночі слухать.
Иди і край суден весели Ахеїв,
295 Приятелїв щирих та свою дружину;
А я отсе пійду в Пріямове місто
Троян звеселити та пишних Троянок,
Щоб за мене в храмі бога умоляють.
Давай же мінять ся пишними дарами,
300 Щоб за нас сказали Ахеї й Трояне:
»У тяжкій вражбі вони ізійшли ся,
А в милій приязні вони розійшли ся.«
Мовив — і дав меч свій в срібній оправі
Із піхвою разом і ремінем шитим;
305 А Аянт йому дав пояс червонястий.
І так розійшли ся: той пійшов к Ахеям,
А той ік Троянам. І тії зраділи,
Побачивши свого, що він їм здоровий
Вийшов із-під сили та з-під рук Аянта,
310 І повели в місто, не ждучи вже й бачить.
А Ахеї також повели Аянта,
Радого побоєм, к царю Гамемнону.
Тільки що прибули в наміт Атрієнка,
Зараз Гамемнон цар казав вола вбити,
315 Вола пяти років славному Кроненку.
І враз його слуги обдерли, обмили,
Части поділили, на рожни побрали,
Спекли, осторожно з вогню поздіймали,
Трохи одпочили, обід спорядили,
320 Сіли, і їх серцю нічого не бракло.
Аянту окроме цілу хребтовину
Оддав Атрієнку, Гамемнон володар.
А коли вже добре поїли й попили,
Тогді старий Нестор почав свою раду,
325 Бо він був їм здавна порадником добрим.

- Ото він розважно і став говорити:
»Атрієнку й ви всі гетьмани ахейські!
Много в нас погибло патлатих Ахеїв,
І чорную кров їх Ярїй по Скамандру
330 Розточив, а душі перейшли к Невиду.
Так взавтра Ахеям нічого вже битись;
Лучше ми зберім ся, перевезім трупи
Мулами й волами, попалім край суден
Разом, щоби дітям кожний міг узяти
335 Кости, коли будем одпливать до дому.
Висипмо над ними високу могилу
Одну і край неї збудуймо ми банні
Крепкі для ослони і себе і суден.
Зробім межі ними крепкії ворота,
340 Щоб через них була конная дорога.
З надвору глибоким ровом обкопаймо,
Щоб він міг спиняти і людей і коней,
Бо коли-б Трояни війни не підняли.«
Мовив — і пристали усі отамани.
345 А в Троян в Ільїонї своя була рада,
І сумна і буйна, в Пріямовім домі.
Антинор передний почав говорити:
»Трояни! Дардани! й помагачі наші!
Вислухайте, милі, щó в мене на мислї:
350 Даймо ми Єлену і всі її скарби
Тим двом Атрієнкам; тепер ми воюем
Присягу зломивши, то вже нам користи
Нічого і ждати, як не зробим сего.«
Промовив і сїв він — по ньому підняв ся
355 Славний Олександр, чоловік Єленин;
Він до його й мовив бистрими словами:
»Не милая мова твоя, Антиноре!
Міг би ти що небудь лучшее сказати;
А коли ти сее од серця говориш,
360 Так знать боги в тебе розум одійняли.

- Бо я всім Троянам на тее одкажу
І одкажу прямо: жінки не оддам я;
А скарби аргейські, щó в нашому дому,
Всі готов оддати, і ще доложити.»
- 365 Промовив і сїв він. По йому підняв ся
Сам Пріям Дарданів, судець богомисний,
І став їм розважно мовити й казати:
»Трояни! Дардани! й помагачі наші!
Вислухайте, милі, щó в мене на мишлі.
- 370 Вечеряйте, милі, в городі звичайне,
Тільки стережіть ся, та готові будьте.
А взавтра пішлемо Ідея до суден
Сказать Менелаю і Агамемнону
Думу Олександра, щó війну спровадив,
- 375 Та ще й добрим словом спитать, чи не схочуть
Бійку залишити — заким трупи спалим;
А там будем бить ся, поки не розлучить
Нас Мара і слави не подасть котрому.»
Мовив і всі радї на тее пристали.
- 380 (Вечеряли разом строї коло строїв.)
А сьвінуло, Ідей пійшов аж до суден.
Він застав Данаїв на радї край судна
В царя Гамемнона, і став межи ними,
І голосно мовив кликун голосистий:
- 385 »Атрїєнку й ви всі гетьмани ахейські!
Мене і Пріям сам і другі Трояни
Послали спитати, чи мила вам буде
Дума Олександра, щó війну спровадив.
Скарби, які в Трою вивіз Олександр
- 390 Суднами — коли-б він перший був загинув! —
Всі готов він дати і ще доложити,
Но славної жінки царя Менелая
Не думає дати, хоч Трояни й кажуть.
Ще мене послали спитать, чи не вгодно
- 395 Бійку залишити, заким трупи спалим;

А там будем бить ся, поки не розлучить
Нас Мара і слави не подасть боторим.»

Промовив — мовчали усї отамани,
Аж промовив разом Дивомид хоробрий :
400 »Тепер в Олександра не берить ні скарбів,
Нї Єлени — знати і малій дитинї,
Що на Троян сходить лихая погибель.»

Мовив — і гукнуло все військо ахейське,
Дивуючись радї храброго Дивмида.
405 Тогдї Гамемнон цар до Ідея й мовив :
»Ідею! Ти чуєш ахейську раду.
Як вони судили, так і менї мило.
А що палить трупи, так палїть про мене ;
Гріх не давать людям умерлих ховати :
410 Коли вони вмерли — треба їх спалити.
Сьвідок менї Дїй сам, Ирин муж гремучий.»

Мовив — і ціпок свій підійняв к безсмертним,
І Ідей пустив ся знову до Ільйону.
Тимчасом Трояни і Дардани разом
415 Сидїли на радї та Ідея ждали.
Тільки прийшов Ідей, став по серединї
І передав звістку, — всї стали збиратись,
Хто трупи носити, хто дрова возити.
Аргеї ж край суден збирали ся також,
420 Хто трупи носити, хто дрова возити.

Тільки ясне сонце землю освїтіло
І з тихої річки, з моря Океану
Ізійшло на небо — вони й зострінулись.
Но трудно їм було кожного пізнати ;
425 Так вони водою тільки обмивати,
Сльози проливати, на вози складати.
Пріям наказав їм плакати, так без плачу
Вони свої трупи на костир складали,
І їх попаливши, пійшли до Ільйону.
430 Так саме й на другій сторонї Ахеї

Сумуючи трупи на вогонь складали,
І їх попаливши, одійшли до суден.

Рано — не сьвітало, тільки ніч сїрїла,
Ахейське вїйсько до вогню збиралось.

- 435 Високу могилу в полі висинало,
Одну — і край неї башнї будувало
Крепкі, на заслону і себе і суден.
Ставило меж ними крепкії ворота,
Щоб через них була конная дорога ;
440 З-надвору глибоким ровом обводило
Широким, великим і палї вбивало.

Так то працювали чорняві Ахеї ;
А боги тимчасом, сидячи у Дїя,
Дивувались дивом на працю ахейську.

- 445 Далї Посидїй їм почав своє слово :
»Та хто-ж тепер, Дїю, з надземного люду
Стане богам мишли свої одкривати ?
Не бач, що Ахеї коло своїх суден
Стїну збудували, кругом обкопали
450 Ровом і безсмертним приносїв не дали ?
Та слава їх пїйде до зорї зірницї,
А про те й забудуть, щó я з Аполлоном
Для Лаомедонта колись будували.«

Аж Дїй хмароходний здихнув і промовив :

- 455 »Та щó-ж ти се мовив, Землетрясе сильний !
Хай там сего дїла другий хто боїть ся,
Хто за тебе слабший силою й руками.
Твоя ж слава ходить до зорї зірницї.
Вір менї на слово, що коли Ахеї
460 Попливуть на суднах у ріднюю землю,
Ти, зваливши стїни, затопи їх морем,
І берег великий занеси пісками ;
Хай стїна ахейська пропаде без слїду.«

Так помеж собою вони розмовляли.

- 465 Смеркло — і кінчилось ахейське дїло.

- Вони волів били й вечерю робили.
А тимчасом судна прибули із Лимну
З вином од Евнія, того Ізоненка,
Що його Ізону дала Іпсипила.
- 470 Царям Менелаю і Агамемнону
Він тисячу відер прислав задаремне.
А другі Ахеї то вже купували,
Хто на мідь блискучу, а хто на залізо,
Хто міняв на шкури, а хто на худобу,
- 475 А хто на підданих, — і справили учту.
Цілу ніч гуляли патлаті Ахеї,
А в місті Трояни й помагачі дальні;
І Дій на їх лихо цілу ніч гремів їм
Сильними громами, і люди лякались,
- 480 Вино проливали; ніхто не сьмів пити
Наперед, а спершу проливав Кроненку.
Далі полягали і позасинали.

ПІСНЯ ВОСЬМА.

Бійка перемінна.

ТКАНЬ.

Скликавши на раду всіх богів, Кроненко наказує їм, щоб вони нікому на бійці не помагали, і сам од'їздає на Іду (1—52). Сидячи на Іді він поглядає на бійку — і бійка з початку іде у них рівно; но коли у його ваги похилились, він гремить громами на гибель Ахеям (53—77). Трояни Ахеїв женуть до окопу; Ира вдаєть-ся до Посидія і просить його стати на поміч Ахеям, но старий не хоче; аж Гамемнон бачить щасливу приміту, гукає на військо і додає сили (78—250). Трояни подають ся, Тевкер їх найбільше з лука побиває, но й його самого підбиває Ектор (251—334), і Ахеї знову назад подають ся. Ира і Паллада збирають ся їхати до них на підмогу, но Дій з гори Іди шле до них Іриду і їх завертає (335—437);

далі й сам, вернувшись на Олимп високий, страшно їм кленеть-ся, що взавтра Ахеї іще більше лихо матимуть од його (438—484). Нічу, переставши гнати і зібравши раду, Трояни на місті побою стають ночувати і щоби не дати ворогам одплисти, вони розкладають вогні превеликі і в місті і в полі (485—565).

- Румяна зірниця землю осьвічала,
А Дій хмароходний радив ся з богами
На самій вершині двірного Олимпу.
І Дій говорив їм, а боги вважали.
- 5 Вислухайте всі ви, боги і богині!
Хай я вам розкажу, що на мишлі маю.
Нехай мому слову ні божая жінка
Ні муж не перечить, а всі помагають,
Щоб я як найшвидше сповнив тее діло.
- 10 Бо тільки я вгляну, що хто із вас вийде
Помагать к Троянам або ік Данаям,
Так той мені з білю на Олимп поверне,
Або його схоплю, кину в Тартар темний
Далеко під землю в страшную безодню,
- 15 Де двері залізні а помости мідні,
І так од Невиддя, як земля од неба.
Знати-ме, який я сильний меж богами;
Знати-мете й ви всі, тільки попитайтесь!
Причепіть до неба ланцух щирозлотий
- 20 І боги й богині, усі почіпляйтесь,
І тягніть — ви з неба не стягнете Дія,
Великого бога, як ви не силкуйтесь.
А як я захочу за ланцух узятись,
То й самую землю підійму і море,
- 25 І ланцух високо к вершині Олимпа
Прив'яжу і в мене все так і повисне.
На стілько я висчий за богів і смертних.»
Мовив — і всі глухо на тее мовчали,
Вражані словами, бо говорив грізно.

- 30 Одна обізвувалась сив'ока Паллада:
»Батьку наш, Кроненку, царю над царями!
Знаємо ми добре, що ти найсильніший;
Та нас болить серце за хорбрих Данаїв,
Що в лиху годину загинути мають.
- 35 В бійку ми не підем, коли йти не кажеш,
Ми тільки Аргеям подамо пораду,
Щоб не всі погибли із-за твого гніву.«
Аж Дій хмароходний до неї промовив:
»Не бійсь, Тритогеню, бо я се говорю
- 40 Не на зло, я хочу тобі добрим бути.«
І з сими словами запряг собі коней
Бистрих, мідноногих та золотогривих,
В золото вдягнув ся, взяв батіг у руки
Золотий, хороний, на колісню вийшов,
- 45 Ударив по конях — і коні погнались
Помежи землею і небом зорястим.
І прибув на Іду, звівіряную матір,
На Гаргар, де гай був і бувван преславний;
Спинив коней батько і божий і людський,
- 50 Випряг із теліжки, обгорнув туманом,
А сам на вершині сів собі веселий
І дививсь на Трою і судна ахейські.
Чорняві Ахеї снідали в намітах
І враз по снідані зброю одягали;
- 55 А в місті Трояни і собі збуїлись,
Хоч їх було й менше, но й вони палали
Битись по неволі за жінок та счадків.
Брами одчиняли, разом висипали
І піші і конні — і шум був великий.
- 60 Тільки ізійшли ся на чистому полі,
Ратища і щити і людська сила
Злітали ся разом, щити в щити били
Круглими боками і шум був великий.
Похвальба і крики бючих і побитих

- 65 Мішали ся разом; земля кровавіла.
Як ціле сьвітання і цілеє рая,
Так стріли літали і рівно люд гинув.
Но як серед неба сонце підійнялось,
Підняв божий батько ваги золотії,
- 70 На шайки поставив два жереби смертних:
Один для Троянів, другий для Ахеїв,
Взяв по середині — і знизив Ахеїв.
(Жереби ахейські к землі опустились,
Жереби троянські к небу підійнялись.)
- 75 І з Іди він тяжко загремів, блиснула
Стріла громовая по війську ахейським,
І всі здивувались і страхом понялись.
Не сьмів оставать ся ні Ідомень сильний,
Ні Гамемнон владний, ні сьмілі Аянти;
- 80 Один оставав ся Нестор Геринійський,
Тай то по неволі, через коня свого:
Його Олександр, чоловік Єлени,
По тімені влучив, де первая грива
В коней виростає і де страшно бити.
- 85 Кінь скакав — калена дійшла аж до мізку, —
Вертів ся на місті і норовив коней.
Заким старий різав ножем посторонки
У коня, а бистрі Екторові коні
Уже налітали з візницею сильним
- 90 Ектором. І так би старий і загинув,
Як-би не заглянув Дивомид хоробрий;
Він тяжко на здогін гукнув к Одиссею:
»Що ти, Лавертенку, мудрий Одиссею,
Тікаєш мов хирний, виставивши спину?
- 95 Коли-б тобі в спину ратице не встрягло!
Даваймо старого з біди виручати!«
Гукнув, та не вслухав Одиссей премудрий,
Він перебіг мимо до суден ахейських.
Тоді сам Тид'єнко у перед рвонув ся,

- 100 Став поперед коней старого Нильєнка
І до його мовив бистрими словами:
»Тяжко тебе, діду, молоді стиснули,
А ти обезсилів, старість одолїла;
Плохий і погонич, і коні пристали.
- 105 В мене ж колїєня є і Троєві коні.
Ставай, так побачиш, як вони уміють
Сюди й туди витись, гнати і втікати, —
Я їх од Енея хороброго маю.
За твоїми слуги доглянуть, а сими
- 110 На Троян наскочим; нехай Ектор знає,
Чи й мое в долонї ратище ярить ся.«
Мовив — і послухав Нестор Геринійський;
Несторових коней взяли доглядати
Несторові слуги Сєенел з Евримедом,
- 115 А ті поставали в колїєню Дивмида.
Нестор узяв віжки пишні, ударив
По конях — в годині край Ектора стали.
І Тид'єнко прямо ратищем і вдарив,
Но що мав у його, так він у візницю
- 120 Його Иньїошія, в Оивового сина,
Що поганяв коней, в саму грудку вдарив.
І з колїєні впав він, одскочили коні
Бистріі, і сила і душа пропала.
Жаль Ектору було доброго візницї,
- 125 Та він його кинув, хоч серце болїло;
Він шукав візницї другого, й не довго
Коні його ждали, бо живо найшов він
Архештолемея, сина Іфитія;
І він сїв на коні і взяв віжки в руки.
- 130 Тодї було б лихо, пропащее діло!
Вже б вони як вівці сперлись в Іліонї,
Щоб не глянув батько і божий і людський.
Він загремїв тяжко — і громом горючим
Вдарив перед кіньми храброго Дивмида:

- 135 Вогнем загоріла горючая сїрка.
Спужали ся коні в коліснї, здригнули,
У Нестора віжки пишніі сковзнулись,
І він к Дивомиду з боязнію мовив :
»Повертай, Тид'енку, своїх бистрих коней!
- 140 Не бач, що од Дїя не тобі помога?
Сьогодні Кроненко йому дає славу,
Може другим часом так нам, коли схоче,
Подасть. Дїя волі ніхто не зможе,
Не зможе й сильний, бо він найсильнїйший.«
- 145 Аж до його мовив Дивомид хоробрий :
»Так воно, дїдуню, по правді ти кажеш.
Одно мені тільки і тяжко і важко,
Що Ектор і скаже про мене Троянам :
»Од мене Тид'енко тікав аж до суден.«
- 150 Скаже — та хай трісне земля підо мною!«
А до його й мовив Нестор Геринїйський :
»Що ти отсе кажеш, Тидеевий сину?
Нехай зове Ектор і плохим і слабим,
Йому не повірять Трояни й Дардани,
- 155 І жінки Троян тих сильних та могучих,
Що ти їх позбавив віку молодого.«
Промовив — і зараз повернув він коні
Утікати до суден. Трояни і Ектор
З криком превеликим сипали стрілами.
- 160 І гукнув що сили Ектор шеломенний :
»А тобі, Тид'енку, першому Данаї
Давали і мясо і вино і крісло!
Тепер не вповажать, ти бабою став ся.
Счезай, плоха бабо! А мене не зібеш,
- 165 Та башт не здобудеш і жінок на судна
Не візьмеш; скоріще дїдка будеш мати.«
Мовив — і Тид'енко став було вагатись,
Чи не вернуть коней та не стати битись.
І тричи він серцем і умом вагав ся,

- 170 І Дій з гори Іди тричи бив громами
На взнаку Троянам, що їх поле буде.
І Ектор що сили мовив ік Троянам:
»Трояни! Ликійці і славні Дардани!
Будьте молодцями, з сили не спадайте!
- 175 Бачу, що Кроненко вволив нам подати
І силу і славу, а Данаям гибель.
Дурні! Вони стіни тії збудували
Слабі та нікчемні, но мене не спинять;
І рів їх глибокий коні перескочуть.
- 180 А коли я стану край суден глибоких,
Глядїть, щоби мали вогонь на готові;
Вогнем спалю судна і всіх перетлумлю
(Аргеїв край суден, учадяних димом).«
Промовив — і сильне загукав до коней:
- 185 »Ксаное і Подарку, Евооне і Лампе!
Тепер, мої милі, одячте за ласку,
Що вам Андромаха, дочка Етивона,
Первим подавала ярую пшеницю
(І вином поїла, скільки в волю було),
- 190 Дарма, що я в неї мужем називаюсь.
Летїть, поспішайте, щоби нам одбити
У Нестора щита — славного до неба,
Бо й сам золотий весь і золоті скоби;
А у Дивоміда з плечей його збрую
- 195 Пишную, що Іфест викував на диво!
Як ми одібемо, певні можем бути,
Що Ахеї к сьвіту на кораблі сядуть.«
Отак похваляв ся. Аж Ира у гніві
Сидячи здрігнула, затрясла Олимпом,
- 200 І до Посидїя мовила словами:
»Землетрясе сильний! Не болить же в тебе
Серце, що Данаї марне погибають?
Вони ж тобі дари пишнії приносять
В Езі та Елицї, -- так дай їм замогу!

- 205 Бо як-би взяли ся спільники данайські
Троян одігнати, Дія вгамувати,
Так він потужив би сидячи на Іді.«
Аж до неї мовив землетряс могучий:
»Що-ж бо ти сказала, Про необачна!
- 210 Із Дієм Кроненком не хтів би і битись
І другому радить, бо він тяжко сильний.«
Так поміж собою вони розмовляли.
А там, як ішов рів од башень до суден,
Так було набито кіньми та народом
- 215 Гонимим, і гнав їх рівний до Ярія
Ектор Пріяменко, бо Дій давав славу.
І вже би він судна спалив неперемінно,
Як-би Гамемнона справного й самого
Ира не довмила Ахеїв підняти.
- 220 Він пійшов к намітам та суднам ахейським,
На руках держучи червону кирею,
Став на здоровеннім судні Одиссея,
На самім середнім, щоби чути було
(І в наміт Аянта Теламонієнка,
- 225 І в наміт Ахилла, що певні в силі
Вони свої судна по краях держали),
І голосом сильним гукнув на Данаїв:
»Сором вам, Аргеї! такі дивні з виду!
Де-ж похвальба тая, що ви найсильнійші,
- 230 Що ви там на Лимні єю похвалялись,
Коли їли м'ясо волів круторогих
І повнії чаші вина випивали,
Що на сто, на двісті Троян із вас кожний
Стане, а тепер ви й одного не варті
- 235 (Ектора, що й судна незабаром спалить).
Дію! та кого-ж ти з царів господарів
Так карав і стільки брав у його слави?
А буввана твого пишного нігде я
Не минав пливучи на суднах весельних.

- 240 На всякім палив я і тлущу і стегна,
Ідучи богату Трою воювати.
Вчини ж, Дію батьку, хоч сю мою волю:
Дай же хоч самим нам утікти, спасти ся,
Та не дай Троянам погубить Ахеїв.»
- 245 Мовив — і Дій батько прийняв його сльози,
Волив іспати люд, а не погубити.
І послав орла їм, вірнійшую птаху,
Що держав у кохтях оленя малее,
І оленя тее кинув край буввану
- 250 Дія, де Ахеї Дієві молились.
І ті як узріли, що птаха од Дія,
Ожили і разом на Троян наперли.
Тогді із Данаїв перше за Тид'єнка
Ніхто не пустив ся летучими кіньми
- 255 За рів перегнати, бійку розпочати.
Він первий пустив ся і вбив Агелая,
Сина Фрадемона, що втікав на конях.
Він його на здогін ратищем ударив
Саме межі плечі, — пробив йому груди,
- 260 І з колісні впав він — і брязнула збруя.
І враз полетіли славні Атрієнки,
За ними Аянти, славнії молодці,
Далі Ідоменій і друг Ідоменів
Миріон хоробрий, рівний до Ярія,
- 265 Далі син Ев'емнів, Еврипил хоробрий,
І девятий Тевкер — він із тугим луком
Став за щит Аянта Теламонієнка,
І що Аянт щита одкривав, він живо
Оглядав, і тільки ворога якого
- 270 Підбивав стрілою і той падав мертвий,
Він знов за Аянта, як дитя за матір
Утікав — і знову той крив його щитом.
Кого-ж то він первим із Троян підстрілив?
Первим Орсилоха, потому Ормена,

- 275 Офлеста, Детора, Хрома, Ликофонта
Та ще Меланиппа і Амопавона
(Усіх повалив він на землю родючу).
Глянув Гамемнон цар і розвеселив ся,
Що од його лука гинули Трояни,
- 280 І став коло його і до його мовив :
»Тевкре Теламонів, голово ти мила!
Стріляй, чи не будеш сьвітом для Данаїв
І для Теламона, що тебе з дитинства
Ще й лівого сина згодував у себе.
- 285 І хоч він далеко, прослав його, Тевкре!
А я тобі скажу — і то певне буде:
Тільки Дій козарний та сильна Паллада
Дадуть мені взяти Іліон багатий,
Ти первий за мною візьмеш надгороду,
- 290 Золоту триніжку, або пару коней,
Або молодицю для своєї постелі.«
Аж до його мовив Тевкер доброчесний :
»На що, Атрієнку, справного й самого
Підмовлять? Стараюсь, скільки сили маю.
- 295 І тільки їх стали до Ільйону гнати,
Так я їх стрілами стелю й побиваю.
Вісім стріл пустив я з довгими зубами,
І всі вони встрягли в тіла молодецькі;
Не попаду тільки в сего пса лихого.«
- 300 Промовив — і вдарив новою стрілою
В Ектора, і тяжко бажав його вбити.
Та не попав того, попав Горгиюна,
Пріямвого сина, стрілою у груди.
Його із Есими мати породила
- 305 Славна Кастянира, до богинь подібна.
Як мак на городі маківку склоняє
Повную насія в весіннюю пору,
Так його в шеломі голова склонилась.
Ще ударив Тевкер новою стрілою

- 310 В Ектора і тяжко бажав його вбити.
І не попав знову через Аполлона,
А вдарив візницю Архентолема,
Що поганяв коней, у самії груди;
Він з колісні хропнув, одекочили коні
- 315 Бистрії — і сила і душа пропала.
Жаль Ектору було доброго візниці,
Та він його кинув, хоч серце боліло.
І він Кевріону, убитого брата,
Кадав коней взяти — і той покорив ся.
- 320 А сам живо скочив з колісні на землю
З криком превеликим, схопив живо камінь
І скочив на Тевкра, палаючи вбити.
І тільки той вийняв каленую з лука,
До жили приладив, аж тут його Ектор
- 325 По плечу в ключину, де шия і груди
Спливають ся разом і де страшно бити,
Готового стрілить камінем тарахнув.
І жила урвалась, рука оніміла,
Він укляк коліном і випустив лука.
- 330 Та Аянт не кинув родимого брата,
Він живо прискочив, прикрив його щитом;
А тут підступили і вірнії слуги
Микистій Ехвенко і дивний Аластор,
І його слабого до суден понесли.
- 335 І знову Олимпський дав Троянам силу,
І вони Ахеїв к рову стали гнати.
Ектор був передним і поглядав страшно.
Як пес свиню дику або лева гонить,
І його на здогін із заду хватає,
- 340 За задок та стегна і в бік не пускає.
Так поганяв Ектор патлатих Ахеїв,
Все заднього бючи, а тії втікали.
І тільки забігли за рів та за стіни,
Втікачем і многих Трояни побили,

- 345 Вони коло суден разом поставали,
Один у другого радились і руки
К богам підіймали і кожний молив ся.
А Ектор на конях кружав — і очима
Сьвітив, як Горгона, як Ярій пропасний.
- 350 Аж глянула Ира — і жаль її стало,
І вона к Палладі мовила словами:
    »Дієвая дочко! Чи-ж ми не поможем
Пропацим Данаям хочай на останку?
В лихую годину всі вони загинуть
- 355 Од того одного; біснуєть-ся тяжко
Ектор Пріяменко і лихо їм робить.«
    Аж її сказала сив'ока Паллада:
    »Давно би він духу та сили позбув ся
І в землі родимій згинув од Аргеїв,
- 360 Та в думках негожих біснуєть-ся батько
Злий, несправедливий, вічно-суперечний.
Забув, що я сина його Евриствія
Кілька раз спасала при лихій годині.
Тогді він до неба викрикав, і батько
- 365 Послав мене з неба йому поміч дати.
Коли-б же я тее могла в думці мати,
Коли його слав він в Невид ворітенну
Достати з Ерева в Невиди собаку,
Не втік би він Стига, пропасної річки!
- 370 Тепер мене кинув, а слухає Оети,
Що бороду брала, ноги цілувала
І просила вважить сильного Ахилла.
Но буде й сив'ока колісь йому мила.
Іди ж лишень живо та запряжи коней,
- 375 А я отсе пійду в Дієві будинки,
Візьму його зброю — й тогді буду бачить,
Чи рад буде нами Ектор шеломенний,
Як ми з'явимо ся на чистому полі.
Не один Троянець собак або птахів

- 380 Мясом нагодує край суден ахейських.
Мовила й склонила Иру білоплечу.
І Ира богиня, Кроновая дочка,
Взялась ладнувати коней злотогнуздих,
А славна Паллада, Дієвая дочка,
385 В батька на помості шати розпустила,
Що сама робила, сама і красила.
Одягла на себе Дієву сорочку,
Узбруїлась сильне на лютюю бійку,
На колісню стала, ратище узяла,
390 Тяжке та велике, що ним вона губить
Полки, коли сильна у гніві буває.
І вдарила Ира батогом по конях,
Години їм брами небесні відкрили,
Бо їх така доля, щоб Олимп великий
395 Одкривать і крити хмарами густими.
І вони погнались кіньми через браму.
Глянув Дій із Іди і тяжко озлив ся,
І до злотокрили, до Радуги мовив:
»Радуго! Верни їх, не дай їм доїхать
400 До мене, немила наша стріча буде!
Бо я тобі скажу, і то певне буде:
Я й коням їх бистрим ноги покалічу
І їх поскидаю, й колісню зломаю,
І в десять літ цілих вони не загоять
405 Ран тих, які громи їм понаробляють,
Щоб знала сив'ока, як бити ся з батьком.
На Иру не так я гніваюсь і злю ся,
Вона звикла рвати, що я не замишлю.«
Мовив — і піднялась Радуга вітриста,
410 Полетіла з Іди на Олимп великий
І в первих воротах вона їх зустріла,
Зупинила й словом Дієвим сказала:
»Куди ви? чого так серцем розбісились?
Кроненко не каже помагати Аргеям.

- 415 Кронів син казав вам і він теє зробить,
Що і коням вашим ноги покалічить,
І вас поскидає, й колісню зломає,
І в десять літ цілих не згоїте в себе
Ран тих, які громи ьам понаробляють,
- 420 Щоб знала сив'ока, як бити ся з батьком;
На Иру не так він злить ся і гнівить ся:
Вона звикла рвати, щó він не замислить.
Но ти без'устидна сука, коли справдї
Думаєш на Дїя ратище підняти.«
- 425 Мовила — і зникла Радуга вітриста.
Тогдї до Паллади Ира і сказала:
»О Дїєва дочко! Ні вже, я не хочу
Із-за людей смертних з Дїєм воюватись.
Нехай один гине, другий живий буде
- 430 Зауряд, нехай там сам він розбирає
В Троян та Данаїв, щó кому годить ся.«
Мовила — і коней назад повернула.
Години їм коней випрягли гривастих,
І коней припняли до ясел пахучих,
- 435 А колісню сперли на стїни блискучї.
А ті посїдали на золотих кріслах
З другими богами з нудьгою на серці.
І Дїй з гори Іди коней з коліснею
Пустив до Олимпу, прибув до безсмертних.
- 440 Землетряс могучий випріг йому коней
І колісню криту підняв на підстави.
А Дїй всевидючий на золоте крісло
Сїв, аж під ногами Олимп захитав ся.
Паллада і Ира особно од Дїя
- 445 Сидїли, мовчали і не обзивались.
Но він уже відав думку їх і мовив:
»Щó ви такі сумні, Иро та Палладо?
Не вдалось вам довго на славній бійці
Троян побивати, щó вам так обридли.

- 450 О, у мене сила і руки могуті,
Мене не заможуть всі боги олімпські;
А в вас біле тіло страхом затремтіло,
Не бачивши й бою і тяжкого дла.
Но ще я вам скажу — і те б таки було,
455 Що громом розбиті вже б ви не вернулись
Із колісень ваших на Олімп безсмертний.»
Мовив — і здригнула Іра і Паллада;
Вони разом дбали за лихо Троянам.
Но тільки Паллада змовчала, ні слова
460 Дію не сказала, хоч і тяжко злилась;
Іра ж не стерпіла і зараз почала:
»Кроненку невірний, що ти отсе мовив?
Бачимо й ми добре, що ти найсильніший,
Та нас болить серце за хоробрих Данаїв.
465 Що в лиху годину загинути мають.
(В бійку ми не підемо, коли йти не кажеш,
Ми тільки Аргеям подамо пораду,
Щоб не всі погибли із-за твого гніву.)«
Аж Дій хмароходний до неї промовив:
470 »А хочеш ти бачить, Іро волоока,
Так взавтра побачиш, як буде Кроненко
Полки побивати хоробрих Аргеїв;
Бо Ектор завзятий бою не покине,
І доки коло суден Пильенко не встане
475 (Та перед носами бійка не пічнеться
В тісній тіснині над тілом Патрокла):
Так доля судила. І я не вважаю
На твій гнів — скитайся, тікай на край світа
І землі і моря, де Япет із Кроном
480 Сидять і ні сонця ясного не бачуть,
Ні вітрів, кругом їх тільки Тартар темний.
І туди забийся, — так я не вважаю
На твій гнів, хоч ти тут першая собака.»
Промовив, і стихла Іра білоплеча.

- 485 А там сонце ясне в Океан сховалось
І ніч невидючу на землю тягнуло.
Милий сьвіт Троянам погас — і Ахеям
Настала ніч темна, мила і спокійна.
Ектор зробив раду у Троян, зайшовши
- 490 По-одаль од суден к бистрому потоку
На чистее місце, де трупів не було.
І всі позлізали з коней і вважали,
А Ектор їм мовив; ратище у його
В локтів одинадцять, а остріє мідне
- 495 І золота рихва з-далеку блищала.
Так на його спершись, він мовив Троянам :
»Трояни, Дардани й помагачі наші!
Сьогодні я думав судна і Ахеїв
Погубить і в пору прибуть до Ільйону.
- 500 Аж ніч наступила і порятувала
Аргеїв і судна на березі моря.
Нічого робити, треба слухать ночі,
Та вечерю їсти! Випрягайте ж живо
Із колісень коней, давайте їм паші.
- 505 Приведіть із міста волів круторогих
І тихих овечок, принесіть із дому
І вина і хліба, та дров позбирайте,
Щоб цілу ніч темну до самого сьвіту
В нас вогні горіли, небо осьвічали,
- 510 Щоби часом нічю патлаті Ахеї
Не втікли до дому по синьому морю
Та тихо, спокійно, на судна не сіли.
Хай вони і в-дома свої рани гоять,
Вражані стрілою чи ратищем довгим,
- 515 Скачучи на судна, щоб знали і другі,
Як війну криваву з Троянами вести.
А кликуни божі хай пійдуть до міста,
Та розкажуть хлопцям і старикам сивим
Чатувати місто на баштах високих,

- 520 А жінкам у-дома кожній великий
Вогонь розтопити, та стерегти добре,
Щоб на пусте місто засіди не було.
Зробіть же, Трояни, як я вам говорю;
Що вам тепер треба, сказано і сьвято,
- 525 А взавтра я знову з вами поговорю.
Надіюсь на Дія та других безсмертних,
Що вижену звідси тих собак мерзенних
(Що Хири принесли на кораблях чорних).
Тепер тільки нічю треба стерегти ся,
- 530 А взавтра до сьвіта збрую з'одягнувши,
Ми на самих суднах бійку розпочнемо.
Тогді буду бачить, чи мене Тид'єнко
Прожене од суден до стіни, чи сам я
Його вбю і збрую понесу кроваву.
- 535 Взавтра він покаже силу, як у його
Ратищем ударю; но думаю, первий
Ляже він пробитий з дружиною своєю,
Тільки сонце зійде; щоб мені поправді
Так безсмертним бути, всі дні не старіти
- 540 І честь Аполлона та Паллади мати,
Як сей день погибель несе на Аргеїв!«
Так промовив Ектор. Трояни гукнули,
І випрягли з ярмів коней запотілих,
До колісні кожний припняв своїх коней;
- 545 Привели із міста волів круторогих
І тихих овечок, принесли із дому
І вина і хліба і дров назбирали.
(Принесли безсмертним сьвятії приноси,
І гар аж до неба вітри підіймали
- 550 З димом, но їх дарів боги не приймали,
Бо їм опротивів і Ільйон набожний,
І Пріям воївний і народ Пріямів.)
А вони зазнавшись в строю військовому
Цілу ніч сиділи — і вогні горіли.

- 555 Як яснії зорі із місяцем ясеним,
Сяють на небі в тихую погоду
(І видно всі скали і гори і доли
І синь безконечна по небу проляже),
І видно всі зорі і пастух радіє, —
- 560 Стільки вогнів було в Троян під Ільйоном
Межи кораблями і Ксанөөм бігучим.
Може вогнів з тисяч на полі горіло,
І їх по пів сотні при кожнім сиділо.
А коні стояли на вівсї, ячменї
- 565 При колїснях пишних і ждали зірницї.

ПІСНЯ ДЕВЯТА.

Посланьство до Ахилла. Просьби.

ТКАНЬ.

Нічу у Ахеїв в царя Агамемнона збирається потайная рада з самих отаманів, і цар дає раду кораблі готувати, тай нічу ткати (1—28). Но Дивомид та Нестор його одмовляють (29—78), і замість одпливу по ровах усюди ставить ся сторожа; в царя Агамемнона для всіх отаманів варить ся вечерея і по тій вечері посилається посланьство просити Ахилла, щоб він помирив ся і подав їм поміч (79—113). Агамемнон за теє єму обіщає Врисівну невинну і дари великі (114—161). З умовою сею, по виборі Нестора старого, одсилається к Ахиллу піклун його Фінік, Аянт великий, Одиссей премудрий, і кликунів двоє (162—184). Ахилло їх добре у себе приймає, но на всю їх мову і всю обітницю царя Агамемнона одказує гнівно, удержує в себе Фініка старого і каже, що взавтра попливе до дому (185—668). Аянт з Одиссеем ідуть к отаманам і їх сею вістю засмучують тяжко, но їх потїшає Дивомид хоробрий і радить їм бійку до кінця тягнути (669—713).

У Троян сторожа, а там на Ахеїв
Спала боязнь тяжка, дружина побігу,
І туга напала на всіх отаманів.

- Мов два вітри пійдуть по рибному морю,
5 Бурій із Зефиром, щó разом із Өрики
Налетять нальотом і чорная хвиля
Дметь-ся і на беріг порость викидає,
Так маялось серце в грудях у Ахеїв.

- Атрієнко з тяжко засмученим серцем
10 Блукав і прикази кликунам розносив:
Кожного на раду із особна звати
Тихо — і сам первий ходив межи ними;
І сіли всі сумні. Гамемнон володар
Устав сльози льючи, мов чорна криниця,

- 15 Щó з скали крутої мутну воду лие.

І застогнав тяжко і мовив к Аргеям:

»Милі отамани і князі аргейські!

Звів мене Кроненко на лиху годину;
Перш пообіщав ся і вволив, недобрий,

- 20 Що я візьму Трою і тогді верну ся.

Тепер передумав і каже безславно

Іти до Аргеїв стілько люду збувши:

Так йому знать мило предвічному Дію,

Щó городів много повалив вершини,

- 25 Та іще повалить, бо сильне могучий.

Так щó я вам ражу — послухайте, милі:

Тікаймо на суднах до рідного краю;

Не взяти нам Трої широкого міста.»

Мовив — і всі глухо на тее мовчали.

- 30 І довго Ахеї сумнії мовчали,

Аж на кінець мовив Дивомид хоробрий:

»Сам я, Атрієнку, стану против тебе, —

Се можна на радї, не гнівай ся, царю!

Ганьбив еси силу мою у Данаїв,

- 35 Звав мене безсильним і плохим — і все те

Відають Аргеї молоді й старії.

Но й тебе Кроненко наділив двоюко :

Ціпком він поставив тебе над усіми,

За те не дав сили, найбільшої влади!

40 З чого ти, небоже, узяв, що Ахеї,
Як ти називаєш, безсильні і плохі?

Хочеш сам тікати — так тікай; для тебе

Дорога одкрита, і судна над морем

Стоять, що з тобою вийшли із Микини.

45 Но другі Ахеї не пійдуть, аж поки
Трої не повалять. А не то, так хай їх,
І вони втікають у рідною землю!

Ми будем з Сєенелом воювать і ждати

Кінця Іліону, бо ми з богом вийшли.»

50 Мовив — і Ахеї разом загукали,

Вражані словами храброго Дивмида.

Аж підняв ся Нєстор і став говорити :

»Ні слова, Тид'єнку! Лучший ти на бійці,

Красчий і на радї за всіх однолітків;

55 Ніхто із Ахеїв тебе не погудить

І не поперечить, но не кінець тому :

Іще молодий ти і міг би ти бути

Меньшим моїм сином, а царям аргеїським

Ти розумно кажеш по щирїї правді.

60 Но позволь, і я вже, як трохи старійший,

Скажу і поражу — і моєї ради

Ніхто не осудить і Гамемнон також.

Безродний, безправний і бездомний всякий,

Хто народню люту бійку підіймає.

65 Но ми вже на сей раз послухаймо ночи,

Та вечерю їймо, а там хай сторожа

Цілий рів заляже з поля за стїнами.

Се я хлопцям кажу, — а ти, Атрієнку,

Провожай, бо ти в нас отаман найстарший;

70 Дай старшинї учту, — так воно годить ся.

- Вин тобі в наміти кораблі ахейські
Що день то із Өрики морем і привозять;
Все тобі спідручно і підданих много.
Но коли збереш їх, послухай ся того,
75 Чия рада лучша; треба нам Ахеям
Ради і поради, коли вже край суден
Вогні запалали, — хто тут буде радий?
Ся ніч або згубить, або скупить військо.«
Мовив, і всі разом на тее пристали.
- 80 І пійшла сторожа у яснії збруї
Разом з Өрасимидом, Несторовим сином,
Разом з Аскалафом, Ялменом хоробрим,
Разом з Миріоном, Афаром, Дийпіром,
І з Ликомидеем, Кріонтовим сином.
- 85 Сім було гетьманів — і за кожним сотня
Хлощів виступала, ратища піднявши.
Прийшли, за стіною коло рова сіли,
Вогонь розпалили, вечерю варили.
А там Атрієнко старшину ахейську
- 90 Завів до наміту, видав учту добру,
І вони до страви руки протягнули.
А коли вже добре напились, наїлись,
Тогді старий Нестор почав свою раду,
Бо він був издавна порадником добрим.
- 95 Ото він розумно і став їм казати:
»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
Тобою й пічну я, тобою й скінчу я.
Бо ти цар народу і Дій тобі вручив
І цінок і право над ним царювати.
- 100 Ти первий повинен говорить і слухать,
Дякувать другому за добрее слово
І вибирать тее, щó видить ся лучшим.
Так я отсе й скажу, щó по мені лучше:
Лучшого, здасть-ся, ніхто вже не змислить,
- 105 Як я отсе мислю і мислю од тогді,

- Як ти, богородний, Врисовую дочку
Вивів із наміту гнівного Ахилла
Без нашої волі; тебе я немало
Одмовляв од сего, но ти свому серцю
110 Потурав, і того, щó й боги вважали,
Ти таки зневажив і взяв надгороду.
Так тепер і радьмось, як його вблагати
Славними дарами, добрими словами.«
Аж до його мовив Гамемнон володар :
- 115 »По правді ти, діду, вину мою вивів.
Винен, не таю ся. За много народу
Чоловік той стане, кого Дій полюбить:
І його підняв Дій, а Ахеїв знизив.
Но як сам я винен через свої думи,
120 Так сам і бажаю йому викуп дати,
І от перед всіми вилічую дари:
Сім нових триніжок, десять мірок злота,
Двадцять мисок мідних і дванадцять коней
Сильних та заможних, щó все вигри брали.
- 125 Не був би той бідний і вбогий на злото
Таке дорогее, як-би мав він стілько,
Скілько мої коні вигрів вигравали.
Даю і сім жінок, славних рукодільниць,
Лезвянок, щó сам він полонив у Лезві,
- 130 А я взяв — красою перві молодиці.
Їх даю, і з ними буде мною взята
Врисовая дочка, і тяжко клену ся,
Що не спав я з нею і не обіймав ся,
Як воно годить ся жінці й чоловіку.
- 135 Се я даю зараз, а коли боги нам
Поможуть розбити Пріямове місто,
Хай засипле судна золотом та мідю,
Як будуть Ахеї добичу ділити;
І двадцять Троянок хай вибере сам він,
- 140 Щó після Єлени найкрасчі будуть.

- А прийде в Аргею, молочную землю,
Зроблю його зятем, зрівнаю з Орестом,
Що один у мене росте у розкошах.
Три у мене дочки, одна Хризоема,
145 Друга Лаодика, третя Іфьянасса;
Із них яку хоче, хай бере без віна
До дому Пилія; ще й дам і придане,
Якого ніхто ще не дав за дочкою.
Я дам за дочкою сім городів славних:
150 Я дам Кардамилу, Енопу і Іру,
Фиру пресьвяту, Анеу лугову,
Славную Епію й Пидас виноградний,
Усі коло моря й пічаного Пила.
Люди там багаті вівцями й волами,
155 Вони його будуть як бога вважати
І будуть ціпкові податі давати.
Се я йому вчиню, хай лиш помирить ся.
Один тільки Невид тяжкий, невмолимий,
За те він і людям за всіх опротивів.
160 Нехай він уступить: я ж таки й важнійший,
Я ж таки, здасть-ся, і літами старший.«
Аж до його мовив Нестор Геринійський:
»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
Не малії ж дари даєш ти Ахиллу.
165 Набирайте тільки послів, щоби швидше
Йшли до наміту Пильєнка Ахилла.
Я сам наберу їх, хай слухають тільки:
Фінік первий буде і хай отаманить,
А Аянт великий, Одиссей премудрий,
170 Евриват та Одій хай ідуть по йому.
Умивайте ж руки, уста очищайте,
Благайте Кроненка, щоб змилосердив ся.«
Мовив — і усім їм подобалась мова.
І кликуни воду на руки зливали,
175 А чурі у чаші вина наливали,

- І всім подавали повними чарками.
І як зливи злили і випили в волю,
Тогді із наміту царя Гамемнона
Вийшли і їм Нестор говорив немало,
180 І моргав усім їм, більше ж Одиссею,
Пробувать Пильєнка словами склонити.
Пійшли врані краєм ревучого моря
І тяжко молили бога землетреса,
Щоб поміг склонити серце Еяченка.
- 185 Прийшли до намітів, суден мирмидонських,
Аж сумний Ахилло грає на бандурі
Пишній, хорошій, із держалом срібним:
То була добича з міста Етивону,
На ній вигравав він і лицарів славив;
- 190 А Патрокло мовчки сидів против його,
І ждав, коли кінчить співати Ахилло.
Вони й приступили, Одиссей перед вів,
Стали против його, — і скочив Ахилло
З бандурою разом, устав, підступив ся;
- 195 За ним і Патрокло глянувши підняв ся.
І на зустріч мовив скорохід Ахилло:
»Се-ж то милі гості, се-ж то якась треба.
Ви-ж мені і в гніві з Ахеїв милійші!»
Мовив — і повів їх Ахилло могучий,
- 200 Посадив на крісла й килими червоні,
І враз до Патрокла спідручного мовив:
»Давай, Меніт'єнку, чаші що найбільші,
Вино що найлучше і кожному чарку.
До нас завітали самі лучші люди.»
- 205 Мовив — і Патрокло вчинив його волю.
Тогді жаровню він до вогню приставив,
Поклав на ню спину овечу й козиню
І стегно свиняче тлущею облите.
Автомед держав сам, а Ахилло різав,
- 210 Поділив, як треба, на рожни натикав;

- А там Меніт'єнко вогню приготував,
І як жара спала, полум'я осіло,
Він, побивши вугля, рожни тудя всунув
І посалив сіллю в бабки заложивши.
- 215 І тільки ушік він, виклав на стільниці,
Патрокло взяв хліба, по столу розставив
В кошиках хороших, а Ахилло мяса,
І сам присів прямо против Одиссея
При другій стінці; розказав Патроклу
- 220 Богам честь одати — він спалив початки,
І вони до страви руки протягнули.
А коли вже в волю наїлись, напились,
Аянт мигнув Фінку; Одиссей примітив,
Налив вином чарку і мовив к Ахиллу:
- 225 »Дякувать, Ахилло! Голодним не будеш
Ні там у наміті царя Гамемнона,
Ані тут у тебе; є у нас доволі
Усякої страви; та не в страві діло!
Ми бачимо, княже, лихую погибель
- 230 І в страху не знаєм, спасем чи погубим
Кораблі весельні без твоєї сили.
Бо уже край суден та стін поставали
Гордії Трояни й помагачі дальні,
І вогні розклали великії й кажуть,
- 235 Що нам їх не вдержать, що на судна вдарять.
Кроненко їм з-права дає знаки добрі,
Блискає — і Ектор біснується тяжко
В надії на Дія; він не уважає
Ні богів ні люду, лютості оддав ся.
- 240 Просить, щоб зірниця тільки показалаь;
Каже, що на суднах корми порубає
І судна попалить вогнем — і Ахеїв
Побе коло суден зачадяних димом.
Страшно мені тяжко, щоб його надії
- 245 Боги не вчинили, щоб нам не судилось

- Погинути в Трої, не в конній Аргеї.
Устань, коли ласка, хоч тепер, та вибав
Стисняних Ахеїв од троянських тлумів.
Самому ж опісля буде жаль, не в пору
250 Запущане лихо поправлять; подумай
Раньше од Данаїв лихий день одвести.
Радив тобі, друже, і Пилій твій батько,
Як тебе із Фтії слав до Гамемнона:
»Силу тобі, сину, Ира та Паллада
255 Дадуть, коли схочуть, а ти серце буйне
У грудях задержуй — милосердь ся лучше.
Стережи ся вражби, так тебе найбільше
Вповажать Аргеї старії й малії.«
Оттак старий радив — ти забудь, но змякни,
260 Перестань од гніву. Тобі Гамемнон цар
Великі дасть дари, як ти помириш ся.
Ти вислухай тільки, а я перелічу,
Які Гамемнон цар дари обіщає:
Сім нових триніжок, десять мірок злота,
265 Двадцять мисок мідних і дванадцять коней
Сильних та заможних, що все вигри брали.
Не був би той бідним і вбогим на злото,
Таке дорогее, як-би мав він стільки,
Скільки його коні вигрів вигравали.
270 Дає і сім жінок славних рукодільниць,
Лезвянок, що сам ти полонив у Лезві
І він взяв — красою перві молодиці.
Їх дає і з ними буде їм узята
Врисова дочка, і тяжко він кляв ся,
275 Що не спав він з нею і не обіймав ся,
Як воно годить ся жінці й чоловіку.
Се він дає зараз, а коли боги нам
Поможуть розбити Пріямове місто,
Ти засиплеш судна золотом та мідью,
280 Як будуть Ахеї добичу ділити,

- І двадцять Троянок вибереш для себе,
Що після Єлени найкрасчії будуть.
А прийдеш в Аргею, молочную землю,
Зятем його будеш рівним до Ореста,
285 Що один у його росте у розкошах.
Три у його дочки: одна Хризогема,
Друга Лаодика, третя Іфьясса;
Із них, яку схочеш, без вина і візьмеш
До дому Пилія; ще й дасть і придане,
290 Якого ніхто ще не дав за дочкою.
Він дасть за дочкою сім городів славних:
Він дасть Кардамилу, Енопу і Іру,
Фиру пресьвятую, Анеу луговую,
Славную Епію й Пидас виноградний —
295 Усі коло моря й піщаного Пила;
Люди там багаті вівцями й волами,
Вони тебе будуть як бога вважати
І твому ціпкові податі давати.
Се все тобі вчинить, як ти помириш ся.
300 Коли ж Атрієнко разом із дарами
Тобі опротивів, так ти хоч Ахеїв
Стисняних пожалуй — вони тебе богом
Назовуть: а се-б то добув би ти слави!
Ти Ектора вбив би, як-би підійшов він
305 Могучий, бо мислить, що до його рівний
Ніхто із Данаїв не прибув на судні.»
Аж до його мовив скорохід Ахилло:
»Славний Лавертенку, мудрий Одиссею!
Треба вам по правді усе розказати,
310 Що в мене на мислі і як воно буде,
Щоб ви й не ходили і не докучали.
Як Невида брама, так той мені гідкий,
Що одно що мислить а друге говорить.
І я прямо скажу, що за лучше маю:
315 Мене не прихилить ні сам Атрієнко,

- Ні Данаї другі. Нема у вас дяки,
Хоч-би хто вік-вічний з ворогами бив ся.
Одна у нас дяка храброму й плохому,
Одна честь і злomu і доброму мужу,
320 Однаково гинуть лїниви й трудящі.
Що мені прибуло, що я терпів серцем
Та виставляв душу на бої криваві?
Як пташка приносить їсти пташенятam,
Де що тільки знайде, а сама бїдує,
325 Так і я проводив безсонні ночи
Та всі дні криваві в полі переводив,
В бою з ворогами за їх одну жінку.
Двадцять городів я забрав кораблями,
Одинадцять пішу забрав коло Трої:
330 З них усіх я много скарбів та багатства
Наносив — і все те оддав Гамемнону:
А він, остаючись позад суден бистрих,
Малим так ділив ся, а велике прятав:
Видав надгороди князям, отаманам,
335 І все у них ціле, — в мене лиш одного
Одняв мою жінку милую, і з нею
Розкошує. За що-ж з Троянами бють ся
Аргеї? На віщо привів сюда військо
Атрїєнко? може не із-за Єлени?
340 Хиба-ж одні тільки жінок своїх люблять
Атрїєнки? Всякий дєсбрій та сумлїнний
Любить свою жінку, як і сам свою я
Любив, не дивив ся, що бранкою була.
Коли ж обманув він і з рук моїх вирвав,
345 Так хай не підводить, я вже не повірю.
Хай він із тобою, з другими князями
Радить ся, як судна од вогню закрити.
Він же там багато наробив без мене:
І стїну построїв, і рїв коло неї
350 Викошав глибокий і набив колами, —

- Не здужає тільки Ектора спинити !
А поки я разом з Ахеями бив ся,
Ектор не пускав ся од стіни далеко,
Він держав ся бука та Скейської брами ;
355 І то як застукав, так він ледве спас ся.
Тепер я не хочу із Ектором битись,
Помолю ся взавтра всім богам і Дію
І зведу на море кораблі набиті,
І ти, коли хочеш, так побачиш ранком,
360 Як по Елеспонту, по рибному, пійдуть
Судна мої й люди веслами загорнуть.
І як дасть погоду Землетряс хвалений,
Так я через три дні і у Фтії буду.
Є в мене не мало, щó вдома я кинув,
365 А ще понавожу золота та міді,
Молодиць хороших, сивого заліза,
Щó з жеребів маю ; тільки надгороду,
Щó дав, узяв знову Гамемнон володар
Атрієнко. Се ви скажіть неперемінно
370 Усім, щоб і другі бридились Ахеї,
Як кого з Данаїв захоче він звести,
Такий безустидний ! А мені вже годі :
Собакою ставиш, в очи не загляне ;
З ним я не зійду ся ні словом, ні ділом.
375 Обманув, ізвів раз ; тепер мене словом
Не підмовить ! Годі, нехай він облестний
Пронаде, бо в його одійняв Дій розум.
Бридкий мені й сам він, гидкі його й дари.
Нехай дає в десять або в двадцять стілько,
380 Скільки є у нього і скільки ще буде,
Щó є в Орхомені і щó є у Өивах
Єгиптських, де скарби лежать незлічимі,
Де сто брам високих і з кожної сипле
По дві сотні хлопців з кіньми й колієнями,
385 Нехай дає стілько, як піску та праху :

- А Гамемнон серця мого не впокоїть,
Поки не затре він болячої кривди.
Дочки Гамемнона не візьму за себе,
Щоб вона красою рівнялась до Вроди
390 А розумом була рівна до Паллади —
Ні візьму! Нехай він того вибирає,
Хто би був з Ахеїв красчий і сильніщий.
Як боги допоможуть і я вдома буду,
Пилей сам для мене висватає жінку.
- 395 Много є Ахейок в Фтії та Елладі,
Дочок отаманів, щó городи мають:
Із них яку схочу, на тій й женю ся.
Туда мене серце моє зазиває
Щиру жінку взяти, вірною дружину,
400 Та споживать працю старого Пилія.
Душі не оддам я і за все, щó, кажуть,
Було у Ільйоні, у славному місті,
За спокою, поки не прийшли Ахеї,
Ні за те, щó баня сьвята покриває
- 405 В бога Аполлона в Пиеї камянистім.
Можна роздобути волів і овечок,
Дістати триніжок, коней злотогривих,
Душі ж не дістати і не роздобути,
Як вона устами вийде з чоловіка.
- 410 Бо мені казалаTheta сріблоніга,
Що смерть мені гибель на двоє судила:
Як я тут останусь Трою воювати,
Так я і не вернусь, за те слава буде:
А як я до дому в рідну землю пійду,
- 415 Так слава загине, за те сам я довго
Жити-му й нескоро смертний час настане.
І я б отсе радив і другим Ахеям
До дому вернутись, бо йще не прийшов час
Гибелі Ільйону; Дій над ним високо
- 420 Простер свою руку і люд укріпив ся.

- Коли ви прийдете к гетьманам ахейським,
Скажіть моє слово — ви на те послами :
Хай вони иначе розумом розсудять,
Як порятувати ахейській судна
- 425 І народ на суднах ; а се не в корість вам,
Що ви розсудили ; я не піддаю ся.
Нехай тільки Фіник один остаєть-ся ;
Може й вія узавтра попливе зо мною
До дому, як схоче, тай то не неволю.«
- 430 Мовив, і всі глухо на теє мовчали,
Вражані словами : бо говорив грізно.
Один тільки Фіник, ридаючи тяжко,
Промовив — боячись за судна ахейські :
- »Коли тобі в серце запало, Ахилле,
435 Одпливають і ти вже спасать наші судна
Од вогню не хочеш, що серце у гнізі,
То як мені, сину, без тебе й остать ся ?
Та-ж мене з тобою Пілій старий вислав,
Як тебе із Фгїї слав до Гамемнона.
- 440 Молодим — не знав ти ні спільного бою,
Ні речей, що людям славу довершають ;
То він мене й вислав, щоб тебе навчити
Говоруном бути і дільником діла.
Так без тебе, сину, я вже не останусь
- 445 І тогді, щоб бог сам мені обіщав ся
Старість мою зняти та молодість дати,
В якую кидав я Елладу жіночу
Та тікав од гніву батька Аминтора.
Прогнівав ся батько за дівчину красну :
- 450 Він жив, бач, із нею і зневажав жінку,
Мою матір. Мати мене умовила
Дівчину обняти, щоб збридила сивим.
Я її послухав, но батько дізнав ся
І клив мене тяжко і молив Ериній,
- 455 Щоб йому не мати в себе на колінах

- Моєї дитини, — і ту його клятву
Учув Дій надземний і Персефонія.
Я вже його мідью хотїв заколоти,
Та бог якийсь здержав тую злість, щб черні
460 Дає встріт до всуди, людям до обриди,
Щоб мене не звали люди батькогубцем.
А все-ж моє серце уже не злюбило
В сердитого батька по хатах снуватись.
І много збиралось ближніх і родини,
465 Щоб мене вмовити дому не кидати;
Много овець тихих, волів круторогих
Зарізано, много свиней самих тлустих
Купами складалось в Ифеста на печі;
Много й вина пито із батьківських чарок.
470 Цілих девять ночей кругом мене спали,
Сторожу держали, вогні не згасали:
Один на крилечку тесового двору,
А другий у сїнях край мої сьвітлиці.
Но тільки десята чорна ніч настала,
475 Я виважив двері крeпкії в сьвітлиці,
Вийшов, перескочив частокіл дворовий,
Обманув сторожу хлопчау й жіночу.
Пробіг я далеко Елладу широку
І прибув у Фтію вівцями багату
480 До царя Пилія. І він мене щиро
Прийняв і внодобав, як батько дитину
Одну в старім віку при многих достатках.
Дав мені багатства і народу много,
І жив я у Фгії гетьманом Долопів.
485 І тебе таким я виростив, Ахилле,
Бо тебе любив я. З другим не хотїв ти
Ні до столу сїсти, ні в будинках їсти,
Поки я до себе не брав на колїна,
Не подавав страви, вина не підносив.
490 Нераз ти сорочку обливав у мене

- Вином, як дитина, бризкаючи з рота,
Як я над тобою терпів-побивав ся;
Думаю, не дали боги мені счадків,
Так тебе я сином, дивний мій Ахилле,
495 Оберу, що може коли лиха збавиш.
Усмирись, Ахилле, тобі не годить ся
Тверде серце мати! І боги прощають,
Хоч у них і більше слави, чести й сили;
І богів дарами, щирими словами,
500 Зливами та димом люди прихиляють,
Коли хто з них просить грішний, виноватий.
Бо Просьби то дочки великого Дія,
Кривії, старії, слабії на очи,
І всі вони слідом за Напастю ходять.
505 Та Напасть, як сильна і крепка на ноги,
То все попереду весь сьвіт оббігає,
Людей звережає, а ті слідом лічать.
І хто вважить дочок Дієвих і прийме,
Того й вони вважать і молитву вчують;
510 А хто їх не вважить і одкаже гнівний,
Так вони Кроненка просять, щоби Напасть
За таким ходила, слідом вередила.
Дай же й ти, Ахилле, сим Дієвим дочкам
Чесць, котора в сильних серце підіймає.
515 Щоб не давав дарів тобі Атрієнко
І не обіщав ся, а все злив ся впертий,
То я й не просив би, щоб ти помирив ся
Та поміг Аргеям, хоч-би вони й гибли.
Но він дає много, много й обіщає,
520 І тебе просити вибрав самих лучших
З ахейського війська, самих наймиліщих
Для тебе Аргеїв — пожалій їх мови
Та їх ніг! Не гріх був гнівась ся з початку
Чували ми славу й про рицарів давних,
525 Щоб злість сама буйна на них наступала,

- Но й вони склонялись словами й дарами.
Знаю одно діло давнє, не новєс,
До сєго подібнє і вам тепєр скажу.
Було раз Курити з Етолами билєсь
530 Кругом Калидону і рїзались тяжко.
Етоли ж стояли за Калидон місто,
А Курити билєсь місто звоювати.
А все лихо стало з тої Артемиди
Гнївної, що Іней початками з саду
535 Її не вповажив: другим дав приноси,
А Дїєву дочку одну не вповажив, —
Забув, чи не відав, а согрїшив серцем.
От за тєє гнївна божа стрїлобоя
На сад напустила свиню білозубу,
540 І та збиткувалась над садом Інея,
І много родючих дерев виривала
Із корінєм разом і яблунним цвїтом.
Мелеагр Іненко і вбив свиню тую,
Із городів многих людей позбиравши
545 Та собак, — з ким небудь її не побив би;
От така — не мало на костир післала.
Но тут то богиня бїйку і підняла
За щїтинну шкуру й голову свинячу,
Бїйку у Куритів і славних Етолів.
550 І от поки бив ся Мелеагр хоробрий,
Зле Куритам було: вони й за стїною
Не могли стояти, хоч много їх було.
Коли ж наступила злість на Мелеагра,
Що вона й розумних розум баламутить,
555 І він обїзлившись на матїр Алєю
Залїг коло своїй жінки Клеопатри,
Дочки Мареписси, Евнихи, й того
Ідея, що первий з надземного людю
Був за часу того і стрїляв в самого
560 Бога Аполлона за дївчину красну —

- Батько сей і мати свою дочку в себе
Звали Алкіона, в пам'ять, що ї мати
Мов та Алкіона плакала в недолі,
Як її схопив був Аполлон стосильний, —
565 З нею і заліг він у тяжкому гніві.
Його тая клятва гнівала, що мати
До богів молилась за вбитого брата:
Много раз руками вона в землю била
І Невида звала і Персефонію,
570 Клячала і доно сльозами мочила,
Щоб смерть дали сину. І її з Ерева
Неситая серцем Еринія вчула.
А там коло брами гремів грім і тряскіт,
Башти розпадались; старшина етольска
575 І сама просила, й понів посидала
Вийти допомгти їм, обіщала й дари.
Де було найлучше поле каледонське,
Там йому давала вибрать самих лучших
П'ятьдесять загонів, наспіл виноградом,
580 Наспіл пустирями одрізати плугом.
Много й старий Іней благав, підіймав ся
У терем високий к самому порогу
І стукав у двері і умоляв сина:
Много його сестри і мати просила,
585 Но йще гірше злила; просила й дружина
Сама найвірніца, сама наймиліца:
Но все-ж його серця в грудях не склонила,
Поки його терем не здрігнув, Курити
Вже на баштах стали й місто підпалили.
590 Тогді Мелеагра стала його жінка
У сльозах просити, та все викладати,
Що із людом буде, коли місто візьмуть,
Що людей поріжуть, місто з димом пустять,
Дітей у неволю візмуть з матерями.
595 І піднялось серце, лиха не стерпіло:

- Він пішов і зброю одягнув блискучу.
Так то лихий час він одвів од Етолів,
Одвів сам собою, ще не брав і дарів
Милих та багатих, а так одвів лихо.
- 600 Но ти не роби так, нехай тебе дух твій
На се не підводить: гірше буде судна
З вогню рятувати; вийди із-за дарів,
І тебе за бога мати-муть Ахеї.
А як ти без дарів виступиш до бою,
- 605 Честь не та вже буде, хоч ти й бій поправиш. «
Аж до його мовив скорохід Ахилло:
»Фініку, дідуню! На-що тої чести?
Надіюсь, що буде честь мені од Дія,
І з нею я буду край суден кінчастих,
- 610 Поки душі в грудях і сили в колінах.
А я тобі скажу і вбий собі в пам'ять:
Не муч мого серця плачем та сльозами
Із-за Атрієнка — не слід так любити
Його, а то можеш ти мені спротивіть.
- 615 Лучше враз зломислить, кому я зломислю;
Враз пануй зо мною і діли ся честю!
Вони дадуть звістку, а ти ляж у мене
На мягкій постелі; взавтра перед сьвітом
Скажем, чи нам плисти, чи тут оставать ся. «
- 620 Мовив і бровами мигнув до Патрокла,
Щоб Фініку постіль білу слав, щоб швидше
Подумали гості, вийшли із наміту.
Аж тут і сам мовив Аянт Теламонів:
»Славний Лавертенку, мудрий Одиссею!
- 625 Ходім! Бо здаєть-ся, з нашого заходу
Користи не буде. Треба нам Данаям
Одвіт передати, хоч він і немилий,
Бо нас виглядають. Ахилло могучий
Забрав собі в серце думу неприступну,
- 630 Він не уважає й дружньої любови,

Що його за всіх ми край суден любили...
Каміню нечулий! Другий і за брата,
За вбитого сина викупом мирить ся,
І той заплативши живе меж народом.

- 635 А в того і серце і душа стихає,
Хто взяв його викуп; а тобі злу, буйну
Боги дали думу за одну лиш дівку.
Тецер сїм за нюю даємо найкрасчих,
Та ще й до них дари; змягчи своє серце,
640 Поваж свою хату. Ми ж пришеньці в тебе
З данайського люду — і тобі, здасть-ся,
Лучші і миліщі над усіх Ахеїв.»

Аж до його мовив скорохід Ахилло:

»Гетьмане Аянте, сину Теламонів!

- 645 Все ти мені мовив по душі, здасть-ся,
Та серце боліє, як тільки згадаю,
Що той Атрієнко перед цілим військом
Мене обезславив, мов того пришеньця.
Так ви-ж собі йдїте і там розкажіте,
650 Що я не підіймусь на бійку кроваву,
Поки Пріяменко Ектор шеломенний
Не прийде к намітам, суднам мирмидонським
По трупах Аргеїв та не спалить суден.
Аж край мого судна та мого наміту,
655 Я думаю, Ектор і хоробрий стихне.»

Мовив, і всі разом із чарок подвійних

Злили й пійшли к суднам; Одиссей перед вів.
А Патрокло живо слугам і служанкам
Для Фіника постіль казав постелити.

- 660 І вони слухняні живо постелили
Овечую шкуру, ковдру, простирадло,
І старий поклав ся і ждав до зірницї.
Ахилло положивсь осібно в наміті,
І з ним положилась Лезвіянка бранка,
665 Форвантова дочка, красна Дивомида.

Патрокло й собі ліг і з ним положилась
Красная Іфіда, щó її Ахилло
Добув із Скирони, Енивого міста.

А ті як прибули в наміт Атрієнка.

670 Їм зараз Ахеї чарки подавали,
І один за другим вставали, питали.
Первий запитав їх Гамемнон володар:

»Скажи, Одиссею, ахейська славо!

Хоче він од суден огонь одвернути,

675 Чи злість іще досі він на серці має?»

Аж до його мовив Одиссей премудрий:

»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!

Не хоче він гніву гасить, а ще гірше
Злить ся і не важить і тебе і дари.

680 Він тобі самому каже розважати,
Як ратувать судна та народ ахейський.

А сам похваляв ся, щó до схода сонця
Весельні судна на море опустить:

Та ще говорив нам, щó і другим радить

685 До дому вертатись, бо йще не прийшов час

Гибелі Ільйону; Дій над ним високо

Простер свою руку і люд укріпив ся.

Так казав — і се вам товариші скажуть.

Аянт і обидва кликуни премудрі.

690 А Фіник остав ся: він його оставив,

Що може він завтра попливе до дому

Із ним, коли схоче, а то не неволить.»

Мовив — і всі глухо на тее мовчали

(Вражані словами, бо говорив грізно),

695 І довго Ахеї сумні мовчали.

Аж от до них мовив Дивомид хоробрий:

»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!

Лучше б не просити було Пилієнка

З такими дарами; бо і так він гордий.

700 А ти дав ще більше йому гордувати.

- Пливе, не пливе він, на те не вважаймо.
А він і без того стане колись битись,
Як буде охота і бог дасть на розум.
Вислухайте краще, що я вам пораджу :
705 Лягайте ви спати, серце підкрпивши
І вином і хлібом; бо то дає силу.
А коли засяє ясна зірниця,
Постав коло суден і піших і конних,
І сам ставай, царю, з передними бить ся. «
710 Мовив — і всі разом на теє пристали,
Вражані словами храброго Дивмида.
Зливи учинили, пішли по намітах
І там полягали і позасипали.

ПІСНЯ ДЕСЯТА.

Долон.

ТКАНЬ.

Агамемнон безсонний з братом Менелаєм підіймають сонних Нестора старого і других гетьманів і з ними обходять по ровах сторожу (1—193). Порадившись разом, послають на розвідки до троянського стану Дивомида і Одиссея (194—298). В ту саму пору за намовою Ектора виходить і Долон оглядати Ахеїв і простує до суден: вони його завважають і ловлять (299—381). Долон просить ся, щоб вони його не вбивали, розказує їм поставу троянського стану, показує й Риса, отамана ґриків, де він спочиває; но все надаремне: його убиває Дивомид хоробрий (382—464). Стративши Долона, вони ідуть прямо до ерицького стану і Дивомид живо Риса побиває і всю його челядь, а Одиссей живо набирає коней (465—503). Аж тут їм Паллада подає на розум, що Аполлон може і Троян і ґриків на них побудити, і вони обидва на коні сідають і щасливо вертають до стану (504—579).

- Всі другі гетьмани край суден ахейських
На всю ніч заснули в тихій дрімоті,
Но на Атрієнка, царя Гамемнона,
І сон не находив — так багато він думав.
- 5 І як муж той Ірин блискає по небі
На дощ превеликий, чи на градовину,
Чи на сніг, що ниви білєю побіляє,
Чи на пащу люту кривавої бійки,
Так воздихав тяжко Гамемнон володар
- 10 Із глибини серця, аж печені рвались.
Скільки не вдивляв ся на табір троянський,
Стільки дивував ся вогням іліонським,
Сурмам і сопілкам і людському гаму.
А скільки поглядав на судна ахейські,
- 15 Стільки рвав на собі жменями волося
І отдавав Дію; серце тяжко рвалось.
І одна лиш думка лучшою здала ся:
Пійти до Нильєнка Нестора старого,
Чи не зможуть разом у двох пригадати,
- 20 Як би всім Данаям поратунок дати.
Встав він і сорочку надягнув на груди,
Взяв на білі ноги виступці хороші,
Накинув на себе левовую шкуру
Довгу, аж по п'яти, взяв ратище добре.
- 25 Но й на Менелая напав страх; дрімота
І йому на вії не йшла, щоби лиха
Не було Аргеям, що за ним водою
У Трою прибули, війну затягнули.
Він надів на себе пардовую шкуру
- 30 Пестру та широку; на голову шолом
Надягнув блискучий, взяв ратище добре
І пішов будити брата, що в Аргеїв
Був царем і в люду славив ся за бога.
Найшов, що він зброю надягав на себе
- 35 Край судна, і рад був, що його побачив.

От до його й мовив Менелай хоробрий :

»Що збруїш ся, брате? Мабуть кого хочеш
До Троян послати оглядять? Но я щось
Боюсь, що за сее ніхто не візьметь-ся,
40 Що[б] ійти самому врагів оглядати
В таку ніч; на сее одважного треба.«

Аж до його мовив Гамемнон володар :

»Треба нам з тобою ради, Менелаю,
Доброї, чим можна спасти й рятувати
45 Аргеїв та судна: бо змінив Дій думу :
Він склонив ся більше к Екторовим дарам ;
Бо я і не бачив і чути не чув я,
Щоб хто за один день стільки зробив лиха,
Скільки зробив Ектор богомил Ахеям,
50 Хоч не син він божий і не син богинин.
Зробив, що Аргеї його не забудуть
Довго; бо він стільки зла зробив Ахеям.
Зови ж ти Аянта та ще Ідоменя,
Иди прямо к суднам; а я сам старого
55 Нестора розбуджу, може й він захоче
До сторожі вийти, приказ який дати.
Вона його рада слухать, бо в сторожі
Син його гетьманить і друг Ідоменя
Миріон — на них ми тільки і звірялись.«

60 Аж до його мовив Менелай хоробрий :

»А як же-ж ти сему скажеш та порадиш :
Чи там менї бути і на тебе ждати,
Чи назад вертатись, коли все їм скажу?«

Аж до його мовив Гамемнон володар :

65 »Лучше там остань ся, щоб не розійти ся
Нам з тобою; в стану не одна дорога.
Де проходить будеш, окликай, буди їх,
Зви кожного дружно по батьку і роду
І до всіх будь ласкав, серцем не пишай ся.
70 Треба працювати і нам, коли Дій нам

З самого вповитя послав тяжку долю.«

Подав добру раду тай одпустив брата,
А сам пійшов живо к Нестору старому.
Він спав край наміту та чорного судна

75 І край його збруя пишня лежала :

Два ратища з щитом і шолом блискучий,
Тут же був і пояс вишитий, що все ним
Старий перезав ся, як на бій збруїв ся
Отаманить : тільки старости не було.

80 Він устав. на лікоть голову підвівши,

І до Атрієнка сильним духом мовив :

»Хто там такий ходить по стану край судна
В таку ніч глухую, коли всі послули ?
(І чого шукає, чи мула, чи друга ?)

85 Не крадись до мене, кажи, чого треба ?«

Аж до його мовив Гамемнон володар :

»Несторе Нильєнку, ахейська славо!
Се я, Атрієнку, Гамемнон, той самий,
Що його за всіх Дій осудив на працю,

90 Поки душа в грудях і сила в колінах.

Блужу, бо на очі і сон не находить,
Все на думці бійка та гибель ахейська.
Тяжко я бою ся за Данаїв : дух мій
Ізнеміг, впадає, серце моє рветь-ся

95 Із грудей і жили дрижать підо мною.

Коли ти що мислиш, бо й ти сну не маєш,
Так ходім, поглянем, що в нас на сторожі,
Щоб вона часами, працею втомившись
Чи сном ізморившись, не забула чатів :

100 Враги од нас близько — і хто його знає,
Може вони нічу здумають напасти.«

Аж до його й мовив Нестор Геринійський :

»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
Не всі-ж бо Дій сповнить Екторові думки,

105 Які він гадає ; я думаю : лихо

- Ще гіршее буде йому, як Ахилло
Одверне од гніву своє серце миле.
Пійду за тобою; там самі розбудим
Храброго Тид'єнка, та ще Одиссея,
110 Бистрого Аянта й сильного Филєнка.
А ще як-би хто нам побіг та покликав
Славного Аянта та ще Ідомєня,
Бо їх таки судна далеко — не близько!
Менелая ж, дарма, люблю, споважаю,
115 А ганьбити буду — не в гнів тобі скажу:
Він спить і всю працю обернув на тебе.
Йому б тепер треба усіх отаманів
Просить, бо тяжкая нужда наступила.»
Аж до його мовив Гамемнон володар:
120 »Винуй його, діду, при другому разі:
Часто він пізнить ся, працювати не хоче,
Но й то не з лїнивства, не з розума злого,
А так жде на мене, щоб я почав діло.
Тепер раніше мене устав; вже і тут був
125 І я його звати післав, кого треба.
Ходім! Ми їх разом найдем коло брами
У сторожі; там я їм казав збиратись.»
А до його й мовив Нєстор Геринійський:
»Так ніхто-ж з Аргеїв його й не погудить,
130 Як він що їм скаже або що прикаже.»
Мовив — і на себе надягнув сорочку,
Взяв на чисті ноги виступці хороні,
Зацібнув на собі червону кирею,
Довгу та широку, з вовною дрібною,
135 Взяв ратище крєпке, заковане мідью,
І пійшов до суден мідяних ахейських.
Спершу Одиссея мудрого мов Дія
Пробудив з дрїмоти Нєстор Геринійський,
Крикнувши — і голос дойшов його серця.
140 Він з наміту вийшов і до них промовив:

»Хто там такий ходить по стану край суден
В таку ніч глухую? Чого кому треба?»

Аж до його мовив Нестор Геринійський:

»Славний Лавертенку, мудрий Одиссею!

145 Не гнівись, нещастя сходить на Ахеїв.
Ходи та ще других збудимо, та зробим
Раду, чи втікати нам, чи нам воювати?»

І Одиссей мудрий пішов до наміту,
Узяв щит на плечі, та пішов за ними.

150 Прийшли до Тид'єнка, він спав край наміту
В збруї; кругом його спала і дружина,
І в головах щити все були, а з боку
Ратища стреміли і мідь на них сьїла,
Мов блискавка в Дїя; і отаман спав їх.

155 Під ним була шкура вола степового,
А під головами килимок багатий.
Нестор Геринійський підійшов до його,
Ногою порушив, розбудив і мовив:

»Уставай, Тид'єнку! Чого всю ніч спати?

160 Забув, що Трояне на пригорі стали
Край суден, що мало й поля остаєть-ся?»

Мовив, і той разом зі сну пробудив ся
І гукнув до його бистрими словами:

»Дїду невсипучий! Вічно тобі праця.

165 Чи в нас нема других молодших Ахеїв,
Щоб вони ходили, кожного гетьмана
Будили; ти, дїду, вічне невтомимий!»

Аж до його мовив Нестор Геринійський:

»Ані слова, милий, по правді ти кажеш:

170 Є у мене й діти славнії і много
Челяди, хто небудь вийшов би покликать:
Та тяжкая нужда спала на Ахеїв,
Тепер на мечі вже на острії стало:
Хоч гинути разом Ахеям, хоч жити.

175 Ходи ж, та збуди лиш Аянта й Филенка,

Як мене жалієш; ти ж таки молодший.»

Мовив — і той схопив левову шкіру
Довгу, аж по п'яти, взяв ратище добре,
Пійшов, побудив їх і привів з собою.

180 Прийшли на те місце, де була сторожа,
Но там отаманів не сонних застали:

Там усі з оружам не сплочи сиділи.

Як собаки в дворі овець доглядають

І зачують звіря хижого, щό лісом

185 По горах блукає і крик коло його
Людський і собачий — і сон їх проходить:

То так і сторожі не йшов сон на очі

В тую ніч лихую; вони без упину

В поле поглядали, чи не йдуть Трояне.

190 Глянув старий Нестор, зрадів, підкренив їх
(І до них промовив бистрими словами):

»Так, милії дїтки, стережіть, не спіте!

Щоб із нас потїхи вороги не мали.»

Промовив, — і скочив через рів, по йому

195 Скочили й гетьмани скликані на раду.

І Миріон скочив з Несторовим сином,

Бо і їх гетьмани звали на пораду.

Як за ровом стали, тогдї й посїдали

Разом на поляні, де трупів не було

200 І звідки вже Ектор, гублячи Аргеїв,

Назад повернув ся, як ніч наступила.

Так там посїдали і враз розмовляли.

Нестор Геринійський первий почав мову:

»Хто з вас, мої милі, сам по добрій волї

205 Одважить ся вийти до Троян хоробрих?

Може де якого ворога піймає.

Як вони з собою радять ся: чи мислять

Вони тут остать ся край суден, чи в місто

210 Думають вернутись, побивши Ахеїв?

- І коли почує та до нас прибуде
Здоровим, велика, небесная слава
Буде йому в людях і дяка велика.
Бо скільки на суднах є в нас отаманів,
215 Кожний подарує вівцю йому чорну
Дійную з ягнятком — дяка не мала; і
І скрізь тому місце в учтах і обідах.»
Мовив — і всі глухо на тее мовчали.
Аж до них промовив Дивомид хоробрий:
220 »Мене серце й думка, Несторе, охотить
До вражого стану пійти до недалних
Троян; но коли хто йще пійде зо мною,
В мене йще прибуде одваги й надії.
Бо як двоє вийдуть, то в двох вони й мислять,
225 Як би лучше було, а один як мислить,
То й дума трудніща і одвага слабша.»
Мовив — і пійти з ним не мало схотіло:
Схотіли обидва храбрії Аянти,
Схотів Несторенко разом з Миріоном,
230 Схотів Атрієнко Менелай хоробрий,
Схотів підібрать ся і Одиссей сильний
До Троян: у його все була одвага.
Аж от до них мовив Гамемнон володар:
»Тид'єнку Дивмиде, серцю наймиліщий!
235 Вибирай на поміч, кого сам бажаєш,
Хто видить ся лучший, бо много їх хоче;
Тільки із поваги лучшего не кидай,
Не бери плохого, на увагу здаючись
Та на рід дивлючись, хоч-би він і цар був.»
240 Се-б то він бояв ся із-за Менелая.
Аж до них промовив Дивомид хоробрий:
»Коли ви даєте набирать самому,
То як Одиссея мені позабути,
Що і серцем мудрий, і душею сильний
245 До всякої праці, ще й Палладі любий?

Коли ми з ним підем, так з вогню і диму
Обидва повернем, бо він тяжко змисний.»

Аж до його мовив Одиссей премудрий:

»Нічого, Тид'енку, ні хвалить, ні гудить,

250 Бо може Аргеї і без тебе знають!

Ходім! Ніч минає, надходить зірниця,

Зорі підняли ся; і дві часті ночі

Уже проминуло, третя остаєть-ся.»

Мовили — і стали зброю з'одягати.

255 Өрасимид Тид'енку подав двоєострий

Меч — бо той, бач, свого лишив коло суден,

І щит і на тімя шелом дав воловий

Без гребіня й шишки, щó ковпаком зветь-ся

І молодих хлопців голови вкриває:

260 А Миріон тулу, лук дав Одиссею

І меч і на тімя шелом дав ремінний,

Мягкий, но з-під низу ремінем прошитий

Кручаним, із верху білими зубами

З кабана — і зуби по боках стирчали

265 У ряд; а серед був повстею підбитий.

Його в Аминтора, сина Орменія,

Добув з Елеону Автолик хоробрий:

Автолик в Скандії оддав Амфидаму,

Амфидам киѳирський оддав його Молу.

270 Мол оддав носити сину Миріону:

І той самий шелом покрив Одиссея.

Тільки одягнулись у страшную зброю,

Пійшли, отаманів на місті лишили,

І їм з-права чаплю близько од дороги

275 Паллада послала — і хоч її нічу

І не видко було, так голос був чути.

І Одиссей радий став молити Палладу:

»Учуй мене, дочко Дієва! Ти вічно

Мені у пригоді була; не таїв ся

280 І я — так і сей раз прихились, Палладо!

Даруй нам у славі до суден вернути
Та зробить що важне, для Троян пронаще.»

За ним став молитись Дивомид хоробрий :

»Вчуй же й мене, дочко Дієва, незборо!

285 Дай поміч, як дала батькові Тидію
В Өивах, де послом він ходив од Ахеїв.

Він лишив Ахеїв на річці Асої
І з доброю вістю ходив до Кадміян.

290 Но на повороті зробив дивне діло
З тобою, богине, бо ти помагала;

Так і мені нині поможи, дай поміч!

А я дам телицю тобі однолітню
Сьвіжу, що на собі ярма не носила;

295 Дам тобі, ще й роги злота озолочу.»
Мовили — і вчула Паллада Аөина.

І ті помолившись Дієві дочці,
Пійшли, мов два леви у ніч невидючу
По полю, по трупах, по збруї і крові.

300 Но і Ектор сильний не давав Троянам
Поспати; до себе скликав самих лучших,
Які були в Трої князі та гетьмани.

»Хто з вас мені зробить одно діло добре
За дари великі? Дяка славна буде:

305 Той мати-ме в мене колісню і пару
Коней що найкрасчих на суднах ахейських,
Хто зважить ся — вічна слава йому буде —
Підійти до суден і там розізнати,
Чи вони, як перше, суден доглядають,

310 Чи може побиті нашими руками
Радять ся втікати і не хочуть нічу
І сторожі мати, тяжко натомившись?»

Мовив — і всі глухо на тее мовчали.

315 Аж був у Троян там Долон, син Евмида
Кликуна, що много мав золота й міді.

Сам він невидний був, лиш швидкий на ноги
І у батька був він один на пять сестер.
Так він ік Троянам і к Ектору мовив :

- »Мене серце й думка, Екторе, охотить
320 Підійти до суден і все розізнати.
Тільки присягни ся, й ціпком поклони ся,
Що ти мені коні і колісню мідну
Даш тую, що возить славного Пильсенка.
Я не дарма пійду, — жалувать не будеш :
- 325 Я пройду весь табір, зайду аж до судна
Царя Гамемнона, де в них може раду
Радять, чи втікать їм, чи їм воювати.«

- Мовив, і ціпок той підійняв і кляв ся :
»Сьвідок мені Дій сам, Ирин муж гремучий :
- 330 Ніхто на тих конях їздити не буде
Із Троян, і ти лиш величать ся будеш!«

- Мовив — та даремне, тільки розохотив.
І він живо звів тугий лук на плечі,
Взяв на себе шкуру вовка сіроманця
- 335 І шелом куничий, взяв ратище остре
І пішов од стану к суднам, хоч од суден
Йому й не вернутись до Ектора з вістю.
Вже минув він коні і військо і строї,
Вже йшов він полем; аж його заглянув

- 340 Одиссей премудрий і мовив к Дивмиду :
»От тобі, Дивмиде, хтось іде із стану ;
Та не знать, чи судна наші оглядати,
Чи може з побитих кого обдирати.

- Так ми отсе трохи пустим його мимо
- 345 Пройти, а там живо ми його ізловим,
Кинувшись: а стане він од нас тікати,
Так ми його к суднам поженем од стану,
Ратищем грозячи, щоб не втік до міста.«

- Мовили — й на трупи внали край дороги,
- 350 А той нерозумний, мимо і прогнав ся ;

- І тільки пробіг він, як сягають гоня
Мулячі, бо мули за волів скоріщі,
Коли тягнуть плуга по рілі глибокій —
Вони і пігнались; той почув їх тупот,
355 Став і думав серцем: то мабуть Трояне
Біжать, щоб вернути к Ектору ізнову.
Но коли підбігли як ратищем кинуть,
Або менши, — пізнав він ворогів і кинувсь
Утікати: а ті доганяють пустились.
- 360 Як два пси зубатих, до лову привичних,
Зайця чи оленя наслідять і слідом
Гонять без устанку і він з писком скаче,
Так його Тид'єнко з мудрим Одисеем,
Одбивши од війська, гнали без устанку.
- 365 Но коли вже став він підбігати к сторожі
Простуючи к суднам, тогді то Паллада
Й допомгла Тид'єнку, щоб ніхто з Ахеїв
Не вбив його первим, а той був би другим.
Дивомид замірив ратищем і крикнув:
- 370 »Стій, або я вдарю ратищем у тебе!
Тобі од моїх рук смерти не минути.«
Промовив — і мимо ратищем ударив,
Остріє прогналось по-над плече праве
І в землю зарилось; той став з переляку,
- 375 Задрікав, аж зуби в роті задзвеніли,
Весь поблід — і ті з задихом пригнались,
Схопили руками, — і він з плачем мовив:
»Не бийте! дам викуп! Багато є в мене
Золота і міді й кованої стали.
- 380 Так оддасть вам батько викуп незлічимий,
Як я буду живим на суднах ахейських.«
Аж до його мовив Одиссей премудрий:
»Крепись, і не думай у нас помирати;
Скажи тільки правду, та розкажи щиро,
- 385 Чого ти од стану до суден забрав ся

- В таку ніч глухую, коли всі послули?
Чи грабити хочеш кого із побитих,
Чи Ектор підмовив усе розізнати
Край суден глибоких, чи сам ти се здумав?«
- 390 Аж до його мовив Долон — і аж трясє ся:
»То мене сам Ектор підбив на все лихò:
Він мені і коні славного Пильєнка
І колісню мідну обіщав ся дати,
Тай так приневолив в сюю ніч невидну
- 395 Підійти до суден і там розізнати,
Чи ви, як і перше, суден стережете,
Чи може побиті нашими руками
Радитесь тїкати, не хочете нічю
І сторожі мати, тяжко натомившись.»
- 400 І з усміхом мовив Одиссей премудрий:
»Не малих же дарів тобі захотїлось:
Коней Ев'аченка славного; но людям
Вони не дають ся запрягать і править,
Окриме Ахилла, безсмертної сина.
- 405 Скажи ж мені правду, та розкажи щиро,
Де ти сюда йдучи Ектора покинув?
І де його збруя і де його коні?
Де у Троян других сторожа і роздих?
(Та як ваше військо радить ся, чи мислить
- 410 Воно тут остать ся край суден, чи в місто
Думає вернутись, побивши Ахеїв?)«
Аж до його мовив Долон Евмиденко:
»Все тобі розкажу по щирїї правді.
Ектор сам зі всіми, що є отаманів,
- 415 Радить ся край Іла славного могили
По-одадь од війська. Сторожі питаєш?
Та її нема в нас, стан не стережуть-ся.
Лиш ті, що на полі вогонь розкладають,
Не силять по неволі і один другому
- 420 Радять стерегти ся; помагачі наші

Сплять, вони Троянам оддали сторожу,
Бо в них не так близько і жінки і діти.»

Аж до його мовив Одиссей премудрий :

»Як вони, чи поміж троянським народом
425 Сплять, чи може різно? Скажи, щоб я відав.“

Аж до його й мовив Долон Евмиденко :

»Скажу тобі й се я по щирії правді :

От-там коло моря Кари та Певони,
Лелеги, Кавкони і славні Пелазги.

430 А там коло Өймбри Мизи та Ликійці,
Коннії Фериги і Миони коннії.

Та на-що мене вам про тее питати?

Як хочете тільки до Троян пробратись, —

Өрики, як прибули, так і сплять особо.

435 І Рис Ивоненко у них отаманом.

У нього й найлучні й найкрасчіі конії,

І білої масти і скорі, як вітер ;

Колісня у нього з золота та срібла.

А збруя на ньому — дивити ся диво :

440 Золота, чудесна ; її з'одягати

Не смертному люду, а богам безсмертним.

Скажіть мене вести на бистрії судна,

Або тут звяжіте, оставте на місті,

Поки не підете, самі не найдете,

445 Чи я казав правду, чи може неправду.»

Аж до його грізно Дивомид промовив :

»Ні уже, Долоне, хоч ти й добре мовив,

Та жити не думай, коли в руках наших.

Бо як ми сьогодні тебе живим пустим.

450 Так взавтра ти знову край суден ахейських

Будеш підглядати або воювати.

Коли ж ти у мене згинені під руками,

Тогді вже не будеш вередить Аргеям.»

Мовив, і той тільки взяв за підбороддя,

455 Щоб його благати, — він його і вдарив

- Мечем серед шиї, розтяв йому жили;
Голова у порох з белькотом звалилась.
І вони забрали і шелом куничий,
І лук і вовчину і ратище довге.
- 460 І Одиссей мудрий тес все Палладі
Вверх підняв рукою і до неї мовив:
»Се тобі, богине! Тебе на Олімпі
Первую ми молим із богів: веди ж нас
До ґрицького війська, коней і спочинку.«
- 465 Мовив — і йще висче добичу піднявши
На мирику звисив і поклав ознаку
З мирикових вітей та із очерету,
Щоб темною нічю йдучи не минути.
І знову пустились по зброях і крові,
- 470 Прибули до краю, до ґрицького стану.
Там все військо спало, зморяне, і зброя
Край його лежала на землі гарненько
В три ряди, й при кожнім готовії коні.
Рис по середині снав; край нього коні
- 475 Привязані були до задньої скоби.
Одиссей побачив тай Дивмпду мовив:
»Се той, Дивомиде, і се того коні,
Що Долон убитий нам про його мовив.
З'яви ж свою силу: не годить ся дарма
- 480 Стоять із оружам: хоч коней одв'язуй,
Хоч бери їх бити, а я візьму коней.«
Мовив — і Паллада дала тому силу,
І став він рубати кругом, і ті гинли
І тяжко стогнали, земля кривавіла.
- 485 Як лев, постерігши опущене стадо,
Кидаєть-ся люто на кіз та овечок,
То так і на ґриків кинув ся Тид'енко
І вбив їх дванадцять. А Одиссей мудрий,
Кого лиш Тид'енко мечем лишив духу,
- 490 Він хватав за ноги і волік із ряду,

- Бо він мав на мислі, щоб бистрії коні
Могли йти тихо, щоб не побоялись
Йти через трупи, як ще незвичайні.
Аж дійшов Тид'єнко і до етамана,
495 І його він духу тринадцятим збавив,
В його сон недобрий став над головою
(В тую ніч Паллада наслала Іненка).
Одиссей тимчасом кинув ся до коней,
Взяв їх на оброті, вивів їх із стану,
500 Ганяючи луком, бо батіг хороший
З колісені він мудрий забув захопити.
І свиснув, даючи ознак Дивомиду.
Той іще там думав, що б йому зробити,
Чи колісеню взяти, де зброя лежала,
505 Везти або нести на себе піднявши,
Чи у многих Өриків душі одійняти.
Аж коли він серцем розважав -- к Дивмиду
З'явилась Паллада і йому сказала :
»Пора вже вертатись. Тидеєвий сину,
510 До суден глибоких, щоб тебе не гнали,
Коли із богів хто Троян тепер збудить.«
Мовила — й пізнав він, що голос богинин.
Вони верхи сіли : Одиссей ударив
Луком і пігнались до суден ахейських.
515 Но й Аполлон сильний чатував не дарма,
І тільки з Тид'єнком побачив Палладу,
Він пустив ся гнівний в троянське військо,
Збудив Іппоконта, өрицького гетьмана,
Племенника Риса, і він пробудив ся.
520 Бачить пусте місце, де коні стояли,
І людей побитих, що дух ізпускали ;
Він почав ридати і родича звати.
Піднялась тревога і крик у Троянів,
І всі дивувались страшенному ділу,
525 Що тії зробили і втікли до суден.

- А ті як пригнались, де вбили Долона,
Одиссей премудрий спинив коней бистрих,
А Тид'єнко скочив, кривавую зброю
Подав Одиссею, знов на коні скочив,
530 Ударили коней — і коні пігнались
(До суден глибоких, куди їх тягнуло).
Нестор первий тупот зачув, тай промовив:
»Милі отамани і князі аргейські!
Брешу чи не брешу, а по серцю скажу:
535 Чутно мені тупот коней бистроногих;
Коли-б то Дивмид був та Одиссей мудрий,
Та ще коли-б гнались на конях троянських!
Но щось мені страшно, щоби їм хоробрим
Лиха не дісталось з троянського шуму.«
- 540 Іще не скінчив він, як тіі пригнались,
Скочили на землю — і всі такі раді,
За руки стискали, словами витали.
Нестор Геринійський первий запитав ся:
»Скажи, Одиссею, ахейська славо,
545 Де ви взяли коней? Чи в стану добули
У Троян, чи бог вам дарував небесний?
Бо тяжко палкії, як соняшні стріли.
Нераз я вже бив ся з Троянами, дарма
Не сижу край суден, хоч уже й постарів;
550 Но в них таких коней не знав і не бачив.
Певно вже, що бог вам дарував небесний,
Бо обох вас люблять і Дій хмароходний,
І Дієва дочка, сив'ока Паллада.«
- Аж до його мовив Одиссей премудрий:
555 »Несторе Нильєнку, ахейська славо!
Та бог як захоче, то вже мабуть лучших
Коней подарус, боги тяжко сильні.
А сї, що питаєш, се коні новії
Орицькії: царя їх Дивомид хоробрый
560 Убив і двадцять його отаманів.

Та ще коло суден тринадцятий згинув,
Що його на огляд до нашого стану
Послав було Ектор і другі Трояни.»

- Промовив — і кіньми через рів пігнав ся
565 Радий, і з ним раді кинулись Ахеї.
І тільки прибігли к наміту Тид'єнка,
Коней на хороші повіддя узяли,
До ясел припняли, де другії коні
Дивмидові були і пшеницю їли :
570 А збрую Долона Одиссей на судна
Положив, допоки не вдарять Палладі.
Тогді самі в море пійшли і од поту
Обмили коліна і шию і стегна.
А коли їм хвиля морська од поту
575 Обмила їх тіло і дух осьвіжила,
Вони ще раз мились у ваннах тисових.
І як ще раз змились, маслом намастились,
То й сіли до столу — і стали Палладі
Із повної чаші вино проливати.

ПІСНЯ ОДИНАДЦЯТА.

Храбрість Агамемнона.

ТКАНЬ.

Світає. Агамемнон у ясній збруї становить до бою ахейське військо, а Ектор троянське (1—66). Но Агамемнон збиває Троянів і много їх губить (67—162). Сам Ектор од його аж до стін тікає і по наказу Дія поти од його стережить-ся, аж поки його камінем не підбито та з поля не взято (163—283). Тогді уже Ектор злову виступає і знову Троянам додає запалу (284—309). Дивмид, Одиссей та Аянт піддержують бійку, но Дивмида живо Парій підбиває і його із поля до суден узято (310—400). Одиссей премудрий, підстріляний Соком, Сока побиває, но його Трояни кругом

обступають і тільки од смерті Менелай з Аянтом його визволяють (401—488). Незабаром Парій ще двох підбиває: Махаона і Еврипила (489—596). Нестор одвозить Махаона, а Ахилло дивить ся, тай посилає Патрокла у них розпитати, на чому в них діло (597—617). Патрокло приходять до наміту Махаона і там йому Нестор усю правду каже, розказує, що їм дуже тяжко, і просить Патрокла підбити Ахилла до помочи стати, або його зброю на себе узяти, та хоч його видом Троян налякати (618—803). На одході Патрокло здибає Еврипила підбитого також, веде до наміту і допомагає (804—848).

- Зірниця з постелі славного Тивоона
Встала сьвітло дати смертним і безсмертним;
А Дій послав Вражбу на судна ахейські
Люту, щó криваве знамя в себе мала:
- 5 І та в Одиссея на чорному судні
Стала в середині, щоби чути було
І в наміт Аянта Теламонієнка,
І в наміт Ахилла, щé певні в сили
Вони свої судна по краях держали.
- 10 І там вона ставши і тяжко і сильно
Гукнула к Ахеям і кожному в серце
Охоти додала до війни та бійки.
(І стало їм битись далеко миліще,
Ніж плисти на суднах у ріднюю землю.)
- 15 Атрієнко також гукнув з'одягать ся
Аргеям і сам брав ясну мідь на себе.
Спершу взяв на ноги виступці хороші,
Щó змикались добре срібними пряжками:
Потому на груди надягнув і броню,
- 20 Щó йому Кипир дав яко дар гостинний.
Бо і в Кипрі вчулась великая слава,
Що Ахеї в Трою збирають ся плисти,
Так той і дав броню, яко дар цареві,
А на нїї було десять смужок сизих,

- 25 Двадцять олівяних і дванадцять злотих.
І сизі дракони вились аж по шиї
По три в ряд, мов тії радуги, щó в хмарі
Кроненко їх ставить людям на ознаку.
Звісив через плечі меч, а в його меч був
- 30 Цьвяхований золотом, а піхва на йому
Срібная й держалась на золотих шнурах.
Взяв і щит свій пишній, красний та хороший,
Щó в нїм десять було мідяних обводів,
На обводах двадцять шишок олівяних,
- 35 А по середині кружок чорно-сизий,
І на нїм Горгона з самої вершини
Страшно визирала з жахом і побігом.
Поруч срібна була і на нїї сизий
Дракон навивав ся і три голови мав
- 40 Звитих, щó з одної шиї виходили.
На голову шолом надїв штиробляхий
Із хвостом — і гребінь страшно хилитав ся.
Два ратища вибрав закованих мідью,
Острих, і мідь ясна блищала по небі.
- 45 Аж грімнула громом Ира та Паллада
На честь володаря злотої Микини.
І наказав кожний своєму візницї,
Держать коней добре за ровом у строї,
А самі всі пішо в бронї та з оружам
- 50 Кинулись — і к сьвіту став шум превеликий :
Ті минали кінних, за ровом ставали,
Коннії за ними двигались. Кроненко
Лихую тревогу підняв і послав їм
Кривавую росу з неба, на знак того,
- 55 Щó много душ славних ік Невиду справить.
А Трояни також по горбу збирались
Круг Ектора свого, круг Полидаманта,
Енея, щó люди богом величали,
І трох Антинора синів: Агинора,

- 60 Славного Полива і круг Акаманта.
Ектор перед ними круглим щитом двигав.
І мов із-за хмари зоря лиха гляне,
Блисне — і у хмарі знову пропадає,
То так і той Ектор то з-переду гляне,
- 65 То з'явить ся з-заду, учить, і та збруя
Блискає по йому, як блискавка в Дія.
Як жєнці порою одні против других
Стануть постать жати в богача на ниві
Вівса чи пшениці і падають жмені, —
- 70 Так одні на других Трояни й Ахеї
Перлись, до побігу ніхто не владав ся:
Рівно вони несли голови до бою,
Як вовки ярились — і Вражба радїла,
Бо вона з безсмертних одна в полі була.
- 75 Тих богів не було; вони всі сидїли
У своїх будинках, бо в кожного була
Своя добра хата на сходах Олимпу.
Там вони ганьбили хмарного Кроненка
За те, що Троянам волив славу дати.
- 80 Но батько на тєє не вважав — він одаль
Од богів зайшовши, сидїв собі радий,
Дивлючись на Трою, на судна ахейські,
На блискавку міді, на бючих і битих.
Як цїле свитаня і цїлее раня,
- 85 Так стрїли лїтали і рівно люд гинув.
Аж так, як обідать дроворуб готувить
На горних вершинах, коли руки стомить,
Крепкії дерева валючи знеможе
І забagne серцем хлїба попоїсти,
- 90 Так Данаї разом крикнули і стрї
Вражі розірвали. Гамемнон володар
Первий постарав ся і вбив Віннора
І разом візницю його Оїлія;
Він із коней було скочив против його,

- 95 Но сей його прямо ратищем ударив
У лоб, тяжкий шолом ратища не здержав,
Воно прорубало і шолом і череп,
Скривавило мозок і його спинило.
Гамемнон володар так їх і покинув
- 100 Грудями сьвітити, зброю поздиравши,
І кинув ся бити Іса та Антифа,
Двох синів Пріяма, правого й такого:
В колісні одні, лівий із них правив,
А Антиф хоробрий воював. Ахилло
- 105 Раз їх коло Іди вязав ужевками
Край овець пійнявши, та пустив за викуп.
Тепер Атрієнко Гамемнон володар
Одного у груди ратищем ударив,
А Антифа в вухо мечем, повалив їх,
- 110 І став із них зброю пишну здіймати.
І пізнав, бо він їх край суден глибоких
Бачив, як Ахилло з Іди їх приводив.
І як лев тих діток несьмілої лані
Разом стеребляє крепкими зубами,
- 115 В ямину зайнявши і серце їх крунить,
А та й недалеко стоїть та не може
Помогти, бо й саму трепет обіймає,
І вона тікає лісом та горами
В поспіху і поту од лютого зьвіря:
- 120 Так і їм Трояне не могли подати
Помочи, бо й самі бігли од Аргеїв.
Після них Пізандра та ще й Ішолоха,
Синів Антимаха, що од Олександра
Дари взяв багаті золотом — і первий
- 125 Стояв, щоб Єлени не дати Менелаю,
Його-ж то синів двох і взяв Гамемнон цар
З колісні, як разом вони кіньми гнались;
Бо з рук у них віжки пишнії упали,
Вони сціпеніли, а той на них левом

- 130 Кинув ся — і тії з колісні благали :
»Не бий, Атрієнку, будеш викуп мати ;
Не мало є скарбів в-дома в Антимаха,
Золота і міді й кованої стали.
Так тобі дасть батько викуп незлїчимий,
- 135 Як ми будем живі на суднах ахейських.«
Так вони гетьмана милими словами
Благали, та слово немиле почули :
»Ви сини обидва того Антимаха,
Що колись Троянам радив Менелая,
- 140 Як послом ходив він разом з Одиссеєм,
Убить і к Аргеям назад не пустити.
Се вам тепер плата за батькову зраду.«
Мовив — і Пізандра повалив із коней
Ратищем у груди і той хроннув тілом.
- 145 Інполох був скочив, но й того звалив він,
Мечем одрубавши і руки і шию,
І тулуб як ступа полем покотив ся.
Кинув сих — і знову у вражїї строї
Кинув ся і разом кинулись Ахеї.
- 150 Піші піших били, щó з біди втікали,
А конїї конних, аж по цілім полі
Курява вставала із-під копит кінських.
Та все мідью били. Гамемнон володар
Все їх по слїдах бив і гукав к Аргеям.
- 155 Як вогонь голодний спаде на дїброву,
Вихор його всюди несе і дерева
З корінем валять ся вогнем перетлїлі,
Так од Гамемнона голови спадали
У Троян бігучих ; много коней пішних
- 160 Возило по полю колісні пустїї,
Та візниць шукали, но вони лежали
Більш шулякам милї, як жінкам у-дома.
Ектора одвів Дїй од стрїл і од пилу,
Од крові, небою і од суматохи.

- 165 А Гамемнон гнав їх, гукав до Данаїв;
Ті мимо могили Іла Дарданенка,
По чистому полю мимо смокви бігли,
В місто простували — і все по них гнав ся
Атрієнко й руки обмивав їх кровю.
- 170 Добігли до бука, до Скейської брами,
Стали і почали задних оглядати.
Но ті іще полем бігли. Як корови,
Що їх лев розпудить, в темну ніч попавши,
Усіх, но одну з них жде лиха погибель, —
- 175 Він скручує шию крeпкими зубами
І враз пожирає і кров і утробу:
То так по них гнав ся Гамемнон володар,
Все заднього бючи, а тії втікали,
І много їх ницю і тілом валилось
- 180 Од рук Атрієнка, так ратищем бив він.
Но коли вже мав він до стіни й до міста
Підступить, враз батько і божий і людський
Сів на горі Іді, на самій вершині,
З неба ізійшовши з громами у жмені,
- 185 І до злотопери до Радуги мовив:
»Радуго! йди живо, дай Ектору знати,
Що поки лиш буде Гамемнон володар
З-переду ганяти, строї розбивати,
Поти хай не ходить, тільки других ставить
- 190 Битись з ворогами на лютюю бійку.
Но коли він збитий ратищем чи луком
Кинеть-ся до коней, я дам йому силу
Побивать, аж поки суден не захопить
І сонце не зайде і мрака не спаде.»
- 195 Мовив — і піднялась Радуга вітриста,
Полетіла з Іди в Іліон набожний,
Найшла Пріяменка Ектора гетьмана,
Що стояв на конях, на колісні ясній,
І Радуга стала лицем і сказала:

- 200 »Екторе Пріямів, до Дія подібний!
Прийшла я од Дія тобі розказати,
Що поки лиш буде Гамемнон володар
З-переду ганяти, строї розбивати,
Поти сам ховай ся, а все кажи другим
- 205 З ворогами битись на лютії бійці:
Но коли він збитий ратищем чи луком
Кинеть-ся до коней, він дасть тобі силу
Побивать, аж поки суден не захопиш
І сонце не зайде і мрака не спаде.»
- 210 Мовила і счезла Радуга вітриста.
І Ектор у збруї із колісні скочив,
Ратищами брязнув і пійшов по стану
До бою будити — і бій підійняв ся.
Трояне вертались, двигались к Ахеям.
- 215 А Аргеї також строї підкрепляли.
Бій настав, зійшли ся; Гамемнон володар
Кидав ся і здумав всіх опередити.
Тепер ви скажіте, олімпській Спиви,
Хто виступив первий против Гамемнона?
- 220 Чи він із Троян був чи він був із пришлих?
Іфідам високий, Антинорієнко,
Що виріс у Өриці вівцями багатій;
Киссій, мамин батько, ростив його з-малку
В себе; він дочку мав милую Өеану;
- 225 І коли доріс він віку молодого,
Дід його задержав і дав свою дочку;
Но він із терему на славу ахейську
Пійшов, двадцять суден повів за собою.
Но судна він тії кинув у Перкоті,
- 230 А сам уже пішо прибув до Ільйону:
Так він ото й вийшов против Гамемнона.
І тільки обидва до купи зійшли ся,
Атрієнко кинув — та мимо прокинув,
А Іфідам того в поясе низче броні

- 235 Вдарив і впер кренко кренкою рукою ;
Но пояса все-ж він не пробив, бо зразу
Остріє погнулось, мов оливо в сріблї.
І взяв Атрієнко ратище рукою,
І рвонув до себе, мов лев із рук вирвав,
- 240 Мечем його в шию вдарив, жита збавив.
І впав і заснув він сном непробудимим
Далеко од жінки за міщан бідняга,
І ласки од єї не мав, а дав много ;
Зразу сто волів дав, а ще тисяч кіз мав
- 245 Та овечок дати, щó паслись без ліку.
Тепер Атрієнко кинув його голим,
Понїс його зброю у військо ахейське.
Аж побачив тее Коон Антинорів,
Брат його старіций, і тяжкая туга
- 250 Очи його вкрила по вбитому брату.
Враз на Гамемнона крадькома наскочив,
Вдарив його в руку трохи низче ліктя,
І навилїт вийшло остріє блискуче.
І здригнув од-разу Гамемнон володар,
- 255 Но все-ж він не кинув ні поля, ні бою,
А з ратищем бистрим скочив на Коона.
Коон Іфидама, родимого брата,
Все тягнув за ноги і звав отаманів ;
Но той його разом по-під щит широкий
- 260 Мідною клюгою вдарив, жита збавив,
І голову буйну зніс над Іфидамом.
Так од Атрієнка сини Антинора,
Вік свій переживши, у Невида стали.
А той ще кидав ся у вражїї строй
- 265 Із ратищем острим, мечем та камям,
Поки з його рани тепла кров стїкала ;
Но як рана зохла і кров перестала,
Колючії болї взяли Атрієнка.
Як жінка родїля мучить ся стрілою,

- 270 Що на ню Натуги родові пускають,
Іринії дочки, що болями рядять,
Так мучилось тяжко серце Атрієнка.
І в колієню став він і звелів візниці
Поганяць до суден, бо душа стомилась.
- 275 І гукнув він сильне до сильних Данаїв:
»Милі отамани і князі аргейські!
Закривайте ви вже судна мореходні
Од тяжкого бою; бо мені Дій-батько
Троян побивати весь день не позволив.«
- 280 Мовив, і візниця пустив його коней
До суден глибоких, і коні погнались,
І пилились перса і ноги пилились,
Як вони із бою царя виносили.
Аж поглянув Ектор, нема Гамемнона,
- 285 І гукнув що сили до Троян, Ликійців:
»Трояни, Ликійці, славнії Дардани!
Будьте молодцями, з сили не спадайте.
Вже поїхав лицар; мені тепер славу
Подав Дій Кроненко; женіть живо коней
- 290 На гордих Данаїв, хай більш буде слави.«
Мовив — і підняв їх і душу і силу.
І як часом ловчий собак білозубих
Напустить на лева чи на свиню дику,
То так на Ахеїв звів Троян могучих
- 295 Ектор Пріяменко рівний до Ярія.
І сам тяжко гордий летів попереду,
І упав на бійку, мов сильная буря,
Що з неба спадає і збурює море.
Кого-ж на початку, та кого на станку
- 300 Побив Пріяменко, як Дій подав славу?
З-початку Асея, за ним Автоноя,
Опита, Офелта, Долопа, Клитенка,
Аглая, Есимна, Ора й Ішноя.
Се князів данайських побив, а що черни,

- 305 То як часом хмару Зефир розколише
У буйного Нота, вдаривши що сили,
І котить ся хвиля і піна високо
Скаче од подуву повсюдного вітру,
Так од Пріяменка голови спадали.
- 310 Тоді було б лихо, пропащєє діло,
І вже б ті Ахеї до суден побігли,
Як-би к Дивомиду Одиссей не мовив:
»Що-ж то ми, Тид'єнку, з сили поспадали?
А ходи та стань лиш коло мене; стид нам,
- 315 Як забере судна Ектор шеломенний.«
Аж до його мовив Дивомид хоробрий:
»Стану й постараюсь, но все-ж нам користи
Із того не буде, бо Дій хмароходний
Не нам дає славу, а дає Троянам.«
- 320 Мовив -- і Өимбрея повалив із коней,
Ратищем у грудку вдаривши, а друга
Його Молифона Одиссей справорив;
І сих залишивши снокійних од бою,
Кинули ся в строї і мов кабани ті
- 325 На собак мисливих кидають ся буйні,
То так вони били Троян. І Ахеї,
Гонимії тяжко Ектором, спочили.
І йще вони взяли колїсню і сильних
Двох синів Мєропа, віщуна з Перкоти,
- 330 Що всякі знав віщби, і дітям не радив
На війну пускати ся, но ті не вважали,
Бо Хири вели їх до чорної смерти.
І славний Тид'єнку у них одняв душі,
Забрав у них збруї; а Одиссей мудрий
- 335 Обдер Іпподама разом з Іпірохом.
І так у них бійку вирівняв Кроненко,
З Іди спозирнувши, — стали рівно битись.
Тид'єнку ударив в стегно Агастрофа,
Славного Певненка, а коней не було

- 340 Близько до побігу, так він і спав з духу.
Слуга держав коней далеко — і піший
Він поти по війську снував, аж не згинув.
І поглянув Ектор — і кинув ся з криком
На них і з ним разом кинулись Трояни.
- 345 І здригнув дивлючись Дивомид хоробрый,
І враз к Одиссею спідручному мовив:
»Летить на нас туча, Ектор шеломенний;
Но стіймо на місці, будем одбивать ся.«
Мовив — і з розмаху ратищем ударив.
- 350 І вдарив не мимо, а в самеє тімя
В шелом, тільки в міді мідь його погнулась,
Не дійшла до тіла: його закрив шелом
Тройний та дірчастий, Аполлоном даний.
І Ектор одскочив у товпу далеко,
- 355 Упав на коліна, упер ся об землю
Рукою — і очи темна ніч покрила.
Но поки Тид'єнко за ратищем бігав
За первії строї, де воно вкопалось,
Ектор спамятав ся, на колісню скочив,
- 360 Кинув ся у військо і од Хири спас ся.
І Дивомид крикнув, ратищем затрясши:
»І тепер ти спас ся, собако, а близько
Була смерть: поміг знать Аполлон стодійний,
Що його ти молиш на ратища йдучи;
- 365 Но тебе я встріну, то ще доконаю,
Як мені з богів хто до помочи стане.
Тепер кого зможу, того й бити буду.«
Мовив — і став зброю здерать з Пеоненка;
Аж там Олександр, чоловік Єлени,
- 370 Давно на Тид'єнка кривий лук наводив,
За стовпом засївши на славній могилі
Гла Дарданенка, давнього гетьмана;
І тільки почав той з грудей Агастрофа
Броню іздіймати, з плечей його щита.

- 375 А з голови шелом, він натягнув лука,
Вдарив, і не дарма стріла полетіла:
Вона в п'яту праву вдарила, пробила,
І в землю засіла і той розсьміяв ся,
Із-за стовпа скочив і став похвалитись:
- 380 »Вдарив! Стріла мимо не пішла, а щоб то
У печені встрягнуть та випустить душу,
Тогді б одпочили бідніі Трояни,
Що дріжать од тебе, як кози од лева.»
Аж до його мовив Дивомид хоробрий:
- 385 »Стрільче-засідальче, чепуре-дівчуре!
Як-би ти одкрито вийшов против мене,
Тебе б не закрили ні луки ні стріли;
Хвалиш ся, що в мене здер п'яту, мені ж ти
Все одно, що жінка, що дитя зробило.
- 390 В слабого без сили і стріли тупії,
А в мене иначе: стріла долітає,
Так острою стрягне і враз той валить ся;
Жінка його в-дома з лица опадає,
Діти сиротіють, а він кровю сходить,
- 395 Тліє, і край його не жінки, а птахи.»
Мовив — і до його Одиссей підскочив,
Став у перед, сів той, стрілу з ноги вийняв
Острую, і в тіло ввійшла біль боляча.
І в колісню став він і звелів візниці
- 400 Поганять до суден, бо душа стомилась.
Одиссей один був — нікого з Аргеїв
Із ним не осталося, усі в страху були.
І здихнув він серцем і до себе мовив:
»Що тут мені діять? Гірко утікати,
- 405 Спужавши ся черни, но ще гірше пертись
Одному, Данаїв розпудив Кроненко.
Но що моє серце журить ся про тее?
То плохії тільки з бою утікають;
Но хто в бою храбрій, так тому вже треба

- 410 Храбро і стояти, чи згине, чи згубить.«
А поки він в мислях розважав про тее,
Підступили строї Троян щитобронних,
Стали вкруг, погибель свою обклали,
Як собаки й хлопці молоді облавлять
- 415 Кабана — і йде він з густої лозини,
І в кривому рилі клевак білий точить,
А ті нападають; він скрипить зубами;
Ті не одступають, дарма що він сильний:
То так і Трояни кругом Одиссея
- 420 Обійшли; він первим славного Дийпита
У плече ударив, ратище схопивши;
Потому вбив разом Өоона й Еннома,
Далі Херсидама — на скоку із коней
Ратищем край пуна по-під круглим щитом
- 425 Вдарив, і упав він і землі вхопив ся.
Кинув сих і знову ратищем Харопа
Іпнасенка вдарив, Сокового брата;
Сок могучий скочив брата ратувати,
Близько підступив ся і до його мовив:
- 430 »Одиссею змисний до ума й до діла!
Хоч мати-меш славу, що двох Іпнасенків
Побив ти сьогодні і взяв у них збрую,
Хоч сам ти у мене од ратища згинеш.«
Промовив і вдарив по рівному щиту,
- 435 І щит його ясний ратище пробило,
І шитую броню на йому порвало,
І з ребер всю шкуру здерло, но Паллада
Не дала утроби його звередити.
Одиссей почув ся, що рана не смертна,
- 440 І враз одступивши до Сока промовив:
»Отсе твоя сходить погибель лихая;
Не дав еси, враже, з Троянами бить ся,
Так і тобі Хири і чорної смерти
Сей день не минути; ти, мною побитий,

445 Мені даси славу, а Невиду душу.»

Мовив — і Сок було пустив ся тікати;
І тільки пустив ся, аж той межі плечі
Ратищем і вдарив, прогнав через груди,
І він з ніг звалив ся, а Одиссей мовив:

450 »Ой Соку ж ти, сину славного Іппаса!
Найшла ж тебе гибель, не втік ти од неї.
І тобі ні батько ні рідная мати
Очей не закриють мертвому, лиш птахи
Будуть тебе рвати, маючи крилами.

455 А я вмру, — Ахеї мене поховають.»

Промовив — і Сока ратище тяжкее
Витягнув із тіла і круглого щиту;
І стала кров бігти і серце боліти.
І взріли Трояни кров на Одиссеї,

460 Крикнули і стали кругом наперати;
Став він подаватись і дружину звати.
І тричи гукав він зі всієї сили,
І зачував тричи Менелай хоробрий,
Далі до Аянта спідручного мовив:

465 »Аянте, гетьмане, сину Теламонів!
До мене доходить голос Одиссея,
Так ніби одного його обступили
Трояни, одбивши на лютому бою.
Ходімо до його, треба рятувати:

470 Боюсь, щоб один він і сильний не згинув
Од Троян і жалю не було б Данаям.»

І кинув ся першим, а той за ним слідом,
Найшли Одиссея: круг його Трояни
Вились, мов шакалі хижі по лоцинах

475 Круг оленя того, що його хто вдарить
Стрілою із лука: зразу він тікає,
Поки кров струмить ся і коліна служать:
Но як стріла остра його обезсилить,
Його й пожирають хижії шакалі

- 480 На горах ліснєтих; аж от підступає
Лев — шакалі в розтіч, і лев стає їсти:
Так Трояни сильні ходили товпою
Кругом Одиссея мудрого, і лицар
Лихий день од себе ратищем одводив;
- 485 Не Аянт з'явив ся, щит його як баншта
З боку став; Трояни кинули ся в розтіч;
І Менелай храбрый взяв його за руку
І вів, поки слуги коней не подали.
А Аянт, пустившись, повалив Дорикла,
- 490 З-ліва Прияменка, потому Пандока,
Потому Лисандра, Пираса й Пиларта.
Як потік той повний із гір на долину
Потече ревучий, як дощ пійде Дїїв,
І много він свірок, много сухих дубів
- 495 Несе, много мулу в море накидає:
Так пробігав полем Аянт і нївечив
І людей і коней. Не знав того Ектор;
Він доглядав бою із лівого краю,
Край ріки Скамандру, де людськії також
- 500 Голови спадали і вставали крики —
Кругом Ідомєня й Нестора старого:
Ектор межі ними літав, робив дива,
Ратищем та кіньми розривав їх строї.
Но все-ж би Ахеї поля не лишили,
- 505 Як-би Олександр, чоловік Єлєнин,
Не збив Махаона, отамана люду,
Вдаривши стрілою у правес рамя:
А то всі Ахеї за його спужались,
Щоб його не взяли в переміні бою.
- 510 Ідомєнь передний до Нестора й мовив:
»Несторе Нильєнку, ахейська славо!
Скачи в колїсню лиш, бери Махаона,
Та поганяй живо до суден глибоких:
Знахур нам дорожчий, як хто, бо він знає

- 515 І стріли виймати і ліки давати.«
Мовив — і послухав Нестор Геринійський.
На колісню скочив, і Махаон також
Вискочив, насчадок знахура Асклипа;
Вдарив він по конях — і коні погнались
- 520 До суден глибоких, куда їм хотілось.
Аж Кевріон глянув, що там бють Троянів,
Екторів візниця, от до його й мовив:
»Екторе! Ми тута буримо Данаїв
На закуті поля, а другі Трояни
- 525 Мішають ся тяжко і самі і коні,
І видно, що мне їх Аянт Теламонів:
В його щит широкий на плечі, — туда ми
Колісню і коней пустім, там найбільше
Коннії і піші вражду розпочали;
- 530 Одні других гублять, і крик там великий.«
Промовив, ударив по конях гривастих
Батогом тріскучим — і коні понесли
Колісню їх бистру меж Троян й Ахеїв
По щитах і трупах, і оси кривлею
- 535 В низу обкинали і з-переду козла,
Що з-під конит кінських бризками летіла
Та з ободів. Так він у вражії строї
Летів розривать їх; пропащая смута
Найшла на Данаїв, ратище не спало.
- 540 Всі вражії строї Ектор перебури
То ратищем острим, мечем, то каміням.
З одним лиш Аянтом в бійку не кидав ся
(Бо Дій покарав би, як-би він з ним бив ся.)
Дій сам уже вдарив страхом на Аянта:
- 545 Став він, ізумив ся, кинув щит на плечі,
І став одступати, звірвом поглядати
По боках, ідучи нога за ногою.
Як хижого лева од волів обори
Гонять і собаки і сельські люди

- 550 І не дають їсти волової тлуці,
Вею ніч стережучи; і він жадний мяса
Преть-ся, та не може, бо ратища острі
Летять йому зустріч із рук небоязних
І віхті горючі — лякаєть-ся й сильний,
- 555 І сьвітом одходить серцем невеселий:
Так Аянт одходив серцем невеселий
Од Троян, боячись за судна ахейські.
Як осел на ниві дітей не вважає
Тугий, що на йому много прутя збито,
- 560 Він буйною ниву спасає, а діти
І бють його прутям, та сили не мають,
І тогді зганяють, як він напасеть-ся:
То так і Аянта, сина Теламона,
Гордії Трояни й помагачі дальні
- 565 Ратишами били у щит і все гнали;
А Аянт порою то добирав сили,
Лицем обертав ся і здержував строї
У Троян, то знову тілом обертав ся,
І все їм дорогу закривав до суден.
- 570 Лютував нераз він меж Троян, Ахеїв,
І ратища острі із рук небоязних
Деяторі рвучись у щит устрягали;
Но більше їх ратищ далеко од тіла
В землю устрягали, тіла не поївши.
- 575 Аж поглянув славний Еврипил Евемнів,
Що на його сиплють острими стрілами,
І став коло його і ратищем кинув.
Вдарив Аписавна, Фавсового сина,
Під печені й серце, і ніг його збавив;
- 580 І Еврипил скочив зброю обдерати.
Аж завважав теє славний Олександр,
Що він Аписавна обдєрав, взяв лука,
Навів в Еврипила і у стегно праве
Вдарив; стріла трісла, нога стяжеліла,

- 585 Тікаючи смерті він пішов к дружині,
І скільки мав духу, гукнув до Данаїв:
»Милі отамани і князі аргейські!
Станьте, оберніть ся, візьміть од Аянта
Лихий день! Він ходить у стрілах, йому вже
- 590 З бою не вернуть ся; живо ж у лице їм
Станьте за Аянта Теламонїєнка!«
Загукав підбитий Еврипил — і тії
В купу поставали, щити посклоняли,
Ратища підняли, і Аянт на зустріч
- 595 Пішов і прийшовши знову обернув ся,
І знов у них бійка полумем палала.
Нестора із бою Нилїєві коні
Несли аж потїли й везли Махаона;
Глянув — і пізнав їх схорохід Ахилло,
- 600 Бо стояв на гузці корабля крутого,
Дивлючись на труд їх та лиху погоню.
І зараз покликав вірного Патрокла,
З корабля гукнувши; той з наміту вийшов
Рівний до Ярія — тут початок лиха.
- 605 Первий обізвав ся славний Менїт'єнко:
»Чого звеш, Ахилле? На-що мене треба?«
Аж до його мовив скорохід Ахилло:
»Славний Менїт'єнку, серцю наймилїщий!
Тепер знать Ахеї впадуть мені в ноги
- 610 З просьбою, бо нужда прийшла незносима.
Пійди ж лиш, Патрокле, Нестора спитай ся:
Кого то везе він раняного з бійки?
Він до Махаона із заду подібний,
До сина Асклипа; в лице не заглянув,
- 615 Бо край мене коні быстро пролетїли.«
Мовив — і Патрокло вчинив його волю,
Пійшов край намітів та суден ахейських.
А ті як прибули в наміт Нилїєнка,
Зараз позлізали на землю богату.

- 620 Евримед їм коней із колісні випріг,
І вони одержу провітрили трохи
Против вітру, ставши на березі моря;
Далі ї до наміту прийшли, ї посідали.
І їм дала пити славна Екаміда,
- 625 Бранка із Тенеду, взятого Ахиллом,
Дочка Арсиноя, даная старому
За те, що він лучший був у них порадник.
Вона їм з початку сіл постановила
Славний, чорноногий, хороший, на йому
- 630 В мідяній мисці подала пибулї
Та муки сьвятої, та до питя меду
Подала старого поставець домашний,
Цьвяхований злотом, що мав штири ручки,
І на кожній ручці золотих по парі
- 635 Голубів кормилось, та ще мав два денка;
Другому б не легко його і підняти
Повного, но Нестір підіймав як треба.
В його молодиця красная налила
Вина із Парамни; натерла на тертці
- 640 Козинього сира, підбила мукою,
І все зготувавши подала їм пити;
І вони у собі згагу погасили,
Сїли ї забавлялись милими словами.
Аж Патрокло разом в дверях показав ся.
- 645 Старий подивив ся, встав із свого крісла,
Ввів його за руку та просить сїдати.
Но Патрокло просто одширав ся ї мовив:
»Нема часу, діду, не проси даремне,
Бо той тяжко гнівний, хто післяв спитати,
- 650 Кого провозив ти раняного; сам я
Пізнаю і бачу, що то Махаон був,
І з вісткою зараз пійду до Ахилла,
Бо знаєш, дідуню, який то сердитий
Чоловік: у його і невинний винен.»

- 655 Аж до його мовив Нестор Геринійський:
»Та щó-ж так Ахилло дбає про Ахеїв,
Которих стрілами влучано? Не знає,
Яке горе в стану; кругом наші лучші
Лежать коло суден, влучані і збиті;
- 660 Влучано Тид'єнка, славного Дивмида,
Збито Одиссея і Агамемнона
(Влучано стрілою в стегно Еврипила);
А тепер і сего я привіз із поля
Влучаного з лука. А Ахилло й сильний,
- 665 Та він за Данаїв не дбає й не чує.
Чи жде, поки судна на березі моря
В нетузї аргейські попідом не сядуть
І самі не ляжем трупами? Нема лиш
Сили, яка була в моїх хибких жилах.
- 670 Як-би змолодіти, та ту силу мати:
Як ми за худобу з Ілійцями бились
Займану, коли я вбив Ітимонія,
Сина Іпіроха, щó жив у Ілїді,
І одбив добичу! Він як стояв первим
- 675 За волів, так мною ратищем пробитий
Упав і селяне кинули ся в розтїч;
І ми в них добичу славную одбили:
Копу стад волових, копу турм овечих,
Копу стад свинячих, копу турм козинїх,
- 680 А коней булавних так півтори сотні,
Все лошиць, ще много з лошатами було.
І все то ми нічу в місто і пігнали,
В місто Пил Нилїїв. Нилїй зрадїв серцем,
Що я й новаком був а добув так много.
- 685 Кликуні з зорою кликом покликали
Усіх, хто мав кривду на святїй Ілїді,
І старшина пильска все їм подїлила.
Бо Енійці многим кривди наробили,
Як ми малолюдні в Пилї бїдували;

- 690 Нас тогді тіснила Ираклова сила
В старину; немало згинуло хоробрих.
У батька Нилія дванадцять нас було,
Я один остав ся, а то всі погибли.
Ото й загорділи збруйнії Епії,
695 Стали зневажать нас і кривди чинити.
Старий собі стадо волів і овечок
Узяв, всего триста разом з пастухами,
Бо і він мав кривду на святій Іліді,
Четверо заможних коней з коліснею
700 Посланих на гонку, де вигрою була
Золота триніжка; а Авгій і коней
Забрав і візницю одігнав сумного.
Старий за ту кривду словами й ділами
Взяв собі чимало, а те все дав людям
705 (Поділить, щоб кожний забрав свою долю);
Ми собі й ділились і в місті приноси
Богам приносили. Аж на треті сутки
Всі вони гурбою, і піші і конні
Надійшли, і з ними ще два Моліона
710 Пійшло недорослих, не бачивших бою.
Є в нас на узгірі місто Өривоесса
Одаль од Алфію на границі пильській;
От вони й завзялись тес місто взяти.
Но тільки що полем пройшли, як Паллада
715 Дала знать з Олимпу, щоб ми узбруїлись
Нічу, — і не плохі Пиляне зібрались,
А самі охочі; мене Пилій батько
Не пускав збруїтись, сховав усіх коней,
Казав, що я к бою іще незвичайний;
720 Но я й так, без коней, з конними зрівняв ся
Пішо; так Паллада вела до замоги.
Єсть потік Минивий, що близько Арини
Вливаєть-ся в море; там зірниці ждали
Коннії Пиляни, а піші збирались

- 725 З-відти цілим військом і в повнії збруї
Перейшли к полудню до річки Алфію;
І там давши Дію сьвятії приноси,
Вола Посидію і вола Алфію,
Ще й телицю буйну сив'окій Палладі,
730 Сіли до вечері по рядах, по строях;
І разом у збруї лягли спочивати
Берегом потоку. Гордії Епії
Вже кругом стояли, тее місто брати;
Но їх іще ждала великая справа:
735 Бо тільки лиш сонце землю осьвітило,
Ми почали бійку з Палладою й Дієм.
А тільки Пиляне з Епіями збились,
Я повалив первий хороброго Мула,
І взяв його коней. То був зять Авгія,
740 І старшюю дочку держав Агамиду,
Що всі ліки знала, які є на сьвітї;
Я його на зустріч ратищем ударив,
Він упав, а я враз на колісню скочив,
І став серед первих. Гордії Епії
745 Кинули ся в розтіч, тільки повалив ся
Їх отаман конний, що в боях був первим;
А я і рвонув ся, мов чорная буря,
Взяв колісень копу і з кожної по два
Пустив землю гризти ратищем побитих.
750 Тогді я побив би і тих Моліонів,
Щоб їх тільки батько землетряс могучий
Не вихопив з бою, туманом покривши.
Дій тогді Пилянам велику дав силу;
Ми їх тогді гнали по щитному полю,
755 Побивали й збрую пишную здирали,
Поки до Вупрасу коней не дігнали,
До скали Олени і до Алісія,
Звідти нас Паллада назад повернула.
Остатного там я побив, і Ахеї

- 760 Пустили ся кіньми з Вупрасу до Пилу,
І всі вихваляли Нестора та Дія.
От-так за людей я бив ся. А Ахилло
Для себе лиш сильний, но колись він буде
Тяжко жалкувати, як люди погинуть.
- 765 Тай тобі, мій друже, Менїтїй сам радив,
Як тебе із Фтїї слав до Гамемнона —
Бо ми-ж тогдї були разом з Одиссеєм
І чули в будинках, щó він тобі радив.
Ми тогдї ходили до дому Пилїя,
- 770 Вербуючи військо по славній Ахеї.
Там ми й Менїтїя храброго застали,
І тебе з Ахиллом. Пилїй тогдї сивий,
Воловії стегна тлустїї для Дія
Палив серед двору й золотую чарку
- 775 Держав і вино лив на вогонь набожний.
А ви куски мяса рїзали, як ми з ним
Стали у воротах. Ахилло підняв ся,
Провів нас за руки, попросив нас сїсти,
І угостив славно, як слїд угощати.
- 780 А коли ми в волю наїлись, напились,
Я й став замовляти, щóб ішли ви з нами;
Ви на те пристали і ті вас навчали.
Пилїй, старий батько, навчав Ахилла
Храбритись і бути за всіх переднїщим,
- 785 А до тебе мовив Менїтїй Акторів:
»Сину мій! Ахилло висчий тебе родом,
Но ти за то старший; Ахилло сильнїций,
Но ти йому раду давай і науку,
Ради і він сильний слухати ся буде.“
- 790 От-так старий радив: ти забув! Хоч сей раз
Настїй на Ахилла, може він подасть ся.
Хто знає, чи з богом ти не схилиш серця
Мовою — могуча дружня розмова.
Коли ж його держить небесная воля

- 795 І що-небудь мати од Дія сказала,
Так хай тебе вишле з військом мирмидонським,
Може хоч ти будеш сьвітом для Данаїв.
Та хай свою зброю дасть тобі на бійку,
Може тебе приймуть за його самого,
- 800 І стихнуть Трояни і спічнуть Ахеї
Зморяні, бо в бою ніколи спочити.
Нестомляні ви їх стомляних од-разу
Проженете к місту од наших намітів.«
Мовив — і порушив серце його в грудях,
- 805 І він мимо суден пійшов до Ахилла.
Аж тільки зрівняв ся з судном Одиссея,
Де в них одбувалась справа і розправа,
І де у них божі буввани стояли, —
Аж йому зустрів ся Еврипил Евемнів,
- 810 Острою стрілою у стегно пробитий.
Він храмав ідучи і потом потїли
Голова і плечі, і з рани тяжкої
Чорна кров стїкала; но сила ще була.
Як його побачив славний Менїт'енко,
- 815 Так до нього з жальом живо і промовив:
»Бідні отамани і князі данайські!
Так ви на чужинї в далекї Трої
Стали своїм тілом собак годувати?
Скажи ж мені правду, славний Еврипиле,
- 820 Чи ще не дають ся Ектору Ахеї?
Чи вже погибають ратищем побиті?«
Аж до його мовив Еврипил пробитий:
»Та нема, Патрокле, жадного ратунку
Ахеям — і живо враги судна візьмуть,
- 825 Бо всі, які були лучші отамани,
Лежать коло суден раняні й пробиті
Троянами, й сила їх росте без часу.
Порятуй, Патрокле, веди мене к судну,
Виріж стрілу люту, вимий кров червону

- 830 Теплою водою, та приложи ліків
Добрих, що ти, кажуть, знаєш од Ахилла,
Вченого Хіроном, праведним Кентавром.
Є в нас Подалірій і Махаон знахур,
Та один в наміті і сам має рану,
- 835 І сам виглядає знахура до себе,
А другий на полі з Троянами беть-ся.«
І до його мовив славний Меніт'енко :
»Що-ж із того буде? що тут заподіять?
Пійду до Ахилла, все йому розкажу,
- 840 Що говорив Нестор, сторожа ахейська;
Но й тебе не кину так тяжко страждати.«
Мовив і під боки взяв його; прийшов з ним
У наміт; слуга їм дав волову шкуру.
На шкурі поклавши, він вирізав живо
- 845 Стрілу з його тіла: вимив кров червону
Теплою водою, поклав на ню ліків
Тертих, що усякі болі одіймають:
І рана присохла і кров перестала.

ПІСНЯ ДВАНАДЦЯТА.

Бійка під стіною.

ТКАНЬ.

Загнанії в стіни (богам ненавистні і звалені зараз по розвалу Трої) Ахеї вважають, що Трояни прямо до суден простують і на рів женуться (1—59). Но не здужавши рова переїхать, вони по радї Полидаманта злізають з теліжок і п'ятю загонами піші наступають (60—107). Азій на теліжці пускаєть-ся прямо у одні ворота, но його Ланион з великим побоем назад одбивають (108—194). Полидамант бачить недобреє знамя, радить одступити, но Ектор на раду його не вважає (195—250). На Ахеїв підіймаєть-ся сильная

буря, но вони що сили боронять окопи і з них най-сильнійше обидва Аянти (251—289). Сарпидон із Главком на другому боці разом нападають, но їх зустрічає Менесей хоробрий, а потому Тевкер і Аянт молодший (290—377). Аянт у Епикла, а Тевкер у Главка камінем кидають, но Сарпидон разом пів стіни їм валить (378—399). Ликіане тяжко рвуться до пролому, но їх іще тяжче здержують Ахеї; аж на кінець Ектор камінем ворота разом розбиває і разом їм робить дорогу до суден (400—471).

- Славний Менїт'енко лічив у наміті
Рану Еврипила, а там цілим військом
Аргеї й Трояни бились, і ні рів той
Не спасав Данаїв ні стіна широка,
5 Зробляна край суден і ровом обвита;
Бо вони приносів богам не давали,
Щоб вони їх судна і добичу в суднах
Стерегли, без волї богів збудували;
Так вона недовго й цілою пробула.
10 Поки жив ще Ектор і гнівний Ахилло
І город Прямів стояв нерозбитим,
Поти була ціла і стіна ахейська;
Но коли всі лучші Трояни погинули
І много Аргеїв згинуло і осталося,
15 Город був розбитий на десятім року,
Аргеї на суднах до дому поплили,
Тогді з Посидієм Апполлон поставив
Стіну повалити, звівши всі потоки,
Які тільки з Іди вливають ся в море,
20 І Рис і Ептапор і Карис і Родій,
І Гриник і Есип, і божий Скамандер
Разом з Симоїсом, де стілько звалилось
Шеломів і щитів і божого люду.
Аполлон усіх їх поспоював гірла,
25 Щоб девять день лились на стіну; Дій також

- Лив дощем, щоб швидше стіни затопити,
А землетряс сильний з тризубом передний
Ходив і на хвилю всі пускав основи
Стовпів і каменя, що Ахеї склали.
- 30 І все зарівняв він повдовж Еллиспонту,
І беріг великий пісками засипав,
Стіну поваливши, і знову потоки
Одвів, де вода їх чистая струмилась.
- От-що з Посидієм Аполлон поставив
- 35 Зробить. А тут бійка і крик підіймав ся—
Край стіни; греміли дилі бантовії
Валяні; Аргеї, бичем божим биті,
Край суден глибоких стісняні держались,
Ектора боячись, гонителя злого.
- 40 А той по звичаю бурею кидав ся.
Як на псів порою та людей мисливих
Кабан або лев той скаче і ярить ся,
А ті против його в банту постававши
Стоять і пускають летучії стріли
- 45 Із рук, но одважне серце не боїть ся,
І він не втікає, хоч одвага й губить,
І нераз вертить ся, пробує їх лаву;
Но куди ні скочить, лава подаєть-ся:
Так кидав ся Ектор і скликав дружину
- 50 Через рів скакати. Но й биетрії коні
Замялись і сильне хропли над обривом
Стоячи; злякав їх той рів преширокий,
Що й не пройти було і не перескочить,
Бо всюди обриви крутії стояли,
- 55 І звідси, і звідти, а там частокіл був
Острий, що набили ахейськії діти,
Крепкий та високий, врагам для одиору.
І в колісні легкій кінь не перескочить
Через рів, а піші лїзли, чи не вдасть ся.
- 60 Аж Полидам, ставши, до Ектора мовив:

- »Екторе і ви всі гетьмани троянські!
Нерозумно коней на рів наганяти,
Перескочить трудно: там частокіл острій
Стоїть, ще до того і стїна ахейська.
- 65 Туда ні спуститись, ні бити ся кіньми,
Бо тіснота страшна і нас переколють.
Коли Дій премудрий судив погубить їх
В гніві, а Троянам волив дати замогу,
То і я бажав би, щоб те живо сталось,
- 70 Щоб Ахеї згибли далеко д Аргеї;
Коли ж обернувшись вони нас од суден
Поженуть і ми в них на рів попадемо,
То нікому буде й вістки передати
Спасеному в місто із-під рук ахейських.
- 75 Послухайте всі ви, що я вам пораджу:
Нехай слуги коней над ровом зупинять,
А ми усі пішо в збруї із оружам
За Ектором пійдем; Ахеї не встоять,
Коли на них сходить погибель лихая.»
- 80 Так Полидам мовив і Ектор послушав,
І з колїснї скочив разом із оружам.
Тодї і Трояни конно не кидались,
А всі позлізали за Ектором божим.
І наказав кожний погоничу свому
- 85 Держать коней добре за ровом у строї,
А самі роздавнись живо в пять таборів
Збились і пустились у слід отаманів.
Одних повів Ектор разом з Полидамом:
Се найлучші були і тяжко бажали
- 90 Стїни розломати і на суднах битись.
З ними Кевріон був третій, а до коней
Ектор дав другого слабше Кевріона.
Других повів Парій, Алкаоой й Агинор,
Третих повів Елен і Дийфов хоробрій,
- 95 Два сини Пріяма, та ще третій Азій.

- Азій Іртаченко, що на бистрих конях
Вийшов із Арисви, з річки Селлиента.
Четвертих Еней вів, славний Анхизенко;
І з ним два хоробрі сини Антинора:
100 Архелох з Акамом, сьвідомії в бійці.
Сарпидон вів славних помагачів дальних
І в поміч мав Главка і Астеропея,
Бо вони далеко храбріщі були
За других по йому, но сам він був первим.
105 Ставши один з другим, щит у щит воловий,
Прямо на Данаїв пійшли; не встоять їм,
Думали, тікати їм на чорнії судна.
Всі другі Трояни й помагачі дальні
Послухали добре ради Полидама;
110 Один тільки Азій, храбрый Іртаченко,
Не хотів оставить коней і візниці,
А з ними пігнав ся до суден глибоких.
Блазень, не дждав він, вирвавшись од Хири,
Кіньми й коліснею хваляний, од суден
115 Назад повернути в Іліон вітристий:
Мара його перше ратищем побила
Із рук Ідомея, сина Девкальйона.
Він на ліво к суднам гнав ся, де Ахеї
З поля утікали з кіньми й коліснями;
120 Погнав ся він кіньми і там не найшов він
Ні воріт запертих, анї засов крпких;
Їх держали наветїж, щоби їх дружина
Тікаючи з бою край суден ховалась.
І прямо він коней погнав і дружина
125 Кинула ся з криком: не встоять Ахеям,
Думали, тікати їм на чорнії судна;
Блазні, вони в брамі найшли двох молодців,
Двох насчадків сильних, хоробрих Лапиоїв,
Один Полипт був, счадок Піриооя,
130 А другий Левонтій — рівний до Ярія.

- Вони із надвору високої брами
Стояли, мов дуби на горах високих,
Що вітер і бурю цілий вік виносять,
Бо в землю широко коріня пустили ;
135 То так вони певні на руки та силу
Азія до себе ждали нерухомо.
Ті до стіни прямо, воловії щити
Піднявши, пускались з криком превеликим,
Разом із Азієм, Яменом, Орестом,
140 Оооном, Іномом та із Адамантом.
А ті за стіною хоробрих Ахеїв
Криком підіймали судна ратувати.
Но лиш тільки взріли, що Трояни взялись
До стін, і в Данаїв крики підіймались,
145 Скочивши за браму вони стали битись,
Мов кабани тії, що в горах ліснестих
Зачувають крики людські і собачі
І в сторони бють ся і трощать дерева,
Стинаючи корінь, і страшно їх зуби
150 Скриплять, поки духу хто небудь не збавить :
То так на них збруя мідная скрипіла
Од вражих ударів : вони крепко бились
В надії на військо та на свої сили.
А військо каменям із башт у них било,
155 Рятуючи душі та свої наміти
Та бистрії судна. І як сніг той сипле,
Коли вітер буйний хмарою потрусить,
І насипле снігом на землю родючу,
Так сипались стріли із рук у Ахеїв
160 І Троян і глухо по-під тим каменям
Гули їх шеломи і круглії щити.
І крикнув і в поли вдарив ся руками
Азій Іртаченко і од злости мовив :
»То-ж то, Дію батьку, брехуном ти став ся !
165 Думав я, не встоять храбрії Ахеї

- Од нашої сили та рук некрушених,
Аж вони як оси нестрі або пчоли,
Що, виривши гнізда при горній дорозі,
Не кидають хаток, щілочок, а вставши
170 На людей мисливих, борються за діток,
Оттак і їх двоє завзяли ся брами
Не кидать, аж поки побють або згинуть.»
Мовив, но Дій того і слухом не слухав,
Бо він волив славу Екторуві дати.
175 (А другі на другій брамі воювали:
По божому трудно все те й розказати.
Бо як стіна ціла, так вогнем палало
Кам'яним. Аргеї й сумні по неволі
Судна боронили; всі боги смутились,
180 Які лиш Данаям в бою помагали.
Всю війну та бійку зносили Лапіони.)
Полипів хоробрий, той син Піріюїв,
Ратищем Дамаса по шелому вдарив;
І мідяний шелом не спинив — на виліт
185 Остріє прорвалось, розколело череп,
Скривавило мозок, сильного спинило.
Далі ще побив він Пилона й Ормена.
А син Антимахів, Левонтей хоробрий,
Ратищем у поясе побив Інномаха.
190 А потому з піхви острій меч добувши,
Кинув ся у строї і вбив Антифата,
Очи в очи вдарив — і той хропнув тілом.
Потому Менона, Ямена, Ореста,
Всіх один за другим повалив на землю.
195 Но поки з них збруй вони іздіймали,
А там з Полидамом і Ектором разом
Йшли ті найлучші, що тяжко бажали
Стіни проломити та на суднах битись.
Йшли і в роздумі коло рова стали,
200 Бо тільки хотіли перейти, як в небі

- Орел показав ся із лівого краю :
Він держав у кохтях страшного дракона
Живого й хибкого, щó міг іще бить ся ;
І він орла в груди вкусив коло шиї,
205 Назад обернувшись, і той його кинув
Од тяжкої болі в середину війська,
А сам закви́лвши полетів за вітром.
Трояни здрігнули, як посеред себе
Змія увидали — Дісвее знамя.
- 210 І Полидам ставши до Ектора мовив :
»Екторе ! Ти гудиш, як я що на радї
Добреє говорю, но й підданим бувши
Не слїд говорити криво нї на радї,
Нї в бою, щоб тільки владу твою множить.
- 215 Скажу, щó по менї лучшим видаєть-ся :
Не йдімо до суден з Данаями бить ся,
Бо так воно й буде, коли нам Троянам,
Тільки ми хотїли перейти, на небї
Орел показав ся із лівого боку :
- 220 Він держав у кохтях страшного дракона
Живого і кинув, не донїс до дому ;
Не успів донести, своїм дітям дати.
Так і ми, хоч брами і стїни ахейські
Візьмем через силу і снятим Ахеїв,
- 225 Так без путя будем од суден вертатись,
Бо много ми кинем Троян, щó Ахеї
Мідью порубають, бючи ся за судна.
Так тобі сказав би всякий божевільний,
Відаючий знамя, і люд би послухав.«
- 230 Аж промовив грізно Ектор шеломенний :
»Немилая мова твоя, Полидаме ;
Міг би ти що небудь лучшее сказати.
А коли ти сее од серця говориш,
Так боги знать розум в тебе одїйняли.
- 235 Кажеш менї волю Дїсву забути,

- Яку сам він волив і пообіщав ся;
Радиш віру мати в птахів широкрилих.
Я про них не дбаю і не розважаю:
Летять вони в право к сонцю та зірницї,
240 Чи летять на лїво к темному заходу.
Ми віруймо волї великого Дїя,
Що смертними всіми й безсмертними радить.
Саме лучше знамя битись за дїдизну.
Чого-ж ти боїш ся брївавого бою?
- 245 Хоч ми до одного порізані будем
Край суден ахейських, ти не бійсь загинуть,
Бо у тебе серце несильне й нехрабре;
Но коли ти з бою втічеш, або словом
Другого одклониш од війни, так зараз
250 Од ратища мого простягнеш ся трупом.»
Мовив — і рвонув ся вперед і дружина
Кинула ся з криком, і Дїй хмароходний
Пустив з гори Іди бурю, що на судна
Куряву підняла, і Ахеїв низив
- 255 І подавав славу Ектору й Троянам.
І вони в надїї на знамя та силу
Кинулись валити ахейські стїни,
Рвали зубя в бантах, ломили засїки,
Хилитали дильля, що Ахеї було
- 260 В землю повбивали бантам на підпору.
Рили і вповали, що стїну ахейську
Зваляють; но й Данаї з міста не сходили,
А вкривши засїку крєпкими щитами
З-під них побивали врагів під стїною.
- 265 Аянти ж обидва по бантах ходили
І всюди в Ахеях силу підіймали,
Кого добрим словом, а кого і грізним
Двигали, коли хто одставав од бою:
»Милїї Аргеї, хто лучший, хто середній,
270 Хто гірший, бо в полі не веї одинако

- Бють ся, от тепер вам усім стало діло !
Ви знаєте самі ; так хай же до суден
Ніхто не втікає, губителя вчувши.
Ви вперед ідіте, ще других зовіте,
275 Може Дій олімпський і нам подасть силу
Верх у них одбити і к місту їх гнати.«
Так вони в Ахеїв силу підіймали.
І як ті сніжини повалом повалить
В такий день зимою, коли Дій устане
280 Посніжить і людям стріли показати,
Заспокоїть вітри і сипле, аж поки
І гір не покриє і горбів високих,
І степів квітчастих і нив чоловічих ;
Сипле на затоки і береги моря,
285 І хвиля з'їдає сніг той, но там далі
Все криєть-ся снігом, як Дій ним посниле :
То так і каміня повалом валилось
Те в Троян, а друге од Троян в Ахеїв ;
І як стіна ціла, так стук оддавав ся.
290 Може б і не вдалось Ектору й Троянам
В стіні браму взяти й засову велику,
Щоб Дій на Аргеїв не підійняв сина
Свого Сарпидона, як на волів лева.
Він виставив щит свій рівний та хороший,
295 Кований із міді, що мідник дотепний
Скував і поверху воловії шкури
Злотими шнурками пришив до обводу ;
Він виставив щит той, два ратища сцінив,
І пійшов, мов лев той горний, що вже довго
300 Не пробував мяса, і зве його серце
Овець поснитати, в кошару забратись.
Дарма, що він бачить пастухів овечих
З ратищами й псами, що овець пильнують ;
Він не попитавшись не йде од обори,
305 А скаче й хватає, або сам він першим

Під ратищем гине з руки нехибокї,
То так Сарпидона серце закликало
На стїну напасти, засїку прорвати.
І мовив до Главка, сина Ішполоха:

- 310 »За що-ж то ми, Главку, саме перве маєм
І крісло, і мясо, і повную чарку
В Ликїї, і всі нас за богів вважають,
І надїл великий маєм коло Ксанѳа,
Що виноград родить і яру пшеницю?
315 Треба ж нам за тее первими з Ликїїцїв
Стоять і йти первим на лютую бїйку,
Щоб про нас сказали славнїї Ликїїцї:
»Нї, таки не дарма Ликїєю правлять
Нанї отамани, їдять овець тлустих,
320 Пють вино медове; за те їх і сила
Крепка, вони бють ся первими з Ликїїцїв.«
Друже! Як-би можна, щоб не йти до бою
І вже й не старїть ся і смерти не мати,
То я й сам не йшов би з передними бить ся
325 І тебе не слав би на славную бїйку.
А то на погибель є дорїг багато,
Її не втїкти нам і не обминути;
Так ходїм на славу чужу, або нашу.»

Промовив — і Главко пристав, не перечив;

- 330 Пійшли і в двох разом повели Ликїїцїв.
І здрїгнув узрївши Менесїї Пет'єнко,
Бо до його башти вони лихо несли.
Зирнув по Ахеях, чи де отамана
Не найде, щоб лихо тее одвернути.
335 І побачив разом двох Аянтїв сильних,
Що стояли, й Тевкра, що йшов із наміту
Тут-же; та їм крику не чуть його було,
Такий там був стукот, аж до неба біла
Луна од їх щитїв, шеломїв хвостатих,
340 Та брам, бо всі брами зайняли і ставши

- Силою завзялись розбить і ввігнать ся.
Він послав к Аянтам кликуна Өоота:
»Побіжи, Өооте, та поклич Аянтів,
Попроси обох їх; се йще лучше буде.
- 345 На нас наступає лихая погибель:
Ідуть отамани ликійської тії,
Що вихрили й перше на боях кривавих.
А коли і там їм праця і натуга,
Та хай тільки прийде Аянт Теламонів
- 350 Та захопить Тевкра змисного до лука.«
Мовив — і кликун той вчинив його волю,
Перебіг живенько по стїні ахейській,
Став коло Аянта і до його мовив:
»Аянти, гетьмани мідяних Ахеїв!
- 355 Просить вас Пет'єнко Менесөій хоробрий
Прийти, та з ним працю на час поділити.
Та просить обох вас — се йще лучше буде,
Бо там живо стане лихая погибель.
Ідуть отамани ликійської тії,
- 360 Що вихрили й перше на боях кривавих.
А коли і тут вам праця і натуга,
Так хай тільки прийде Аянт Теламонів,
Та захопить Тевкра змисного до лука.«
Мовив і послухав Аянт Теламонів,
- 365 І враз к Оіленку лепетом промовив:
»Стій ти тут, Аянте, і ти, Ликомиде!
І храбрих Данаїв к бою підіймайте,
А я тудя піжду і стану до бою;
Я живо верну ся, тільки їм поможу.»
- 370 Мовив — і пустив ся Аянт Теламонів
І з ним Тевкер разом, брат його родимий,
Та ще третій Пандій з Тевкеровим луком.
І коли прибули к башті Менесөія
По-за стїну йдучи, в нужді їх застали:
- 375 Як чорная буря рвались на засіку

- Славні отамани і князі ликійські;
А ті їм на зустріч бились, аж гуділо.
Аянт Теламонів первий побив прахом
Друга Сарпидона, славного Епикла.
- 380 Він його ударив мармором великим,
Що був за стіною на крайній засіці.
Його молодцеві й обома руками
Нашому не взяти, а він замахнув ним
І враз йому шолом потрощив і череп
- 385 Помізчив на молот, і він водолазом
З банти опустил ся і дух кости кинув.
А Тевкер у Главка, сина Іпполоха,
Із стіни крутої стрілою ударив
У голу литку і спинив од бою.
- 390 І він тихо скочив, щоб хто із Ахеїв
Рани не завважив і не поглумив ся.
І жаль Сарпидону стало, як пізнав він,
Що Главко одходить, но сам таки бив ся.
І враз Фесторенка Алкмаона вдарив
- 395 Ратищем, потяг ним, і той за ним ницю
Упав — і на йому збруя загреміла.
А Сарпидон руку поклав на засіку,
Рвонув, і засіка впала, стала гола
Стіна і дорога для многих відкрилась.
- 400 Аянт його з Тевкром вдарили — сей з лука
Вдарив його в ремінь ясний через груди
Од хибкого щиту, но Дій одвів Хиру
Од свого сина, не згубив край суден.
А Аянт ударив у щит і на виліт
- 405 Остріє прогналось, буйного спинило.
Він подав ся трохи, но засіки все-ж він
Не лишив в надії, що слави добуде.
А враз обернувшись гукнув до Ликійців:
»Що-ж бо ви, Ликійці, силу занехали!
- 410 Скільки я не сильний, а мені самому

Дороги до суден вам не проложити.
А нуте зо мною — разом лучше діло.»

Мовив, і прийнявши попрек отаманський,
Вони крепко стали кругом отамана;

415 А Аргеї також строї спосиляли
Із-за стін — їх ждало великеє діло,
Бо й славні Ликійці не могли в Данаїв
Стіни проломити, к суднам путь одкрити,
Ні храбрі Данаї не могли Ликійців
420 Од стіни одбити, як ті підступили.

Як два чоловіка за межу поспорять,
Взявши ся за сажень на спільному полі,
І в малому місті за поровень спорять,
Так і їх засіки ділили; через них

425 Один у другого вони розбивали
І щити волові, й щитики пухові.
Много було вбито холодною мідью
Таких, щó втікали й хребет одкривали,
Нò много і прямо через щит на виліт.

430 Башти і засіки усї з обох боків
Запливали кровю Троян та Ахеїв,
А все не сил було спудити Ахеїв:
Вони мов ваги ті у чесної прядки,
Щó на шайки вовну кладе і рівняє,
435 Рівно, щоби дітям на хліб заробити, —
То так у них бійка рівною стояла,
Аж поки не дав Дій слави Пріяменку.
Він кинув ся первий на стїну ахейську
І голосом сильним гукнув ік Троянам:

440 »А нуте, Трояни! валїть у Ахеїв
Стїну, та на судна вогонь подавайте!«

Промовив хоробрий — і всі його вчули.
Кинули ся разом на стїну і живо
До зубців піднялись, ратинцями пручись.

445 А Ектор ніс камінь, щó там коло брами

- Лежав і був з низу широкий, а з верху
Острий був; його би і двом найсильнішим
Не легко вагою на віз підійняти
За нашого часу, а він його двигнув
450 (Вже то дав Кроненко, що він легким здав ся).
І як пастух шкуру сам несе овечу
В одну руку взявши і ваги не чує,
То так і той Ектор ніс до воріт камінь;
А ворота були крепко дуже збиті,
455 Двійні та високі і дві з середини
Засови в них було на однім запорі.
Підійшов і став він, замахнув ся, вдарив,
Ще й ноги розставив, щоби крепше вдарить.
І бігуни трісли; камінь в середину
460 Гуркнув; заскрипіла брама, не спинили
Засови; затвірки тріснули на двоє
Під камінем крепким — і ринув ся Ектор
До ночі подібний на лиці, і мідью
Страшною блищав він, два ратища острих
465 Держав; окрім бога ніхто не спинив би,
Як він став у брамі; вогнем сьяли очі.
І він повернув ся, гукнув ік Троянам
На стіни кидать ся, і ті його вчули.
І одні на стіни пішли, а другії
470 Полили в ворота. Данаї побігли
До суден глибоких, і став крик великий.

ПІСНЯ ТРИНАДЦЯТА.

Бійка коло суден.

ТКАНЬ.

Забравши окопи Трояни побивають Ахеїв; Посидій жалує їх і помимо Дія встає од Троянів судна рятувати (1—42). Приймавши на себе постать чоловічу,

він веде до бою з початку Аянтів, а потому й других
лучших отаманів (43—124), і вони займають середину
бою і не дають Ектору суден підняти (125—205).
Ідомень хоробрий, Посидієм також до бою підбитий,
з Миріоном разом на лівому боці Троян одбиває
(206—329). І знов наступає страшенная бійка, в котрій
Троянам сам Дій помагає, а Посидій сивий стоїть за
Ахеїв; но з-межи Ахеїв Ідомень хоробрий стоїть над
усіми (330—362); він Оєирвонія, Азія, Алкаєоя один
побиває, а враз з Миріоном, Антилохом та Менелаєм
— Енея, Дийфова, Елена й Парія славно одбиває
(363—672). Тай Ектора також хоробрії Аянти з дружи-
ною своєю добре одбивають; Трояни потрохи назад
подають ся; но Ектор, прийнявши раду Полидама,
знову своє військо на ворогів бурить (673—806); Аянт
його військо знову одтирає і з криками бійка знову
наступає (807—836).

-
- Зблизив Дій до суден Ектора й Троянів,
Тай кинув на лихо та лютеє горе,
А сам став дивитись ясними очима
То на землю Өриків, змисників до коней,
5 То на землю Мизів, то Кобилодоїв
Набільних і бідних і тяжко правдивих.
І вже очей ясних не звертав на Трою,
Бо вже він не думав, щоб хто із безсмертних
Став запомагати Троян чи Данаїв.
- 10 Но землетряє сильний чатував не дарма:
Він дивом дивив ся на війну та бійку
З високого Саму лісистої Өрики,
Бо звідти виднілась і цілая Іда
І Пріямів город і судна ахейські;
- 15 Там він з моря вийшов, тужив по Ахеях
Троянами збитих, і злив ся на Дія.
І з гори крутої живо став ступати;
Задрожали гори і ліси високі
Під ногами бога: і тричі ступив він,
- 20 А четвертим ступнем дійшов аж до Еги.

- А там у лимані були його дома
Злоті, марморові, вічне некрушима;
Туда і зійшов він, запряг у теліжку
Коней мідноногих, бистрих, злогогривих;
25 Сам одів ся в злото, взяв батіг у руки
Золотий, чудесний, вийшов на теліжку,
І пішов по хвилі. І заграли кити
Круг його по хвилях, владаря пізнавши;
Простелилось море; і гнали ся бистрі,
30 І мідної оси в морі не мочили;
Вони живо гнались до суден ахейських.

- А єсть у лимані широка пещера
Посеред Тенеду та крутого Імвру;
Там Посідон сильний остановив коней,
35 Випряг із теліжки, підкинув їм паші,
Наложив на ноги пута золоті,
Крепкі, нерушима, щоб вони дождали
Його повороту, і пішов до суден.

- Трояне в запалі мов вогонь, мов буря,
40 За Ектором з криком рвали ся товпою
В надії і судна ахейські взяти,
І край них Ахеїв до ноги побити.
Но Посідон сильний, землетряс могучий,
Пробудив Ахеїв. Він як вийшов з моря,
45 Так і став Калхасом по виду і мові,
І мовив Аянтам храбрим і без того:

- »Ви одні, Аянти, спасете Ахеїв,
Взявши ся до сили, а не до утіки!
Мені то байдуже, що в другому місті
50 Сильнії Трояни стіну перелізли;
Їх усіх зачинають хоробрі Ахеї;
А тут мені страшно, щоб тут не подать ся,
Бо сюда пожаром Ектор наступає,
Що Дієвим сином себе величає.
55 І бог такий буде, що й вам подасть силу

Против його стати і других підняти ;
І ви проженете злючого од суден,
Хоч-би й сам Олімпський крепив його сили.«

І землетряс мовив і до обох разом
60 Ціпком дотулив ся і додав їм сили,
Оживив їх жили і ноги і руки,
І кинув ся далій, мов той яструб хижий,
Що з гори крутої разом підійнявшись
Кидаєть-ся полем на другого птаха ;

65 Так од них пустив ся Посідон могучий.
Аянт Оіленко первий догадав ся
І зараз промовив до Теламоненка :

»Се хтось із олімпських віщуном обрав ся,
Тай казав нам, брате, за судна стояти ;
70 Ні, се не Калхас був, віщун божевільний ;
Бо се я завважив і по його ступнях
І його колінах ; — знати уже бога.

Тай мені самому і серце у грудях
Забилось сильніше до війни та бійки,
75 І руки і ноги вогнем запалали.«

Аж до його мовив Аянт Теламонів :
»Тай мої щось руки до ратища линуть
І бурить ся сила, і ноги обидві
Самі поступають ; готов сам побитись
80 З Ектором неситим бійкою лихою.«

Так помеж собою вони розмовляли
Раді тії силі, що їм дав безсмертний.

А землетряс сильний вже розбуджав других,
Що з-заду край суден серце одживляли.
85 В них уже од бійки і жили зніміли,
І душа зімліла, бачучи Троянів,
Що вони товпою стіну перелізли ;
Вони поглядали, сльози проливали,
І не сподівались лиха пережити.

90 Но землетряс сильний зараз пробудив їх,

Підійшов до Тевкра, потім до Літа,
Пинела, Фоанта, та до Дішіра,
Ще до Міріона, та до Антилоха,
Кожного соромив і кожному мовив :

- 95   »Сором вам, молодці! Та я тільки й думав,
Що ви нашим суднам дасте порятунок!
Та як ви од бійки будете втікати,
То вже нас сьогодні Трояне й заможуть.
Ах тяжкеє-ж чудо бачу я очима,
- 100 Якого й не думав, щоб воно з'явилось:
На нашій судна пустились Трояне,
Що було як лані у темному гаю,
Добича шакалів та вовків і пардів,
І слабії несьмілі ходячи блукають:
- 105 Так було Трояне ахейської сили
На одну годину не могли одперти.
А тепер за містом коло суден б'ють ся
По вині гетьмана, недбалості війська.
На того озлившись не хтять рятувати
- 110 Кораблів летучих і коло них гинуть.
Та вже нехай винен, нехай тяжко винен
Славний Атрієнко, Гамемнон володар,
Що він обезславив сильного Пильєнка,
Та нам із-за того бійки не лишати.
- 115 Поправмо ся! Храбрій поправить ся може.
Вам же й не пристало од бійки тікати,
Бо всі ви найлучші; я б не сперечав ся
З другим чоловіком, що бійки не знає
Тай боїть ся битись; а на вас я злю ся.
- 120 Та-ж ви тим недбальством ще більшеє лихо
Стягнете на себе. Подумайте кожний
Про встид та наругу; бо бійка велика.
Уже Ектор сильний коло суден беть-ся,
Розбив і ворота і крешку засову.»
- 125   І землетряс мовив і збудив Ахеїв.

- І коло Аянтів такі стали строї,
Що їх би не згудив ні Ярій могучий,
Ні сильна Паллада, бо самі найлучші
Ектору й Троянам насупротив стали
130 Спісою до спіси, щитами до щитів,
Шелмом до шелома і мужем до мужа.
Шеломи хвостаті стукались боками,
Так стояли густо один край другого.
Ратища тремтіли у руках могучих,
135 І вони йшли прямо і битись палали.
Та на них ще раньше вдарили Трояни.
Ектор попереду, мов камінь скалистий,
Що його з вершини бистра річка звалить
І дощем великим од скали одціпить;
140 Він скоком валить ся і ліс під ним стогне,
А він летить прямо; впаде серед поля,
І бистрий од разу далі не валить ся:
Так Ектор хвалив ся край моря пробоем
Наміти та судна забрати в Ахеїв.
145 Та тільки нагнав ся на густії строї,
Став невгомонимий, на нього ж Ахеї
Ратища подвійні і мечі підняли,
І геть одігнали, — він подав ся збитий,
І голосом сильним крикнув до Троянів:
150 »Трояни, Ликійці і храбрі Дардани!
Стійте! Не на довго панувать Ахеям!
Нехай вони строї банштами складають,
Знаю, що поляжуть од ратища мого,
Як тільки pomoже Прин муж могучий.«
155 І додав їм знову і сили і духу.
І от Пріяменко Диїфов зазналий
Виступив, закривши груди круглим щитом,
І ступав помалу, закривши ся щитом.
Та Мирйон на нього ратищем прицілив,
160 Вдарив і не схибив по щиту воловім;

- Та ратище довге щиту не пробило,
А хруснуло в ключі. Диїфов од разу
Щит одвів воловий, ратища служавшись
Храброго Мирйона, — а той до дружини
- 165 Одійшов могучий, жаліючи разом
Ратища й замоги, що програв даремне.
Він пійшов к намітам та суднам ахейським
По ратище друге, зоставляне в куці.
А там таки бились і крик був страшенний.
- 170 Тевкер Теламонів первий побив Імвра,
Хороброго сина Ментора конвода.
Він жив у Пидеї до сходу Ахеїв
І мав Мидескасту, Пріямову дочку;
Но коли прибули кораблі данайські,
- 175 Він прибув до Трої, помагав Троянам
І жив у Пріяма як рідня дитина.
Його в вухо Тевкер ратищем ударив,
І ратище вирвав, і той повалив ся.
Як ясець нагорний із далеку видний,
- 180 Підрубаний мідью к землі віти клонить,
Так він повалив ся і брязнула збруя.
І пустив ся Тевкер збрую обдирати,
А Ектор на його ратищем прицілив.
І Тевкер поглянув і ледве вхилив ся,
- 185 А той Амфимаха, внука Акторйона,
На лету до бійки в груди його влучив,
Він хропнув об землю і брязнула збруя.
Ектор і пустив ся з висків каміністих
Силою зірвати шолом Амфимахів,
- 190 Та Аянт на його ратищем прицілив:
Но в тіло не влучив, бо страшною мідью
Він весь був обшитий, — а в щит його влучив,
І одпер з розмаху. І Ектор подав ся,
А обидва трупи забрали Ахеї.
- 195 Стихий і Менесой, дуки аонейські,

- Взяли Амфимаха к ахейському люду,
А храбрі Аянти Імврія схопили.
Як два леви серну у собак зубатих
Вирвавши, густими несуть чагарами,
200 І держать у пащах од землі високо,
Так його Аянти високо держали,
Збрую обдирали, голову ж од шиї
Одсік Оіленко, злий за Амфимаха;
І кинув він єю мов клубом на військо,
205 І вона під ноги Ектору упала.
Аж Посідон тяжко серцем обізлив ся,
Що внук його згинув на бійці кровавій,
Пійшов по намітах та суднах ахейських
Будити Данаїв на гибель Троянам.
210 Йому і зострів ся Ідомень хоробрий,
Він їйшов од друга, що з поля недавно
Він прибув підбитий мідью під коліно.
Ідомень покликав знахурів до його
Тай пійшов з наміту, бо йще думав битись.
215 Аж до його мовив землетряс могучий
Голосом ґоанта Андремонієнка,
Що по всім Плевроні і всім Калідоні
Етолами рядив і мав ся за бога:
»Ідоменю критський! Де-ж похвальба тая,
220 Що єю Троянам хвалились Ахеї?«
Аж до його мовив Ідоменій критський:
»Та ніхто, ґоанте, з нас тому не винен,
Бо всі ми, здаєть-ся, уміємо бить ся;
І страх обридливий ще не брав нікого,
225 Ніхто із лїнивства бійки не вхилив ся;
Но видно так мило вічному Кроненку,
Щоб Ахеї згибли далек од Аргеїв.
Но ти був, ґоанте, іздавна завзятий
І будив, бувало, кого слабим бачив.
230 Не лишай же й нині, зви кожного к сьвіту.«

- І до його мовив землетряс Посидій:
»Щоб той, Ідоменю, не поплив од Трої,
Щоб тут він остав ся на втіху собакам,
Хто в сей день без діла ухилить ся бійки!
- 235 Бери ж свою зброю та ходи зо мною;
Як підемо разом, то може й що вдієм.
В-купі то й слабії сильними бувають,
А ми-ж і хоробрених вмiли побивати.«
- Мовив — і пішов бог до людської праці.
- 240 А Ідомень живо побіг до наміту,
Взяв на себе зброю, два ратища сціпив,
І знову пустив ся мов блискавка тая,
Що її Кроненко пускає з Олимпу
Людам на ознаку — і вона палає,
- 245 Так на його грудях мідь палахкотіла.
Аж йому на зустріч Миріон попав ся,
Що йшов до наміту по ратище мідне;
До нього й промовив Ідомень хоробрий:
»Миріоне Моленку! друже мій єдиний!
- 250 Чого-ж то прийшов ти покинувши бійку?
Чи тебе підбито острою стрілою?
Чи ти прийшов з вістю? Але сам ти бачиш,
Що я йду до бійки, а не до наміту.«
- Аж Миріон мудрий до нього і мовив:
255 (»Ідоменю, царю Критян міднозбруйних!)
Прийшов, чи не маєш ратища в наміті,
Бо те вже зломалось, що було у мене,
Вдаривши по щиту хороброго Дийфова.«
- А Ідомень критський до його і мовив:
260 »Не одно, а двадцять найдеш, коли хочеш;
Всі вони в наміті стоять під стіною,
Всі вони троянські, забрані з побитих,
Бо я з ворогами здалеку не бю ся.
Там ратища найдеш і випуклі щити,
- 265 І шеломи ясні і броні блискучі.«

- Аж Миріон мудрий до нього і мовив :
»Повно і у мене в судні та наміті
Троянської збруї, — та бігти незручно,
Бо й я, сказати правду, битись не забув ся,
270 І все по-переду стаю серед поля,
Як тільки тяжкая бійка запалає ;
Запевне, що може хто з мідних Ахеїв
Того і не знає, так ти усе знаєш.«
- А Ідомень критський до нього промовив :
275 »Знаю твою храбрість, що́ про те й казати ?
Бо як-би усі ми на засідки сіли,
Де кожного храбрість зразу пізнаєть-ся,
І плохий і храбрый виходять на воду,
Бо в плохого краска на лиці мінить ся
280 І ноги не служать і гнуть ся коліна,
І він припадає на обидві ноги,
І серце у грудях стукотить страшенне,
Він жде тільки смерти і тремтить зубами ;
А храбрый ніколи лицем не мінить ся,
285 Не дуже й боїть ся, — а в засідки сівши
Одного й бажає, щоб швидше побить ся :
То й там твоя сила й рука не опала б ;
А коли-б припало підстріляним бути,
То не в тил, не в шию стріла б тая впилась,
290 А впилась би в груди, або в здуховини,
Саме б як ти гнав ся меж первій строї.
Годі-ж нам мов дітям про те розмовляти,
Щоби хто часами не став нарікати.
Біжи ж до наміту за ратищем крпким.«
- І Миріон, подібний до бога Ярія,
295 Митью із наміту взяв ратище мідне,
І сильний до бою пійшов з Ідоменем.
Мов Ярій смертельний виходить до бою
Разом з своїм сином Страхом незборимим,
300 Що́ й самих хоробрих і тих залякає —

- І йдуть вони з Өрики на сильних Ефпрів,
Або на Флегіян і їх не вважають,
А славу дарують одному котрому:
Так ті отамани, Мирйон з Ідомеєм,
305 Летіли до бою оковані мідью.
Аж Мирйон первий до того промовив:
»Де-ж ми, Девкаленку, станемо до бою,
Чи з-права, чи з-ліва, чи по середині?
Бо йще так ніколи патлатим Ахеям
310 Не було, здаєть-ся, потреби до бою.«
Аж до нього мовив Ідомей критський:
»Для суден середних доволі і других;
Там Аянти й Тевкер, справний і до лука,
Жвавий і до бою на рівному полі;
315 Вони і наситять неситого боем
Ектора Прійменка, будь він і храбрійший;
Буде йому тяжко зі всім його шилом
Замогти їх силу та крепкії руки
І судна палити, як тільки Кроненко
320 На бистрій судна полумня не кине.
Ні, Теламоненко тому не піддаєть ся,
Хто смертним родив ся і в землі кормив ся,
І разить ся мідью і тяжким каміням.
І перед Ахиллом, щó збурує строї,
325 Став би він на полі — та слабший на ноги.
На ліво підемо; там живо побачим,
Чи ми кого велавам, чи хто нам даєть слави.«
І Мирйон подібний до бога Ярія
Туди і пустив ся, куди той порадив.
330 А ті, як узріли храброго Йдомея,
Його й його друга у збруї блискучій,
Крикнули товпою й кинулись на його,
І бійка поспільна встала коло суден.
Як вихри повстануть од буйного вітру,
335 Коли по дорогах куряви багато,

- І стовпом збивають із куряви хмару,
Така стала й бійка, кожний палав серцем
Другого пробити точною мідью;
Страхом пробирало на смертельнім бою
340 Од ратищів довгих, що в тіло встрягали;
Очи погасали од мідного блиску
Шеломів і збруї і щитів блискучих
У цілого війська. Небоязний був би,
Хто б тут веселив ся, серцем не смутив ся.
345 Так тії Кроненки, на два стани ставши,
Хороброму люду лиха завдавали.
Дій бажав замоги Ектору й Троянам
Для слави Ахилла — но всіх він Ахеїв
Не хтів погубити під тим Іліоном,
350 А тільки хтів Оету та сина уславить.
А Посидій сильний спомагав Аргеїв,
Вицпивши із моря. Він жалкував тяжко
Троянцями збитих і на Дія злив ся.
А вони обидва один рід і племя,
355 Тільки що Дій старший і більше міг знати:
Так той і бояв ся помагать видюче,
І ходив по війську в виді чоловічим.
Так вони над ними мотуза тягали,
Мотуза тяжкого бійки й суперечки,
360 Що людей не мало живота позбавив.
Тут Ідомень сивий, ставши за Данаїв,
Вдарив на Троянів і страхом обдав їх,
Бо вбив Оєирвона, що його з Кавису
На війну недавно слава затягнула.
365 Він просив без дарів дочки у Пріяма,
Славної Кассандри — і за те дав слово
Одігнать од Трої хоробрих Ахеїв.
І Пріям пожилий дати обіщав ся,
І той воював ся обіцянці радий.
370 Но Ідомень в його, як він виступав лиш,
твори руданьського, ш.

Ратищем прицілив, і не спасла броня
Мідная, блискуча, — він в черево влучив,
І той повалив ся, а той став гукати :

- »Тепер, Оєирвоне, за всіх тебе вславлю,
375 Як ти нам учиниш, на що давав слово
Старому Пріяму ; він обіцяв дочку,
І ми дамо тее і встоїмо в слові ;
Дамо в Атрієнка дочку прехорошу,
Добудемо з Аргів, як тільки ти з нами
380 Ілїон добудеш, залюдняне місто.
Ходи лиш до суден, так ми, як годить ся,
Про сватаня скажем, бо й ми свати добрі.«
І його за ноги потягнув із бою
Ідомень хоробрий. Аж підняв ся Азій,
385 Піший вперед коней, щó хропіли з-заду
В руках у візницї, — він кинув ся було
Вбити Ідоменя, но той його зразу
Вдарив в підбородя і пробив на вилїт.
І як дуб він хропнув, або як тополя,
390 Або сосна тая, щó на горах люди
Її підрубають, щóб строїти судно,
Так він розпростертий лежав перед кіньми,
З скреготом деручи крїваву ю землю.
Остовнів візниця, розуму позбув ся,
395 Йому і не в думцї од вражого стану
Конї повернути. Його в середину
Антилох і влучив, і не спасла броня
Мідная, блискуча, — він в черево влучив,
І той із телїжки трупом покотив ся.
400 А Антилох хоробрий взявши його конї
Пігнав од Троянів до славних Ахеїв.
Аж до Ідоменя, за Азія злючись,
Діїфов пігнав ся, став ратищем цілить ;
То Ідомень глянув і з-разу вхилив ся,
405 Бо він заховав ся за випуклим щитом,

- Що із шкур волових та ясної міді
Блищав на все поле з двома каблучками.
Він весь ухилив ся — ратище пробігло
І тільки край щиту задзвенів од його.
- 410 Но і той не дарма замахнув рукою,
А вбив Іпсинора Іпсасіяненка,
Пробив йому печінь і схолодив жили.
І Дііфов сильно почав викликати :
- »Так тепер і Азій лежить не без плати,
415 І він на одході в пекельнії брами
Зрадїє, що має спідручного в себе.«
Мовив — і Аргеї тяжко затужили ;
Більше ж уразив ся Антилох хоробрий.
Та вражаний тяжко друга не покинув,
- 420 Він живо прискочив, закрив його щитом,
І його підняли два вірнії друзи :
Микіст Ехієнко і дивний Аластор,
І к суднам понесли і тяжко тужили.
А Йдомень тим часом з сили не збивав ся,
- 425 А йшов хоч Троянця нічею покрити,
Хоч самому впасти за лихо ахейське.
І от Алкаөөя, хороброго сина
Славногo Есвита, що мав за собою
Анхизову дочку, славно Іпнодаму,
- 430 Що в матери й батька була наймиліща,
Бо всіх вона сверстниць своїх замагала
В красі і в роботі і в розуму добрім,
За те й мала мужа найлучшого в Трої, —
Його то Йдоменем Посидій і стратив,
- 435 Засліпивши очи та спутавши ноги :
Він не міг тікати, анї ухилятись,
Він стояв без руху, як стовп або ясень,
Поки його в груди ратищем не вдарив
Йдомень хоробрий; він пробив на йому
- 440 Мідяную збрую, що його вкривала.

- Збруя забреніла; ратищем пробитий
Він хропнув, — а клюга аж у серце впиласть,
І серце ще билось, ратищем хитало,
Аж поки в нім сили Ярій не подужав.
- 445 Тогді Ідоменій став сильне гукати :
»А щó, Диїфове? Чи буде доволі,
Аж трох за одного? Дарма ж ти хвалив ся!
Ходи лиш, небоже, та стань против мене,
Тогді й сам пізнаєш Дієвого счадка.
- 450 Бо Дій родив Мина, хранителя Криту,
А Мин родив сина Деукаліона,
Я ж син Девкальйонів і в Криті паную,
А сюди прибув я на лихо тобі, знай,
Та батькові твому тай усім Троянам.»
- 455 І Диїфов сильний почав міркувати,
Чи йому з Троянців кого запросити
І разом з ним вийти, чи стати самому?
І по його мишлі видало ся лучше
Пійти по Енея. Він стояв за військом
- 460 Із самого заду, злучись на Пріяма,
Що йому за храбрість не давав поваги :
Той край нього ставши до його промовив :
»Енею троянський, тепер тобі треба
За шурина стати, коли серце маєш.
- 465 Ходи ж рятувати того Алкаооя,
Що тебе маленьким приучав у дома :
Його Ідоменій жита вже позбавив.»
- Мовив — і порушив серце в його грудях,
І він із запалом вийшов на Йдоменя.
- 470 Но й той не дитина, тікати й не думав,
А стояв мов сильний кабан меж горами
Один на поляні; він щітину їжить
І очима сьвітить і клеваки точить,
Готовий одбити і псів і мисливих.
- 475 Так Ідомень храбрый стояв, не вхилив ся,

- І ждав на Енея і тільки на поміч
Кликав Аскалафа, храброго Дийпира,
Афара, Мирйона, та ще Антилоха.
На них і гукав він бистрими словами:
480 »Сюда, мої милі! дайте порятунок!
На мене страшений Еней нападає;
Він тяжко охочий сильних побивати,
Бо він молодий ще і сильне могучий.
Будь ми однолітки, — то в сії-ж годині б
485 Або сам мав славу, або йому дав би.«
І по його слову всі край нього стали,
І всі свої щити до плечей склонили,
А Еней тим часом викликав до себе
Дийфова, Парія та ще й Агинора,
490 Все троянських дуків, і вони пігнались,
Мов з бараном вівці із пані до шійла,
Пастух поглядає і серцем радіє:
Так зраділо серце храброго Енея,
Коли він їх бачив кругом коло себе.
495 І край Алкаооя стали вони тяжко
Ратищами битись, і мідь на їх грудях
Страшно дренькотіла, як вони збивались.
Аж от два затяжці із цілого тлуму,
Еней з Ідоменем рівні до Ярія,
500 Вийшли порубатись смертельною мідью.
Еней в Ідоменя первий замахнув ся,
Та той раньше бачив — міді ухилив ся,
І клюга схибнула і в землю устрягла,
І ратище дарма із рук полетіло.
505 А Ідомень з-разу влучив Іномая,
Пробив броню ясну, пробив і утробу,
І той повалив ся, за землю вхопив ся.
Ідоменій вирвав ратище із трупа,
Но ясної збруї не міг іздійняти,
510 Бо його стрілами кругом обсипали,

- А в ногах старечих вже сили не було
За ратищем бігати, ані ухилити ся.
Він умів на місці лихий час міняти,
А з поля тікати — ноги не служили.
- 515 Він ішов помалу, а Дийфов у його
Ратищем і вдарив, — бо був злий на його,
Та не попав в його, попав в Аскалафа,
В Енивалієнка, — в плече його влучив ;
Він об землю хропнув і за землю взяв ся.
- 520 А Ярій кровавий про тее й не відав,
Що син його згинув у бою кровавим ;
Він по волі Дія сидів на Олімпі
В хмарі золотій, де разом сиділи
І другі безсмертні витуряні з бою.
- 525 І край Аскалафа знову стали битись.
Дийфов з Аскалафа зірвав шелом ясний,
Аж Миріон бистрий, рівний до Ярія,
В самий його ремінь ратищем ударив,
І шелом з рук випав і брязнув об землю.
- 530 Миріон як яструб кинув ся на того,
І ратище довге із ременя вирвав,
І одступив знову. А того Полита,
Брат його родимий, по-під боки взявши,
Повів його з бою аж до його коней,
- 535 Що позаду бою та бійки стояли
З погоничем добрим і в добрій теліжці.
Його в тяжких муках коні і повезли,
І кров з його рани по руці стікала.
- А там таки бились і крик був страшений.
- 540 Еней Афарія Калиторієнка
В саме горло влучив ратищем смертельним.
І голова звисла з шеломом і щитом,
І його покрила смерть невгомонима.
Антилох ґоона із тилу ударив,
- 545 І розсік по спині жилу хребтовую,

- Що по хребту в гору іде аж до шиї,
Розсік її цілу; той на ознак хропнув
І обидві руки до своїх наставив.
Антилох пустив ся, став зброю здіймати,
550 А його Трояне кругом обступили,
І били по щиту пишнім та широкім;
Та не сил драгнути мідью Антилоха,
Бо землетряс сильний, Посидій могучий,
Спасав Несторенка і межі стрілами.
555 Він одадь не бив ся, він був межі ними,
І ратище в його ніколи не спало,
А вічне тремтіло — і він тільки й думав,
Чи з-далеку влучить, чи вдарить із близька.
Завважив його був Адамант Аз'єнко,
560 І живо підскочив і ратищем гримнув
В середину щита, но Посидій сивий
Не дав йому згинуть: ратище зломилось,
І одна часть стала як шмаляна скалка
В щиті Антилоха, а друга однала.
565 Той живо до своїх, тікаючи смерти,
А Мирйон на здогін ратищем прицілив,
І вдарив Аз'єнка саме серед пуна,
Де сама боляча ураза буває,
І той сам подав ся за ратищем слідом.
570 Як той віл, що люди на горах шіймають
І ведуть до себе, хоч він і не хоче,
Так і він пручав ся, та тільки не довго.
Мирйон хоробрий ближче підступив ся,
Клюгу з його вийняв і тьма очи вкрила.
575 Елен Дііпира мечем прездоровим
По виску ударив і збив з його шелом;
Шелом знав із нього і хтось із Ахеїв
Підняв його з поля, як він покотив ся,
А очи у того чорна ніч покрила.
580 Аж от Менелая жалем обгорнуло,

- Він з грізьбою вийшов на царя Елена,
Ратищем трясучи, а той підняв лука.
І сходились разом: один приціляв ся
Ратищем колючим, а другий стрілою.
- 585 Пріяменко первий ударив стрілою
По яснії броні, та стріла одбилась.
Мов з тої лопати по гладкому току
Одскакують зерна бобу чи гороху,
Як новіє вітер та махне молотник,
- 590 Так од тої збруї славного Менлая
Стріла одлетіла і впала далеко.
Атрієнко ж того по руці ударив,
Що єю держав він хорошого лука,
І ратище мідне пройшло через руку.
- 595 Той живо до своїх, руку опустивши,
Ратище кленове за ним волокло ся;
Його з руки й вийняв Агинор сердечний,
І завернув руку у звитую вовну,
Що її прислугач носив при цареві.
- 600 А на Менелая виступив Пізандер;
Його Мара злая вела на погибель,
Щоб ти, Менелая, справив його з бою.
І тільки до купи обидва зійшли ся,
Кинув Атрієнко та в сторону вдарив,
- 605 А кинув Пізандер — по щиту ударив,
Но міді на виліт не здужав пробити:
Щит широкий здержав і ратище трісло,
А той радий думав, що вже його вбито.
Аж от Атрієнко, за меч ухонившись,
- 610 Кинувсь на Пізандра, а той із-під щита
Вихопив сокиру з держалом оливним,
Славну та велику, і вдарили разом.
Сей того ударив по щиту хвостатім
По-під самий гребінь, а той його вдарив
- 615 У лоб по-над носом, і хруснули кости,

- І очі упали на землю криваву.
Впав він, Атрієнко наступив на груди,
Обдер його зброю і став похвалитись :
»А кинете брати данайськії судна,
620 Трояни невірні, неситії боєм!
Більшого не треба сорому та встиду,
Як ви нам зробили, собаки паскудні.
Ви не побоялись гостинного Дія,
За те-ж ваше місто він колись повалить.
- 625 Забрали ви в мене жінку молодую
І скарби великі — за її гостинність,
А тепер завзялись ще бистрії судна
Вогнем попалити, побити Ахеїв.
Но як не ярїть ся, а стихнете живо.
- 630 Кажуть, Дію батьку, що ти наймудріщий
Меж людьми й богами, і все іде з тебе :
А ти помагаєш людям нечестивим,
Троянам, що злостью тільки оддыхають,
Що ситими в бою і бути не можуть ;
- 635 Бо на все-ж є ситість, на сон і любовці,
На милії сніви і на хороводи,
І все-ж то миліще од лютого бою,
А в Троян на бійку ситости немає.»
І з сими словами кривавую зброю
- 640 Ізняв із Пізандра і оддав дружині,
А сам знову втер ся помежи передних.
Вдарив був на його Арпальон Пилменів,
Що з батьком до Трої пійшов воюватись,
Но й він не вернув ся у ріднюю землю.
- 645 Він по щиту вдарив славного Трієнка,
Но міді на вилїт не здужав пробити,
І став він до своїх од смерти тікати,
І став оглядатись, щоб мідь не попала ;
Но Мирйон по йому ударив стрілою,
- 650 І стріла попала у правую кульшу

- І пухиром наскрізь вийшла по-над кістю ;
Впав він коло своїх і духу лишив ся.
Він лежав простертий, мов червак дощевий,
І кров з нього лилась і землю росила.
- 655 Його і підняли славні Пафлагони,
І з жальом повезли прямо до Ільйону ;
І з ними йшов батько, ридаючи тяжко,
Бо не міг оддячить за вбитого сина.
- Аж за нього Парій злостію озлив ся,
660 Бо він колись гостем жив у Пафлагонів,
Так він і ударив мідною стрілою.
Аж був там Евхинір віщунів Полвидів,
Славний і багатий, родом із Коринюу.
І знав він, що згине, а пійшов на судна,
- 665 Бо нераз бувало чув він од Полвида,
Що він або вдома од слабости згине,
Або од Троянів при суднах ахейських.
Тяжко йому було і лихо ахейське
І своя хороба. Не хтів би він муки.
- 670 Та той його в вухо край челюсти вдарив,
І дух з його вийшов і тьма очи вкрила.
А там таки бились і вогнем палали.
А Ектор сердечний не знав і не відав,
Що з-ліва край нього його військо гинло,
- 675 Що живо Ахеї слави сподівались,
Бо землетряс сильний і додавав духу
Хоробрим Ахеям і сам помагав їм.
Він там був, де браму повалив з початку
І розірвав строї сильнії Данаїв.
- 680 Там перед ним були на березі моря
І судна Аянта і Протесилая ;
Там і стіна була сама невисока,
Там були добірні і люди і конї.
- Там були Віоти, пишнії Явони,
685 І Локри, і Фтії, і славні Епії ;

- Всі вони до суден його не пускали,
Та не було сили Ектора одперти.
Аюниці меж ними передні були,
І вів їх Пет'енко Менесөй хоробрий
690 Із Фідієм разом, Стихом та Віясом.
Епів вів Мегій, Амфійон та Дракій,
А Фтіями рядив Медон та Подаркій.
І Медон із ліва був син Оілія,
І брат був Аянтів, та жив у Филаці
695 Далеко од роду, бо там убив брата
В мачухи своєї у Еріюпіді;
Другий — син Іфіклів, а унук Филаків.
Вони вперед Фтіїв грудьми поставали,
Рятуючи судна з Віютами разом.
700 Аянт Оіленко стояв край Аянта
Теламонієнка і не одступав ся.
Як два воли чорних по новій ниві
В однаковій силі тягнуть криве рало,
І піт коло рогів кругом виступає,
705 А воли ярмом лиш розлучані пишиим
Ідуть борозною і зралюють землю, —
Так вони стояли один край другого.
Но в Теламоненка гаразд таки було
Храброї дружини, що щит його брали,
710 Як з праці та поту гнули ся коліна;
А край Оіленка Локри не стояли:
Вони не уміли битись серед поля,
Бо вони не мали ні шеломів мідних,
Ні випуклих щитів, ні ратищ кленових,
715 А тільки на луки та кручану вовну
Сподіючись вийшли вони до Ільйону
І стрілами рвали троянські строї.
Так ті по переду із довгим оружам
Супротив Троянів та Ектора бились,
720 А сії із заду сипали стрілами.

І Трояни мнялись, збитіі стрілами.

Та живо б Трояни покинули судна

І з соромом тяжким в Ільйон повернули б,
Як-би Полидамій Ектора не зрушив:

725 »Екторе! Тугий ти, щоб других послухать!

Коли тобі далась военная справа,

Так ти забагаєш ще й радою брати.

Но все-ж те одному трудно разом мати,

Бо иншому дав бог военную справу

730 (Иншому дав танці, а иншому співи),

А иншому в серце дав Дій розум добрий,

І много народу користують з його,

І городи в славі і сам у користі.

Так я тобі й кажу, як по мені лучше.

735 Всеюди кругом тебе бійка запалала:

Храбрії Трояни, як стіни забрали,

Одні розійшли ся, а других не много

Із многими бють ся межі кораблями.

Так іди ж ти лучше, та поклич храбрищих,

740 Тут ми усі разом розраїмо раду,

Чи нам наступити на судна широкі,

Коли бог захоче сили нам подати,

Чи йти нам од суден, поки не побиті.

Боюсь, за вчерашне щоб нам не оддали,

745 Бо є в них на суднах богатир могучий,

І не знать, чи вдержить він себе од бою.»

Так Полидам мовив — і Ектор послухав

(І митью з оружам скочив із теліжки),

І до його мовив бистрими словами:

750 »Держи ж, Полидаме, ти тут найхрабрищих,

А я пійду тільки вирівняю бійку,

І зараз прибуду давши їм накази.»

І двигнув ся разом, мов снігова скеля,

Скликати Троянів та їх побратимів.

755 І всі до Панѳенка до Полидаманта

Кинули ся разом, Ектора почувши.
А той, чи не знайде, шукав перед військом
Дийфова, Елена, Азья Іртаченка,
Та ще й Адаманта, Азьєвого сина.

760 Та не всіх знайшов він в доброму здоровлі:
Одні полягали край суден ахейських,
І в руках аргейських душі погубили,
А другі підбиті й підстріляні були.

Аж глянув на ліво кривавої бійки,
765 Аж там Олександр, чоловік Еленин,
Збирає дружину і будить до бою.
Він просто до його і став докоряти:

»Парію облудний, дівчуре вродливий!
Де-ж Дийфов могучий, де Елен хоробрий,
770 Адамант, Азьєнко, Азій Іртаченко?
Та де Оєірвоній? Тепер і вся Троя
Прахом повалить ся і ти сам ізгинеш.»

Аж до його мовив красний Олександр:
»Екторе! Безвинно ти мене винуєш.

775 Може я од бійки зразу і вхилив ся,
Но й мене без сили мати не родила.
З часу, як ти бійку завів коло суден,
Так ми без устанку з Данаями бєм ся.
Тії всі побиті, що ти називав їх;

780 Один Дийфов лиш та Елен могучий,
Ратицями в руку вражані обидва,
Одійшли живими по волі Кроненка.
Веди ж, куди серце тебе закликає,
Ми всі за тобою підемо завзято

785 І скільки є сили, стільки і покажем, —
А що через силу ніхто не побеть-ся.»

І сими словами брата втихомирив.
Пійшли вони разом, де бійка кипіла
Кругом Кевріона та Полидаманта,
790 Фалка, Орнєєя, Палма, Полифита,

- Асканія й Мора, синів Іппотїона :
Вони тільки вчора з Асканїї прибули,
Їх Дїй надоумив вийти воюватись.
Всі вони пустились мов сильная буря,
795 Щó вирветь-ся в поле з Дїєвого грому
І з ревом страшеним кидаєть-ся в море ;
На морі як гори підіймуть ся хвилі,
Пінять ся і вють ся одна за другою :
То так і Трояни одні за другими
800 Мідью блищали у слід отаманів.
Попереду Ектор мов Ярій смертельний :
В руках був у його щит широкий, рівний,
Шкурами обвитий, окований мідью,
На висках у його маяв шолом ясний ;
805 Він всюди підходив і пробував строї,
Чи де не прорве їх, закривши ся щитом.
Но хоробрі Ахеї з духу не спадали,
І Аянт передній почав викликати :
»Чого-ж так, небоже, лякаєш Ахеїв ?
810 Ходи лишень ближче, бо й ми вмієм битись,
Тільки Дїй бичем злим здержує Ахеїв.
Не думаєш може кораблі палити ?
Но й ми маєм руки, щоб їх заслонити.
А може й ще раньше ваше місто зникне,
815 Розбите і стерте нашими руками.
І може не видно, як сам ти на втіку
Замолити ся Дїю і всім несмертельним,
Щоб конї бистріще яструбів летіли,
Тебе в місто везли, збиваючи порох.«
820 А тим-часом з-права орел показав ся :
Ахеї зраділи, криком закричали.
Тогдї Ектор славний до того й промовив :
»Аянте, бугаю, дарма твоя мова !
Щоб менї так бути правим сином Дїя,
825 Щоб мене так Іра мати породила,

- І я був в Палладу або в Аполлона,
Як день отсей буде на гибель Аргеям.
І сам ти загинеш, як ждати-мен тільки,
Поки твої шкури ратице не споре.
830 Тогді ти, край суден трупом повалившись,
Кормити-мен птахів та собак троянських.«
Сказав і став вести, і військо передне
Криком закричало, — і крикнуло задне;
Крикнули й Ахеї, з духу не спадали,
835 І ждали надходу хоробрих Троянів.
А крики дійшли їх до неба й до Дія.

ПІСНЯ ШТИРНАДЦЯТА.

Дієва облуда.

ТКАНЬ.

Нестор, сидячи в Махаона, чує крики, виходить із наміту і дивить ся в поле, од чого ті крики (1—26); аж йому на зустріч виходять підбиті Агамемнон, Одиссей і Дивомид і Агамемнон радить зараз утікати (27—81). Но його не хвалить Одиссей за теє, а Дивомид радить, щоби їм і підбитим війська не кидати і йому словами сили додавати; за радою Дивомида вони йдуть до війська, і Посидій дає Агамемнону силу а війську підмогу (82—152). Ира також хоче до помочи стати, красить ся красою, позичає пояса в Уроди, щоб Дія на Іді із розуму звести, і підмовляє Сона, щоб ішов із Лимну Дія усипити (153—351). Дій засинає — і Посидій сміло стає за Ахеїв і їх підкрепляє (352—401). Ектор, од Аянта камінем убитий, односить ся з поля й ледве оживає (402—439). Із сьвіжою силою Ахеї од суден Троян одганяють і Аянт молодший найбільше їх губить (440—522).

- Хоч пив старий Нестор, та не пропив крику
І живо промовив до Аскліпієнка :
- »Що то з того буде, дивний Махаоне,
Бо крики молодців ростуть коло суден !
- 5 Сиди ж ти у мене, та пий вино чорне,
Тобі Екамида купелю нагріє
І порох кривавий на тобі обміє,
А я на годинку вийду, початую.»
- І взяв щит з собою сина Θрасимида,
- 10 Щит мідяний, дивний, він був у наміті,
Бо син його вийшов із батьковим щитом ;
Взяв ратище сильне, заковане мідью,
І став край наміту і лихо побачив :
Ахеї втікали, сильнії Трояни
- 15 Із тилу їх гнали, стіна провалилась.
Як море чорніє хвилию глухою,
Коли подув чує великого вітру,
І поти чорніє і не хилитнеть-ся,
Аж поки од Дія вітер не повіє,
- 20 Так і старий Нестор думає й гадає,
Чи йому спішити до конних Данаїв,
Чи до Атрієнка, царя Гамемнона.
І лучше здало ся пійти до Трієнка.
А там одні других били-побивали,
- 25 І мідь на їх тілі крепкая дреньчала
Од ратищів довгих та мечів двубоких.
Нестору й попались славні отамани :
Одиссей, Тид'єнко і цар Атрієнко ;
Вони йшли од суден підбитії мідью.
- 30 А судна їх були далеко од бою
На березі моря ; а первії судна
Стояли на полі і в стіни впирали.
Бо беріг широкий не міг усіх суден
Разом помістити ; стало тісно людям,
- 35 Так вони рядами судна й постягали

- По цілій затоці, щó в викутках була.
Вони вчули крики, ратища побрали
І йшли у двох разом і серце вялили.
І тільки зустріли Нестора старого,
40 Серце іще тяжче в грудях защеміло,
І цар Атрієнко до його промовив:
    »Несторе Пильєнку, ахейська славо!
Щó-ж ти бійку кинув та пійшов до суден?
Коли-б вражий Ектор не виконав того,
45 Щó колись на раді хвалив ся Троянам,
Що він до Ільйону не перше прибуде,
Як судна попалить та нас повбиває!
Так він похваляв ся, так воно і буде.
Лихо ж моє тяжке! Знати, всі Ахеї
50 Разом із Ахиллом на мене озлились
І не хочять битись коло суден чорних.«
Аж до його мовив Нестор Геринійський:
    »Та не то щó буде, а вже воно сталось,
І сам Дій гремучий того не одмінить;
55 Бо стіна, щó мала заслоною буті
Для нас і для суден, уже повалилась.
Вороги край суден сильне стали битись,
І як не диви ся, а вже не пізнаєш,
Куди стали бігти збитії Ахеї:
60 Така стала бійка, такі крики встали.
Подумаймо ж разом, щó маєм чинити:
На бійку, іти нам якось не пристало,
Бо ніяк на бійці підбитому битись.«
Аж до його мовив Гамемнон володар:
65 »Та коли вже стали коло суден битись
І нас не закрили ні рови ні стіни,
Щó ми будували і мали надію,
Що буде заслона для нас і для суден,
Так видно так мило предвічному Дію,
70 Щоб тут на чужині згнули Ахеї.

- Зразу він, ні слова, помагав Данаям,
А тепер Троянів як богів підносить,
А в нас одіймає і руки і силу.
Так от-щó я кажу, послушайте, люди.
- 75 Возьмімо ми судна, щó первії к морю,
Та всі і стягнімо на тихее море,
Поставмо на котви, поки ніч наступить,
Поки не залишать бити ся Трояни,
Тогді і всі судна зведемо на море.
- 80 Не стид утїкати і посеред ночі,
Лучше лихо збути, ніж його набути.«
Аж до його грізно Одиссей озвав ся :
»Атрієнку хирний, та щó-ж бо ти мовив ?
Та тобі пристало в зайців царювати,
- 85 А не нами радить, бо нам Дій із малку
Аж до кінця віку судив не кидати
Кровавого бою, поки не поляжем.
Чи вже-ж ти помислив покинути Трою,
Де ми стілько лиха та муки прийняли ?
- 90 Змовкни, щоб Ахеї того не почувли,
Чого муж хоробрий ніколи не скаже,
Як тільки він судить по розуму добрім,
Хоч-би він і цар був і мав стільки люду,
Скільки сам ти маєш хоробрих Ахеїв.
- 95 (Я все зневажаю, щó ти тепер мовив)
Кажеш серед бою та тяжкого крику
Весельній судна волокти на море,
Щоб швидше Трояни свого доконали
А ми запропали ! Пічнім тільки судна
- 100 Волокти на море, — Ахеї не встоять,
Оглянуть ся тільки — і бійку покинуть ;
І так твоя рада тільки їх погубить.«
До його і мовив Гамемнон володар :
»Уразив ти тяжко мене, Одиссею !
- 105 Но я против волї не веду Ахеїв,

Щоб вони тягнули кораблі на море.
Нехай же хто другий, з молодих чи сивих,
Лучшее що скаже, і я буду радий.»

- Аж до них промовив Дивомид хоробрий :
- 110 »Кого-ж вам шукати? Послухайте тільки,
То й я вас пораджу; нічого судити,
Що я межі вами далеко молодший;
Здаєть-ся, і я мав хорошого батька
(Тидея, щó в Оивах землею покрито).
- 115 Було в Пориоїя три сини хоробрих,
І жили в Плевронї та у Калидонї:
Агрій та Мелас був, а третій був Іней,
Мого батька батько, він був найхрабрїщий;
І там і остав ся, а батько по волї
- 120 Всїх богів і Дїя поплив у Аргею,
Взяв дочку Адриста і став пишно жити
У пишному домі. Много в його було
Родючого поля, много садів було,
І овець немало. І колій був первий
- 125 З ахейського люду — вам відомо сее.
Знаючи ж тепера, якого я роду,
Не цурайтесь ради, якую я скажу:
Хоч ми і підбиті, а в поле ходїмо;
Там ми собі станем з-далеку од стрїлів,
- 130 Щоб часом на рану рани не схопити,
Тай будемо другим духу додавати,
Бо много охляло, перестало битись.»
- Мовив — і всї разом послушали ради,
І всї пішли разом ослїд Атрїєнка.
- 135 Но й землетряс сильний чатував не дарма,
А й сам навернув ся в постатї старечій,
Взяв Агамемнона за правую руку
І до його мовив бистрими словами:
- »Тепер, Атрїєнку, Ахилло радїє,
- 140 Дивлючись на гибель та побїг Ахеїв;

- Нема в його серці жалю анї крихти.
За те-ж він і згине, бог його скарає!
Не всі ж і на тебе боги обізлились,
Може незабаром і вражі Трояни
145 Кураву підіймуть, і ти сам побачиш,
Як вони до міста вдарять од намітів.«
І тяжко гукнув він, погнавши ся полем,
Якби девять тисяч або десять тисяч
Війська закричало, заводячи бійку:
150 Такий гук оддав ся з грудей землетреса,
І кожному в серце дав велику силу
Невтомимо битись, сильне воюватись.
Поглянула й Ира з золотого крісла
З самої вершини божого Олимпу,
155 І зараз пізнала дівера та брата
На славній бійці і серцем зраділа.
Заглянула й Дія на самій вершині
Поточної Іди — і серцем смутилась.
А далі помалу стала розважати,
160 Як сильного Дія із розуму звести.
І їй та думка лучшою здала ся,
Щоб хороше вбратись і пійти на Іду,
І тільки він схоче прилягти, обнятись,
Її б сон наслати тихий та солодкий
165 На його повіки та мислі премудрі.
І пійшла у терем, щоб син її Ифест
Збудував для неї і двері навів
З замком потаємним, щоб боги не знали.
І ввійшла у терем, засунула двері,
170 Див-водою спершу із дивного тіла
Всю нечисть обмила, потім намастилась
Оливою тою, щоб пахла на диво,
Щоб од її руху в Дієвих будинках
Розходив ся запах по землі і небу.
175 Намастивши тіло, розчесала косу,

- І руками живо од самого чола
В заплітки заплела ясні та хорощі.
Узяла на себе пачуху сорочку,
Що її Аїна шила й вишивала :
- 180 Застягнула груди злотими гудзями,
Стан оперезала поясом сто-китях.
Завісила вуха славними ковтками,
Три підвіси ясних. І все чарувало.
Тогді вона взяла тонкую намітку,
- 185 Хорошу та білу мов яснеє сонце,
Повзувала ноги в виступці хорощі,
І так кругом себе усе впорядивши,
Вийшла із терему, покликала Вроду
І одаль од других до неї сказала :
- 190 »Послухаєш, доню, що я тобі скажу ?
Чи може одмовиш, гнівна, що я в бійках
Була за Данаїв, а ти за Троянів?«
Аж до неї й каже Дія дочка, Врода :
»Пресьвітлая Иро, Кроновая дочко!
- 195 Кажі мені сьміло, — все для тебе вчиню,
Що я тільки в силі для тебе вчинити.«
Тогді хитра Ира до єї і каже :
»Дай же тих любощів та тої принади,
Що ти зводиш ними смертних і безсмертних,
- 200 Бо я, бач, пустилась аж на кінець сьвіта
К батьку Окіяну та к матері Тиої,
Що мене в сьвітлицях своїх згодували,
Однявши од Реї, саме як Дій Крона
Загнав аж під землю та під мертве море:
- 205 До них я й пустилась, щоб їх замирити,
Бо довго вони вже не знають постелі
Ні милих любощів, а все тільки злять ся.
Коли я словами гнів їх заговорю
І покладу в постіль звідати любощів,
- 210 Я вічне їм буду і мила і люба.«

А милая Врода її і сказала :

»Не слід, не годить ся тебе не послухать,
Бо ти-ж таки з Дієм сильним спочиваєш.«

Сказала — й на грудях пояс розвязала,

215 Пояс прехороший, де всі чари були :

Любощі, принада і тихая мова,

Що й самих розумних із розуму зводить.

В руки її дала і слово сказала :

»Ото тобі й пояс! В пазуху вложи лиш,

220 І все тобі буде: з ним ти не одійдеш,

Поки не дістанеш, що на мишлі мала.«

І на її мову Ира усьміхнулась,

І з усьміхом пояс в пазуху вложила.

І Дієва дочка вернулась до дому,

225 А Ира погналась з вишини Олимпу,

Перебігла Пиру і славну Имаю,

Пролетіла гори ґрицькі снігові,

Найвисчі вишини, й землі не сягала;

Зійшла із Аѳону на хвильнеє море

230 І вийшла на Лимен, ґоантове місто,

Зострінула Сона, Смертиного брата,

І взяла за руку і стала казати :

»Соне, володарю смертних і безсмертних!

Як ти мене слухав, так іще послухай,

235 За те я завсїгда буду тобі вдячна :

Приспи мені ясні Дієві очі,

Як я тільки ляжу з Дієм на любощі.

За те в мене маєш крісло золотее,

Його тобі зробить Ифест кривоногий ;

240 І під кріслом буде такая підніжка,

Де класти-меш ноги на учтах веселих.«

Аж Сон найсолодший до неї і мовив :

»Пресьвітлая Иро, Кроновая дочко!

Та всіх віковічних міг би я приспати,

245 Приспав би і хвилі річки Окіяну,

- Що всьому початок од його почав ся;
До Дія ж Кроненка і ходить не сьмів би
І не присипляв би, як він не покликав.
Вже твоя намова раз мене навчила,
250 Тогді як з Ільйону плив син один Діїв
Трою звоювавши. Я й тогді приспав був
Величного Дія солодко розлившись,
А ти в своїм серці замислила злєс,
Подула на море сильними вітрами
255 І того занєсла до виспи Коону.
І Дій пробудив ся і тяжко озлив ся,
Всім богам дісталось, прийшло і до мене,
І він мене з неба кинув би у море,
Як-би Ніч цариця не порятувала.
260 Я до неї вдав ся і той перезлив ся,
Бо бояв ся Ночі образу вчинити.
А тепер ти знову мене підмовляєш.«
До нього й сказала окатая Ира:
»Та що тобі, Соне, думати про тєє?
265 Чи вже-ж за Троянів так Дій буде злить ся,
Як за свого сина злив ся, Ираклія?
Ходи! Я найкрасчу дам тобі Хариту,
І вона край боку положить ся твого
(Оту Пазіоею, що так тобі любя).«
270 І зрадів Сон милий і до неї мовив:
»Коли так — клени ся ж джерелами Стига,
Одною рукою за землю возьми ся,
Другою за море, щоб сьвідками були
Всі боги безсмертні, що навколо Крона,
275 Що мені найкрасчу оддаси Хариту,
Оту Пазіоею, що так мені любя.«
Послухала Сона Ира білоплєча
І тяжко поклялась усїма богами,
Що в Тартарах ходять і звать ся Тітини;
280 І тільки поклялась і запрягнула,

- Зараз вони з Лимну та Імверу знялись
І тихим повітрям разом полетіли.
Прибули до Іди, а далій до Лекту,
І море минули, пійшли по-над землю,
285 І вершина ліса од ніг затрясла ся.
І Сон залишив ся, щоби не попастись
Дієві на очи, виліз на ялину,
Що росла на Іді до самого неба,
І там заховав ся між густії віти
290 У постаті птахи, що вона в безсмертних
Халкидою зветь-ся, а в людей киминда.
А Ира взлетіла на Гаргар високий,
Ідину вершину, до хмарного Дія.
Глянув Дій і стома так його обняла,
295 Як тогді, коли він спершу полюбив ся
І з нею обняв ся, де батьків не було.
І став коло неї і почав питати:
»Чого-ж бо ти, Иро, пішки із Олимпу?
Коней і теліжки з тобою немає.«
300 А хитрая Ира до його казала:
»Та я, бач, пустилась аж на кінець світа
К батьку Окіяну та к матері Тиї,
Що мене в світлицях своїх згодували.
До них я й пустилась, щоб їх замирити,
305 Бо довго вони вже не знають постелі,
Ні милих любощів, а все тільки злять ся.
Є в мене і коні в-низу коло Іди,
Ними я й поїду по воді й по суні.
А отсе з Олимпу я прийшла до тебе,
310 Щоб ти не гнівив ся, що ніби я ходжу
Без відома твого в гості к Окіяну.«
Аж Дій хмарозборець до неї і мовив:
»Туда, моя Иро, і послі ти пійдеш,
А тепер ми лучше ляжем на милощі:
315 Бо ні до богині, ні до молодиці

- Ніколи так серце моє не палало,
Ні до Іксіони, що мені родила
Сина Піріюя, рівного з богами,
Ані до Данаї Акрисіонівни,
320 Що мені родила храброго Персія,
Ні до Фініківни, милої дівчини,
Що мені родила Мина й Радаманѳа,
Ні до Семелїї, ні до Алкимини,
Хоч ся Ираклія мені породила,
325 А та Діониса на людськую радість;
Так я й до Димитри не палав ніколи,
Не палав до Лити й до тебе самої,
Як тепер палаю з тобою обнятись.»
Аж хитрая Пра мовила до його:
330 »Злучий Кронієнку, та щѳ-ж бо ти кажеш?
Чи вже-ж захотїв ти вдатись до милоцїв
На вершинї Іди, де все кругом видно?
А щѳ, як з богїв хто нас так і побачить
Тай богам на небї усїм перекаже?
335 Тогдї й до будинку твого не покажусь
Із постелї вставши, бо стид менї буде.
А коли ти хочеш і так тобі мило,
Єсть у тебе терем, що збудував Ифест,
І крепкїї дверї зробив на засовах,
340 Туди і підемо, коли спати хочеш.»
Аж Дїй хмарозборець до неї промовив:
»Про! не побачать нї боги, нї люди!
Я пуцу такїї хмари золотїї,
Що нас не загляне і самеє Сонце,
345 Що й воно видюче звідїти не зможе.»
Промовив Кроненко — й обняв її сильно,
І земля під ними квіти розпустила,
Ряєнеє латача, шапран і якинѳи
Краснї та м'ягкїї — разом розпустила.
350 Вони положились, хмара їх укрила

І стала кропити ясною росою.

Спочив старий батько на горі Гаргарі

У сні та в милощах коло своєї жінки,

А Сон побіг живо до суден ахейських

355 Передати звістку богу землетрясу.

Він став коло його і живо промовив:

»Порятуй Данаїв, та подай їм слави

Хоч тую годину, поки Дій дримає,

Бо я кругом його наслав безпробудя,

360 А Ира підбила лягти на милощі.»

Промовив і знову полетів до дому.

А той іще лучше спомагав Данаїв,

Ходив попереду і гукав до війська:

»Чи вже-ж ми, Аргеї, Ектору позволим,

365 Щоб він забрав судна і слави набрав ся?

Та він через те так каже і хвалить ся,

Що храбрій Ахилло злить ся коло суден;

Но нам і Ахилла не дуже потреба,

Коли всі ми станем один за другого.

370 Послухайте ж, милі, що я вам пораджу:

Забираймо щити великі й малі,

Кладімо на чола крєпкії шеломи,

Забираймо в руки ратища найбільші,

Та живо ходімо — я сам поведу вас.

375 Не вистойть Ектор, дарма що одважний.

(Легенького щита сильний дасть слабому,

А в слабого візьме собі щит великий.)«

І всі тєє вчули й послушали ради.

Гетьмани підбиті — Одиссей, Тид'єнко

380 І цар Атрієнко, і ті поряджали,

Ходили по війську і зброю міняли:

Крєпкую брав крєпкий, а слабій слабую.

І коли всі мідью ясною покрились,

Тогді і пустились. Посідон перед вів

385 І меч прездоровий в руках був у нього,

Як блискавка ясний. Не було і сили
Стати против його — страхом обгортало.

А тим-часом Ектор поряджав Троянів.

І бійку страшенну на полі підняли

390 Посидій старечий і Ектор могучий,
Один од Троянів, другий од Аргеїв.

І хлюнуло море к суднам та намітам,
І збіглись Аргеї з криком превеликим.

Та не так та хвиля реве берігами,

395 Коли її з моря Бурій видуває;
Не так і вогонь той полум'ям тріскоче,
Коли ліє палає на горних вершинах;

Та не так і вітер виє по діброві,
Коли він по нїї сильне забушує:

400 Як тогді кричали Трояни й Ахеї,
Кидаючись з криком один на другого.

І Ектор Аянта первого ударив,
Коли він підходив — і не промахнув ся,

А влучив у груди в два ремені разом,

405 Що один од щита, другий од меча був.
І не пробив тіла. Обізлив ся Ектор,

Що ратище дарма із рук полетіло,

І став одступати, тікаючи смерти.

Аж Теламоненко схопив камінюгу,

410 Із тих, що ахейські судна підперали
Та що й так валялись, кинув поверх щиту

І вдарив у груди край самої шиї,

І камінь далеко мячем покотив ся.

Як Дієвим громом збитий дуб валить ся

415 І сморід сірчистий із нього виходить,
І йде подорожний, гляне й каменіє,

Бо Дієві громи — біда для смертельних,

Так і Ектор гримнув, ратище упало,

Його щит та шолом на груди звалив ся

420 І мідная збруя на нїм забряжчала.

- І з криком Ахейці кинулись до його,
Бо думали взяти, і стріли кидали,
Та ніхто не здужав храброго доїняти,
Бо край нього стали самі найхрабріші:
- 425 Там і Полидам був, Еней і Агінор,
Сарпидон лкійський і Главко хоробрий;
Усі вони дбали, щити кругом його
Винуклі держали; а вірна дружина
На руки підняла, однесла до коней,
- 430 Що позаду бійки бистрії стояли
В славнії теліжці з погоничем добрим;
І коні слабого до міста повезли.
І тільки до броду широкої річки,
До Ксанѳа прибули, що Дій його сплотив,
- 435 Зараз його зняли, на землю поклали,
Бризнули водою, — і одкрив він очи,
І став на коліна — та кашлянув кровю,
І знов повалив ся і ясні очі
Темна ніч покрила, бо удар був тяжкий.
- 440 Глянули Аргеї, що Ектор далеко,
І знову наперли тяжко на Троянів.
Аянт Оіленко погнав ся далеко
І ратищем острим вдарив у Сатнія,
Того Инопенка, що його русалка
- 445 Річна породила пастуху Инопу.
Його в здуховини вдарив Оіленко,
І він повалив ся і край нього разом
Трояни й Данаї бійку розпочали.
Местником за його вийшов Полидамант:
- 450 Він Проѳоинора в праве рамя влучив
І ратище рамя пробило на виліт;
Впав він і рукою землі ухопив ся.
Тоді Полидамант і почав гукати:
»Ні, либонь не скажуть, що у Панѳоенка
- 455 Ратище даремно із рук полетіло,

Бо хтось із Аргеїв прийняв його тілом,
Щоби ціпок мати до Невида йдучи.«

Тяжко тее було слухати Аргеям,
Та тяжче-ж Аянту Теламонієнку,

460 Бо той і найблизче упав коло його.
Він живо прицілив ратищем блискучим,
Полидамант на бік — і смерти вхилив ся;
А боги всудили на смерть Архелоха
Антинорієнка: він його ударив

465 В остатнюю звінку, де сходять ся разом
Голова та шия; протяв обі жили,
І голова й губи і ніс його перше
Вдарив ся об землю, ніж його коліна.

Тогді й Аянт крикнув до Полидаманта:

470 »Скажи ж, Полидаме, по щирії правді,
Чи сего доволї за Проөөинора?

А видно не простий, не простого й роду,
Либонь чи не брат він рідний Антинора,
Або його счадок, — бо тяжко подібний.«

475 А він добре відав. Жаль Троянам стало.
Акамас і вдарив Промаха з Віотів

І убив над братом, як той волїк трупа;
Тогді й Акамас став голосно гукати:

»Стрілюги аргеїські, похвальці неситі!

480 Знати не одним нам і клопіт і горе,
Часами погибель і на вас находить;
Гляньте, як Промах спить од ратища мого,
І брат мій недовго виглядав одплати!

Щаслив чоловік той, що в себе в будинках

485 Зоставляє брата местника по собі.«

Жаль було Аргеям слухати про тее;
Більше ж Пинелію, — він на Акаманта
Зразу напустив ся, Акамонт не встояв,
І той Ільїонія за його ударив,

490 Сина од Форванта, що до його Ермії

- Був дуже прихильним і давав богатство;
Одного і мав він сего Ільйонія:
Та той його вдарив по самому оці,
І ратище оком в потилицю вийшло,
495 І він сів на землю руки розпустивши;
Аж той мечем острим замахнув по шиї,
І голова спала і шелом із нею,
А ратище в оці все таки стреміло.
І схопив Пинелій мов маківку тую,
500 Показав Троянам і хвалючись мовив:
»Скажіте, Трояне, його батьку й ненці,
Нехай там оплачуть сина Ільйонія;
Но й жінка Промаха Алегиноренка
Не вийде на зустріч своєму чоловіку,
505 Як Ахеї з Трої попливуть до дому.«
Мовив — і Трояни страхом поняли ся,
І кожний став думать, де йому втікати.
Та скажіте-ж ви вже, олімпській Спиви,
Хто з Ахеїв первий мав добич кроваву,
510 Як землетряс сильний бійку пересилив?
Аянт Теламонів первий побив Ірта,
Гиртового сина, отамана Мизів;
Антилох упорав Фалька і Мермера,
А Миріон Мора і Іпсіотіона;
515 Тевкер Прооона та ще Перифита,
А цар Атрієнко вбив Іперинора:
Він його на виліт ратищем ударив
В самі здуховини, і дух з нього вийшов
Разом через рану і тьма очи вкрила.
520 Найбільше ж побив їх Аянт Оіленко,
Бо вже до погоні лучшого не було,
Як Дій коли страхом на ворога кидав.
-

ПІСНЯ ПЯТНАДЦЯТА.

Знов край суден бійка.

ТКАНЬ.

Дій пробудив ся, бачить, що Трояни утікають а Посидій поміч подає Ахеям (1—11), і зараз сердито приказує Ірі, щоб вона з Олимпу позвала Іриду та ще Аполлона, щоб вони Троянам сили обновили, і що має бути до розвалу Трої, усе одкриває (12—77). Ира на Олімпі звіщає Ярія про смерть його сина Аскалафа; Ярій хоче мститись, но його од того здержує Паллада (78—142). Аполлон і Ірида приходять до Дія і по волі Дія Ірида гамує в бійці Посидія (143—219), а Аполлон уздоровляє Ектора, виводить його на бійку і Троянам знову подає замогу (220—280). На Ектора виходять самі найхрабріщі з ахейського війська, но він одних побиває, других проганяє, бо наперед його Аполлон проходить і Дієвим знамям Ахеїв пужає, а для Троян знамям рови засипає і прямо до суден дорогу простує (281—389). В такій пригоді Патрокло кидає Еврипила і йде до Ахилла помочи просити (390—404). Ахеї ще крепко стоять коло суден і з двох сторін много падає народу (405—590); накінець Ахеї ховають ся помежи суднами, один лиш із дрюком Аянт Теламонів не дає на судна вогню положити і одбиває Ектора од судна Протесилая (591—746).

Кинули Трояни рови й частоколи,
І много лягло їх од руки Данаїв,
А живі прибули до своїх теліжок
Блідії од страху. А Дій і збудив ся
5 На вершині Іди із Ирою сплючи.
І став і побачив Троян і Ахеїв,
Що сії втікали а ті доганяли
І їм Посидій цар подавав підмогу.
І Ектора вбачив, він лежав без сили
10 І ледве що дихав і плював кривлею,

- Бо його з Ахеїв не слабій і вдарив.
Глянув старий батько, і змилосердив ся
І до Ири грізно словами промовив :
»То ти, злюча Иро, хитрощами з бійки
15 Ектора зігнала, народ попужала !
Либонь же ти перва за те й поплатиш ся,
І я тебе зібю своїми громами.
Чи вже позабула, як я тебе вішав
І двоє ковадлів на нсги навісив,
20 І руки тасьмою звязав золотою ?
Ти висіла — й боги не могли пристати
Тебе одчепити, бо кого ловив я
Та з порога кидав, той летів без духу
І падав на землю. Се ще мало було,
25 Щоб тобі оддячить муку Ираклія.
Ти з Бурієм лихо на його кнувала,
Підійняла хвилі, пігнала по морю
І аж до Коону людного загнала ;
Аж я свому сину подав порятунок,
30 І по тому горі сам привів до Аргу.
Се я вспоминаю, щоб ти тее знала,
Чи тобі користне до мене ходити
І зо мною спати, мене туманити.«
Сказав — і здрігнула окатая Ира,
35 І живо до його стала говорити :
»Будьте мені сьвідки і земля і небо
І ви, води Стига — велика ся клятва
Для богів безсмертних — і твоя най буде
Голова сьвятая і наша постеля,
40 Щоб єю ніколи дарма не клену ся :
Не з-за мої ради Посідон могучий
Троян побиває а тим помагає ;
Знати його серце підвело на тее,
Коли він побачив стисеняних Ахеїв.
45 Я б сама радніща, щоб він чинив тее,

Що ти, хмарозборче, будеш сам чинити.»

Усьміхнув ся батько і божий і людський
І до неї мовив бистрими словами:

»Як би то ти й добра, величная Іро,

50 Та все так судила, сидячи з богами!

Посідон і хтїв би може що чинити,
А мусить пристати до тебе й до мене.

Коли ж ти по правді по щирії кажеш,

Іди до безсмертних та поклич до мене,

55 Щоб прийшла Ірида і Поллон мисливець;

І та в мене пійде до стану Ахеїв

І скаже од мене царю Посидію

Покинути бійку тай йти до дому,

І Поллон підійме Ектора до бою,

60 Подасть йому силу і одійме болі,

Що так його мучать, а Ахеїв знову

Плечима поверне і пішле їм розпуд, —

Вони й поженуть ся до суден Ахилла.

Ахилло до бійки підійме Патрокла;

65 Патрокла погубить Ектор під Ільйоном,

Коли той не мало перебе Троянів

Та ще й побе сина мого Сарпидона.

Ектора за його погубить Ахилло

І од того часу заведу я знову

70 Погоню од суден, аж поки Ахеї

Не візьмуть Ільйону по волі Паллади.

Но перше не змякну і жадному богу

Поти не позволю помагать Данаям,

Аж поки не вчиню волі Пилієнка.

75 Бо я головою йому обіщав ся,

Як Оета коліна мої обіймала

І мене просила уважить Ахилла.»

Послухала зараз Іра білоплеча,

Полетіла живо з Іди до Олимпу,

80 Як думка літає в того чоловіка,

- Що світу повидів і думає в мислях :
»Там я був і там був« і все пригадає.
Так живо летіла й Ира до Олимпу,
А там на Олімпі у Дієзім домі
- 85 Всі боги сиділи; вони як узріли,
Зараз повставали, підійшли з чарками.
Но вона ні в кого чарки не прийняла,
Тільки у Өимисти, бо тая передня
Підійшла до єї і живо спитала:
- 90 »Та що-ж бо ти вбігла, ніби з переляку?
Тебе знать Кроненко мав перелякати.«
Но її сказала Ира білоплеча :
»Чого вже, Өимисто, про тее питати;
Ти знаєш, який він тугий та завзятий.
- 95 А лучше з початку попоштуй безсмертних :
Тогді враз з богами другими почувеш,
Яке тяжке лихo Дій тепер задумав.
А тепер почувши, ніхто не зрадіє,
Хоч-би хто і рад був веселим побути.«
- 100 І сказавши, сіла поважная Ира.
Боги сумували, а вона всьміхалась,
Но чоло не грало з чорними бровами,
І вона сердита почала казати :
»Дурні ми, що Дія думаєм осилить!
- 105 Ми на його словом і ділом завзялись,
А він анї гадки про тее не має,
Бо він добре знає, що він із безсмертних
Силою і властью далеко сильніший.
Терпім, яке лихo захоче післати.
- 110 Либонь і Ярія не минув сьогодні,
Бо вже либонь згинув і Аскалаф сильний,
Що був у Ярія за рідного сина.«
Ярій і не счув ся, як себе по стегнах
Руками ударив і з плачем промовив;
- 115 »Не судіть, олімпські! Я пійду до суден,

За сина одячу. Нехай доля судить,
Щоб Дій піднебесний побив мене громом,
Я з трупами ляжу на кроваву землю.»

- І живо гукнув він на Ляка і Страха,
120 Коней запрягати, і почав збруїтись.
Тоді б то Кроненко на богів безсмертних
Ще тяжчим та важчим гнівом розпалив ся б,
Як-би лиш Паллада за всіх не злякалась.
Вона живо встала, вибігла за двері,
125 Зняла з його шолом, щит його схопила,
Із рук його сильних ратище одняла
І стала Ярія словами картати:

- »Чи здурів, небачний, чи вуха у тебе
Тепер заложило, чи ума ти збув ся?
130 Не чув, що казала Іра білоплеча,
Що тільки од Дія на Олимп прибула?
Хочеш, щоб самому набравши ся лиха
З соромом та жалем на Олимп прибути,
Тай нам через себе лиха наробити?
135 Бо тогді б він кинув Троян та Данаїв,
А зараз прийшов би на Олимп високий
І — винен не винен — всіх би він потлумив.
Послухай, Ярію, забудь свого сина!
Храбріщі од нього і ті полягали,

- 140 Тай іще поляжуть. Трудно усе племя
І рід чоловічий богам рятувати.»

- І взяла Ярія в крісло посадила;
Іра ж Аполлона викликала з дому
І вістицю божу і людську Іриду,
145 І живо до неї мовила словами:
»Вас на Іді Дій жде; ідїть же ви живо,
Та тільки прийдете, побачите Дія,
Чинїть, що він скаже й чого забажає.»

- Сказала — і сіла поважная Іра
150 На золоте крісло, а ті полетїли.

- Прибули до Іди рудної, зьвірної,
Застали Кроненка на самім Гаргарі,
Де його обвила пахучая хмара,
І там перед Дієм разом поставали.
- 155 І він на їх глянув і не обізлив ся,
Бо сповнили живо Иринеє слово;
Й спершу до Іриди почав говорити:
»Полети, Іридо, к царю Посидію,
І скажи всю правду, не кажи неправди.
- 160 Скажи, нехай кине і війну і бійку,
І пійде чи в небо, чи в море широке.
Коли ж мого слова слухати не схоче,
Так нехай розважить і в мислі і в серці,
Чи може він сильний против мене стати;
- 165 Я ж бо і сильніщий і старший із роду,
А він не боїть ся зо мною рівнятись
Тогді, як другії дріжать підо мною.«
І не одмовлялась бистрая Ірида,
Полетіла живо з Іди до Ільйону
- 170 І як сніг із неба або град спадає
Зморожаний духом сильного Бурія,
Так разом Ірида бистрая упала
І до землетряса сильного сказала:
»Послом я до тебе, сивий землетрясе,
- 175 Прибула із Іди од сильного Дія,
І кажу покинуть і війну і бійку
І пійти чи в небо чи в сивеє море.
Коли ж його слова слухати не схочеш,
Він сам казав прийде бити ся з тобою;
- 180 І тобі не радив в руки попадатись,
Бо він і сильніщий і старший із роду,
А ти не боїш ся до його рівнятись
Тогді, як другії так його боють ся.«
Землетрясе озлившись став її казати:
- 185 »Сильний то він, сильний, та бажа багато,

- Коли знизить хоче рівного з собою.
Бо трое нас було у Реї і Крона :
Дій один, я другий, а третій цар Невид.
І все ми узяли по рівнії части :
- 190 Так мені досталось море невсипуще,
Невиду достались підземнії краї,
А Дієві небо, хмари і повітря ;
Земля ж із Олимпом остала ся спільна.
Так я і не здам ся на Дієву волю,
- 195 І хай він і сильний на своїм наділі,
А руки на мене хай не накладає ;
Лучче нехай дочок та синів навчає
Грізними словами, щó сам породив їх ;
Вони по неволі слухатись повинні.«
- 200 Бистрая Ірида до його й казала :
»Чи се-ж бо я слово, сивий землетрясе,
Занесу до Дія, чи ти перемислиш ?
У доброго часом міняють ся мисли,
А знаєш, Еринї все слухають старших.«
- 205 Землетрясе Посидій до неї і мовив :
»Гаразд твоє слово, по правді ти кажеш.
Добре й те чинити, щó посел порадить,
Та тяжко лягає на серці й на думці,
Що рівного в праві і рівного в долі
- 210 Він хоче підбити злостними словами.
Та вже я на сей раз йому піддаю ся.
(Но я тобі кажу од щирого серця,
Коли против мене, сильної Паллади,
Ири та Ермія й Ифеста кривого
- 215 Не схоче він Трої славної згубити
І не подасть сили хоробрим Аргеям,
До віку меж нами буде розгорожа.)«
Сказав і покинув ахейське військо
І пішов у море ; Ахеї смутились.
- 220 А Дій на ту пору мовив Аполлону :

- »Іди отсе живо до Ектора, Фіве!
Бо землетряс сильний іде вже до моря
І тяжкого гніву нашого вжахав ся.
А були б почули всі боги про бійку
225 І тії підземні, що там коло Крона.
Добре ж то для мене, добре ж і для його,
Що він і сердитий мене побояв ся,
А то б не без лиха діло обійшло ся.
Так возьми ж ти в руки мій бунчук квітчастий,
230 Сильне потряси їм та спужай Ахеїв,
А сам постарай ся Ектора підняти,
Щоб він не томив ся, аж поки Ахеїв
Не пугне до суден та до Елли-моря.
Тоді я заряджу і словом і ділом,
235 Щоби і Ахеї спочили од праці.«
І Аполлон батька не сьмів не послухать,
І полетів з Іди як той яструб хижий,
Коли він бажає голуба убити.
Найшов Пріяменка Ектора слабого,
240 Він уже підняв ся, сила обновлялась,
Пізнавав дружину, ядуха і поти
По-трохи спадали: подавав Дійї силу.
От край його ставши Аполлон і мовив:
»Чого, Пріяменку, далеко од своїх
245 Ти так зажурив ся? на чім тобі стало?«
Аж до його мовив Ектор шеломенний:
»Що-ж ти за безсмертний, що мене питаєш?
А чи-ж ти не знаєш, що мене край суден,
Як я бив Ахеїв, Аянт мене в груди
250 Камінем ударив і сили позбавив?
Я думав, що вже я і мертвих побачу
І Невида дома, і оддавав душу.«
Аж до його мовив Аполлон стодійний:
»Не журись! Тепер ти помагача маєш.
255 Кроненко із Іди послав тобі в поміч

- Фіва Аполлона. Я ж таки і перше
Рятував і місто і тебе самого.
Иди ж ти до кінних та кажи їм живо
На бистрії судна коней поганяти,
260 А я вперед пійду, дорогу зрівняю
Та сильних Ахеїв плечима оберну.»
І тяжкої сили отаман набрав ся,
І як кінь стаєнний, щó був на ячменї,
Повід одірвавши бе землю копитом
265 І біжить купатись до бистрої річки;
Він шию підійме і гриву розпусить,
І певний у собі він живо женеть-ся
Туди, де пасуть ся кобили на паші, —
Так Ектор пігнав ся швидкими ногами
270 Кінних поряджати, вислухавши бога.
А ті, як оленя або козу дику
Застукають часом люди і собаки
І її рятують чагарі та скали,
І їм ізловити її не судилось;
275 Аж почувши крики встає лев гривастий
І разом гарячих усіх проганяє:
То так і Данаї ілучи товпою
Били їх мечами й ратищами з тилу.
Но Ектор озлив ся — і всі задріжали,
280 І кожному в пяти душа опустилась.
Аж підняв свій голос Ооває Андремонів,
Лучший із Етолів ратищем кидати
На бою стоячим, та й на радї лучший,
Бо рідко хто здужав збити його словом.
285 От він перемислив, тай почав казати:
»Великеє ж чудо бачу я очима:
Воскрес таки Ектор, смерти ухилив ся!
Кожний мав на мислі, щó він уже згинув
Од руки Аянта Теламонїєнка.
290 Мабуть із богів хто Ектора посилив,

- Того, що немало погубив Данаїв
Тай іще погубить. Бо він не без бога
Стоїть по-переду і битись палає.
Но що я вам скажу, послухайте, милі :
- 295 Скажімо ми черні одійти до суден,
Самі ж поставаймо которі храбріщі,
Ратища наставмо, то може ми зразу
Його й одібемо, бо він і завзятий,
А все-ж не ударить один на громаду.»
- 300 І на його слово пристали Данаї.
І одні з Аянтом, з царем Ідоменем,
Тевкром, Миріоном і Мегом Ярійним,
Самі що найлучші виступили в зустріч
Ектору й Троянам, а чернь по-за ними
- 305 Одступала тихо до суден ахейських.
Кинулись Трояни, Ектор по-переду
Виступав широко ; перед ним у хмарі
Аполлон мисливий з бунчуком летучим,
Страшним, волохатим, зробляним на диво,
- 310 Що Дієві Іфест дав на острах людям,
Він із бунчуком тим гнав ся по-переду.
Стали і Аргеї — і меж ними разом
Бійка запалала. Задренчали стріли
Пушанії з лука, ратища загули,
- 315 І одні ветрягали в тіло молодецьке,
А другі помимо тіла пролітали,
В землю устрягали, тіла не поївши.
Поки Аполлон той бунчуком не двигав,
Однако літали і народ валив ся ;
- 320 Но тільки він глянув на конних Данаїв
І двигнув і крикнув — зразу у них серце
В грудях заніміло і сила опала.
Як стадо волове, чи стадо овече
Два зьвірі пужас невидної ночі,
- 325 Ускочивши разом, як пастух одійде, —

Так Аполлон сильний розпужав Ахеїв
І подавав славу Ектору й Троянам.

Там один другого боем побивали :

Ектор побив Стиха і Аркезилая,

330 Стиха, отамана мідяних Віотів,

І Аркезилая, друга Менесөя.

Еней побив разом Медонта і Яса,

Медонта із боку сина Оілія

І брата Аянта, — він жив у Филаці

335 Далеко од роду, бо він убив брата

У мачухи свої у Еріюпіді,

А Яс був гетьманом у славних Аєнів,

Був сином у Сфила, звав ся Вуколенком.

Славний Полидамант побив Микистія,

340 А Полит Ехія, Клонія Агинор,

А Діюха Парій ратищем на здогін

У плече ударив і пробив на виліт.

Поки ж вони стали, вбитих обдирали,

Ахеї все брались к рову й частоколу,

345 І всюди втікали, за стіну ховались.

Ектор на Троянів і почав гукати :

»До суден, Трояни, годі обдирати!

Бо кого побачу далеко од суден,

Смерть йому завдію і труп його хирний

350 Не братя та сестри на вогонь положать,

А з'їдять собаки край нашого міста.»

І вдарив по конях і коні погнались.

Крикнув на Троянів — і всі із ним разом

Погнали ся кіньми з криком превеликим.

355 А там по-переду Аполлон мисливий

Ногами осунув окіп коло рову,

У рів його скинув і стала дорога

Довга і широка, мов ратищем кинуть,

Коли його кине чоловік могучий.

360 Кинулись Трояни і Фів перед ними,

- І стіну ахейську порохом розсипав,
Як дитя малеє на березі моря,
Що з піску поробить різні будинки,
І вальть їх, бючи руками й ногами, —
365 Так ти, Аполлоне, повалив тяжкую
Аргейську працю і самих розпудив.
Вони коло суден стали, зупинились,
Себе потїшали і до всіх безсмертних
Руки підіймали і щиро молились.
370 Та більше-ж молив ся Нестор Геринійський,
Підійнявши руки к зірчастому небу:
»Коли тобі, Дію, хто небудь з Аргеїв
Палив коли стегна воліві й овеці,
Щоб живим вернуть ся, і ти не одмовив,
375 Спомяни, олимпеський, і сей день помилуй,
І не дай Троянам замогти Ахеїв.«
Так старий молив ся, і вдарив Дій громом,
Почувши молитву сивого Нильєнка.
Но тільки Трояни Діїв грім почули,
380 На Аргеїв знову страшно налетїли.
Як хвиля велика широкого моря
Поверх судна ходить, коли вітер дуне,
Бо він іще висчі хвилі підіймає, —
Так Трояни з криком на стїни кидались,
385 Кіньми наганялись і край самих суден
Ратищами бились. І сїї з телїжок,
А ті з чорних суден били ся тичками,
Що лежали в суднах для бою морського
І були на кінцях заковані мідью.
390 Патрокло, ще поки Ахеї й Трояни
Бились за стїною далеко од суден,
Сидїв у наміті у Евріюпила,
Потїнав слабого і на його рани
Клав такії ліки, що біль одіймали.
395 Но тільки Трояни за стїну забрались

І Ахеї з криком кинулись тікати,
Застогнав і сам він і руками тяжко
Вдарив ся об стегна і сумно промовив :

- »Рад би я остатись, та більше не можу ;
- 400 Тяжка, Еврипиле, бійка наступила.
Нехай тебе, брате, слуга потїнає,
А я піїду живо будити Ахилла ;
Може бог поможе дух його й підняти,
Бо дружня просьба сильная завсїгди.«
- 405 І тільки промовив, як ноги й понесли.
Ахеї ж Троянів дарма одпирали,
Не могли слабїщих од суден одбити ;
Та дарма й Трояни рвались на Данаїв,
Не могли прорватись к суднам та намітам.
- 410 Но як те правило дерево справляє
У руках у теслі, щó всякеє скуство
Він відає добре з науки Паллади,
Так меж ними рівно і бійка стояла,
Всюди коло суден однаково бились.
- 415 Ектор на Аянта хороброго вийшов,
Став за судно битись. Та не було сили
Одному побити, судно підпалити,
Другому одбитись од свої пригоди.
Аж Аянт Клитора, Клитївого сина,
- 420 Щó вже і вогонь нїс, вдарив межі груди :
Той об землю хрпнув і випустив сьвітло.
А Ектор поглянув на родича свого,
Що він повалив ся коло суден чорних,
І став викликати Троян та Ликїїцїв :
- 425 »Трояни, Ликїїці і славні Дардани !
Не кидайте бійки на єї тїснотї,
Рятуйте Клитенка, вбитого край суден,
Щоб з нього Ахеї збруї не здійняли.«
- Мовив — і в Аянта ратищем прицілив.
- 430 Та попав не в його, а в Маторїєнка,

- Того Ликофрона, що він у Києри
Убив чоловіка і втік до Аянта;
Він його над вухом у голову вдарив
З боку од Аянта; він на ознак з судна
435 Хропнув ся об землю і сили позбув ся.
І Аянт затряс ся і до брата мовив:
»Братіку мій, Тевкре! Згинув Маторенко,
Наш товариш вірний, що був із Києри,
І що ми як батька його шанували.
440 Його побив Ектор. Та де-ж лук твій, Тевкре,
Де бистрії стріли, що ти мав од Фіва?»
І Тевкер послухав і став коло його
З натягнутим луком, з повною тулою,
І почав стрілами Троян побивати.
445 Зразу убив Кліта Пісинорієнка,
Слугу Полидама, Панеового сина;
В його були віжки — і він ганяв коней
Туда, де найбільше маяло ся строїв,
Радуючи серце Ектора й Троянів.
450 Аж напало лихо ще й без порятунку:
Йому в шию з-заду стріла залетіла;
Він об землю хропнув, коні повернули,
Понесли теліжку. Аж живо дізнав ся
Полидамант сильний, він перейняв коней,
455 Дав їх Астиною, сину Протяона,
І наказав кренко на виду держати,
А сам у передних знову замішав ся.
Тевкер стрілу другу на Ектора вийняв,
І певне край суден бійку зупинив би,
460 Як-би в його вдарив та висадив душу;
Но Дієва воля того не волила,
І він тої слави Тевкера позбавив
І струну крутую на славному луку
Перервав з натягу. Стріла тяжка мідна
465 Вдарила ся на бік і лук із рук випав.

І задріжав Тевкер і мовив до брата :

»Біда ! Якийсь дідько всю нашу потугу
Разом побиває ; і лук із рук вибив,
І струни позбавив сьвіжої, крутої,

470 Що стріл може силу здужала пустити.«

Аж до його мовив Аянт Теламонів :

»Та кинь бо ти, брате, і лука і стріли,
Коли Дій їх ломить, злучись на Данаїв ;
А возьми ти лучше ратище та щита

475 І йди на Троянів і підмовляй других,
Нехай і заможуть, та все-ж наші судна
Не дешево візьмуть. А ну-же до бою!»

І положив Тевкер лука у наміті,
Положив на плечі щит чотирошкурий,
480 На голову буйну узяв шелом красний
(На верху хвостатий із гребінем страшним),
Взяв ратище крeпке, заковане мідью,
Пійшов — і в годині прибув до Аянта.

А Ектор побачив, що стріли пропали,

485 Тай став викликати Троян та Ликіян :

„Трояни, Ликійці і славні Дардани !

Не будьте бабами та покажіть силу
Край суден глибоких ; бо я-ж таки видів,
Як Дій побив стріли лучного затяжця.

490 Видна ж таки людям Дієвая поміч,

Коли вже одних він слави сподобляє,
А других нівечить ; от-так і тепер він
Аргеїв нівечить, а нас повишає.

Так живо-ж до суден ! Хто буде пробитий,

495 Раняний смертельне, нехай помирає !

Не гріх і померти за ріднюю землю.
За те жінка й діти і дім і вся челядь
Зостануть ся живі, як тільки Ахеї
Попливуть на суднах у ріднюю землю.»

500 І разом додав їм і сили і духу.

А Аянт тим часом викликав до своїх :

»Тепер нам, Аргеї, або погибати,

Або себе й судна треба рятувати.

Чи може, як Ектор візьме ваші судна,

505 Ви мислите пішки до дому достатись?

Не чуєте може, як гукає Ектор,

Бажаючи судна ваші попалити?

Зве він не до танців, а зве їх до бійки,

Так і нам нічого кращого не здумать,

510 Як з ними змішати і руки і силу.

Лучше разом згинуть, або живим бути,

Нїж мучитись довго бійкою лихою,

Як ми коло суден під ворогом слабшим.»

І сей додав разом і сили і духу.

515 І враз побив Ектор Схедя Пермиденка,

Отамана Фоків, Аянт — Лавдаманта,

Отамана піших, Антинорієнка ;

Полидамант — Ота, родом із Киллини,

Мегового друга, гетмана Епіїв.

520 Глянув Мег і вдарив у Полидаманта,

Та не в його влучив — бо синові Панеа

Аполлон не волив згинуть меж передних ;

А влучив він Крієма у самії груди,

І сей повалив ся, а той став із його

525 Збрую обдерати. Аж поглянув Долоп,

Син славного Лампа Лаомедонтенка,

Що здорово відав кровавую бійку,

І прямо Филєнка вдарив серед щиту

Близько підступивши, но його закрила

530 Випуклая збруя, що Филей колиє

Вивіз із Ефири, що край Селлиенту,

А в дар одібрав він од царя Евфита,

Щоб її носити в бійці з ворогами :

Тепер вона в горі сина рятувала.

535 Тогдї Мег на зустріч в шелом його мідний

- В самую вершину ратищем ударив,
І збив з нього гичку, і вона червона
На чорну землю з шелома злетіла.
А поки-ж він бив ся та ждав побороти,
540 Аж йому на поміч Менелай з'явив ся,
І того у плечі знебачки ударив,
І остріє мідне пройшло через груди
І з-переду вийшло. Долоп повалив ся,
А ті стали з його зброю іздерати.
- 545 Аж закричав Ектор до всіх його братій,
А більше-ж усього до Меланогіппа,
Сина Ікетая. Він пас у Перкоті
Волів тонконогих до вражого впаду;
Но тільки прибули данайські судна,
550 Він прибув до Трої, помагав Троянам,
І жив у Пріяма як рідна дитина.
Так до його Ектор і почав казати:
»Чи вже-ж, Меланіппе, се ми так погинем?
І не болить серце, що брата убито?
555 Не бач, як з Долопа зброю іздерають?
Ходи! Тепер годі із-далеку бить ся,
Поки не побемо, або поки ворог
Трої не повалить, не побе Троянів.«
І сам по-переду, а той за ним слідом.
- 560 Аж тих став будити Аянт Теламонів:
»Не дайте ся, братя, майте стид на серці,
Та один одного стидайте ся в бійці,
Бо стидливих більше цілих ніж побитих,
А біглі не мають слави ні рятунку.«
- 565 А ті й так напали, слово заховали,
Кораблі скріпили мідною стіною;
І як Дій величний підіймав Троянів,
Менелай хоробрий будив Антилоха:
»Та ти-ж, Антилоху, і за всіх молодший
570 І за всіх прудкіший і за всіх сильніший.

Що-ж би тобі вбити якого Троянця!»

- Промовив і знову назад поступив ся,
А той вперед скочив, кругом обдивив ся,
Ратищем прицілив — Трояни подались,
575 Як він став ціляти. Аж він так і влучив
В груди Меланіппа, сина Ікетая,
На розгоні в бійку у правую шишку.
Він хропнув об землю, і тьма очи вкрила.
Антилох пірвав ся, як пес на оленя,
580 Що тільки підняв ся із свої логови,
Стрілець і підстрілив і сили позбавив:
От-так, Меланіппе, Антилох на тебе
За збруєю скочив. Та вглянув і Ектор,
І живо на зустріч побіг через бійку.
585 Антилох не встояв, дарма що хоробрий,
І став утікати, як той звір по шкоді,
Що пастуха в стаді або псів потлумив
І тікає, заким люди ізбіжать ся:
Так і Несторенко; Ектор і Трояни
590 Сипали стрілами, — но він тогді тільки
Став і обернув ся, як прибув до своїх.
Трояни мов леви кидали ся к суднам,
Сповняючи волю небесного Дія,
Що їм давав поміч і славу велику,
595 А в тих одіймав він і силу і славу:
Бо Ектора серце слави забажало
Кинути на судна вогонь незгасимий
Та сповнити просьбу великую Өети.
А сего і ждав лиш мудрий Кронієнко,
600 Щоб тільки побачить полумя на суднах:
Тогді знов од суден пожене Троянів
І знову Данаїв славою дарує;
Для того і слав він Ектора до суден.
Но Ектор Пріямів і сам розпалив ся
605 Як Ярій пронаций, як вогонь тріскучий,

- Що в горах бушує у чорному лісі;
Текла піна з рота, хмурили ся брови
І очи блищали, і мідяний шолом
Страшно хилитав ся над його висками
610 (Бо сам Дій небесний був йому на поміч
І йому одному за всіх давав слави,
Бо йому недовго жити оставалось
І день той Паллада вже йому зближала,
Коли він загине од рук Пилієнка).
- 615 Він всюди кидав ся строї розірвати,
Кидав ся, де більше народу стояло
Та де збруя лучша — та не здужав сильний.
Бо вони як баншта, як камінь великий
І тяжко високий на березі моря
- 620 Зустрічає вітру сильного пориви,
І буйнії хвилі, що бють ся об його:
Так Троян Данаї храбро зустрічали.
Тогді вогнем лютим вдарив він на строї.
Як хвиля надута хмарними вітрами
- 625 На судна ударить і піною вкриє,
А сильнії вітри ревуть у вітрила
І серце од страху рветь-ся в корабельних,
Бо вони од смерти ледве утікають:
Так рвало ся серце в грудях у Ахеїв.
- 630 Як лев коли впаде на стадо волове,
Що тьмою пасеть-ся по-над мочарину,
І пастух не дужий звіря побороти,
Коли він по стаду волів його душить,
То кинеть-ся к заднім, то знову к переднім,
- 635 А звір серед стада вола розриває,
І стадо у розтіч: то так і Аргеї
Страхом попужались Ектора та Дія,
Коли побив Ектор Перфита з Микини,
Сина того Копра, що од Еврисеї
- 640 Послом ходив було к сильному Ираклу.

- Но батько і простий, а породив сина
Здатного й до гону, здатного й до бою,
І розумом добрим першого з Микинів.
Ектору завдав він великої слави,
645 Бо він обертавшись за щит зачепив ся,
Що його до пятів закривав од стрілів,
І захилитав ся і на ознак хропнув,
Аж загремів шелом на висках у його.
Ектор як побачив, з ратищем прискочив,
650 Вдарив його в груди і вбив край дружини.
Не могла й дружина дати порятунку,
Бо й вона боялась Ектора страшного.
Стали по-зад суден, перед ними судна
Первії стояли, а ті помагали.
655 Но Аргеї з бою передніи судна
Ворогам оддавши, стали край намітів
І не одступали, стид і страх їм було.
Всі один другого криком посиляли,
А найбільше Нестор, ахейська заслона;
660 Він кожного в війську закликав ріднею:
»Будьте молодцями! Не робіте встиду
Перед цілим сьвітом! Пригадайте кожний
Дітей своїх, жінку, скарби, батька й матір,
В кого вони живі і в кого померли.
665 Я за них вас прошу, хоч їх і немає:
Впирайте ся сильно і не утікайте!
І підняв у кожнім і силу і душу.
Аюна з очей їх чорну хмару зняла,
І стало їм видно на обидва боки.
670 Осьвітились судна і поле кроваве,
І вони узріли Ектора й дружину
Як ту, що одетала і не воювала,
Так і ту, що билась край суден глибоких.
Та не любо-ж стало храброму Аянту
675 По-заду стояти, де другі стояли,

- Він пійшов по суднах сильною ступою,
Схопивши руками тичку корабельну
В двадцять і два лікті, цвяхами оббиту ;
І мов той, що добре вміє кіньми править,
680 Що четверо коней вибере із стада
Тай пустить ся в місто по крутій дорозі, —
Жінки й чоловіки з дивом поглядають,
А він собі сьміло із коня одного
На другого скаче на цілім розгоні :
- 685 Так Аянт по лавах бігав через судна,
І голос доходив до самого неба.
Він кликав Данаїв стати боронити
Судна та наміти. Но дарма, тогді вже
Ектора не було помежи Троянів ;
- 690 Но як орел хижий падає на птахів,
Коли перельотом сядуть жирувати
Журавлі та гуси й лебеді шиясті,
Так Ектор ударив на чорнеє судно.
Його Дій по-заду підширав рукою,
- 695 І поганяв військо за його слїдами.
І знову край суден бійка запалала.
Сказав би хто : сьвіже, нестомляне військо
Стало воюватись : так били ся тяжко.
Кожний своє думав. Ахеї не ждали
- 700 Позбути ся лиха, а думали згинуть ;
А Трояни — кожний мав надїю в серці
Судна попалити, побити Ахеїв.
Се маючи в мислі одні других били.
Ектор ухопив ся за ніс того судна,
- 705 Що Протесилая принесло до Трої,
Но його до дому назад не повезло.
І край того судна Ахеї й Трояни
Змішали ся разом. І тогді вони вже
Не ждали ні луків ні ратиців мідних,

- 710 А близько стоячи, на одно пустившись,
Бились сокирами, острими бардами,
Довгими мечами й ратищами бились.
І мечів багато красних, черенчастих
То з рук поспало, то з плечей завзятих,
- 715 І чорнее поле кровю запливало.
А Ектор, схопившись за ніс корабельний,
Держав ся руками і кликав Троянів:
»Вогню сюда живо, та разом гукніте!
Сьогодні судив Дій судна попалити,
- 720 Що сюда прибули без божої волі
І нам через старших лиха наробили.
Бо коли я радив битись коло суден,
Вони не пускали ні мене, ні війська.
Коли ж Дій тогді нас туманив і зводив,
- 725 Так тепер же сам нас і веде і кличе.«
І вони ще гірше взялись до Аргеїв.
Сам Аянт не встояв, стріли засипали.
Він одступав тихо, думаючи згинуть,
І по семи ступнях з лавки опустив ся
- 730 І став і край судна став кожного бити,
Хто тільки підходив з вогнем незгасимим:
І тяжко і сильно гукав на Данаїв:
»Данаї хоробрі, слуги Яробога!
Силкуйте ся, милі, з сили не спадайте!
- 735 Думаєте, є в нас помагачі з-заду?
Чи стіна висока, що вас оборонить?
Нема в нас ні баштів, ні крєпкого міста,
Де б ми заховались, нову силу мали.
Ми на чужім полі, перед чужим військом
- 740 Стісняні до моря, далеко од роду.
В руках оборона, а не в слабосильї.«
І ратищем острим став він воювати.
І тільки що Ектор підбивав якого,

І той напірав ся із вогнем до суден,
745 Аянт його разом ратищем і цілив.
І так їх дванадцять поклав коло суден.

ПІСНЯ ШІСНАДЦЯТА.

Патроклянка.

ТКАНЬ.

Ахилло по просьбі Патрокла позволяє йому з своїм військом і оружам виступити к бою, но тільки йому радить, щоби він, прогнавши Троянів од суден, у більшу небезпечність не вдавав ся (1—100). А там уже і Аянт слабіє, здержати не може — і судно вогонь обіймає (101—123). Ахилло бачить і живо підганяє Патрокла, стройть військо, говорить їм слово, молить ся, зливає зливи і військо одпускає (124—256). Патрокло лякає Троянів Ахилловим видом, проганяє їх од судна і полумя гасить (257—305); потому в погоню пускаєть-ся живо і геть проганяє на чисте поле (306—418). Зійшовшись з Сарпидоном, із Дієвим сином, він його побиває і Сарпидон військо передає Главку (419—507). Главко з Ектором і другими Троянами кріпко стоїть за Сарпидона, збрुї не одбиває, но одбиває тіло, і Аполлон тє тіло по наказу Діа в Ликію односить (508—683). Патрокло в запалї до самого міста Троян проганяє, кидаєть-ся на стїни, но його одбиває Аполлон (684—711). А тут нападає і Ектор, Патрокло одбиваєть-ся сильно, вбиває візницю його Кевріона і труп обдерає (712—782), потому і других не мало вбиває; накінець і його самого Аполлон лишає збруї, Евфор підбиває, а Ектор кінчає; кидаєть-ся Ектор і за Автомедонтом, но той на телїжці до суден тікає (783—867).

Оттак вони бились за судно весельне.
Тим-часом Патрокло став перед Ахиллом
І проливав сльози, мов тая криниця,
Що з скали крутої чорну воду лие.

- 5 І глянув Ахилло і жаль йому стало,
І він став питати бистрими словами:
»Що плачеш, Патрокле, як дівча малес,
Що з матірю йдучи просить ся на руки,
І ловить за поли і здержує матір,
- 10 І держить ся з плачем, щоб його підняти —
Так і ти, Патрокле, сльози проливаєш.
А може що скажеш мені, Мирмидонам?
Може яку звістку маєш ти із Фтії?
Та, кажуть, ще живий Меніт Акторенко,
- 15 Жив у Мирмидонах Пилій Еяченко,
А жаль було тяжко, щоб старі померли.
Чи може ти тужиш по хирних Аргеях,
Що так погибають за свою неправду?
Кажі і не тай ся, щоб відали разом.»
- 20 Патрокло зітхнувши до його й промовив:
»Ахилле Пильєнку, Ахею храбрійший!
Не суди! Ахеям тяжке лихо сталось.
Всі, що лучші були, лежать коло суден
Вражані стрілами, ратищами збиті.
- 25 Вражано Тид'єнка, славного Дивмида,
Збито Одиссея і Агамемнона,
Вражано стрілою в стегно Еврипила.
Знахурі працюють і рани їх лічать.
Один ти, Ахилле, сидиш невмолимий,
- 30 Та щоб мені гніву такого й не знати!
Хто-ж, недобрий, буде до тебе вдаватись,
Коли ти й Аргеїв рятувать не хочеш?
Не Пилій твій батько і Өета не мати;
Тебе сине море, знати, породило
- 35 Та скали крутії, ти серця не маєш.
Коли ж божа воля тебе зупиняє
І мати сказала що небудь од Дія,
Пусти мене тільки, та дай Мирмидонів,
Може і я стану сьвітлом для Данаїв.

- 40 Дай і свою зброю; так може Трояни
Скажуть, що ти вийшов, тай бійку покинуть:
Тим-часом спочинуть зморяні Ахеї,
Бо ніколи було в бою спочивати.
Ударимо сьвіжі — і зморяних живо
- 45 Поженем до міста од наших намітів.«
Просив нерозумний, бо того не відав,
Що просив він смерти лихої на себе.
Аж мовив зітхнувши скорохід Ахилло:
»Та що-ж бо ти кажеш, Патрокле мій милий?
- 50 Я божої волі не чув ніякої;
Нічого од Дія й мати не казала.
Но гнів забирає і серце і душу,
Як рівного рівний ограбити хоче,
У голову взявши, що він поважніщий.
- 55 Іще моє серце нудить по тих болях.
Дівчину для мене вибрали Ахеї,
Її заслужив я, місто звоювавши,
І її од мене одняв Атрієнко,
Як ніби я в нього прибудник безславний.
- 60 Но забудьмо давне. Злити ся так довго
Якось не пристало. Но я раз промовив,
Що поти я гніву того не забуду,
Поки к моїм суднам не дійде тривога.
А ти, коли хочеш, бери мою зброю
- 65 І веди до бою хорбрых Мирмидонів.
Трояни мов хмара судна обложили,
Аргеї ж приперті до самого моря
І мало вже мають землі під собою.
Вся заїдна Троя на них підійнялась,
- 70 Бо шелома мого ясного не бачить.
Вони б рови живо трупом завалили,
Як-би Атрієнко чинив мені правду.
Тепер вони військо навкруги обняли,
Ратище Тид'єнка, славного Дивмида,

- 75 В руках не трясеть-ся на поміч Данаєм :
Не чути і крику злого Атрієнка.
Одно тільки й чути, як загубний Ектор
На Троян гукає — і вони все поле
Криком потрясають, Ахеїв збивають.
- 80 Кинь ся ж ти, Патрокле, та порятуй судна,
Щоб вони нам суден вогнем не спалили
Та в нас не одняли милого од'їзду.
Но й того послухай, що́ я тобі скажу,
Щоб і мені мати великую славу
- 85 І честь у Данаїв, щоб мені і діву
Красную вернули і дари прислали.
Як визволиш судна, зараз і вертай ся ;
Нехай і муж Ирин дає тобі славу,
Ти не йди без мене Троян добивати,
- 90 Бо ти іще гірше мене обезславини.
І хоч радий будеш бійкою, війною,
Ти до Іліону не жени Троянів,
Щоб хто із олімпських не став против тебе :
Найбільше їх любить Аполлон мисливий.
- 95 Зараз і вертай ся, як визволиш судна,
А їх залиши там бити ся на полі.
Даруй же нам, Дію, Палладо й Поллоне,
Щоб ніхто з Троянів і ніхто з Аргеїв
Живим не зостав ся, — тільки ми остались,
- 100 Щоб ми і розбили величнуню Трою.«
Вони розмовляли, — а там коло суден
І Аянт не встояв, стріли засинали,
І Дій і Трояни його побивали.
Страшно його шолом гремів над висками,
- 105 Вдаряний стрілами; стріли без устанку
По шоломі били; плече його ліве
Тяжко істомилось двигаючи щитом.
А все-ж його збити не могли стрілами.
І тяжко він дихав і піт з його тіла

- 110 Великий котив ся, ніяк і спочити,
Всюди наступала біда за бідою.
От тепер скажіте, олімпській Співи,
Як полумя впало на судна ахейські?
Ектор, підступивши, мечем прездоровим
- 115 Край самої клюги по ратищу вдарив
І одсік до разу. Аянт Теламонів
Дарма стрепенув їм, клюга його мідна
Далеко упала, брязнула об землю.
Аянт догадав ся, що то боже діло,
- 120 Що Дій його думи ні на що ізводить,
А хоче Троянам замогу подати;
І став одступати — і в годині в судно
Вогні полетіли, полумя піднялось,
Судно запалало. Ахилло по стегнах
- 125 Вдарив ся руками і Патроклу мовив:
»Поспішай, Патрокле, їздику хоробрий!
Бачу, вже на суднах вогні запалали;
Як не буде суден, не буде й одпливу.
Одягай ся ж живо, а я військо скличу.«
- 130 І чорною мідью став він одягать ся.
Спершу взяв на ноги виступці хороні
І закріпив добре срібними пряжками,
А потому броню надягнув на груди
Взірну і зірчасту бистрого Яченка;
- 135 Кинув через плечі висрібляну шаблю
І щит поверх неї високий, великий;
На голову буйну взяв шолом хвостатий,
Гребінь його страшно над ним розвівав ся;
І ратища вибрав, щоб по руках були.
- 140 Не брав лиш одного ратища Яченка
Крепкого, тяжкого, бо його з Ахеїв
Ніхто крім Ахилла не здужав підняти.
То ясень пилійський; Хирон його з Пили
Вирубав для батька ворогам на гибель,

- 145 Запрягати коней звелїв Автомеду,
Що після Ахилла в нього був найлучший
І самий певніций видержувать бійку;
І Автомед живо запряг пару коней,
Ксанѳа і Валїя, що вітром літали.
- 150 Їх Вітру родила арпія Подарка,
Пасучи ся в полі близько Окїяну.
На пристяж узяв він славного Пидаса,
Що його Ахилло добув з Єтіону
І що був подібний до коней безсмертних.
- 155 А храбрый Ахилло ходив по намітах,
Строїв Мирмидонів. Мов вовки заїдні,
Що у них на серці сила незборима
І вони заїли на горах оленя
І в усіх пащеки замацані кровю,
- 160 Вони цілим стадом ідуть до криниці
І мутную воду хлещуть язиками
І кровю ригають, і серце у грудях
Небоязно беть-ся і черева повні, —
То так мирмидонські князі й отамани
- 165 Стали кругом друга бистрого Яченка.
А по середині сам Ахилло ярий
Посиляв і конне і пішее військо.
Пять десятків було суден скороходних,
Що привів у Трою хоробрий Ахилло,
- 170 І в кожному судні пять десятків війська,
І пять отаманів на кожному судні
Ахилло поставив, — а сам був найстаршим.
Первим рядом радив Менесой перістий,
Син Сперха потока, що витік од Дїя.
- 175 Його Пилївна, славна Полидора,
Сперху породила з богом обійнявшись,
А звав ся він сином Вора Первиренка,
Що взяв Полидору за багате віно.
Другим рядом радив Евдор, син дівочий;

- 180 Його Филянтівна, славна Полимила,
Породила в танцях. Її забій Аргів
Полюбив узрівши, як вона гуляла
В танцях Артеміди, щó з золотим луком.
Зайшов до терему і переспав з нею,
- 185 І вона родила славного Евдора,
Охочого тяжко до гону й до бою.
Но тільки Іліоа дала йому силу
На сьвіт божий вийти, побачити сонце,
Зараз Акторенко, Ехеклій хоробрий,
- 190 Взяв її до себе за багате віно.
Його Фила сивий до путя доводив
І любив притьменне, як рідного сина.
Третім рядом радив Пізандр Мемаленко,
За всіх Мирмидонів в ратиці сильніщій,
- 195 Тільки окрім друга, славного Пильєнка.
А четвертим рядом старий Фіник радив,
П'ятим Лаверченко, славний Алкимедон,
А над ними всіми володав Ахилло.
Він і військо строїв і сильне їм мовив :
- 200 »Тепер, Мирмидони, того не забудьте,
Як ви на Троянів з кораблів грозились.
Тоді із вас кожний говорив на мене,
Що Пильєнка мати жовцю годувала,
Що він дарма держить військо коло суден,
- 205 Що краще до дому суднами вернуть ся,
Коли йому в серце злість така запала.
Так ви говорили — тепер прийшло время,
І те перед вами, чого ви бажали ;
Хто чусть-ся в силі, вдарте на Троянів.«
- 210 І душа і сила в кожному піднялась,
І кинулось військо, вчувши отамана.
Як стїну край дому із кренкого камню
Чоловік збудує, щóб не віяв вітер,
Так шеломи стали та круглі щити,

- 215 Щит до щиту щільно, шолом до шолому,
Шеломи стулялись круглими боками.
Так стояли густо один край другого.
І хоробрий Патрокло з другом Автомедом
Стали по-переду, жадаючи битись,
- 220 Перед Мирмидонів. Тим-часом Ахилло
Пійшов до наміту, і одімкнув скриню
Пишну та хорошу, що її Өетида
На судно поклала і в ню наложила
Сорочок, жупанів і килимів різних.
- 225 Там була і чарка, що ніхто в Ахилла
Не пив вина з неї і з богів нікому
З неї не зливалось окрім Дія батька.
Взяв він тую чарку, сїркою очистив,
Потому водою текучою вимив,
- 230 Умив собі руки, налив вина повну,
І став він молитись і вино зливати,
Дивлючись на небо — і Дій почав слухать:
»Дію мій додонський, Дію мій пелазський,
Що живеш в Додонї, де Селли-пророки
- 235 І ніг не вмивають і сплять без постелї!
Коли ти одної молитви послухав
І мене вповажив і скарав Данаїв,
Так і тепер, Дію, вчини мою волю:
Сам я остаю ся в стану коло суден,
- 240 А шлю друга свого з військом мирмидонським.
Дай-же йому слави, Дію усевидний!
Усьміль його серце, нехай Ектор знає,
Чи вмїє слуга наш і сам воювати,
Чи може тогдї лиш його руки сильні,
- 245 Коли й я вихожу бити ся на поле.
А коли погибель од суден одверне,
Дай йому здорово до суден вернутись
Із цілим оружам і цілим народом.«
Молив ся Ахилло — і Дій його слухав

- 250 І на одно зволив, на друге не зволив:
Дав тому од суден погибель одняти,
Та не дав здорово з бійки повернути.
І він зливи зливши, Дію помолившись,
Пійшов до наміту, сховав чарку в скриню,
255 І вийшов ізнову, бо серце бажало
Побачити бійку Троян та Ахеїв.

А вони з Патроком уже виступали,
Щоб гордо ударить на військо троянське,
І сипали разом мов злючії оси,

- 260 Коли їх розсердять маленькії діти
При битій дорозі гніздо розкопавши:
Молодість на многих чуже лихо зводить.
Часами проходить якій подорожний,
З небачки зачепить, завзятії оси

- 265 Так його й онадуть рятуючи діток.
Так і Мирмидони із серцем завзятим
З суден висипали; крики страшні встали.
Патрокло що сили гукав на дружину:

»Мирмидони, слуги Пильєнка Ахилла!

- 270 Будьте молодцями! почувте ся в силі,
Щоб нам Пилієнку, лучшому з Аргеїв,
Слави роздобути і його дружині!
Щоб відомо було й царю Атрієнку,
Що він обезславив лучшого з Ахеїв.«

- 275 І сила і серце в кожному піднялось,
Пійшли на Троянів і навколо суден
Вдарило луною од гуку Ахеїв.

Тільки що Трояни взріли Меніт'єнка,
Його і візницю у яснії збруї.

- 280 Так душа й онала і строї здрігнули.
Думали, край суден скорохід Ахилло
Забув свої гніви, миром помирился,
І кожний виглядав, куда б утікати.

І Патрокло первий ратищем ударив

- 285 В саму середину, де найбільше було,
Саме коло судна та Протесилая.
І вдарив Пирехма, щó конних Пеонів
Вивів з Амидону, з широкого Акеу:
В плече його вдарив — і він застогнавши
- 290 На ознак звалив ся. Пеони жахнулисьь:
Патрокло завдав їм великого страху,
Що вбив отамана найлучшого в бою.
Він визволив судна і погасив пламя;
Ошмаляне судно так і остало ся.
- 295 Трояни втікали; Данаї глибокі
Судна забирали; шум великий став ся.
Як з гори крутої, з самої вершини,
Часом Дій гремучий чорну хмару здійме
І з'являть ся скали і ліси і гори
- 300 І з'явить ся в небі прострїнь безконешна:
Оттак і Данаї, судно погасивши,
Стали спочивати; но бійка не тихла.
Трояни од бою хоробрих Ахеїв
Не разом тікали од кораблів чорних,
- 305 А кидали судна тільки по неволї.
Воевода в бою різав воеводу.
Славний Менїт'енко ратищем наздогін
Ударив Арїлка, ратище на вилїт
Стегно проколело і кістку пробило,
- 310 І той повалив ся на ознак на землю.
Менелай хоробрий ударив ґоанта
В одкритїї груди і життя позбавив.
Филенко Амфикла здалеку завважив,
І його на зустріч по ногах ударив,
- 315 Де мяса найбільше, і мідная клюга
Жили перервала і тьма очи вкрила.
Із двох Несторенків Антилох Атимна
Ратищем ударив в самі здуховини,
І він повалив ся. За брата озлившись,

- 320 Марій в Антилоха ратишем прицілив
Ставши коло трупа, но Өрасимид сильний
Перше в його вцілив і не промахнув ся:
В плече його вдарив, і ратище остре
М'ясо проколало і кости пробило.
- 325 Він об землю хропнув і тьма очи вкрила.
Так то од двох братів, од двох Несторенків,
Пійшли до Єреву други Сарпидона,
Сини Мисодара, того щó Химеру
Згодував лихую на людськеє горе.
- 330 Аянт Оіленко напав на Клеввула,
Коли він спіткнув ся, і порішив зараз:
Мечем колодчастим сунув йому в шию,
І меч розігрів ся, і яснії очи
Вкрила смерть червона та мара лихая.
- 335 Пинелій із Ликом разом ізійшли ся;
Вони свої мимо ратища пустили
І на мечі стали. Но Ликон ударив
Того по шоломі і меч покришив ся,
А Пинел ударив в шию по-під вухо
- 340 І перетяв шию і на одній шкурі
Голова повисла і жили зніміли.
Мирион Акаманта, як сїдав на коні,
Ногами підбігши в плече його вдарив;
Він ушав з теліжки і очи стемніли.
- 345 Ідомень ударив в зуби Ериманта,
Мідь на виліт вийшла по-під самим мозком
І кости пробила; побили ся зуби,
Кривлею налились його очи ясні,
І ротом і носом пійшла кров із нього,
- 350 І хмара смертельна його обгорнула.
Так-то воювали гетьмани данайські,
Як вовки з козами або з баранами,
Коли вони в розтіч побредуть горами
В пастуха дурного: вовки теє бачать

- 355 І враз нападають і деруть безсильних.
От-так і Данаї з Троянами бились,
А тії втікали, не дбали за бійку.
Аянт здоровенний все Ектора міряв
Ратищем ударить, но сьмілий до бою
- 360 Він щитом воловим покрив свої плечі,
Лиш оком проводив ратища та стріли;
Він бачив, що бійка почала мінитись;
Він остав ся тільки рятувать дружину.
Як хмара з Олимпу пустить ся по небу,
- 365 Як Дій пішле бурю в ясну погоду,
Так од суден встали і крики і біги.
Трояни не в строях за рів одступали,
Ектора з оружам конї перенесли;
Він кинув Троянів за ровом глибоким.
- 370 Много бистрі конї дишлів поломили
І царських теліжок в рову покидали.
А Патрокло гнав ся кличучи Данаїв,
Гублячи Троянів; вони всі дороги
З криками займали і збивали порох
- 375 До самої хмари. Простягались конї
Біжучи до міста од суден, намітів.
Патрокло ж де більше збивало ся військо,
Туди й наганяв ся, і храбрі під оси
З теліжок летіли, теліжки валились;
- 380 Бо вже його конї й за рів перегнались
(Тії, щó Пилленку боги дарували).
Він забажав тяжко Ектора побити,
Та бистрії конї винесли од його.
Як чорная стогне земля під дощами
- 385 В осіннюю пору, коли Дій із неба
Лиє воду сильну, злючись на темягів,
Щó силою в радї чинять суд неправий
І правду вигонять богів не боячись;
У всіх у них ріки з берегів виходять,

- 390 Од скал одривають каміня велике,
З ревом протікають у море червоне
І людськую працю нищать по дорозі, —
Так троянські коні з ревом утікали.
Тим-часом Патрокло одрізав передних,
- 395 І зараз до суден знову обернув їх.
Він їм не дозволив до міста втікати;
Він їх меж рікою, суднами й стіною
Почав побивати і многим оддячив.
Первого Проноя він ратищем двигнув
- 400 У голії груди і той повалив ся.
Другого Өестора, Инопвого сина,
Як він наклонив ся йдучи на теліжку
І щось почав думать і випустив віжки, —
Так він підступивши ратищем і вдарив
- 405 У правую челюсть, прогнав через зуби
І так через козла і волік до себе.
Як рибак на скелі, що видалась в море,
Тягне сьвяту рибу ниткою та мідью, —
Так тягнув він того спісою з теліжки,
- 410 І той ротом хропнув і дух з його вийшов.
Потім Ерилая камінем на зустріч
У голову вдарив, і голова трісла
В шоломі тяжкому і він повалив ся
І смерть душегубна по йому розлилась.
- 415 Потім Амфотера, Ерима, Епалта,
Еха, Тлиполема, Дамасторієнка,
Іфія, Евиппа, Пира й Полимила
Положив раз-по-раз на землю родючу.
Саршидон поглянув на свою дружину
- 420 Побиту Патроклом, сином Менітія,
Гукнув на Ликіян і став їх соромить:
»Стид вам утікати! Храбрить ся, Ликійці!
Пійду, попитаю, хто се такий сильний,
Що так много лиха наробив Троянам

- 425 І многим хоробрим укоротив віку.«
І живо з оружам скочив із теліжки;
Патрокло побачив тай собі з теліжки.
Як два кривоносих шуляки когтистих
На горі крутії з криком стають битись,
430 То так вони з криком кинулись до бою.
Аж глянув Кроненко і поболів серцем,
І мовив до Ири і сестри і жінки:
»Лихо ж моє тяжке! Се вже Сарпидону
Доля присудила вмерти од Патрокла!
435 Думаю й не знаю, що мені чинити:
Чи мені живого його з бійки взяти
І знову в Ликії родючій поставить,
Чи його згубити рукою Патрокла.«
Аж йому сказала Ира волоока:
440 »Та що-ж бо ти кажеш, сумний Кронієнку?
Чи вже-ж таки того, що мав таки вмерти,
Ти хочеш од смерти на сьвіт визволяти?
Роби — но не всі ми на тее пристанем;
А лучше послухай, що я тобі скажу:
445 Як ти Сарпидона одішлеш до дому,
Так знай, що і другий із богів захоче
Одіслати з бійки любимого сина.
Бо синів безсмертних немало воює
Пріянове місто; гнів великий буде.
450 А скільки не любиш, як не болить серце,
Суди йому вмерти на тяжкій бійці
Од руки Патрокла, сина Менітія.
Коли ж з нього вийде його дух та пара,
Нехай Смерть із Соном несуть його тіло
455 Туда, де ликійський народ проживає;
Там йому родина над тілом поставить
І стовп і могилу — бо то вдяка мертвим.«
І послухав батько і людський і божий,
І послав із неба кровавую росу

- 460 На честь свого сина, щó його Патрокло
Мав убити в Трої, далеко од роду.
Тільки щó до купи обидва зійшли ся,
Патрокло од разу убив Орасимила,
Щó лучшим слугою був у Сарпидона :
- 465 У черево влучив і жита позбавив.
А Сарпидон в його ратищем прицілив,
А вдарив Пидаса в правую лопатку :
І захропив сильний, збуваючись духу,
І хропнув ся тяжко і духу позбув ся.
- 470 І кинулись ті два, ярмо затріщало,
І спутались віжки, як він повалив ся.
Но Автомед сильний найшов тому раду,
Живо меч великий вихватив од боку
І живо одрізав коня пристяжного,
- 475 І ті рівно стали під рівні віжки,
А тії два знову взяли ся до бійки.
Сарпидон ізнову ратищем не вцілив,
Воно пролетіло по-над плече лїве,
Його не зайняло. А кинув Патрокло,
- 480 Так спіса не дарма із рук полетіла :
Вона йому встрягла в одягняне серце,
І він повалив ся як дуб, як тополя,
Як сосна висока, щó на горах теслі
Її підрубають, щóб строїти судно, —
- 485 Так він перед кіньми лежав розтягнувшись
І скрипів зубами, драпаючи землю.
І як лев з невидна на вола наскочить,
Вола вогньового, найлучшого в стадї,
І віл реве тяжко в левиній пащеці, —
- 490 Так ликійський гетьман, звалений Патроклom
Ревав тогді з серцем до свої дружини :
»Главку мій єдиний, славний отамане !
Тепер тобі треба храбрість показати
І бійки бажати, коли ти хоробрий.

- 495 Підійми ликійських усіх отаманів,
Щоб за Сарпидона усі пішли битись,
Та і сам за мене ратищем побий ся,
Бо я тобі буду соромом і встидом
По вічній віки, як із мене зброю
- 500 Ахеї здіймуть при кораблях чорних.
Бери ся ж ти добре і поруш все військо!«
І смерть його очі і ніс обгорнула.
Той йому пятою наступив на груди
І ратище вийняв разом із плівою,
- 505 І з острієм разом душу з його вийняв.
А там Мирмидони коней перейняли,
Що стали тікати, як він їх покинув.
І жаль стало Главку вчувши його голос,
І рвало ся серце, що й сам занедужав,
- 510 І він ухопив ся за плече пробите.
Тевкер його влучив острою стрілою
На стіні високій, бючись за дружину;
Так він Аполлону і почав молитись:
»Учуй мене, царю, в Трої чи в Ликії,
- 515 Бо всюди ти чуєш жалі чоловічі!
Так і мої жалі вислухай сьогодні.
Рана моя сильна, рука моя всюди
Білью розболїлась, кров не перестала
З рани витікати, плече обімліло.
- 520 Не можу ні битись, ні ратища взяти,
А згинув син Дїїв Сарпидон могучий, —
Не запоміг батько рідній дитині.
Запоможи ж, царю, сієли мою рану,
Здійми мої болі, подай мені силу,
- 525 Поможи Ликіян до бійки підняти
І мені самому за вбитого битись.«
І вчув ту молитву Аполлон мисливий,
Одняв біль од нього, в глибокій рані
Чорну кров затримав і дав душі силу.

- 530 Пізнав Главко серцем і зрадїв душею,
Що сам бог великий вчув його молитву.
І спершу ликійських підняв отаманів,
Щоб за Сарпидона усї ійшли битись,
Потім і троянських; пійшов до Панѳенка,
535 До Полидаманта і до Агінора,
Потім до Енея й Ектора добрав ся,
Став коло них близько і бисто промовив:
    »Екторе! Ти кинув своїх побратимів,
    Що вони за тебе далеко од роду
540 Душі покладають, а тобі й байдуже.
Вбито Сарпидона, ликського гетьмана,
Що правдою радив і стеріг Ликію.
Його од Патрокла ратищем убито:
Устаньте ж ви, милі, серцем осердїть ся,
545 Щоб з його не зняли збруї Мирмидони,
Бо вони озлились за своїх Данаїв,
Що ми їх край суден бистрих погубили.«
    І туга тяжкая на Троян напала,
Бо хоч він чужий був, а все-ж помагав їм
550 Місто боронити, бо таки багато
Війська в його було і сам був хоробрий.
І всі пійшли разом, Ектор по-переду;
Він тяжко озлив ся за смерть Сарпидона.
Тим-часом Патрокло підіймав Ахеїв,
555 І спершу промовив до хоробрих Аянтів:
    »От-тепер, Аянти, ворогам завдайте,
    Як перш завдавали, або іще лучше!
Вбив я Сарпидона, що первий на стїни
Ахейські вийшов. Як-би його взяти
560 Та збрую ізняти, та ще із дружини
Кого положити холодною мідью!«
    Но вони й самї до того палали.
І тільки Трояни, Ликії й Ахеї
Та ще Мирмидони вистроїли строї,

- 565 Враз і бійка сильна встала коло трупа.
Тяжко загреміло різнеє оружа,
І Дій казав ночі тую бійку вкрити,
Щоб бійка за сина пропащею була.
З-початку Трояни побили Ахеїв,
- 570 І згинув не простий в війську мирмидонським,
А син Агаклія, Епігій хоробрий,
Що рядив з-початку в городі Вудії,
А потому вбивши якогось там пана
Утік до Пилія і славної Θети;
- 575 Вони і послали його із Ахиллом
В Іліон широкий з Троянами битись.
Його коло трупа у голову Ектор
Камінем і вдарив, і голова трісла
В шеломі тяжкому; він упав на трупа,
- 580 І смерть душегубна на його пролилась.
Пожалів Патрокло, що товариш згинув,
Скочив із передних як той яструб хижий.
Що пустить ся бити шпаків або галок:
Так і ти, Патрокле, вдарив на Ликіян,
- 585 Та на Троян вдарив озлившись за друга.
І вдарив Сѳенела, сина Іѳеменя,
Камінем по шиї і перервав жили.
Ектор і Трояни добре подали ся,
Як ратище довге може пролетіти,
- 590 Коли його кине чоловік на виграх,
Або в бійці кине на ворогів лютих:
Так Трояни збиті назад подали ся.
Но Главко, хоробрий отаман ликійський,
Разом обернув ся і вбив Ваѳіклія,
- 595 Халконвого сина, що живши в Елладі
Великим багатством дивив Мирмидонів;
Главко його в груди ратищем ударив,
Разом обернувшись, як той мав догнати,
І він повалив ся. По нім затужили

- 600 Хоробрі Ахеї, Трояни зраділи
І купою збились кругом його тіла.
Но й Ахеї сильні сильне наступали.
І Миріон первий убив Лаогона,
Сина Онитора, що був попом вірним
- 605 В ідійського Дія і мав ся за бога;
Він його ударив в челюсть по-під вухо,
І дух з його вийшов і тьма його вкрила.
Еней у Миріона ратищем прицілив,
Думав його вбити закритого щитом;
- 610 Но він теє вглянув і міді вхилив ся
Назад перегнувшись, і ратище довге
В землю закопалось і довго тремтіло,
Поки в нім не згасла Ярієва сила.
(Енеева клюга в землі трепетала,
- 615 Вона з рук могучих дарма пролетіла)
І Еней озлив ся і в злості промовив:
»Танцюй, Миріоне, а мідь моя живо
Тебе проколола б, як-би я поцілив.«
Аж до його мовив Миріон хоробрий:
- 620 »Трудно тобі буде, хоробрий Енею,
Всіх людей побити, хто на тебе вийде.
А відомо теє, що і ти смертельний,
І щоб я й тебе лиш ратищем поцілив,
Так дарма, що сильний і кренкий на руки,
- 625 Дав би-сь мені славу, а Невиду душу.«
Аж до його мовив славний Меніт'енко:
»Миріоне хоробрий, що-ж ти розмовляєш?
Скільки не ганьби їх, а певно Трояни
Трупа не покинуть, поки хто не згине.
- 630 Мова добра в радї, а на війні руки;
Треба лучше битись, а не розмовляти.«
І сам по-переду, а той за ним слідом.
Як стукот великий по горах високих
Чуєть-ся далеко, коли ліс рубають,

- 635 То так по долині розходив ся греміт
Од крепкої міді та щитів волових,
Що по них мечамь й ратищами били.
Трудно Сарпидона і пізнати було,
Так він був стрілами, порохом та кровю
- 640 З голови покритий по самії п'яти.
А ті коло його як мухи в оборі,
Що гудуть навколо гладущиків повних
В весіннюю пору, як молоко доять, —
Так ті коло його. І сам Дій із неба
- 645 Очей своїх яєних з бійки не одводив,
І довго дивив ся і думкою думав,
Що йому робити з смертею Патрокла?
Чи так йому дати, щоб на сему-ж бою
Коло Сарпидона його убив Ектор
- 650 Точеною мідью і взяв його зброю,
Чи ще йому дати трохи погуляти.
І та йому дума лучшою здала ся,
Щоби храбрый чура Пильєнка Ахилла
Ектора й Троянів одігнав іще раз
- 655 До самого міста і погубив многих.
І Ектору разом послав страх на серце:
Він став на теліжку і сам став тікати
І звати Троянів, бо знав Дія волю.
Не встояли й Лики, і ті утікали
- 660 Бачучи, що цар їх у серце пробитий
І трупами вкритий, бо вбито не мало,
Як підняв Кроненко бійку коло його.
І ті зняли зброю з плечей Сарпидона
Мідяну хорошу, і її дружині
- 665 Казав Менїт'єнко на судна однести.
А Дій хмарозборець мовив Аполлону:
»Іди, Аполлоне, утри кров червону
З рани Сарпидона, занеси далеко,
І там омий тіло, намасти духами,

- 670 Надягни на його одежу пахучу
І пошли послами, з роду близнюками,
Смертею і Соном, щоб його занесли
Туди, де ликійський народ проживає.
Там йому родина над тілом поставить
- 675 І стовп і могилу, бо то вдяка мертвим.«
І послухав батька Аполлон мисливий,
Пійшов з гори Іди на поле кроваве,
Утер кров червону з рани Сарпидона
І поніс далеко і там обмив тіло,
- 680 І намастив миром, одягнув пахуче,
І послав послами, з роду близнюками,
Смертею і Соном, щоб вони занесли
Туда, де ликійський народ проживає.
Патрокло, звелівши коней поганяти,
- 685 Гнав на своє лихо Троян та Ликіян.
Щоб дурень послухав ради Пилієнка,
Може б і утік він од чорної смерти.
Та Дієва воля сильніша за людську.
(Він сильного спудить і силу одійме,
- 690 Дарма що на бійку і сам підіймає.)
Так і в його грудях він підійняв силу.
Кого-ж ти вбив спершу, кого й на останку,
Поки тебе боги на смерть не позвали?
А спершу Адриета, Автона, Ехекла,
- 695 Перма, Епистора, та ще Меланипша,
Під кінець Еласа, Мула і Пиларта;
Се вбиті, а другі пустили ся в розтіч.
От-так би Ахеї Трою і забрали
З-під руки Патрокла, бо він сильне бив ся;
- 700 Щоб тільки на банту не став Аполлон сам
Та тим не зломислив, Троян не посилив.
Бо тричи Патрокло на стїну вилазив,
І Аполлон тричи спихав його з неї,
Божою рукою у щит його бючи.

- 705 Коли ж у четверте він на стїну скочив,
До його озвавшись Аполлон промовив :
»Одійди, Патрокле! Не тобі судилось
Троянськеє місто ратищем узяти.
Судилось Ахиллу, красчому за тебе.«
- 710 Мовив — і Патрокло одійшов од міста,
Боючи ся гнїву бога Аполлона.
Ектор стояв кіньми у Скейській брамі
І думав, чи битись до війська вернувшись,
Чи військо збирати в місті за стїнами?
- 715 Коли ж він так думав, прийшов Аполлон сам
І став коло його в постаті Азія,
Що був рідним дядьком Ектора самого
І братом Екави а сином Диманта,
І жив у Фригії край річки Сангару.
- 720 Аполлон, син Дїя, до його і мовив :
»Чого кинув бійку? Не слід так робити!
Коли-б я був тільки сильніший за тебе,
Тоді б ти од страху кинув ся втікати.
Тепер на Патрокла жени свої конї,
- 725 Може бог поможе і його побити.«
Мовив бог і здимів помежи народом,
А могучий Ектор казав Кевріону
Коней поганяти. Аполлон тим-часом
Розсіював смуту по війську аргейським
- 730 І будив до слави Ектора й Троянів.
І Ектор погнав ся і не бив Данаїв,
Він розігнав конї прямо на Патрокла.
Но Патрокло живо скочив із телїжки,
Ратище у праву, а в лївую руку
- 735 Схопив камінь острий на силу обнявши,
І кинув не дарма: камінь розлетїв ся
І вдарив візницю, славного Кеврона,
З лїва Пріяменка: він як держав віжки,
Так його по лобі камінем і вдарив,

- 740 І здер йому брови і перебив кости,
 І очи під ноги на землю упали,
 І він мов нирець той полетів з теліжки,
 І враз через кости душа з його вийшла.
 І з нього сьміючись Патрокло промовив:
- 745 Що-ж за хлопець жвавий, та як-же й ниряє!
 Бути б йому тільки на рибному морі,
 Так він би скойками міг би годувати,
 Ниряючи з судна і в самую бурю.
 На полі і з коней і то ще ниряє,
- 750 Так у Троян, знати, є нирці хороші.
 І на Кевріона як лев напустив ся,
 Що його в оборі вдарять по-під груди
 І буйная сила його погубляє, —
 Так на Кевріона Патрокло пустив ся.
- 755 Но і Ектор сильний скочив із теліжки,
 І над Кевріоном, як тії два леви,
 Що на горах бють ся за вбитую сарну,
 Обидва голодні, вони сильно бють ся, —
 Так над Кевріоном тих два отамани,
- 760 Патрокл Меніт'енко і Ектор могучий,
 Один на другого мідею грозились.
 І Ектор ісціпив за голову трупа,
 Патрокло за ноги і край них страшную
 Трояни й Данаї бійку розпочали.
- 765 Як Евір із Нотом на горній вершині
 Разом ізбіжать ся і стануть трощити
 Ясені і буки, дерен твердошкурій;
 Одна в другу бють ся жилаві віти
 З шумом превеликим і ломлять ся з тріском:
- 770 Так били ся разом Трояни й Ахеї,
 І ніхто не думав з поля утікати.
 Много впадо ратищ кругом Кевріона,
 Много стріл злетіло пущаних із лука,
 І щитів не мало кренкеє каміня

- 775 Над ним потрощило, а він славний слави
Лежав межі ними і забув за коней.
І поки не стало сонце на полудень,
Поти рівно бились і народ валив ся.
Но як стало сонце к вечеру склоняють ся,
780 Так стали Ахеї Троян замагати,
І з-під стріл троянських взяли Кевріона,
І пишную зброю з плечей його зняли.
І ринув Патрокло на гибель Троянів,
І тричи вривав ся з криком превеликим,
785 І тричи по девять вбивав отаманів;
Коли ж ти в четверте ринув ся, Патрокле,
Тоді і твоя вже настала кончина,
Бо на тебе вийшов Аполлон могутий.
Патрокло не бачив стосильного бога:
790 Він ішов до його туманом закритий,
І став йому з-заду і вдарив у спину
Крепкою рукою, — в очах потемніло.
І з голови шолом збив Аполлон сильний,
І мідяний шолом з дзвоном покотив ся
795 Під кінські копита, і там обваляв ся
Порохом і кровю. Перше не судилось
Шоломові сему в поросі валятись,
Бо він чоло красив храброго Ахилла,
А тепер судив Дій Ектору носити,
800 Бо близька вже була і його погибель.
В руках його трісло ратище велике,
Крепкеє, тяжкеє, заковане мідью,
І щит превисокий з плечей повалив ся,
І розпустив броню Аполлон на йому,
805 І серце зімліло і жили зініміли,
Став він як заритий. І ратищем острим
Вдарив його з-заду Дарданин хоробрий,
Евифор Панѳенко, що був і візниця
І ратищник сильний і жвавий на ноги:

- 810 Він двадцять до разу побив отаманів,
Ще лиш як учив ся бити ся з телїжки.
Но і сей, Патрокле, не вбив тебе разом :
Він знову од тебе одскочив до війська,
Вирвавши із рани ратище кленове ;
- 815 Не сьмів на Патрокла і голого стати.
І Патрокло богом і ратищем збитий
Почав одступати, тікаючи смерти.
Ектор, як завважив храброго Патрокла,
Що він одступає проколяний мідью,
- 820 Пробіг через військо і ратищем вдарив
В самі здуховини і прогнав на вилїт.
Хропнув ся Патрокло, Ахеї здрігнули.
Як лев злютувавшись кабана вбиває,
Як стане з ним битись на горі крутії
- 825 За воду мілкую, обидва жаженні,
І лев заморивши кабана вбиває,
Так і в Менїт'єнка, що погубив многих,
Ектор Пріяменко душу одіймає.
І живо хвалячись почав говорити :
- 830 »Мабуть місто взяти думав ти, Патрокле,
І жінок троянських у полон побрати
І на суднах везти в свою рідню землю ;
Но за ними, дурню, і Ектора коні
По полю літають, і я сам за ними
- 835 З Троянами бю ся, щоб їх заступити ;
І тебе, Патрокле, їсти-муть ворони.
Не прийшов Ахилло тебе рятувати,
А як слав на бійку, то знать тобі мовив :
Не приходь, Патрокле, до суден глибоких,
- 840 Аж поки на грудях Ектора самого
Не пробеш сорочки залитої кровю.
Так він тобі мовив, а ти і повірив.«
Аж Патрокло сильний вмираючи мовив :
»Екторе, хвали ся ! Аполлон з Кроненком

- 845 Тобі славу дали, а мене побили.
Вони з плеча мого зброю іздійняли,
А таких як сам ти щоби двадцять стало,
Всі б вони пропали од ратища мого.
Була мене й доля і Литин син сильний,
850 І Евфор хоробрий, а ти уже третій.
Но і ти послухай, що́ я тобі скажу:
Не довго і сам ти поживеш на світі;
Смерть твоя з марою стоїть за плечима,
І живо заморить рукою Ахилла.»
- 855 І кінець смертельний урвав його мову;
Душа з його вийшла і пішла к Невиду,
Жаліючи сили й віку молодого.
Аж Ектор до його і вмерлого мовив:
»Та що́ ти, Патрокле, так мені віщуєш?
- 860 Кому тее знати, чи я, чи Ахилло
Од ратища мого позбудеться духу?«
І мовив і трупа наступив пятою,
І ратище вирвав, аж повернув трупа.
І зараз пустив ся за Автомедонтом,
- 865 Виборним слугою сильного Ахилла;
Но його унесли ті бистрії коні,
Що́ боги Пилію на дар дарували.

ПІСНЯ СІМНАДЦЯТА.

Храбрість Менелая.

ТКАНЬ.

Евфорвій здирає Патроклову зброю, но його Менелай убиває (1—60). Ектор з намови Аполлона кидає доганяти Автомедонта, обдирає Патроклову зброю і саме тіло хоче захопити, но Менелай кличе старшого Аянта (61—139). Ектор од Аянта одступає, но осором-

ляний Главком, він бере на себе Ахиллову зброю, кидаєть-ся знову тіло одбивати і горячить військо; но в ту саму пору найлучших Ахеїв Менелай скликає (140—261). І на одним місті Менелай і Ектор з своїми дружинами бійку підіймають: одні не пускають тіла, другі виривають (262—425). Аж Дій дає силу і коням Ахилла, хоч вони й тужили по смерті Патрокла: Автомедонт із Алкимедонтом на них виїзджають (426—483). Ектор, Еней і другі Трояни хочуть їх одбити, но їх удержують Ахеї — і знову стає бійка за тіло Патрокла, і в ній Менелая помагає Паллада а Ектору Аполлон і Дій (484—596). На остаток Ахеї подають ся; сам Аянт Теламонів вибиваєть-ся із сили і по його наказу Менелай посилає Антилоха сказати Ахиллу, що Патрокла вбито і бійку програно (597—701). Антилох одходить, Менелай з Миріоном несуть Патроклове тіло, а Аянти слідом врагів одбивають (702—761).

Пізнав Атрієнко, Менелай хоробрий,
Що в бійці Патрокла Троянами вбито;
Кинув ся з передних у мідній зброї,
І як та телиця край свого теляти,
5 Що вперве родила і муки зазнала,
Так коло Патрокла і він став ходити.
І ратище зважив і щита наставив,
Готовий убити, хто б не підступив ся.
Но храбрій Панѳенко не міг позабути
10 Вбитого Патрокла, і він підступив ся
І до Менелая почав говорити:
»Славний Менелая, царю Атрієнку!
Покинь сего трупа, іди од добичі.
Ніхто перш од мене із славних Троянів
15 Ратищем Патрокла на бійці не вдарив;
Так мені одному дай і славу взяти,
А то і тебе вбю і духу позбавлю.«

Менелай озлившись до його і мовив:
»Батечку ж мій, Дію! Не гаразд хвалить ся,

- 20 Бо так не гордять ся ні парди ні леви,
Ні дикії свинї, щó у них у грудях
Більшая далеко сила пробуває,
Як тїї гордять ся Панюенкові діти.
Но Іперинора гордість не закрила,
- 25 Він мене безславив і гірко сьміяв ся,
Казав, щó з Данаїв я воїн найгірший;
Но не сам собою пійшов він од мене
Порадувать жінку та свою родину.
От-так я і в тобі скрушу твою силу,
- 30 Коли ти підступиш. Но я тобі кажу:
Одійди без лиха, не стій против мене,
Бо щó з того буде, і дурневі видно.«
Но той не повірив і до його мовив:
»Тепер я одячу тобі, Менелаю,
- 35 І за свого брата, щóб ти не хвалив ся,
Щó в теремі жінку учинив вдовою,
Щó завдав родині і туги і жалю.
І од них я тугу тяжкою одійму,
Коли з тебе здійму голову і збрую
- 40 І оддам Панюю та матері Фронті.
Зараз буде видно і діло покаже,
Щó у кого візьме, чи сила, чи побіг.«
І ратищем кинув по круглому щиту,
Та не пробив міді, остріє погнулось
- 45 У крeпкому щиті. Но ратищем двинув
Менелай хоробрий, Дію помолившись,
І в самеє воле на здогін ударив,
Та ще і упер ся тяжкою рукою;
І клюга на виліт пройшла через шию.
- 50 Він хропнув об землю і гримнула збруя,
І кровю облилось пишнее волося,
Навкруги обвите золотом та сріблом.
Як тая маслина, щó її господар
В затінку посадить, росте над водою

- 55 Пишна та хороша, колишеть-ся тихо
Од тихого вітру і цвіте весело,
А зірветь-ся буря — і з корінем разом
Викорчить маслину, по землі простелить :
Так того Панѳенка, славного Евфорва,
60 Побив і зняв зброю Менелай хоробрий.
Як лев горохижий, в своїй силі певний,
Що вхопить у стаді красчюю телицю,
Перегризе шию крепкими зубами,
І кров і утробу разом пожирає, —
65 Кругом його всюди люди і собаки
Крики підіймають, а ніхто не хоче
Вийти против його, бо кожному страшно :
Так нікому в серці духу не достало
Против Менелая хороброго стати.
70 Він живо забрав би і зброю Панѳенка,
Щоб не став за його Аполлон могучий.
Він на Менелая Ектора підмовив ;
Ставши коло його у постаті Менти,
Отамана Кинів, Аполлон промовив :
75 »Екторе ! Тепер ти бігаєш за кіньми
Славного Яченка, но з людей ніхто їх
Не може пійняти і справитись з ними
Окриме Ахилла, безсмертної сина ;
А тою порою Менелай хоробрий
80 Над тілом Патрокла погубив Евфорва,
Славного Панѳенка, і сили позбавив.«
Промовив — і знову здимів серед війська.
А Ектору в серце тяжка туга спала,
Він глянув і бачить, що той уже зброю
85 Почав обдерати, а той лежав мертвий,
І кров з його рани чорна витікала ;
І вийшов з передних у міднії збруї,
І гукав він тяжко і палав як Ифест.
І ті його гукі почув Атрієнко,

- 90 І сам зажурив ся і став розважати :
»Покину я зброю і сего Патрокла,
Що з-за мої чести поліг головою,
Так Данаї всудять, як тільки побачать;
А коли один я на Ектора стану,
95 Так мене обійдуть навколо Трояни,
Бо Ектор веде їх усіх за собою.
Та що моїй думці вагати ся дарма?
Хто зважив ся б тільки вийти против того,
Кому бог на поміч, тому певна кара.
- 100 Данаї не всудять, як тільки побачать,
Що я через бога Ектору дав поле.
А коли найду де храброго Аянта,
То ми з ним побем ся і з самим нечистим,
Щоб тільки нам трупа вирвати Ахиллу ;
- 105 Усе б таки було на шів біди лиха.«
Поки ж він вагав ся думкою та серцем,
А ті підступали і Ектор перед вів.
І він кинув трупа і став одступати,
Назад поглядати, як лев бородатий,
- 110 Що люди й собаки криком і оружам
Гонять із обори — сила його спаде,
І він по неволі тікає з обори ;
Так і Менелай той тікав од Патрокла.
І прийшов до своїх і став обернувшись,
- 115 Заглянув Аянта Теламонієнка.
Він бійкою правив по лівому боці,
Підіймав дружину, замовляв до бою,
Бо Аполлон сильний завдав її страху.
Менелай до його і живо промовив :
- 120 »Аянте! ходи лиш битись за Патрокла ;
Коли-б хоч нагого взяти до Ахилла,
Бо зброю давно взяв Ектор шеломенний.«
І розбудив душу в храброму Аянті.
Вийшов він з передних разом з Менеласм ;

- 125 А Ектор тягнув вже нагого Патрокла,
Щоб острою мідью голову зрубати
А тулуб оддати собакам троянським.
Аянт підійшов лиш — щит його як баншта,
І Ектор пустив ся до своїх тїкати,
- 130 І сїв на телїжку, а збрую Троянам
Дав до міста нести на славу велику.
Тогдї Аянт щитом покрив Менїт'єнка
І став ніби лев той коло левеняток,
Коли він веде їх і в темному лісі
- 135 На стрільців надїде; він дивить ся страшно
І брови напустить на самїі очі:
Так коло Патрокла Аянт побивав ся,
А Менелай тїлько стояв та журился,
Великую тугу маючи на серці.
- 140 Аж Главк Іпполохів, отаман ликїйський,
На Ектора глянув і мовив сердито:
»Екторе! Далеко тобі до хоробрих,
Дарма й слава тая для страхополоха.
Думай тепер місто один рятувати
- 145 Тїлько з тим народом, щό живе в Ільїонї;
А Лики не пїйдуть за вашеє місто
З Данаями битись, бо нема тим дяки,
Щό день і ніч бють ся з вашими врагами.
Як ти і простого в бїйці порятуєш,
- 150 Коли Сарпидона, товариша свєго,
Ти оддав Аргеям на полон-добичу?
Не мало зробив він для міста і тебе,
А ти побояв ся і псїв одїгнати.
Тепер хто із Ликів в менї віру має,
- 155 Так ходїм до дому; Троя погибає.
Бо коли-б Трояни стїлько сили мали,
Скїльки тїї мають, щό за свою землю
З клятимми врагами бїйку розпочали,
То був би Патрокло живо в Ілїонї;

- 160 А як-би в велике Пріямове місто
Він прибув убитий та з бою добутий,
То дали б Аргеї зброю Сарпидона
І його самого в Іліон однести.
Бо ти убив друга в лучшого з Аргеїв,
165 Що в його на суднах і дружина храбра.
Но ти на Аянта не зважив ся стати,
Ти на його глянув перед тяжким боем
І не сьмів побитись, бо він хоробріщий.»
Аж промовив грізно Ектор шеломенний :
- 170 »Так і ти вже, Главку, мене попрекаєш!
А я усе думав, що ти розуміщий
Із цілого війська, що з Ликії вийшло.
Та видно не тее, коли ти говориш,
Що перед Аянтом я ніби не встояв.
- 175 Не страх мені бійка ні тупоти кінські,
А все-ж Діїв розум завсїгди мудріщий;
Він сильного спудить і славу одійме,
Хоч і сам порою до бійки підійме.
Та вже так ходім лиш і стань, подиви ся,
- 180 Чи весь день, як кажеш, буду полохливим,
Чи кого з Данаїв завзятого в силі
Я положу трупом на трупі Патрокла.»
І голосом сильним гукнув на Троянів:
»Трояни, Ликійці і славні Дардани!
- 185 Будьте ж молодцями та сили добудьте!
А я одягну ся в Ахиллову зброю,
Що її добув я, Патрокла побивши.»
І гукнув на військо Ектор шеломенний
І вийшов із бійки, він став доганяти
- 190 І живе догнав він вірную дружину,
Що несла до міста Пильєнкову зброю;
Став по-одаль бійки і передягнув ся.
Свою дав Троянам нести до Ільйону,
А сам одягнув ся у зброю Ахилла,

- 195 Що боги небесні батькові судили,
А старий на бійку дав рідному сину;
Но син не посивів у батьковій збруї.
А Дій хмарозборець на його дивив ся,
Як він одягав ся в Пильєнкову збрую,
200 Кивав головою і думкою думав:
»Не чуєш ти, бідний, що смерть за плечима!
Ти вдягаєш збрую того чоловіка,
Що цілеє військо од його трепече;
Ти убив у його найлучшого друга
205 І з плечей без права обдер його збрую.
Тобі й сам подам я велику силу,
Но вже Андромаха тебе не діждеться,
Не прийме од тебе збруї Пилієнка.«
І повів Кроненко чорними бровами.
210 А Ектору збруя до тіла пристала,
І Ярій дихнув їм і враз він набрав ся
І сили і духу, і з криком пійшов він
К своїм побратимам, усім показав ся
У яєнії збруї славного Пильєнка.
215 І підняв ідучи хорбрых отаманів
Месоіла, Медонта, Главка, Өерсілоха,
Потім Дісинора і Астероцея,
Іппоооя, Форка, Хрома і Еннома;
Усіх підійняв він бистрими словами:
220 »Послухайте, сильні полки побратимські!
Не лічби бажав я, не в лічбі мав нужду,
Коли вас просив я із городів ваших,
А щоб жінок наших та дітей маленьких
Ви порятували од вражих Ахеїв.
225 Длятого я й люд свій податями нищу,
Щоб вам, побратимам, добре догодити.
Так ви і ставайте, чи прийдеть-ся згинуть,
Чи бути здоровим, — така доля бійки.
А хто нам, Троянам, Патрокла добуде

- 230 І зібє Аянта, тому із добичі
Одна половина, а мені другая;
І честь йому буде рівная зо мною.«
Мовив, і всі разом пійшли на Данаїв
Ратища піднявши; вони труп одбити
- 235 Хтіли од Аянта Теламонієнка, —
Но самим прийшло ся полягти на трупі.
Аянт тільки глянув, гукнув к Менелаю:
»Брате Менелаю! Дієва дитино!
Либонь нам живими з бійки не вернутись!
- 240 Не так я журю ся за тіло Патрокла,
Що пійде к собакам та птахам троянським,
Скільки я журю ся за себе й за тебе,
Бо хмарою Ектор ціле поле криє
І нам наступає погибель лихая.
- 245 Поклич кого, брате, може хто почує.«
І послухав ради Менелай хоробрий,
І голосом сильним гукнув на Данаїв:
»Милі отамани і князі аргейські,
Що враз з Менелаєм і Агамемноном
- 250 І людськеє щете і рядите людом
І маєте почесть і славу од Дія!
Із вас мені трудно кожного пізнати,
Таке серед бійки полумня палає;
Так самі вже йдїть ви і повні гнїву
- 255 Не дайте Патрокла собакам троянським.«
Зачув його мову Аянт Оіленко
І первий до його пробіг через поле;
За ним Ідоменій й Ідоменів чура,
Миріон хоробрий рівний до Еньяла.
- 260 А що вже казати про других гетьманів,
Що прийшли до бійки Ахеїв піднести?
Кинулись Трояни, Ектор по-переду.
І як то на гірлах Дієвої річки
Реве хвиля буйна і береги стогнуть,

- 265 Коли на них море хвилю викидає:
З таким криком буйним кинулись Трояни.
Ахеї ж стояли кругом Меніт'єнка
Вкриті щитами, і тьмою густою
Обволік Кроненко їх шеломи ясні.
- 270 Не був Меніт'єнко Дієві противний,
Скільки не служив він тому Еяченку,
Так Дій і не волив, щоб його собаки
Троянські з'їли, і підняв дружину.
Трояни Ахеїв перві побили :
- 275 Вони одступили, покинувши трупа;
Но із них Трояни жадного не вбили,
Тільки трупа взяли. Но й тії недовго
Назад подавались; їх живо посилив
Аянт Теламонів, щó видом і ділом
- 280 Був лучний з Данаїв послі Пилієнка.
Він на-перед ринув мов кабан той дикий,
Щó ринувши з ліса в горах розсїває
І собак зубатих і молодих хлопців;
Так син Теламонів, Аянт хоробрений,
- 285 Кинувшись розсипав троянські строї,
Щó коло Патрокла готовії були
Його в місто нести та слави добути.
І вже Іппоої, син пелазського Лива,
Патрокла за ноги волік через поле,
- 290 Саме висче пятів ремінем звязавши,
Ектору й Троянам радий прислужитись;
Та лихо спіткало, — ніхто не порадив:
Бо син Теламонів, виринувши з купи,
З руки його вдарив у мідяний шелом;
- 295 І шелом розсїв ся, ударений тяжко
Крепкою рукою і ратищем мідним,
І мозок кривавий по ратищу бризнув;
Счезла його сила, і з рук опустив він
Патроклові ноги на землю сирую,

- 300 І лицем на трупа трупом повалив ся
В-далі од Ларисси. Не вesp і за догляд
Батькам одлатити, недовго прожив він,
Ратище Аянта віку вкоротило.
Ектор у Аянта ратищем прицілив,
305 Но Аянт заглянув, од міді одскочив,
І Ектор ударив Схедя Іфітенка,
Лучшого із Фоків, щó в славній Панопі
Мав і дім багатий і много підданих;
Вдарив під ключину, і ратище мідне
310 Плече його й шию на виліт пробило.
Він об землю хропнув і гримнула збруя.
А Аянт тим-часом Форка Фенопенка,
Щó йшов к Іппоою, у живіт ударив
І розірвав броню, висадив утробу;
315 Впав він і за землю рукою вхопив ся.
І подав ся Ектор, подались передні,
А Ахеї з криком підхопили трупи
Форка й Іппоою і здирали збрую.
От-так би Трояни од славних Ахеїв
320 В Іліон сховались збитіі безсилям,
А славні Аргеї і супротив Дія
Славу одібрали б, щоб Аполлон сильний
Не підняв Енея, ставши Перифантом,
Іпитовим сином, щó у його батька
325 В послах постарів ся у розумі добрім;
Так за його ставши, Дійв син промовив:
»Як же-ж нам, Енею, насупротив Дія
Ільіон ратувати, як бачив я других,
Щó певні на силу та на своє військо,
330 Вони і в неволі з сили не спадали?
А нам же Дійв волить більше ніж Данаям,
А ви боїте ся, не хочете битись.«
І Еней поглянув, пізнав Аполлона
І голосом сильним до Ектора мовив:

- 335 »Екторе, Трояни і ви побратими!
Соромно ж тепер нам од славних Ахеїв
В Іліон ховатись од свого безсилля.
Бо сам бог край мене і стояв і мовив,
Що Дій на сій бійці на стороні нашій.
- 340 Нуте-ж на Данаїв! Не даймо їм нести
Спокойно до суден мертвого Патрокла.»
Мовив — і далеко скочив од передних:
І всі обернулись супротив Ахеїв.
І Еней од разу вдарив Ліокрита,
- 345 Сина Арисванта, друга Ликомида.
Но і Ликомиду стало його жалко,
І він підступив ся і ратищем кинув,
І враз Аписавна Іппасіяненка
Під печені вдарив і сили позбавив.
- 350 Був він із Пеони, родючого краю,
І був найхрабріший по Астеропеї.
І Астеропею стало його жалко,
І кинув ся разом з Данаями битись.
Та дарма, Данаї щитами покрились
- 355 І в-коло Патрокла ратища підняли;
Аянт їх обходив і давав накази
Назад не ступати, трупа не кидати,
Вперед не ходити, одному не битись,
А тільки стояти і з рук воюватись.
- 360 Так він навчав їх, а земля поїлась
Червоною кровю, покотом валились
І трупи троянські і трупи данайські.
Бо й самі Данаї бились не без крові,
Лиш менше їх гинло, бо всі вони дбали,
- 365 Щоб один другому давав порятунок.
От-так тая бійка полум'ям палала.
Сказав би хто: сонця, місяця не стало,
Така серед бою мрака наступила
На тих, щó стояли кругом Меніт'єнка.

- 370 Другії Трояни і славні Ахеї
Били ся при сьвітї; сонце їм сьвітило,
Тумани не крили ні гір ні долини.
Вони собі бились, маючи спочинок,
І од стріл летучих могли стерегти ся,
375 Бо з-далеку бились, а ті пропадали
Од бійки та мраки, і мідь вибирала
Самих хоробріщих. А Θрасимид сильний
І храбрій Антилох того і не знали,
Що Патрокла вбито, думали, що живий
380 І в першому строї з Троянами беть-ся.
Бо вони окроме од смерти й побігу
Військо ратували, як радив їм Нестор
Шлючи їх на бійку од кораблів чорних.
Цілий день тягнулась кроваван бійка,
385 І од тої праці порохом і потом
Узяли ся ноги, голені й коліна
І руки і очі у тих, що стояли
Край храброго чури бистрого Яченка.
Як швець своїм хлопцям воловую шкуру
390 Дає натягати салом намастивши,
Вони розступившись крутять її разом
І вільготь виходить, а сало счезає,
І робить ся шкура і ширша і довша:
Оттак ті і другі на малому місті
395 Трупа розтягали; Троянам хотїлось
Взяти до Ільйону, Ахеям до суден,
І за його звалка страшенная була;
Ні Ярій завзятий, ні сама Паллада
Їх би не зганьбила серед гнїву свого.
400 Такеє то лихо на людей та коней
Послав Дій із неба за тіло Патрокла.
А дивний Ахилло про тее й не відав,
Бо вони далеко од кораблів бистрих
Під Троєю бились; він думав сердешний,

- 405 Що той тільки дійде до Скейської брами,
Тай назад поверне: знав він, що він міста
Без його не візьме, тай із ним не візьме.
Часто йому мати про те говорила,
Як Дієві думки йому одкривала;
- 410 Но про теє лихо йому не казала,
Що він там утратить вірнішого друга.
А тії над тілом ратища держали,
І один другого били без устанку.
Тільки із Ахеїв декотрі гукали:
- 415 »Не гаразд нам, братя, до суден вертатись.
Нехай нас проглине земля сирова,
То й то для нас буде далеко славніше,
Аніж тіло дати троянським візницям
Одвезти до міста та слави дістати.«
- 420 А були Трояни, що й собі гукали:
»Хай нас коло його всіх мара подушить,
А ми ні єдиний з бійки не пійдемо!«
Так вони гукали, сили добували.
Так вони боролись, і траскіт залізний
- 425 Пробивав по вітру до мідного неба.
Коні Еяченка з-далеку од бійки
Стоячи ридали, коли їх візниця
Впав на сиру землю Ектором пробитий.
Дарма Діоренко, Автомед хоробрий,
- 430 В волю підганяв їх батогом до бігу
І в волю пестив їх і волю їх лаяв:
Вони все стояли, бігти не хотіли
Ні до Еллиспонта, ані до Ахеїв.
Як камінь холодний стоїть нерухомо
- 435 На могилі жінки або чоловіка,
Так вони стояли в славній теліжці,
Голови склонивши, і сльози горючі
По віях на землю чорну спадали
З жалю по візниці, і пишная грива,

- 440 По ярмі спустившись, порохом пилилась.
І глянув Кроненко і змилосердив ся,
Хитав головою і думкою думав:
»На що-ж ми вас, бідних, Пилієві дали,
Коли він смертельний, а ви не смертельні;
- 445 Хиба щоб ви муки із людьми терпіли?
Бо чоловік бідний самий найбідніщий
Зі всего, що днше та лазить по сьвітї.
Но дарма, — а Ектор на вас і теліжку
Пишную не сяде. я вже не позволю;
- 450 Не доволі збруї, що хвалить ся єю?
Я вам подам силу і в ноги і в перса,
І ви Автомеда к суднам довезете,
Бо тим побивати я ще подам силу,
Поки вони бючи до суден не дійдуть
- 455 І сонце не зайде і мрака не впаде.«
І новую силу удихнув у коней,
І конї од пилу гриви обтрусили
І проміж погнались Троян та Ахеїв.
І став Автомедон ними заправляти,
- 460 І став поганяти мов гусей шуліка.
То сам од Троянів пускав ся тікати,
То знову пускав ся Троян проганяти.
Та в своїх нальотах не вбивав нікого,
Не сил йому було одному в теліжці
- 465 І ратищем бити і коней держати.
Аж глянув на його Алкимед хоробрий,
Славний син Лаерка а внук Емонія,
І до Автомеда з-за теліжки мовив:
»Хто-ж то, Автомеде, пусту таку думку
- 470 Дав тобі на серце і взяв добрий розум?
Один одинокий з Троянами беш ся
Та ще й по-переду! Друга твого вбито,
Збруя Еяченка в Ектора на плечах.«
А Автомед славний до його і мовив:

- 475 »Та вже, Алкімеде, хто-ж за тебе лучший,
Що коней безсмертних в руках удержати,
Окриме Патрокла, коли він був живий?
Його смерть лихая та мара приспала;
Так на-ж тобі віжки і батіг у руки,
- 480 А я з коней скочу та бити ся піїду.«
І Алкімед сильний скочив на теліжку,
Живо взяв у руки і батіг і віжки.
Автомед зіскочив. Аж Ектор поглянув
І враз до Енея почав говорити :
- 485 »Енею хоробрий, гетьмане троянський!
Наглядів я в полі коней Еяченка,
Та ще і візницї на конях плохії.
Хочеш їх добути, так зараз добудем,
Бо тільки ми разом на них нападємо,
- 490 Так вони із нами битись не посьміють.«
Славний Анхизенко мови не одмовив,
Пійшли вони прямо і взяли на плечі
Воловії шкури обшитї мідью.
А Хромій з Аритом слїдом по-за ними
- 495 І собі пустились, сподіючись добре
І візниць побити і коней забрати.
Но Автомед сильний не дав їм без крови
Назад повернутись. Дїю помолившись,
Він разом набрав ся і сили і духу,
- 500 І до Алкімеда вірного промовив :
»Держи, Алкімеде, коней недалеко,
Щоб так надо мною з-заду і хропіли,
Бо знаю, що Ектор із сили не спаде,
Аж поки не схопить Ахиллових коней
- 505 І нас не положить і війська не спудить,
Або сам не ляже з первими рядами.«
І став Менелая і Аянтів звати :
»Аянти гетьмани і ти, Менелаяу!
Хай там уже другі дивлять ся за тілом,

- 510 Кругом його ходять, врагів одбивають,
А ви йдїть живих нас з біди рятувати,
Бо тут нас на полі кругом обступили
І Еней, і Ектор, і лучші Трояни.
Но ще наша доля в бога на колїнах;
- 515 Кину, — а щó далі, нехай Дій кінчас.«
І мовив і кинув ратищем великим,
І вдарив Арита по круглomu щиту,
І ратище остре щит його пробило
І пояс пробило і в черево встрягло.
- 520 Як парубок добрий сокиру підійме
Та вдарить по лобі вола степового,
Віл скочить од разу і зараз валить ся:
Так той повалив ся, і ратище остре
В йому задрїжало і силу одняло.
- 525 Ектор в Автомеда ратищем прицілив,
Но він теє вглядів і ратища збув ся,
Вперед похилившись; йому за плечима
Ратище устрягло і довго тремтіло,
Поки не остигла Ярієва сила.
- 530 І вони б мечами стали таки битись,
Щоб тільки Аянти їх не розлучили,
Прибігши рядами друга рятувати;
Бо їх напужавшись разом подали ся
І Еней і Ектор і Хромій хороший.
- 535 Кинули й Арита пробитого в серце,
І Автомед сильний, рівний до Ярія,
Обдер його зброю і хвалячись мовив:
»Тепер я хоч трохи по смерти Патрокла
Своє серце втішив; убив хоч такого.«
- 540 І взяв на телїжку кривавую зброю,
І сїв і у його усе було в крові,
Як у того лева, щó пожере тура.
Знову над Патроклом бійка запалала,
І бійку ту люту підняла Паллада,

- 545 З неба надійшовши підняти Данаїв,
Бо Дій свою думку знову передумав.
Як Радуга ясна, щó Дій нею з неба
Показує людям чи на тяжкі війни,
Чи на холод лютий, щó людськую працю
550 В полі погубляє, овець засмуває:
Оттак до Ахеїв у ясні хмарі
І вона спустилась і їх підмовляла;
Спершу Менелая славного підняла,
Бо край його стала, обібравши постать
555 Фіника старого і голос могучий:
»Сором тобі тяжкий буде, Менелая,
Як вірного друга в славного Ахилла
Лихії собаки з'їдять коло Трої.
Бери ся ж ти добре, та підіймай військо.«
560 Аж до його мовив Менелай хоробрий:
»Фінику, мій батьку! Дала б тільки силу
Паллада Аїна, та од стріл закрила,
А я за Патрокла готов постояти,
Бо жаль мені тяжко, щó його убито.
565 Но Ектор могучий як вогонь палає
І ратищем губить, бо Дій дає славу.«
Мовив — і зрадїла Паллада Аїна,
Що він по-переду спомянув за нюю:
Дала йому сили і в руки і в ноги,
570 І в груди вложила заїдливість мухи,
Щó як її з тіла чоловік не гонить,
Вона все сїдає жажденная крови;
Такую заїдність і в його вложила,
І він до Патрокла прийшов, замахнув ся.
575 А був у Троянів Подій Єтивонів,
Славний і хоробрий, і в Ектора мав він
Велику повагу, як друг і товариш.
Його-ж то у пояє Менелай хоробрий
На здогін і влучив; мідь його пробила,

- 580 І він повалив ся. І Менелай сильний
Потягнув добичу до своєї дружини.
Но й Ектора бурив Аполлон мисливий
В постаті Фенопа, Азьового сина,
Що вірним був другом і жив у Авиді
585 (Та за його ставши, Аполлон і мовив):
»Екторе! Кого-ж ти не будеш боятись,
Коли ти боїш ся сего Менелая,
Що був такий смирний? Тепер один тягне
Трупа од Троянів і вбив твого друга,
590 Хороброго Пода Петивоненка.«
І чорная хмара його обгорнула,
Скочив він за первих у мідній збруї.
Та взяв і Кроненко бунчук червонястий,
Покрив гору Іду хмарою густою,
595 Загримів і блиснув і потряс горою,
Троянам на славу, Ахеям на гибель.
Первий начав побіг Пинелій віотський;
Він стояв передним і ратище остре
До самої кости плече йому здерло.
600 Його Полидамант із руки ударив.
А Ектор Лиїта Алектріоненка
У поруччя вдарив і сили позбавив;
І став він тікати і більше не думав
Ратище держати, Троян воювати.
605 Ектор розігнав ся, но його Йдоменій
У самії груди ратищем ударив,
Но ратище трісло, Трояни гукнули,
І він Ідоменя уже край теліжки
Ратищем прицілив, но того не влучив,
610 А влучив Кирана, чуру Миріона,
Що з славного Ликту до його прибив ся:
Бо той собі пішо одійшов од суден
І певно Троянам дав би чим хвалитись,
Як-би йому коней Киран не підставив.

- 615 В пору він з'явив ся і дав поратунок,
Тільки сам загинув од Ектора злого;
Його по-під челюсть ратище попало
І вибило зуби, язик перетяло;
Він хропнув з теліжки і випустив віжки,
620 А Мирйон нагнув ся, живо підхопив їх
І до Ідоменя хороброго мовив:
»Поганяй же живо аж до самих суден,
Бо сам тее бачиш, що не наша слава.«
Мовив — і Йдоменій зараз пігнав коней
625 До суден глибоких, бо й сам напужав ся.
Аянт з Менелаем і собі пізнали,
Що Дій тепер славу Троянам дарує.
І первий промовив Аянт Теламонів:
»Тепер тее знати і малій дитині,
630 Що Дій, старий батько, стоїть за Троянів.
У них хто не кине, чи слабий чи сильний,
А все попадає, бо сам Дій наводить;
А в нас хто не кине, то все прокидає.
Так тепер ми разом подумаймо думу:
635 Як нам тіло взяти, та як і самим нам
До свої дружини живими вернутись.
Вони поглядають і думають мабуть,
Що ми не поборем Ектора лихого,
Що кинемось бігти на чорнії судна.
640 Як-би ж кому було звістити Пилієнка,
Бо він знати того не чув ні од кого,
Що друг його вірний згинув серед поля.
Та нігде побачить такого Ахея,
Бо і ми і коні туманом покриті.
645 Вирви ж ти нас, Дію, із сего туману,
Покажи нам сьвітло, дай очам поглянуть,
І тогді губи нас, коли того хочеш!«
Змилував ся батько над його сльозами,
І туман розвіяв і мраку розсипав,

- 650 Сонце засіяло, бійка освітилась.
Тоді к Менелаю став Аянт казати :
    »Дивись, Менелаю, чи де Антилоха,
    Несторового сина, живим не побачиш!
    Його і пошлеш ти сказати Ахиллу,
655 Що вже його друга милішого вбито.«
    Мовив — і послухав Менелай хоробрий,
    І кинув ся бігти, мов лев із обори,
    Коли його втомлять собаки і люди,
    Волового мяса їсти не даючи,
660 Цілу ніч не сплючи. Він скаче голодний,
    Но все надаремне, бо сьмілії руки
    На його кидають і ратища острі
    І стріли горючі, — і він затихає,
    І серцем нерадий до сьвіта тікає.
665 От-так од Патрокла Менелай хоробрий
    Нерадий одходив; боявсь, щоб Ахеї
    Врагам на добичу його не лишили,
    І наказав добре Мирйону й Аянтам :
    »Аянти гетьмани і ти, Миріоне!
670 Не забудьте, милі, бідного Патрокла.
    Коли був він живий, усім був він милий,
    Тепер його люта мара заморила.«
    Сказав і пустих ся Менелай русявий,
    І всюди дивив ся, мов орел, що, кажуть,
675 За всякую птицю очима сягає,
    Що вєть-ся під небом, а бистрого зайця
    І під корчем бачить і падає разом,
    І разом із його душу видирає.
    Так ти, Менелаю, ясними очима
680 Всюди роздивляв ся по цілому війську,
    Щоб де Несторєнка живого побачить.
    Він його побачив на лівому боці,
    Де він своє військо підбивав до бою.
    Менелай до його і став говорити :

- 685   »Ходи, Антилоху, та вислухай вістку,
Щоб її такії ніколи й не бути.
Здаєть-ся, і сам ти тее завважаєш,
Що Дій тільки лихо подає Данаям
А славу Троянам. Згинув наш Патрокло
- 690 І тяжкого жалю наробив Данаям.
Но йди ж ти до суден, та скажи Ахиллу,
Нехай хоч нагого трупа порятує,
Бо вже його зброю узяв Ектор сильний.«
Вчув Антилох тее, і весь аж затряс ся
- 695 І довго мовчав він, і плакали очи
Дрібними сльозами, голос обривав ся.
А вже-ж не забув він ради Менелая
І враз свою зброю скинув Лаодоку,
Що держав при йому коней копитястих,
- 700 А сам пійшов живо ридаючи полем,
Пильненку Ахиллу злую вість однести.
Но ти, Менелая, не хтів оставатись
Край тої дружини, що Антилох кинув
І тяжкого жалю наробив Пилійцям.
- 705 Ти їм на пораду послав Өрасимида,
А сам до Патрокла знову прилучив ся,
Став коло Аянтів і живо промовив:
»Послав же я того на бистрії судна
З вістю до Ахилла, но він хоч і тяжко
- 710 На Ектора злить ся, а знати не прийде:
Як йому без зброї з Троянами битись?
Так треба самим нам про те погадати,
Як і тіло взяти, та як і самим нам
У вражих Троянів смерти не дістати.«
- 715 Аж до його мовив Аянт Теламонів:
»Та правду ти кажеш, славний Менелаяю!
Беріть же ви живо у двох з Миріоном
Та тіло несіте, а нас двох із заду
Ектора й Троянів будем одбивати,

- 720 Бо ми тезьки рівні і з-давна привикли
Бійки одбувати у двох застаючись.«
І ті взяли тіло, високо підняли,
І з-заду Трояни тяжко закричали,
Бачучи, що тіло підняли Ахеї.
- 725 І як пси із заду кабана ганяють,
Що його мисливі стрілою підбили,
Бо поки ганяють, так думають дерти,
Но тільки він сицьний до них стане рилом,
Вони одбігають один перед другим :
- 730 От-так і Трояни поки по них гнались,
То ратища острі й мечі добували,
Но тільки Аянти до них обертались,
Всі вони блідніли і ніхто не думав
По-переду стати, за тіло побитись.
- 735 Оттак вони тіло до кораблів чорних
З бійки односили ; а бійка палала
Мов полумя тее, що спаде на місто,
І паше, і палить, і доми валять ся,
І реве од вітру полумя велике.
- 740 От-такий великий од людей та коней
За ними в погоню гугіт отдавав ся.
Но вони, як мули завзятії в силі
По крутій дорозі з гори зволікають
Кряжі корабельні та щогли високі,
- 745 Піт їх заливає, но вони спінають ся :
Так і вони щиро тее тіло несли.
А Аянти з-заду, мов гора висока,
Що лісом покрита стоїть серед поля
І бистрі потоки одна зупуняє
- 750 І їх повертає на другі долини,
А її самої ріки не розриють :
Оттак і Аянти Троян одбивали.
Но ті таки гнались, а найбільше гнались
Еней Анхизенко і Ектор могучий.

- 755 І мов шпаки сірі та чорная галич
З криками літає, як яструба вгляне,
Що він дрібних птахів боєм побиває:
От-так од Енея й Ектора Ахеї
З криком утікали, славу забували,
760 По ровах оружа пишнее губили,
І лютії бійці спочинку не було.

ПІСНЯ ВІСІМНАДЦЯТА.

Нова кова зброї.

ТКАНЬ.

Ахилло, почувши що Патрокла вбито, вдається у тяжкій плачі (1—34); плачі тії доходять аж до ґети в середину моря і вона з своїми Нирялками іде потішати Ахилла; но довідавшись, що він тяжко хоче Ектора побити, хоч за його смертю і його самого живо смерть наступить, мати його просить пождати до завтра і йому од Ифеста зброю обіщає (35—137). Одіславши Нирялок до моря, ґета одходить до Олимпу; а над тілом Патрокла знову підіймається бійка і його вже Ектор конешне одбив би, щоб тільки Ахилло по намові Ири не став за окопом та видом і криком не прогнав Троянів (138—231). Ахеї односять Патроклове тіло в наміт до Ахилла, і ніч наступає (232—242). Трояни збирають великую раду; Полидамант радить в місто одступити, но Ектор і військо стає против того (243—314). Нічу Трояни чатують; Ахеї ж з Ахиллом плачуть над Патроклем, обмивають тіло і кладуть на мари (315—355). На Олимпі Дій попрекає Иру, що вона ізнову підняла Ахилла; аж приходить і ґета; Ифест її в себе ласкаво приймає (356—427) і по її просьбі кує щит чудесний і другу зброю (428—617).

- От-так тая бійка полумям палала,
А Антилох з вістью йшов до Ахилла.
Ахилло в ту пору сидів коло суден,
Розважав у собі, щó кругом робилось,
5 І далій зітхнувши сам до себе мовив:
    »Лихо-ж мое тяжке! Чого-ж то Ахеї
Так біжать до суден, спужанії полем?
Чи вже того лиха боги не вчинили,
Про якеє мати колись говорила,
10 Що із Мирмидонів лучшому Трояни
Ще за життя мого сонця сьвіт закриють?
Мабуть, що загинув славний Менїт'енко.
Правду говорив я: погаси вогонь лиш,
Тай зараз вертай ся, з Ектором не бий ся.«
15 Іще ж він про тее розважав у собі,
Як прийшов до його славний Несторенко
І плачучи тяжко до його промовив:
    »Лихо, Пилїенку! Почуєш ти звістку,
Про якую лучше б ніколи й не чути:
20 Убито Патрокла, і бють ся за тіло,
Бо взяв його зброю Ектор шеломенний.«
Почув він — і туга його серце вкрила,
І двома руками попїлу схопив він,
На голову сипав і почернив вид свій,
25 І біла сорочка попїлом чорїла.
А сам він великий по землі простер ся,
Милими руками рвав собі волося.
Тяжко заридали і бранки Ахилла
І бранки Патрокла; вони до Ахилла
30 Вибігли з наміту, і руками тяжко
Били себе в груди і без сил валились.
І Антилох плакав і сильнії руки
Вдержував Ахилла, бо тяжко бояв ся,
Щоби він залїзом шиї не порїзав.
35 А він ридав тяжко, аж почувла мати

- Глибиною йдучи до батька старого,
Вчула й заридала. І збіглись до неї
Усі, які були морські Нириїди:
Прибігла Өалія, Главка, Кимодока,
40 Нисея і Спія, Өоя і Алія,
Жвава Кимөөоя, Актея, Лимнора,
Мелита, Агава, Єра, Амфиөөоя,
Дото і Феруся, Прото, Динамена,
Декса, Амфинома і Калліянїра,
45 Дора і Панона, славна Галатія,
Нимерта, Апсевда і Калліянасса.
Прибігла Климена, Янїра, Янасса,
Мера, Оріюія, космата Маюія, ---
Усі які були в морі Нириїди.
50 Усі позбігались і били ся в груди,
І Өета почала до них говорити:
»Сестри Нириїди! Вчуйте і пізнайте,
Яке тяжке горе на серденьку мому!
Лихо, що я бідна лицаря родила!
55 Родила я сина храбрїщого в сьвітї;
Він виріс у мене, як паросток рівний,
Я його пестила як квітку садову,
На суднах вінчастих в Іліон пустила
Троян воювати, і вже його більше
60 Живим не побачу в Пилїєвім домі.
Мало йому жити, а й то бідний тужить,
І я його тузі допомогти не можу.
Пїду та побачу, може допитаюсь,
Яке йому горе на самотї сталось.»
65 Вийшла із печери і вони за єю.
Перед ними хвилі морські розступились,
І вони прибули до славної Трої,
Ступили на берїг, де кругом Ахилла
Стояли рядами судна мирмидонські.
70 І стала край сина поважная матїр,

Ридаючи сина за голову взяла,
І плачучи живо почала питати :

»Чого плачеш, сину? щó за тугу маєш?
Роскажи, не тай ся! Бо вже тее сталося,

75 Про що ти молив ся, руки підіймавши.
Вже до самих суден прогнані Ахеї
І ждучи на тебе лихо одбувають.»

Аж до неї мовив стогнучи Ахилло :

»Знаю, моя мати, що все тее сталося.

80 Та щó мені з того, коли я Патрокла,
Найлучшого друга з цілої дружини,
Мов голови свої — і того позбув ся.
У Ектора й збруя моя дорога,
Щó її Пилію боги дарували,

85 Як тебе в постелю до смертного вели.
Та щó тобі було з безсмертними жити,
Щó було Пилію смертнью узяти!
Тепер сама мусиш плакати за сином,
Щó його вже більше в-дома не побачиш,

90 Бо мені ніколи серце не дозволить
Межи людьми бути, поки Ектор первий
Од ратища мого духу не позбуде,
Заїм за Патрокла, за Менітієнка.»

Аж мовила Өета сльозами залившись :

95 »Правду, сину, кажеш, загинеш ти живо,
Загинеш ти, сину, за Ектором слідом.»

До неї зітхнувши Ахилло промовив :

»Все одно вмирати, коли я і друга
Не міг слобонити. Далеко помер він

100 І звав мене мабуть до помочи стати.
Тепер я і в землю рідню не верну ся,
І тут не поміг я ні тому Патроклу,
Ні другій дружині, щó в Ектора згибла.
Сижу коло суден, одсижую землю,

105 А я-ж із Ахеїв до бійки найлучший,

- Бо до ради є в нас лучшії другії.
Щоб та вражба божа та людська счезла,
І злість, що і мудрих до біди доводить!
З-початку здаєть-ся солодша од меду,
110 А потім у серці як дим виростає.
Довів Гамемнон цар і мене до злости,
Но ми і не раді тее позабудьмо,
Та хоч по неволі серце заспокоймо.
Іду, може в полі Ектора побачу,
115 Що погубив душу. А вмерти готов я,
Коли Дій захоче та другі безсмертні.
Смерти не вхилив ся і славний Иракло,
Що був наймиліщий Дієві Кроненку,
Но Ира з Марою і того вморили.
120 А прийдуть до мене, то й я оддам душу!
А тепер я хтів би тільки славу мати,
Щоби із Троянок та славних Дарданок
Не одна од горя обома руками
Сльози утирала, стонаючи тяжко;
125 Хай знають, що довго я не був на бійці.
Іду! не задержуй! мене не вговориш.«
Аж до його й кажеTheta сріблоніга:
»Правду, сину, кажеш, не злее то діло
Дружині в нещасті поміч подавати.
130 Тільки твою зброю мідну та блискучу
Трояни забрали; Ектор шеломенний
Взяв її на себе і єю хвалить ся.
Не довго хвалить ся, бо смерть коло його.
Но й ти стережи ся, не ходи на бійку,
135 Поки мене знову в себе не побачиш.
Завтра, чуть на зорю, я до тебе прийду
І принесу славу од Ифеста зброю.«
Сказала й од сина знову обернулася
І до морських сестер промовила живо:
140 »Ідїть, мої сестри, у море глибоке,

Зайдіте до дому до батька старого,
І все розкажіте, а я до Олимпу
До Іфеста піду, може він захоче
Мому сину дати славнее оружа.»

145 Мовила — і тії кинули ся в море,
А Өета богиня пійшла до Олимпу,
Щоб сину достати славнее оружа.

І ноги богиню несли до Олимпу,
А Ахеї з криком од Ектора бігли
150 І стали край суден і край Еллиспонту.
Уже і Патрокла, Ахилвого друга,
На силу Ахеї од стріл боронили:
За ними гонились і люди і коні,
І Ектор Пріямів до вогню подібний.

155 І тричи за ноги хапав Ектор сильний,
Тягнув і що сили гукав на Троянів,
І тричи Аянти силою своєю
Його одбивали; но Ектор завзяв ся,
То кидав ся битись, то ставав і знову

160 Гукав на Троянів, кидати не думав.
Як лева од стерва голодного тяжко
Пастухи не можуть ніяк одігнати,
От-так два Аянти того Пріяменка
Не могли од тіла ніяк одігнати.

165 Він би таки вирвав, і слави б набрав ся,
Як-би із Олимпу Іра не злетіла
Підняти Ахилла без відома Дія
І других безсмертних; за відомом При
Вона близько стала і живо сказала:

170 »Вставай, Пилієнку, за всіх хоробріщій,
Визволяй Патрокла, бо за його бійка
Стала коло суден, і ті і ті гинуть:
Одні, щоб не дати холодного тіла,
А ті, щоб одняти, в Іліон однести,

175 Думали Трояни; а найбільше Ектор

- Рветь-ся одійняти: він голову хоче
На кіл насадити, одтявши од шиї.
Іди, не пізни ся, сором тобі буде,
Як твого Патрокла із'їдять собаки,
180 Або його тіло скалічане прийде!«
Аж до неї мовив скорохід Ахилло:
»А хто-ж із безсмертних послав тебе, Іро?«
Йому і сказала Іра вітронога:
»А Іра послала без відома Дія;
185 Не знає ні Дій сам, ні другі безсмертні,
Що в-купі панують на горі Олімпі.«
До неї і мовив скорохід Ахилло:
»Та як же-ж я пійду, коли нема збруї?
Тай мати казала в бійку не ходити,
190 Поки її знову в себе не побачу!
Обіцяла зброю од Іфеста дати,
А тут я не знаю, чию зброю взяти;
Взяв би щит Аянта Теламонієнка,
Та він десь у йому на самім переді
195 Врагів побиває край тіла Патрокла.
Аж йому сказала Іра вітронога:
»Бачимо ми добре, що збруї не маеш;
А стань на рів тільки, покажись Троянам,
Може вони з страху бити ся покинуть,
200 І трохи спочинуть зморянні Ахеї,
Бо на війні люди мало спочивають.«
Мовила і счезла Іра вітронога.
Підняв ся Ахилло, і йому на плечі
Козинюю шкуру кинула Паллада,
205 Голову повила в хмару золотую,
Що кругом із неї полум'ям палало.
І як дим із міста веть-ся аж до неба
З далекої виспи, де війна ведеть-ся,
Весь день горожане із ворогом бють ся,
210 А сонце заходить, вони серед міста

Вогні розкладають, і вогні палають
І сьвітять далеко і всім дають знати,
Щоб ішли на суднах місто рятувати:
Так полумя било з голови Ахилла.

215 Став він за стіною, з військом не мішав ся,
Материне слово заховав у собі.

І став і гукнув він; гукнула й Паллада,
І Трояни тяжким страхом поняли ся.

Як голос ударить з труби голосної,
220 Коли кругом місто вороги обляжуть,
Так голос ударив з грудей Еяченка.

І всі вони вчули голос Еяченків,
І всі іспужались: гривастії коні

Бігли з теліжками, бо лихо почули;
225 Спужались візницї, як полумя взріли

По-над головою славного Пильєнка,
Що ним осьвітила богиня Паллада.

Тричи з рова крикнув могучий Ахилло,
І тричи замялись Трояни й Дардани.

230 І згинуло двадцять сильних отаманів
Межи теліжками. Тим-часом Ахеї

Весело Патрокла із-під стріл добули,
На ліжку поклали, і йшла кругом його

Вірная дружина; і йшов і Ахилло,

235 І заривав тяжко, побачивши друга
Вірного на марах, пробитого мідью.

Послав його в бійку з кіньми, з теліжками,
Та вже його живим назад не діждав ся.

А тим-часом Ира Сонечко післала

240 В Окіян глибокий мимо його волі;

І Сонечко сіло, і славні Ахеї

Стали спочивати од лютої бійки.

А Трояни також одійшли од бійки;

Випрягли з теліжок потомляних коней

245 І враз без вечері стали раду радить.

- Радили стоячи, їдять не їдали,
Бо тяжко боялись нападу Ахилла,
Що довго спиняв ся од лютої бійки.
Первий почав радить Полидам Панѳенко,
250 Бо він добре відав задне і передне
І одної ночі з Ектором родив ся,
І був так до ради, як Ектор до бійки.
Ото він розважний і став говорити:
»Подумайте, милі, бо я би вам радив
255 Одійти до міста, щоби нас зірниця
В полі не застала далеко од міста.
Бо поки той гнів мав на Агамемнона,
Поти були й слабші на бійці Ахеї.
Колись і я радий ночував край суден,
260 Як була надія судна захопити.
Тепер я бою ся сильного Пилієнка,
Бо я його знаю, не буде він довго
На полі стояти, де славні Трояни
З Ахеями разом силу виміряли,
265 Він бити ся буде за жінок та місто.
Послухайте ж ради, ходімо до міста.
Тепер Пилієнка тиха ніч приспала,
А коли узавтра він на нас нападе
Та ще й із оружам, так дасть ся нам знати.
270 Щасливий, хто живий втіче де Ільйону,
Бо поїдять многих шуляки й собаки,
Богдай мені того й слухом не слихати!
А коли ви мої слухаєте ради,
Так лучше на ринку ніч переночуєм;
275 Башти та ворота та збитіі двері
Крепкіі, тисові заслоною будуть.
А взавтра у збруї станемо на баштах
І тому погибель, хто прийде од суден
Під нашії стіни з нами воюватись.
280 Він живо до суден побіжить ізнову

Край нашого міста коней потомивши,
А в місто забратись сили не достане,
Бо перше самого їсти-муть собаки.»

Аж промовив грізно Ектор шеломенний :

- 285 »А мені немила такая порада,
Щоби нам до міста знову одступати.
Чи-ж вам не настило у бантах сидіти?
Колись була слава, що місто Пріяма
На злото богате і на мідь богате;
- 290 Тепер усі скарби з домів посчезали:
Багато в Миону, багато і в Фригу
Пішло наших скарбів, коли Дій озлив ся.
Тепер же, як Дій дав великую славу
До суден та моря прогнати Ахеїв,
- 295 Так ти своїх думок і не кажи людям,
Бо ніхто з Троянів на те не пристане.
Послухайте краще, щоб я вам іскажу:
Ідїть на вечеру всі до свого війська
Та поставте чаші і кождий не спіте;
- 300 А хто із Троянів журить ся за скарби,
Нехай тії скарби передасть на військо:
Краще своїм дати, ніж дати Ахеям.
А завтра до сьвіту збрую зодягнувши,
Ударимо разом на судна пустії.
- 305 І коли Ахилло встане коло суден,
Горе йому буде; тепер я од бою
Не буду тікати, стану і побачу,
Чи він переможе, чи я переможу.
Евнал не питає і болючо губить.»
- 310 Мовив, і Трояни дурні загукали,
Бо Паллада розум у них одійняла.
Ектор злеє радив, так усі пристали,
А Полидам добре — ніхто не послухав.
Всі по своїх станах вечеряти стали.
- 315 А ті над Патроклом цілу ніч ридали,

- І з них Пилієнко первий став ридати,
Положивши руки на груди Патрокла.
І ревав він тяжко, мов лев бородатий,
Коли його дітек у чорному лієї
320 Забере мисливий: він тяжко сумує
І сумний блукає, шукаючи сліду
Того чоловіка, і тяжко лютує.
Так до Мирмидонів ревав і Ахилло:
»Лихо моє тяжке! Пропало те слово,
325 Що ним потїшав я старого Менїта.
Приведу, казав я, сина до Опонту,
Як розбія Трої, спільника добичі.
Та не всі Дїй мисли людськії сповняє.
Обом нам судилось кровію полити
330 Землю коло Трої, і мене живого
В-дома не зустрінуть ні Пилїй ні Оета,
Мене тут покриє земля сирова.
Раньше ти загинув, но я тебе, друже,
Поти не сховаю, аж поки я збруї
335 Разом з головою з Ектора не здійму,
Та поки дванадцять молодих Троянів
Коло вогню твого мечем не поріжу.
А тепер край суден лежати-меш, друже,
І тут над тобою дні і ночи будуть
340 Ридати Троянки та славні Дарданки,
Що ми їх добули силою своєю,
Як городи людські прахом розсипали.«
І звелїв Ахилло вірнії дружинї
Велику тринїжку на вогонь покласти,
345 Щоб живо Патрокла од крови обмити.
І вони триногий казан положили,
Водою налили і дров підложили,
І полумя разом казан обїйняло;
А коли у йому вода закипіла,
350 Вони тіло вмили, оливою злили,

- Девяти літ мазью рани заліпили,
Поклали на ліжко, з голови до низу
Полотном обвили, покрили покрівлям;
І всю ніч з Ахиллом славні Мирмидони
355 Край тіла Патрокла плакали й ридали.
Аж Дій на Олімпі до Ири промовив:
»Дождалась ти свого, Иро волоока!
Таки підійняла скорого Ахилла.
Мабуть, що Ахеї од тебе походять.«
- 360 А йому сказала Ира волоока:
»Та щó-ж бо ти кажеш, злючий Кронієнку!
І чоловік зробить тее чоловіку,
Хоча він і смертний і знає не стільки;
Як же-ж я, найвисча, як кажуть, богиня,
365 Найвисча і родом і спаням з тобою,
А ти над усіми безсмертними рядиш,
Не могу Троянам лиха наробити?“
Так вони обоє собі розмовляли.
А тим-часом Өета к Ифесту прибула
- 370 В його дім нетлінний, мідяний, зірчастий,
Щó собі на диво скував кривоногий.
Вона його в поті найшла коло міхів,
Бо він кував разом аж двадцять триніжок,
Щоби їх поставить край свого будинку.
- 375 І робив до ніжок злоті колісчата,
Щоб самі собою до богів котились,
І самі собою до дому котились,
Готові вже були, тільки вух чудесних
Не вспів прикувати і виробляв цьвяхи.
- 380 Ще-ж він пробавляв ся видумками тими,
Як прийшла до його Өета стріблонога.
Її у кісниках зустріла Харита,
Молода й хороша жінка кривонога,
І взяла за руку і стала питати:
- 385 »Та як-же се сталось, що ти прийшла, Өето,

- До нашого дому? Давно не бувала.
Ходи лиш до хати, та гостею будеш.»
Промовила й зараз провела богиню,
Посадила в крісло, цъвяховане сріблом,
390 З підставкою в-низу, де ставити ноги,
І зараз до неї Іфеста кликнула:
»Іфесте, ходи лиш! Тебе Өета кличе!«
Аж до неї мовив Іфест кривоногий:
»Та се мене кличе славная богиня!
395 Вона то й давала менї порятунок,
Коли мене мати здумала втаїти
Та скинула з неба. Було б менї лихо,
Щоб мене в ту пору до себе не взяли
Өета й Евринома, дочки Окіяна.
400 Так я девять років кував ріжні річі:
Застїжки, обручки, ковтки та намиста
В пещері пустїї; шумів коло мене
Окіян великий, і ніхто про мене
Нї з богів не відав, нї з людей смертельних,
405 Тільки Евринома, та ся Өета знала,
Що прийшла до мене; тепер менї треба
За все одплатити поважнїї Өетї.
Займай же ти гостю, а я зараз прийду,
Тільки міхи здїму та складу начиня.»
410 Велитень промовив і встав од ковадла.
Задвигав помалу колїньми слабими
І помалу міхи од вогню одеунув
І зложив начиня у срібную скриню,
І губкою витер і лице і руки
415 І крепкую шию і груди мохнатї.
Надягнув сорочку, взяв цїпок у руки
І став шкательгати; його з обох боків
Золотї дївчата вели як живїї,
Що мають і розум і серце і голос,
420 І ріжним роботам од богів навчились;
ТВОРИ РУДАНЬСКОГО, III. 23

Вони його вели, і він помаленьку
Дойшов аж до Өети і сївши на крісло
Взяв її за руку і до неї мовив :

»Та з чого се сталось, що ти прийшла, Өето,
425 До нашого дому? Давно не бувала.
Кажи, чого треба; все для тебе зроблю,
Що можу зробити та вчинити можу.«

Аж мовила Өета дрібні сльози льючи :
»Ифесте! Чи єсть де такая богиня,
430 Щоб тільки на серці лиха виносила,
Скільки мені лиха подав Дій Кроненко?
Мене морську з моря оддав чоловіку
Пилію Яченку і я з ним пізналась,
Хоч і не хотїла; а тепер старий він
435 Лежить у будинках; а тепер і друге:
Дав він мені сина і я згодувала
Лицаря не сина, виріс він як лізка;
Я його пестила як садову квітку,
На суднах вінчастих в Іліон пустила

440 Троян воювати, і вже його живим
Більше не побачу в Пилієвім домі:
Мало йому жити, а йще бідний тужить,
І я його тужі допомгти не можу.
Мав він од Ахеїв дїву в надгороду,
445 І ту взяв у його Гамемнон володар.
І став він тужити. Тим-часом Трояни
Загнали Ахеїв аж до самих суден.
Старшина аргейська стала просить сина,
Стала йому дари пишніі давати;

450 Та сам не пійшов він з біди рятувати,
А оддав Патроклу усю свою збрую
І все своє військо і післав на бійку.
Цїлий день він бив ся у Скейській брамі,
І того дня був би й завоював місто,

455 Щоб Аполлон злючий не вбив Менїт'єнка

Та не подав зразу Екторові слави.
Тепер тебе прошу, вчини мою волю :
Дай синові мому добрий щит та шолом,
Виступці хорощі і крепкую броню,

460 Бо його Трояни взяли із Патрокла
І тепер лежить він по землі простертий.»

І до неї мовив Іфест кривоногий :
»Не журися, Оето, не муч свого серця!

Щоб я так од смерти міг порятувати,
465 Коли йому прийде смертная година,
Як можу скувати такеє оружа,
Що хто лиш погляне, буде дивуватись.»

Промовив, підняв ся і пійшов до міхів,
До вогню присунув, сказав роздувати.

470 І міхи всі двадцять стали в дюри дуги,
І стали на вугля різно подувати,
То порою сильно, то порою слабо,
Як Іфесту хтілось, та як нужда була.

І кинув він разом на вугля гаряче
475 І крепкої міді і злота та срібла,
Поклав на ковадло велику ковальню
І взяв молот тяжкий і кліщі у руки.

І з-початку щит він викував великий,
Цяцькований всюди : кругом його обід
480 Тройчатий і ясний із ремінем срібним
І щит пятилистний, і на тому щиті
Великі дива поробляні були.

І земля там була, і небо, і море,
Сонце невтомиме і місяць підповень
485 І всі тії зорі, що небо вінчають :

Плиада, Іада, Оріон і Арктос,
Що його по просту возом називають,
Бо він тільки ходить кругом Оріона,
А до Окіяна мити ся не ходить.

490 Там-же і два міста виробляно було :

- У першому місті весіля справляють ;
Молодих при сьвітлі вели через місто,
Дівчата співали весільні пісні,
Хлопці танцювали, кобзи та бандури
495 До танцю їм грали, жінки на воротях
Стояли, дивились. А там, серед міста
Збирали ся люди, бо сварка піднялась :
Двоє посварились за плату задушну,
І один з них кляв ся, що все оддав тому,
500 А той присягав ся, що він не брав плати ;
І взялись обидва сьвідками кінчити.
Люди потуряли то тому то тому,
Крикуни ходили, людей замовляли,
А старії кругом на лавах сиділи,
505 І в руках їх були цїпки золотії,
І вони вставали, в колїю судили ;
І два перед ними дукачі лежало :
Се було для того, хто лучше розсудить.
У другому місті два стани стояло
510 З оружам блискучим ; вороги бажали
Або місто взяти, або з міста взяти
Всього половину, щó в йому найдеть-ся.
Аж тії, щó в місті, на засїду взялись.
Зібрали на стїни і жінок і хлопців,
515 І старих для виду, а самі за місто.
За містом їх вели Ярій та Паллада
Самі золотії, в золотих одежах,
Хороші, високі, звичайно як боги,
Бо смертнії люди такі не бувають.
520 А коли прибули, де мали засїсти
Край самої річки, коло водопою,
Вони і засїли закривши ся мідью.
Тільки двох од себе пустили дивитись,
Коли йти-муть вівиці та воли рогаті.
525 Аж живо заграли два пастухи в полі,

- Вони стадо гнали, нічого й не знали;
Но ще й не догнали, як тії напали
І разом зайняли волів і овечок
І стадо погнали, пастухів побили.
- 530 Аж зачули й тії крики коло стада,
Сидячи на радї, і зараз на коней
Живо посїдали і живо прибули,
І стали до бійки край самої річки,
І одні на других ратища кидали,
- 535 А Ярість і Смута та чорная Хиря —
Вона то цілого, то збитого схопить,
То мертвого полем волочить за ноги,
І всі її плечі залитї кровю.
Вони як живїї сходять ся і бють ся,
- 540 І одні у других трупи виривають.
Там була і нива мягкая, широка,
З'орана три рази, і по нїй ходили
Із краю до краю плугаторі з плугом.
І коли до краю вони доходили,
- 545 Зараз їм у руки вино подавалось
Із рук чоловіка, і вони ізнову
Ййшли борозною до другого краю,
І з-заду за ними борозна чорнїла
По золотім полі; таке було диво.
- 550 А то ще зробив він доспілую ниву,
І женці серпами тую ниву жали,
І жатї жменї падали рядами.
Вязальників трое перевесла вили
І снопи вязали, а діти за ними
- 555 Горстї підбирали і на оберемках
Вязальникам несли. А господар мовчки
На ціпок опершиє стоїть і радїе,
І слуги під дубом вечерю готують.
Вони вола вбили, до путя доводять,
- 560 А жінки за ними муку білу сїють.

- І сад виноградний виробив хороший :
І сад золотий був, а ягоди чорні,
І тички по саду все срібнії були,
А рів кругом синій і пліт оливняний.
565 І до того саду одна стежка була,
Щоб, коли збирають, виноград носити.
Дівчата і хлопці серцем веселились,
В плетяних коробках виноград носили ;
В середній хлопець доскочисто грав їм
570 На славній бандурі, та ще й під бандуру
Приспівував пісень, і вони край нього
Раді та веселі тупали ногами.
Виробив і стадо волів пряморогих,
Одних самозлотих, других оливняних,
575 І стадо із ревом рвалося із обори
До бистрої річки та до очерету.
А з-заду за стадом пастухів чотири
Золотих стояло із девятью псами.
Два леви страшенні із биків передних
580 Одного схопили і він реве тяжко :
Хлопці і собаки разом позбігались,
А ті вола вбили і його утробу
І кров пожирають. Дарма пастухи їх
І самі лякають, і псів підбивають ;
585 Но й ті боять ся левів одганяти,
А стануть, побрешуть і знов утікають.
Зробив кривоногий і славну сіножать
На славній долині і овець багато,
Обори й наміти, і криті вівчарні.
590 Зробив кривоногий і танець на йому
Такий, як колись то у славному Кносї
Пишній Аріядні виробив Дедайло.
Тут разом і хлопці і славні дівчата,
За руки побравшись, кругом танцювали.
595 На дівчатах були сорочки ляннії,

- А на хлопцях були вишиті, крамнії,
І дівчата мали вінки травянії,
А ті на припонах ножі золотії;
І вони то разом вертіли ся кругом,
600 Мов колесо тее в гончаря вертить ся,
Як він його силу хоче розпізнати, —
То одні до других рядами танцюють.
Народ позбирав ся цілою товпою
І дивить ся радий; співак межи ними
605 Грає і співає; і двох вертоплісів
Починають співи і самі танцюють.
На послідок вивів під ободом самим
Глибокую річку, Окіян великий.
І коли кінчив він великого щита,
610 Тогді уже й броню викував блискучу
І шелом великий, кований по мірі,
Красний та хороший, і золотий гребінь,
І виступці красні з олива тонкого.
І коли всю зброю кінчив кривоногий,
615 Зараз її виніс Ахилловій мамі,
І вона як яструб кинулась з Олимпу,
Блискучую броню од Іфеста взявши.

ПІСНЯ ДЕВЯТНАДЦЯТА.

Кінець гніву.

ТКАНЬ.

[В ранці Θета приносить Ахиллови зброю і хоронить тіло Патрокла, щоби не тліло (1—39). Ахилло скликує Ахеїв, заявляє їм, що покинув свій гнів, і взиває всіх сейчас до бою; Агамемнон признає ся прилюдно до вини і заповідає прислане дарів (40—153). Одиссей радить перед-всім посядати, приносить з то-

варишами від Агамемнона дари і приводить Врисівну, а Агамемнон клене ся, що він ніколи не обіймав її (154—265). Врисівна і другі дівчата оплакують Патрокла; Ахилло розпускає раду, але не хоче нічого їсти, тільки тужить по другу; аж Паллада, за намовою Діа, його покріпляє (266—355). Він надягає зброю і йде з війском до бою; кінь его Ксане віщує ему перемогу але і близьку смерть (356—424).]

-
- Яеная зірниця встала з Окіяну,
Щоб богам та людям світло показати;
А Өета з дарами прибула до суден,
Найшла свого сина, — він коло Патрокла
5 Ридав розпростертий і навколо його
Плакала дружина. Өета приступила
І взявши за руку, синові сказала:
»Лишим його, сину! Нехай спочиває,
Коли божа воля так йому судила;
10 А Ифест такую прислав тобі зброю,
Якої ніхто ще не носив на плечах.«
Мовила богиня, і перед Ахиллом
Зброю положила; збруя забрязчала,
І всі Мирмидони страхом поняли ся;
15 Усі одвернулись, не могли дивить ся.
І глянув Ахилло і гнівом поняв ся,
Під віками очи місяцем блиснули.
І радий схопив він небесную зброю,
І тїшив ся довго на диво дивлючись.
20 А далі проворно до матери мовив:
»Воно таки правда, що збруя од бога,
Бо людям такої збруї не зробити.
Зараз одягну ся; одно тільки горе,
Щоби Менїт'єнку в глибокій рани
25 Мухи не забрались, не сплодили червів;

Вони його живо померлого сточать,
І все його тіло стане істлівати.»

Аж йому сказалаTheta сріблонога :

»Нехай тебе, сину, тее не обходить.

30 Сама оджену я од його ті мухи,
Що так поїдають лицарів побитих ;
І він у вас може цілий рік лежати,
А тіло не стліє, а ще красче буде.

Збирай лиш на раду хоробрих Ахеїв,

35 Забудь тую сварку з царем Гамемноном,
Одягай ся в зброю та добувай сили.»

Сказала — і зараз йому силу дала,
А Патроклу в ніздря пахучого паху
Зараз положила, щоб тіло не тліло.

40 І пійшов Ахилло по берегу моря,
І гукнув він тяжко і підняв Ахеїв ;
І тії, що здавна були коло суден,
І ті, що на суднах правили кормою,
І ті, що на суднах харчі роздавали,

45 І ті підійнялись, як устав Ахилло,
Що його так довго на бійці не було.
Арієві слуги, Одиссей премудрий
І славний Тид'єнко, ледве шкандибали
На ратища спершись, бо ще були хворі ;

50 Вони за-то перві і сіли на радї.
За ними на раду прийшов Гамемнов цар ;
І той був недужий : його в лютій бійці
Коон Антинорів ратищем ударив.
А коли усї вже Ахеї зібрались,

55 Устав і промовив скорохід Ахилло :

»Так би, Атрієнку, нам було зробити,
Коли ми з тобою в ужалянім серці
Завзяли ся гнівом за дівчину бранку.

Та щоб її була Артемида вбила,

60 Як я її бранку добув із Лирнису ;

А то стільки люду ахейського згибло
Під ворогом тяжким, як я заупер ся!
Ектору й Троянам може й мило було,
А Ахеї довго будуть памятати.

- 65 Тепер, і не раді, старе позабудьмо
І милее серце в грудях заспокоймо.
Я все забуваю; не годить ся вічно
В гніві пробувати. І ти тепер живо
Підіймай до бійки хоробрих Ахеїв.
- 70 Нехай поспитаю, чи йще коло суден
Вражії Трояни схочуть ночувати.
О, той мабуть щиро помолить ся богу,
Хто втіче од бійки та ратищів наших.»

Мовив — і зраділи славнії Ахеї,

- 75 Що покинув гнів свій славний Пилієнко.
Аж до них промовив Гамемнон володар
(З міста підійнявшись, но не поступавшись):

»Храбрії Данаї, Ярієві слуги!

Слухайте, хто мовить, не перебивайте,

- 80 Бо мовити трудно; тай щó серед гаму
Можна коли вчути, або щó сказати?
Говори, як хочеш, ніхто не почує.

Я до Пилієнка буду говорити,

А вас прошу слухать, та брати на розум.

- 85 Нераз мене люди і словом судили
І так винували, но я не причина,
А причина Дій-бог, Мара та Ярина.
Самі вони нападсть на мене наслали,
Щоб я у Ахилла вирвав надгороду.

- 90 І щó було діять? вона своє взяла.
Ся Дієва дочка на всіх нападає,
Ноги її тихі і вона пропаща
Не по землі ходить, по головах ходить
(І поти вертить ся, поки не загубить).

- 95 Бо вона і Дія колісь осліпила,

- Що в людей найлучший і в богів найвисчий.
Його-ж таки жінка Ира обманула
Тогдї, коли сина його Ираклія
Мала Алкимина в Оивах породити.
- 100 Він раз похвалив ся і до богів мовив :
»Вчуйте мене, каже, боги і богинї!
Нехай я вам скажу, що в мене на мислї :
Сегодня такого вродить Іліюія,
Що він над усіми буде панувати,
- 105 І породить племя із моєї крові.«
А хитрая Ира до його сказала :
»Неправду ти кажеш, ти того не вчиниш.
Хиба поклени ся клятвою тяжкою,
Що справді над всіми буде панувати,
- 110 Хто сегодня впаде коло ніг роділі
І що родить племя із твоєї крові.«
І Дій не завважив хитроців жіночих,
Клятвою покляв ся і кавав ся довго.
Ира таки зараз кинулась з Олимпу,
- 115 В годині прибула до славного Аргу,
До жінки Сєенела, Персового сина,
Що девятий місяць із сином ходила.
Вона її дала до пори родити,
А тії не дала. І пійшла Іліюа
- 120 До Дія Кроненка і мовила Дію :
»Слухай мене, батьку, що я тобі скажу :
Родив ся володар аргейського люду
Еврисой Сєенелів із твоєї крові.
Буде не погано Аргеями рядить.«
- 125 І обняла Дія великая туга,
І схопив він Напасть за пишні коси
І в злості покляв ся клятвою тяжкою :
Що од сего часу Напасти лихої
В Олімпі і в небі ніколи не буде.
- 130 Замахнув рукою і жбурнув із неба,

- І вона почала по людях ходити,
А Дій болів тяжко, коли сина вбачив,
Що він як підданий служить Еврисею.
Так було й зо мною, коли Ектор сильний
- 135 Став губить Аргеїв коло наших суден.
Я згадав за Напасть, що на мене спала,
Пізнав, що Дій розум одіймив од мене,
І рад усе зняти й тобі дари дати.
Пічни тільки бійку та підійми військо,
- 140 А дари до тебе усі я доставлю,
Про які мовив Одиссей премудрий.
Пожди, коли хочеш, слуги мої зараз
Із корабля візьмуть, принесуть до тебе,
І ти будеш бачить, які мої дари.«
- 145 Аж до його мовив скорохід Ахилло:
»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
Даси чи ні дари — твоя буде воля.
Тепер як найшвидше берім ся за бійку.
Не слід розмовляти та час одтягати,
- 150 Бо діло велике іще не кінчилось.
Нехай буде знати, що Ахилло знову
Ратищем могучим Троян побиває.
І хай із нас кожний за ним битись піjde.«
- Аж до його мовив Одиссей премудрий:
- 155 »Не кажи, Ахилле, голодним Ахеям
Йти до Ільйону Троян воювати.
Не на мале время бійка підійметь-ся,
Як разом два військо до купи зійдеть-ся,
Та бог подасть силу обом одинаку.
- 160 А скажи їм перше хліба попоїсти
Та вина попити, то буде і сила.
Трудно чоловіку хліба не поївши
З раня до смерканя весь день воювати.
Хоч-би він душею і рад би побитись,
- 165 Та сам наровіє, йому докучає

- І голод і згага, і ноги не служать.
А коли хто добре попоїсть і випе,
Так цілий день може із ворогом битись,
Бо в його і серце стане сьміливіще
170 І сила не слабне аж до кінця бійки.
Скажи ж ти народу пійти попоїсти.
А тобі тим-часом Гамемнон володар
Принесе і дари, щоби всі Ахеї
Бачили очима і ти вдовольнив ся.
- 175 І він перед всіми тобі покленеть-ся,
Що він не спав з нею і не обіймав ся
(Як воно годить ся жінці й чоловіку),
Щоб тобі на серці спокійному бути.
Потому у себе обід тобі справить
- 180 На знак, що з тобою зовсім помирился.
А ти, Атрієнку, поважай і других;
Не стидно цареві і перепросити,
Коли кого сам він доведе до гніву.»
- Аж до його мовив Гамемнон володар:
- 185 »Мило тебе й слухать, славний Лавертенку!
По правді судив ти, по правді і мовив.
Поклясти ся рад я од щирого серця
І та моя клятва правдивою буде.
Хай тільки Ахилло пожде на годинку,
- 190 Тай другі Ахеї, поки йому дари
Винесуть з наміту та ми присягнемо.
Тобі ж, Одиссею, і кажу і прошу:
Вибрати найлучших молодих Ахеїв
Та принести дари, щó ми для Ахилла
- 195 Вчера обіцяли, і дівчат привести.
А Талєвій живо кабана добуде,
Щоб його зарізати для Дія та Сонця.»
- Аж до його мовив скорохід Ахилло:
»Славний Атрієнку, царю Гамемноне!
- 200 Тоді буде лучше про тебе подумать,

- Як ми після бою будем спочивати,
Та не така сила в мому серцю буде.
Ще тії труни лежать перед нами,
Що положив Ектор, як Дій подав славу,
205 А вам їдло в думці. Не так би я думав.
Хотїв би я зараз вивести Ахеїв
Голодними к бою, а як сонце зайде
І ми їм одячим, тогді і поїсти.
А до того часу ні пити ні їжа
210 На душу не пійде, коли друга вбито.
Він лежить у мене проколяний мідью,
У двері ногами, і дружина плаче.
Тепер моїх думок ніщо не займає,
Іно кров та бійка та тяжкії стони.»
215 Аж до його мовив Одиссей премудрий:
»Ахилле Пильєнку, ахейська сила!
Ти за мене лучший ратищем кидати, —
Я за тебе лучший пораду давати,
Бо я і старіщий і більш сьвіта бачив.
220 І ти мої ради щиро і послухай:
Бійка незабаром людей насичас.
Де много колося відрізано мідью,
Жнива невеликі; ваги, що Дій ними
Людську бійку важить, уже нахилились.
225 Животом по мертвих нічого тужити:
Кожний день немало падає Ахеїв:
Тай як тут по кожнім тугу одбувати?
Хто помер, так того треба поховати,
Один день понлакати і серцем не пити;
230 А которі в бою живі остають ся,
Так тим треба дбати за пити та їжу,
Щоб могли без стоми з ворогами битись,
Одягнувши тіло мідю тяжкою.
Не ждїте ж ви, люди, другого наказу,
235 Бо хто буде ждати край суден ахейських,

Тому горе буде. А лучше всі разом
Вдармо на Троянів та бійку почнімо.»

Мовив — і з собою забрав Несторенків,
Мега Филієнка, ґоанта, Миріона

240 І Ликомедія і ще Меланіппа.

Пійшов до наміту царя Гамемнона

І виповнив діло, як слово сказати :

Взяв він сім триніжок вибраних для його,

Двадцять мисок мідних і дванадцять коней,

245 Взяв він і сім жінок — робітниць дотепних,

Взяв він і восьмую Врисівну хорошу,

І десять талантів золота одважив

І сам поніс злото, а ті за ним дари,

І серед громади все то положили.

250 І встав Гамемнон цар. І підняв Талевій

Кабана на руки і став коло його.

І взяв Атрієнко свій меч коло боку

І вийняв із піхви ; одрізав щітини

І руки піднявши, Дію помолив ся,

255 І всі кругом його змовкнули Аргеї,

Слухаючи добре царської молитви.

І цар їх молив ся, дивлючись на небо :

»Будьте-ж мені свідки і ти, батьку Дію,

І Земле, і Сонце, і ви Еринії,

260 Що губите того, хто клятву ламає,

Що я не неволив Врисової дочки

Ні спати зо мною, ні так що робити ;

Тихо вона жила у моїм наміті.

А коли неправда, так хай усі боги

265 Мене покарають за мою неправду!»

І розрізав мідью горло кабанові,

І махнув Талевій і кинув у море

Риbam на годівля. Аж устав Ахилло

І милим Ахеям почав говорити :

270 »Сам ти, Дію, людям напасть посилаєш,

- Бо сам Атрієнко ніколи б і серця
Мого не порушив, ніколи не взяв би
І дівчини в мене; то Дій захотів лиш,
Щоб многих Ахеїв смерті передати.
- 275 Ідїть же ви їсти, та живо й до бійки.«
Промовив Ахилло — і розпустив раду.
Розійшло ся військо по своїх намітах,
А дари забрали славні Мирмидони,
Принесли до судна славного Ахилла
- 280 І дари поклали, дівчат посадили,
А коней візницї в табуи одігнали.
А Врисівна красна, як золота Врода,
Тільки що узріла мертвого Патрокла,
Впала і ридала і дерла на собі
- 285 І груди і шию і лице хороше,
І мов та богиня над ним голосила:
»Патрокле мій милий, серцю наймилїщий!
Я-ж тебе живого покинула йдучи,
А тепер прибувши мертвого знахожу.
- 290 От-так менї вічно туга за тугою!
Бачила я мужа, щó батько та мати
Менї його дали, пробитого мідью;
Бачила трох братів, щó менї одна їх
Мати породила, в один день побитих.
- 295 І коли Ахилло побив мого мужа
І взяв город Минів, ти один, Патрокле,
Втирав мої сльози, казав, що я буду
Жінкою Ахилла, і ти нам у Фтії
Весїлячко справиш з військом мирмидонським.
- 300 Тепер і по тобі плакати прийшло ся.«
Плакали дівчата ніби за Патроком,
А тут своє горе у кожної було.
А коло Ахилла старшина збиралась,
Їсти запрошала, но він одрікав ся:
- 305 »Прошу я вас, братя, хто з вас наймилїщий,

Йдїте, не просїте нї їсти нї пити,
Бо тяжкая туга к серцю підступила.
Пожду до смерканя, од того не згину.»

Мовив і одправив усїх отаманів.

- 310 Лиш два Атрїєнки та Одиссей мудрий,
Нестор, Ідоменїй та Фїник остались
Його утїшати. Но він не втїшав ся,
Поки на кроваву не кинув ся бїйку.
Все згадував друга, воздыхав і мовив :
- 315 »Перше ти, бувало, друже безталанний,
Усякїї страви для мене готовив
І живо і скоро, як було Ахеї
В поле виступали з Троянами битись.
А тепер ти вбитий, і серце не може
- 320 Нї їсти нї пити із жалю по тобі.
Бо я нї по кому гїрше не тужив би,
Не тужив би гїрше і за рідним батьком,
Що може у Фтїї сльози проливає
По рідному сину, а я на чужину
- 325 Пійшов за Єлену Троян воювати —
Нї за рідним сином, що живе у Скірі
(Як тїлько живе ще Неонтолем красний).
Перше і надїя в мому серцю була,
Що я коло Трої, далеко од Аргу,
- 330 Один тут загину, а ти собі в Фтїю
Поплиवेश на суднах і візьмеш із Скіру
Дитя моє миле і йому покажеш
І добра, і челядь, і стрїхи високї :
- 335 Бо Пилїй у-дома або вмер од туги,
І жде тїлько вїсти про мене лихої,
Поки не почує про мою погибель.»

І мовив і плакав. Плакали й гетьмани,
Думаючи кожний про своїх домашнїх.

- 340 Аж глинув Кроєнко і змилосердив ся,

І словом летучим мовив до Паллади:

»Чи-ж ти, моя доню, про його й забула,
Чи-ж ти перестала дбати за Ахилла?
Та-ж він одинокий сидить коло суден,
345 По другові тужить. Усі пійшли їсти,
Один він голодний і не їв нічого.
Пійди лишень живо, пахучого паху
Положи на груди, щоб він не зморив ся.»

А Паллада й сама думала про тее,
350 І бистро, мов сокіл голосний, криластий,
Кинула ся з неба. Ахеї в ту пору
Ставали до строю. І вона Ахиллу
Живучого паху на груди полила,
Щоб йому на бійці голодом не скніти.

355 І сама до батька знову полетіла.
Посипалось військо од кораблів бистрих,
І як сніг порою сиплеть-ся од Дія,
Як Бурій возьметь-ся небо прояснити,
Так густо од суден посипались разом

360 Шеломи блискучі і круглі щити,
Кованії бронї, ратища кленові;
Бляск ішов до неба, і земля сьміялась
Од ясної міді, вставав тупот сильний,
А по середині збруїв ся Ахилло.

365 (Зуби скреготали, і очи блищали
Як вогонь горючий, но серце тиснула
Великая туга. І він одягав ся
В Ифестову збрую, злючись на Троянів.)
З-початку назув він виступці хороші

370 І закрєпив добре срібними пряжками,
Потому і броню надягнув на груди,
Звісив через плечі висрібляну шаблю
І щит узяв крєпкий, тяжкий та великий,
Що блищав на йому як місяць на небі.

375 І як мореходам покажеть-ся з моря

- Полумя блискуче, щó в горах на стійлі
Горить одиноко, а їх мимо волі
Несе море буйне далеко од милих,
От-так і в Ахилла од дивного щита
380 Полумям блищало. І взяв він на себе
І шелом могучий — і шелом на йому
Заблищав зорою, і золота грива,
Щó викував Іфест, по гребіню виласть.
Спробував Ахилло, чи збруя по йому,
385 Чи винесуть збрую його ноги бистрі,
Но вони як крила його підіймали.
І взяв він із скрині ратище отцівське,
Тяжке та велике, що ніхто з Ахеїв
Не міг його двигать окроме Ахилла,
390 Щó Хирон для батька виробив із клену
На горах пилійських ворогам на гибель.
Автомед з Алкимом у пишную збрую
Коней заложили, затиснули в зуби
Крепкії вудила, натягнули віжки,
395 З-заду замотали, і Автомед живо
Батога схопивши вискочив на коні,
А з-заду Ахилло скочив на теліжку;
Збруя заблищала як Іперйон ясний,
І сильне гукнув він на коней отцівських :
400 »Ксаное і Валію, Подаркині діти!
Думайте іначе нашого візницю
Із лютої бійки до стану вернути,
Не так, як Патрокла покинули вбитим.«
Аж Ксано вітроногий із ярма промовив,
405 Голову склонивши, і вся його грива
Із ярма сповзнувши до землі сягнула —
Йому мову дала Ира білоплеча :
»На сей раз, Ахилле, тебе порятуєм,
Но смерть твоя близько. І не ми причина,
410 А сам бог великий та Мара могуча.

- Не наше лїнивство, не тягота наша
Патроклову зброю Троянам оддала;
Но з богів найлучший, син Лити могучий,
Згубив його з сьвіта Ектору на славу.
415 А ми хоч-би духом Зефировим гнались
За всіх найбистріцим, но й тобі судилось
Згинути од бога і од чоловіка.»
І мову коневу Ериннії втяли,
І бистрий Ахилло до його промовив:
420 »Та нічого, Ксанѳе, про те вішувати.
Знаю я й без тебе, що я тут загину
Без батька і неньки, но я не одстану,
Аж поки побоем Троян не насичу.»
Промовив — і коней погнав по-переду.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТА.

Бійка меж богами.

ТКАНЬ.

Як обидва війська построїлись, Дій, покликавши безсмертних на раду, дозволяє їм помагати, кому хто захоче, щоб Ахилло разом не побив Троянів (1—30). Боги розділяють ся: Ира, Паллада, Посидій, Ерма і Ифест ідуть за Ахеїв, а Ярій, Аполлон, Дівона, Лити, Ксанѳ і Урода ідуть за Троянів, і од їх приходу аж земля трясеть-ся (31—74). Перед початком бою Ахилло шукає Ектора, Аполлон против його підіймає Енея, а боги по радї Посидїя сїдають по одаль од бою (75—155). За різними розмовами наступає бійка Ахилла з Енеєм, но коли Енею було призначено царювать у Троянів, то його Посидій і кидає повітрям, щоб його не вбито (156—352). На Ахилла хоче виступити Ектор, но його Аполлон одкликає; Ахилло межі другими Троянами побиває Пріямового сина Полидора (353—418). Ектор виступає знову на Ахилла з местію за брата

но його туманом Аполлон вкриває і з бійки виводить (419—454), і Ахилло других Троян побиває і вкриває поле трупом і оружам (455—503).

От-так коло суден строїлись Ахеї
Кругом Пилієнка неситого боем,
А на косогорі строїлись Трояни.

І звелів Дій живо славнії Өемиді

5 Богів покликати до його на раду.
І пійшла Өемида і всіх покликкала.

Не було потоку окрім Окіяна,
Не було і Нимфи лісної, річної
Або лугової, котра б не прибула :

10 Усеї позбирались к Дієвому дому,
І всі посідали на славних крилечках,
Що Дієві Ифест виробив на диво.
Усеї позбирались. І землетряс сильний,
І той не одпер ся, прибув сюди з моря,

15 Сїв по середині і Дія спитав ся:
»Чого ти нас, Дію, покликав на раду?
Може чи не судиш Троян та Ахеїв?
Так суди! бо бійка од них недалеко.«

І Дій хмарозборець до його промовив :

20 »Знаєш, землетрясе, яка моя думка,
Що я позбирав вас: жаль мені пропащих.
Так я отсе сяду на верхнім Олимні
І буду дивитись. А ви собі йдїте
Одні до Троянів, другі до Ахеїв,

25 Кому хто милїщий, і тим помагайте.
Бо як сам Ахилло вийде на Троянів,
То вони не вдержать бистрого Пилієнка,
Вони його виду й перше трепетали,
А тепер, коли він за друга озлив ся,

30 Боюсь, щоб він зараз не полїз на стїни.«

Промовив Кроненко і розпалив бійку.
Кинулись безсмертні і враз поділились :
К суднам полетіла Пра та Паллада,
Та Посидій сильний, землетряс могучий,
35 І Ермій премудрий, що добру навчає ;
А по-заду Іфест за ними тягнув ся,
Кульгаючи тихо коліньми слабими.
А к Троянам знову Ярій шеломенний,
Аполлон косматий, стрільна Артемида
40 І Ксаной і Лита і милая Врода.

Но поки ще боги до них не прибули,
Ахеї горділи, що устав Ахилло,
Которий так довго спочивав од бійки.
А в Троянів з страху аж жили дріжали,
45 Як вони узріли славного Пильєнка
У яснії збруї мов того Ярія.
Но коли безсмертні до війська прибули,
То Ворожба сильна зараз підняла ся.
Паллада гукала ровом та стіною
50 Та берігом моря голосом могучим,
А Ярій як вихор ревів по тім боці,
То з вершини міста Троянів зовучи,
То із Симоенту та Калликолони.

Так вони два війська разом підійнявши
55 Звели, і в них Вражбу сильну підійняли.
Страшно Дій із неба загремів громами,
Страшно Посідаон стрепенув землею
І потряс горами ; затрясли ся разом
Верхи і одноги високої Іди,
60 І місто троянське і судна ахейські.
Затряс ся од страху і Невид підземний
І скочив із крісла і крикнув од страху,
Щоб не роздер лоня Посидій земного
І хат його брудких і для богів страшних
65 Не показав людям та богам безсмертним.

- Такий трус підняв ся, як боги зійшли ся,
Кожний против свого: против Посидія
Аполлон стосильний з бистрими стрілами,
Против Еявалія сив'ока Паллада,
70 Против Ири стала ловча Артемида
Жвава, злотолука, сестра Аполлона;
Против Лити вийшов Ермій добродійний,
А з Ифестом збіглась великая річка,
Що зоветь-ся Ксанном а в людей Скамандром.
75 От-так боги стали одні против других.
Ахилло збирав ся на Ектора стати,
І тяжко бажав він, щоб його кривлею
Напоїть Ярія неситого боем.
Но на Пилієнка Аполлон стосильний
80 Підійняв Енея і дав йому силу.
Ставши Ликаоном, Пріямовим сином,
По голосу й виду, Аполлон промовив:
»Енею гетьмане! А де-ж твоя слава,
Що ти похваляв ся з гетьманами пючи,
85 Що станеш до бою з Ахиллом Пилієнком?«
Аж Еней до його на тее промовив:
»Що ти против волі мене викликаєш,
Щоб я став до бою з Пилієвим сином?
Мені вже не вперве на його ставати.
90 Вже він мене пудив ратищем із Іди,
Як напав на стадо та розбив два міста,
Лирнис із Пидасом. Один Дій поміг лиш,
Що дав мені силу та бистрії ноги,
А то був би згинув од рук Пилієнка
95 Та тої Паллади, що перед ним ходить
І кличе губити Троян та Лелегів.
Не сил чоловіку бити ся з Ахиллом,
Бо з ним усе боги, що його рятують
І ратище в нього впиваєть-ся прямо
100 У людськеє тідо. Но коли-б кінець нам

Присудив бог рівний, то не легко було б
І мене побити, хоч він увесь мідний.»

Аж до його мовив Аполлон, син Діїв :

»Так щó-ж! помоли ся і ти віковічним,

105 Та-ж ти син Уроди, Дієвої дочки,

А він син богині гіршої далеко :

Та Дієва дочка, а та Посидія ;

Іди против його з точеною мідью,

Не бій ся ні грізьби ні прикрого слова.»

110 Так мовив і сили він додав гетьману,

Кинув ся в-перед він окований мідью.

Та тільки од При тее не укрилось,

Що він на Пилєнка гнав ся через військо,

І богів зібравши стала їм казати :

115 »Аєино Палладо, і ти Посидію!

Подумайте в думці, щó то з того буде ?

Вже Еней пустив ся окований мідью

Против Пилєнка, Аполлон настроїв.

Так нам його треба назад одтягнути,

120 Або кому стати разом із Ахиллом

Та сили додати, щóб він не безсилїв

І знав, що нас люблять сильніщі боги

І що тії слабші, що з-давна Троянам

Подають підмогу на війні та бійці.

125 Всі ми із Олимпу на тее спустились,

Щóб його на сей раз од Троян закрити ;

Послі він зазнає, яку йому нитку

Доля закрутила, як мати роджала ;

Не знаючи сего Ахилло жахнеть-ся,

130 Як бог який стане против його битись,

Бо боги страшенні, як видимі стануть.»

Аж до неї мовив землетряс могучий :

»Та нічого, Про, тобі так журить ся.

Не хтїв би я сварки з богів починати

135 (Ні з нас ані з других, хоч ми і сильніщі),

- А лучше ми сядьмо на виднім горбочку
Та з-відти й дивім ся на людську бійку.
А тільки підступить Ярій з Аполлоном
Та стане Ахиллу шкодити на бійці,
140 То ми зараз з ними бійку підіймемо,
І вони в нас живо кинуть ся у розтіч
На Олими високий до других безсмертних,
Збиті по неволі нашими руками.»
Мовив синій-волос і повів їх разом
145 На стіну високу, стіну Ираклія,
Що її Паллада й Трояни зробили,
Щоб йому од кита за нюю втікати,
Як він за ним гнав ся з берега на поле.
Там боги і сіли разом з Посидієм,
150 Одягнувши плечі хмарою густою,
А другії сіли на Калликолони
Кругом Аполлона та бога Ярія.
От-так з обох боків боги посідали
Тай думали думи, і самі не хтіли
155 Бійки починати, но Дій поганяв їх.
Укрило ся поле, блиснуло од міді
На людях та конях, земля застогнала
Під ногами війська, і два чоловіка
Стали серед війська, готовії к бою:
160 Еней Анхизенко і сильний Ахилло.
Еней ішов первий, страшно тяжкий шолом
На йому хитав ся; він держав рукою
Щит перед собою і ратищем маяв.
А Пильенко з-тиха мов лев підіймав ся,
165 Як на його вийде цілая громада.
Зразу лев могучий на них не вважає,
Но коли хто в його ратищем ударить,
Він пацу розціпить, — і котить ся піна
Кругом його рота, і стукотить серце,
170 І беть-ся хвостом він по боках і клубях,

- Сам себе до бою з людьми підганяє,
І блисне очами і прямо несеться
Хоч кого убити, хоч самому згинуть.
От-так і Ахилла сила підбивала
- 175 Против Анхизенка хороброго стати.
І тільки що близько обидва зійшли ся,
Первий почав мову скорохід Ахилло:
»Що ти так, Енею, одійшов од своїх?
Чи не хочеш може зо мною побитись,
- 180 Сподіючись бути царем у Троянів,
Спільником Пріяма? Та хоч ти й побореш,
Тобі Пріям того в руки не положить.
Єсть у його діти, — він їх не обійде.
А може Трояни мають тобі поле
- 185 Найкрасчєє дати для рїлі й посїву,
Як ти мене згубиш? Но не твоя сила.
Раз уже тїкав ти од ратища мого;
Забув, як тебе я захопив з волами
Та тебе примусив з Іди утїкати,
- 190 І ти тїкав живо і не оглядав ся?
Заховав ся в Лирнис, но і той добув я,
Ударивши разом з Палладою й Дїєм.
Тогдї захопив я молодиць не мало,
Одного тебе лиш винїє Дїй з богами.
- 195 Тепер ти не думай, вони не заступлять!
Но я тобі раджу, одійди до війська,
І поки не лихо, не стій против мене,
Бо щó з того вийде, і блазневї видно.»
- Аж Еней Анхизів на те йому мовив:
- 200 »Не думай, Пильєнку, що мене як блазня
Словом залякаєш. Вмію і я добре
Грізними словами страху завдавати.
Знаєш ти і рід наш і нашу родину,
Слухаючи здавна людськії розкази
- 205 Но в очи ти моїх, я твоїх не знаю.

- Кажуть, щó ти счадок славного Пилія
І матери Оети, красної морянки ;
А про мене кажуть, що я син Анхизів
І мамою мою красная Урода.
- 210 Хтось із них сьогодні по синові сплаче,
Бо я не сподіюсь, щóб ми погрозившись
Так і розійшли ся, бійку занежали.
Роскажу, як хочеш, щóб ти відав рід наш,
Як добрії люди відають про його.
- 215 З-початку родив Дій славного Дардана,
Батька Дарданії; тогді йще на полі
Ільйону не було, людяного міста,
Тогді йще люди під Ідою жили.
Дардан вивів на сьвіт царя Ерихѳона,
- 220 Щó був найбогатший межи богачами.
Три тисячі коней на полі пасло ся
І кобил не мало з лошатами було —
Сам Бурій, бувало, до них залицяв ся,
Бігаючи в поле конем черногривим.
- 225 І вони дванадцять лошат породили,
І тії лошата, як бігли по полю,
Ногами колося вони не займали ;
А коли літали по синьому морю,
То ногами хвилі вони не займали.
- 230 Ерихѳон мав Троя, гетьмана Троянів,
А Трой Ерихѳонів породив три сина :
Іла, Ассарака та ще Ганимида,
Того чоловіка найкрасчого в сьвітї,
Щó його на небо за красу узяли
- 235 Дію вино лити та богам служити.
Іл родив од себе сина Лавмедонта,
А Лавмедонт славний Тиѳона й Пріяма,
Клитія та Лампа та Ікетаона,
А Ассарак Капа. Кап родив Анхиза,
- 240 І я од Анхиза, Ектор од Пріяма.

- Такого я роду і такої крові,
А сила од Дія; він по своїй волі
Дає й одіймає, бо сам найсильніщий.
Так що-ж ми, як блазні, будем розмовляти,
245 Одні серед поля кривавого ставши ?
Ми один другому стільки наговорим,
Що повнее буде судно стовесельне.
Бо язик без кости, що хоче, то й меле,
Може говорити і добре і зле;
- 250 Що другому скажеш, то і сам почувеш.
На віщо-ж ми будем один перед другим
Сваркою сваритись, мов ті молодичі,
Що серцем озлившись вийдуть серед міста
І там одна другу бештає словами
- 255 Ні з того ні з сего, а з злости одної.
Ти мене од бою словом не одібеш,
Перше тобі треба зо мною побитись.
Так давай, возьмем ся за ратища мідні.»
І мовив і вдарив ратищем по щиту,
- 260 І щит під ударом заревів страшенне.
Здрігнув Пилієнко і щита од себе
Оддалив рукою, думав, що навиліт
Пройде через його ратище Енея.
Не розмислив блазень у розумі своєму,
- 265 Що людям смертельним небесні дари
Не легко погнути або поломати.
Ратище Енея щита не пробило:
Золото, дар божий, його задержало.
Два листи пробив він, а три іще було,
- 270 Бо в йому пять листів зложив кривоногий:
Два на верху мідних, а два олівяних,
Пята золотая ратище спинила.
Тогді Пилієнко ратищем прицілив
І вдарив Енея по круглому щиту
- 275 Саме по-під обід, де і мідь найтоньша

- І шкура найтоньша ; і пройшло на вилїт
Ратище Пилїйське і щит розірвав ся.
Еней нахилив ся, щит підняв високо
І ратище в землю встрягло за плечима,
280 Пробивши два круги на круглomu щитї.
Став він ухилившись ратища страшного,
Жах і страх у його став перед очима,
Що так недалеко ратище упало.
І крикнув Ахилло, і з мечем прискочив,
285 Но той уже камінь успів підійняти,
Великеє діло, тепер не підняли б
І два чоловіка, що один підняв він.
І певне Еней би каменем ударив
У щит або шелом, і той був би живий,
290 А з його Пилєнко висадив би душу,
Щоб того не вглянув Посидїй могучий,
А то він не ждучи до богів і мовив :
»Лихо-ж моє тяжке ! Жаль менї Енея,
Що вбитий Пилєнком до Невида піjde,
295 Повіривши зрадї сильного Поллона,
А він йому блазень в горі не поможе.
За що-ж він невинний має погибати,
За других терпіти, коли він приносив
Приємні дари для богів небесних ?
300 Та нуте-ж од смерти його порятуймо,
Щоб і Дїй не злив ся, як його Ахилло
Смертею погубить. Бо він має жити,
Щоби рід не згинув славного Дардана,
Зі всіх дітей своїх, що родив од смертних,
305 Кроненко найбільше полюбив Дардана.
Не злюбив Кроненко Прямове племя ;
Так царстно троянське присудив Енею
І його насчадкам, що пійдуть од його.«
Сив'окая Ира мовила до його :
310 »Сам ти, землетрясе, думай про Енея :

- Чи руку подати, чи так залишити
(При всій його славі згинуть од Ахилла):
А що ми обоє вже нераз кляли ся
Перед цілим небом, і я і Паллада,
315 Троянам у злиднях руки не давати
І тогді, як Троя вогнем запалає
Та її підпалять хоробрі Ахеї.»
- Тільки почув тее Посидій могучий,
Пійшов через бійку та ратищів трескіт,
320 Де Еней хоробрий бив ся із Ахиллом.
І зараз на очи Пильєнка Ахилла
Туман напустив він, і кований ясець
Вихопив із щиту славного Енея
І його під ноги положив Ахиллу,
325 А Енея з поля кинув у повітря.
І не мало війська і не мало коней
Еней перескочив, кинутий безсмертним,
Поки не спинив ся кінець того поля,
Де славні Кавкони строїлись до бою.
- 330 Там прийшов до його Посидій могучий,
І став і преворно до його промовив:
»Хто тебе, Енею, із богів підмовив
Против Пилієнка могучого стати,
Коли він сильніщий і богам миліщий?
- 335 Одступай од його, як коли зійдеш ся,
Щоб тобі не ждучи не пійти к Невиду.
А коли Ахилла на сьвітї не буде,
Бий ся тогді сьміло перед цілим військом,
Ніхто твої збруї не буде здирати.»
- 340 Так його й покинув по добрій радї
І туман Ахиллу од очей одвіяв.
І він подивив ся ясними очами
І зітхнув і мовив до свого серця:
»Великеє-ж диво бачу я очами;
- 345 Ратище край мене, а того й немає,

- В кого його кинув та думав убити.
Правда-ж, що Енея безсмертнії люблять,
А я собі думав, що він так хвалить ся.
Хай-же він гуляє! Не буде-ж він більше
- 350 Бити ся зо мною, коли втік од смерти.
А нуте, зберемо хоробрих Данаїв
Та спробуєм сили і в других Троянів.»
І пішов по строях і в кожному мовив:
»Тепер од Троянів не стійте далеко,
- 355 Ідїть за них прямо, та бийте ся сміло,
Бо одному трудно при всїй моїй силї
На всїх набігати та всїх побивати.
Сам Ярій могучий та сильна Паллада
Не могли б такого бою доконати.
- 360 Но скільки я можу руками й ногами
І силою своєю, стільки буду битись.
Пройду усї строї, і тому з Троянів
Радісно не буде, хто близько підійде.»
Так казав Ахилло, а тим-часом Ектор
- 365 Закликав Троянів ітти на Ахилла:
»Трояни хоробрі! не бійтесь Ахилла!
Словами готов я битись і з богами,
Та ратищем трудно, бо вони сильніщі.
Не всякеє слово сповнить і Ахилло:
- 370 Одно може сповнить, другого не сповнить.
Пійду против його, хоч його і руки
До вогню подібні а сила до сталї.»
Мовив — і Трояни ратища підняли,
Сила зворушилась, підняли ся крики.
- 375 Аж Ектору з-тиха Аполлон промовив:
»Не бий ся ти прямо, Екторе, з Ахиллом,
А стій межн військом тай ціляй у його,
Бо він тебе влучить або зарубає.»
І Ектор, почувши голос Аполлонів,
- 380 Злякав ся і зараз лїйшов межн військо.

- А Ахилло з криком ізі всеї сили
Вдарив на Троянів і вбив Іфитїона
Отринтіяненка, отамана в війську.
Його Отринтію нимфа породила
385 У городі Іді на сніговім Тмолі.
Ахилло на зустріч його в самий череп
Ратищем ударив, череп роздвоїв ся,
Він об землю хропнув, а Ахилло мовив :
»Ліг ти, Отринтенку, зі всіх найлютіщий !
390 Тут твоя кончина, а рід твоїй далеко,
Аж там на Гигеї, а твоя дідизна
На рибному Іллі та Ермі глибокім.«
Він мовив, а тому і тьма очи вкрила,
І коні ахейські у первії бійці
395 Його стратували. А той знову скочив
І Димолеонта, сина Антинора,
Через шелом мідний по виску ударив ;
І мідяний шелом ратище пробило,
Череп проломило і весь його мозок
400 Кровію облило і його згубило.
Іпподам з телїжки пустив ся тікати,
Но Ахилло в плечі і того ударив,
І він перед смертю заревів мов бик той,
Коли його тягнуть к богу землетрясу,
405 І бог еликонський од того радїе :
Так і Іпподамант заревів і згинув.
А Ахилло знову вдарив Полидора,
Пріямвого сина. Казав йому батько
В бійку не ходити, бо він був і менший,
410 І зі всіх миліщий і жвавий на ноги ;
А він собі блазень ногам і повірив
І поти вертів ся, поки не загинув.
Пробігав він мимо, а його Ахилло
У спину і вдарив, де у його пояе
415 Пряжками стягав ся і броня двоїлась,

І ратище вийшло через пуп на виліт.
Впав він на коліна, тьма його вкривала,
І він за утробу руками хапав ся.

Ектор як побачив, що брат за утробу
420 Руками вхопив ся до землі склонившись,
Не вглядів і сьвіту, не міг серед війська
Далій оставать ся, пійшов на Ахилла
Із ратищем острим, до вогню подібний.
І глянув Ахилло і з вискоком мовив :

425 »Се-ж той, щó найгірше вразив моє серце,
Щó вбив мого друга ; тепер ми не будем
Один од другого бігати по полю.«

І з-під лоба глянув і знову промовив :

»Ходи лишень швидше на свою погибель !«
430 Аж до його мовив Ектор шеломенний :

»Не думай, Пильєнку, словами як блазня
Мене залякати, вмію і я добре
Прикрими словами ганьби завдавати.

Знаю, що ти лучший, я гірший за тебе ;
435 Но ще тее в бога лежить на колінах,
Чи не я, слабіщий, з тебе душу вийму,
Бо клюга і в мене острая доволі.«

Мовив — і що сили ратищем ударив.

Но Паллада тихо на його дихнула

440 І од Пилієнка його одвернула.

Ратище упало Ектору під ноги,

І Ахилло з криком кинув ся до його

Думаючи вбити, но Аполлон живо

Як бог заступив ся і покрит туманом.

445 І тричи Ахилло з ратищем кидав ся

І ратищем тричи пробивав повітря.

Тогді у четверте кинув ся манюю,

І сильне гукнувши проворно промовив :

»Таки втік, собако ! Брало тебе лихо,

450 Та дав тобі поміч Аполлон стосильний,

- Що ти його молиш ідучи на бійку.
Та колись я може справлюсь і з тобою,
Як хто із безсмертних стане мені в поміч.
Тепер пійду бити, кого не попаду.»
- 455 Мовив і Дріопа в потилицю влучив;
Дріоп повалив ся, но той його кинув,
А вдарив Димуха Філіторієнка
В самеє коліно, а потому знову
Мечем його вдарив і висадив душу.
- 460 Потому наскочив на двох Віяненків,
Лавгона й Дардана, і з коней звалив їх,
Ратищем одного, а мечем другого.
Потому на Троя Аласторієнка;
Він тяжко просив ся живим його взяти,
- 465 Його не вбивати, к літам жалість мати.
Не знав того, блазень, що дарма просив ся,
Що то чоловік був тугий, невмолимий.
Він до ніг звалив ся, пустити просив ся,
Но йому Ахилло всадив меч у печінь,
- 470 І печінь однала і кров з його тіла
В пазуху полилась і тьма очи вкрила.
А той Мула вдарив у самеє вухо,
Аж ратище вийшло у другеє вухо.
Потому Ехекла Агинорієнка
- 475 По голові вдарив мечем колодчастим,
Аж меч розігрів ся — і мертвії очи
Червона погібель та Мара закрила.
Потім Девкальйона по локтєвих жилах
Ратищем ударив і пробив на виліт;
- 480 І став він і звисив пробитую руку,
І той йому разом голову і шолом
Одрубав од шиї, з хребта його разом
Висадив ся мозок і він розтягнув ся.
А той знову вдарив Ригма Піреєнка,
- 485 Що прибув до Трої із славної Өрики;

- Йому в здуховини ратище попало,
І вшав він із коней; а той Ариооя,
Що завертав коней, у плечі ударив,
Повалив з теліжки і збили ся коні.
- 490 Як вогонь лютує крутими ярами
По горі сухії, діброва палає,
І вітер усюди полумя розносить:
Так і він манюю з ратищем гонив ся,
Кого мав побити, і червонив землю.
- 495 Як волів лобастих злигать та пустити
На гладкому тоці ячмінь молотити,
Під волами зараз колося зімнеть-ся:
От-так під Ахиллом щити та шеломи
Коні розминали; залили ся кровю
- 500 І воси і сницї, бо бризки літали
І од копит кінських і од коліс мідних.
А там Пилієнко за славою гнав ся
І червонив кровю могучії руки.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ПЕРВА.

Бійка на потоці.

ТКАНЬ.

Ахилло розбиває Троян і одну половину проганяє до міста, а другу до Ксанеа (Скамандра) і в потоці много на смерть побиває, а 12 молодців оставляє для Патроклової тризни (1—33). Там-же побиває і Ликаона Прияменка, хоч він його й просить житям дарувати (34—135), і Астеропея, отамана Пеонів, з Пеонами разом, аж потік бушує (136—210). Ахилло не перестає побивати, Ксане загачуєть-ся трупами, просить Ахилла перестати; Ахилло не слухає, потік на його хвилі підіймає, виганяє з себе і гонить по полю (211—271). Ахилло вибиваєть-ся із сили, но йому помагає Посидій і Паллада; Ксане просить до помочи

Симоента і знов налягає, но на його Ира підіймає Ифеста, і він поти палить і поле і воду, поки його та-ж самая Ира не спиняє (272—384). Починають ся бої і в других безсмертних: в Ярія, Паллади і Вроди; в Аполлона і Посидія; в Ири і Дівони; у Ерми і Лити (385—514). Після сего боги на Олими одходять, один Аполлон лиш одходить до Трої; тим-часом Ахилло до самого міста Троян проганяє, Пріям для них каже брами одчинити (515—543); а Аполлон, щоб легше утікати Троянам, з-початку до Ахилла підводить Агинора, потому на себе бере Агинорову постать, тікає од Ахилла і його од міста одтягає (544—611).

- Тільки що прибули до броду потоку,
До бистрого Ксанға, Дієвого сина,
Ахилло розтяв їх і одних до міста
Пігнав по долині, по которій вчера
5 Ахеї тікали, як лютував Ектор;
І вони тікали, і славная Ира
Туман напускала, з дороги збивала;
А другі загнались у потік глибокий
І падали з плеском, і хвиля шуміла
10 І в береги билась, і вони із криком
По воді бовтались, з кругів вибивались.
Мов сарана тая од вогню здійметь-ся
І летить до річки, полумя палає,
А вона од страху падає на воду:
15 От-так од Ахилла на славному Ксанґі
Вода закишіла од людей та коней.
І ратище лицар на березі кинув
На мирику сперши, а сам із мечем лиш
Кинув ся маною і лихо задумав.
20 І став він рубати, і почали крики
По воді вставати, вода кривавіти.
Як риба порою од свині морської
Тікає од страху у лиман широкий,
А вона ликає, котору попаде,

- 25 То так і Трояни на тому потоці
Ховали ся в кручі. І він нарубавшись
Ще дванадцять хлопців захопив живими
На заплат Патроклу, Менітія сину.
Він їх як оленів страхом ополошив
- 30 І повязав руки тими поясками,
Що вони носили на сорочках шитих,
І звелів одвести на бистрії судна,
І кинув ся знову врагів побивати.
І вздрів Ликаона, Пріямвого сина,
- 35 Що тікав із річки. А його Ахилло
Пійняв колись було в його виноградї
Нічю налетівши. Він острою мідью
Обрубубав смокву — полудрабка ладив,
Аж йому на лихо наскочив Ахилло,
- 40 І взяв його в судно і продав до Лимну;
Викуп дав за його славний Ясоненко,
Іетіон імврський; заплатив не мало,
Дістав його звідти і післав в Арісву,
А він утік звідти й до дому дістав ся.
- 45 І днів одинадцять серцем веселив ся
Прибувши із Лимну, в дванадцятий знову
Попав ся Ахиллу, котрому судилось
Його против волі к Невиду послати.
Його як побачив хоробрий Ахилло,
- 50 Що він без шелома, ратища і щита,
Що все він покидав, бо в його од бігу
І піт покотив ся і ноги ослабли,
Зітхнув сам до себе і до себе мовив:
»Великеє-ж чудо бачу я очима!
- 55 Так тії Трояни, що я побивав їх,
Підіймуть ся знову з підземної мраки,
Як отсей злидений, проданий до Лимну.
Сюда повернув ся; його не спинило
І море широке, що многих спиняє.

- 60 Нехай ще зазнає і ратища мого,
Тогді я побачу і переконаюсь,
Чи прийде він звідти, чи його запинить
Земля сирова, щó і сильних пинить.»
Так він собі думав, а той підступав ся,
- 65 Щоб до ніг упасти, бо тяжко бажав він
Утікти од смерти та чорної Хири.
І кинув Ахилло ратищем у його,
Но він нахилив ся, обняв його ноги,
І ратище остре йому за плечима
- 70 У землю устрягло, тіла не поївши.
І обняв він ноги одною рукою,
А другою сильне ратище сціпивши
Голосив і мовив бистрими словами:
»Змилуй ся, Ахилле! з'умилосерди ся!
- 75 Надо мною можна милосердя мати.
У тебе я хліба попоїв сьвятого
Тогді, як узяв ти мене з винограду
Та продав до Лимну далеко од роду.
Тогді тобі дали сто волів за мене,
- 80 Тепер я дам триста. Дванадцятий день лиш,
Як я по нещасті прибув до Гльйону,
А тепер я знову до тебе попав ся.
Немилий я Дію, коли він ізнову
Мене звів з тобою; безвічним і мати
- 85 Лаооя Алтівна мене породила.
Алтій, її батько, царує в Лелегів
У славнім Пидасі коло Сатніента;
А сама Лаооя була за Пріямом,
І двох породила і обох ти згубиш.
- 90 Брата Полидора уже погубив ти
У першому строю, ратище пустивши,
А тут і я згину, бо вже із рук твоїх
Живому не вийти, коли знов попав ся.
Но я тебе прошу: не вбивай, Ахилле!

- 95 То не рідний брат мій Ектор шеломенний,
Що убив у тебе найлучшого друга.«
От-так Пріяменко у його просив ся,
Но почув од його нерадеє слово:
»Не говори, блазню, не кажи про викуп!
- 100 То коли Патрокло ще день божий видів,
Тогді я порою жалував Троянів
І брав їх живими і давав за викуп;
Тепер ніхто в мене не втіче од смерти,
Кого тільки в руки візьму під Ільйоном,
- 105 Ніхто, а найбільше Пріямові діти.
Умри і ти, милий! І чого тужити?
Умер і Патрокло, ще лучший за тебе.
Бачиш, який сам я хороний, великий,
І батько мій славний, і мати богиня,
- 110 Но й мені од смерти не втікти лихої.
Чи рано, чи в вечір, чи в самий полудень,
Прийде і по мене, як хто мене вдарить
Чи ратищем острим, чи з лука стрілою.«
Промовив, а в йому і серце зніміло:
- 115 Він ратище кинув і простягнув руки.
Но Ахилло зразу мечем його вдарив
В шию по ключині; весь меч усадив ся;
Він ниць повалив ся, по землі простер ся,
І кров витікала, землю наповала.
- 120 Аж його за ногу потягнув Ахилло
І скинув на річку і до його мовив:
»От-гут твоє місце із рибами разом,
Вони твою рану од крові оближуть.
Не матір оплаче тебе на постелі,
- 125 А Скамандр у море занесе глибоке,
І граючи риба вигульне із моря
І проглине тіло твоє, Ликаоне.
Будете-ж ви гинуть до звалу Ільйону,
Будете тікати, а я побивати.

- 130 Не буде у поміч і потік широкий,
Хоч ви йому часто і биків небитих
На дари дасте і водите коней.
Будете ви гинуть, поки вас не стане
За того Патрокла та за тих Ахеїв,
- 135 Що ви їх без мене край суден побили.«
І вчув потік тее і тяжко озлив ся
І став думать думу, як йому Ахилла
Того втихомирить та стать за Троянів.
Тим-часом Пильенко з ратищем наскочив
- 140 На Астероцея, сина Пилегона,
Того Пилегона, що його од Акса
Мала Перивія, найстаршая дочка
В Акессаменія, з потоком обнявшись.
Но той против його вийшов із потоку,
- 145 Два ратища мавши, і Ксаню йому сили
Додавав, бо злив ся, що стільки молодців
Погубив Ахилло без жадного жалю.
І тільки що близько обидва зійшли ся,
Первий запитав ся хоробрий Ахилло:
- 150 »Хто ти такий смілий, що йдеш против мене?
Против мене йдуть лиш діти нещасливих.«
Аж син Пилегонів до його промовив:
»Та що ти, Пильенку, питаєш ся роду?
Та я із далека, аж із Пеонії,
- 155 Привів до Ільйону пеонськеє військо,
І днів одинадцять, що я у Ільйоні.
А рід мій походить од славного Акса
(Того, що найкрасчу в світі воду має);
В його Пилегон був, а я в Пилегона.
- 160 І тепер, Ахилле, зо мною побий ся.«
І одвів Ахилло ратище пильонське,
Но Астероп зразу два ратища кинув,
Бо він був звичайний з обох рук пускати.
Одно в щит попало, тільки не пробило:

- 165 Золото — дар божий, його не пустило;
А друге на лікті праву руку здерло,
Аж кров показалась, а само далеко
В землю закопалось, тіла не поївши.
Кинув і Ахилло ратищем летучим
- 170 І Астеропея думав повалити,
Та в його не вдарив, а вдарив у беріг
І до половини ратище всадилося.
Тогді Пилієнко з мечем розігнав ся,
А той схопив живо ратище Ахилла,
- 175 Та не міг добути цілою рукою.
Тричи поривав ся, думав, що добуде,
І тричи не здужав. І тільки в четверте
Кинув ся добути ясень Еяченків,
А з його Ахилло і висадив душу.
- 180 Він його ударив мечем коло пупа,
І черево вийшло і тьма очи вкрила.
А Ахилло зараз кинув ся на груди,
Обдер його зброю і до його мовив:
»Лежи так, небоже! Не сил тобі битись
- 185 Синові потока із сином Кроненка.
Твій рід од потока бистрого походить,
А мій рід походить од самого Дія.
Родив мене батько владар мирмидонський,
Пилій Еяченко, а Еяк од Дія.
- 190 Красче Дій небесний од земних потоків,
Красчі його й діти од дітей поточних.
Ксане який великий, і той не заступить,
Бо з Дієм Кроненком бити ся не може.
З ним ні Ахелой цар не може зрівнятись,
- 195 Ні бистрая річка Окіян глибокий,
Що з його виходять моря і потоки,
Всякії джерела й криниці глибокі.
Но і той порою дріжить перед Дієм,
Як коли ударить ясними громами.»

- 200 І ратище мідне із берега вирвав,
А того й покинув на піску лежати.
І мертвее тіло вода захопила,
І вюни і риби його обгорнули
І з нирок почали тлушу обідати.
- 205 А Ахилло знову шійшов на Пеонів,
Що вже по-над беріг кинулись тікати,
Як тільки узріли, що їх отамана
На лютії бійці погубив Пильєнко.
І вбив Өерсилоха, Мида й Астишила,
- 210 Мниса і Өарсія, Ена й Офелеста;
І був би ще других погубив Пеонів,
Шоб потік глибокий не став чоловіком
Та з глибини своєї до його не мовив:
»Ахилле! Ти тяжко почав лютувати.
- 215 Безсмертнії вічно тобі помагають.
Но коли Дій волив Троян тобі бити,
Так жени на поле і там побивай їх,
Бо всі мої гірла трупами заперлись
І я через труни не можу у море
- 220 Воду проливати, а ти все лютуєш.
Перестань їх бити, дивний отамане!«
Аж до його мовив скорохід Ахилло:
»А хочеш, Скамандре, то так воно й буде.
Дай Троянів тільки до міста загнати,
- 225 Та з Ектором стати, його попитати,
Чи він мене згубить, чи я його згублю.«
Промовив — і знову взяв ся до Троянів.
Аж до Аполлона став потік гукати:
»Що-ж ти, сріблонукий, не сповняєш волі
- 230 Дія Кронієнка? Казав Кронієнко
Троян спомагати, аж поки вечірня
Мрака не надійде, землі не покрие.«
І скочив Ахилло насеред потоку
З беріга крутого. І потік надув ся,

- 235 Заклекотав тяжко і всі тії трупи,
Що побив Ахилло, покотив водою,
І як віл ревучи викидав на беріг;
А живих, що в кручах його поховались,
Закривав од смерти бистрою водою.
- 240 Навкруги Ахилла хвиля підіймалась
І в щит його біла, з ніг його валила.
І за вяз Ахилло рукою вхопив ся,
Но вяз повалив ся із берегом разом
І загатив воду гилями густими,
- 245 І лїг як та кладка з берега на беріг.
І здрігнув Ахилло і кинув ся з кручі;
Бистрими ногами побіг через поле.
Но бог і по полю гнав ся за Ахиллом
Чорною водою, щоб того Ахилла
- 250 Таки втихомирить та стать за Троянів.
І скочив Ахилло, як ратищем кинуть,
Бистро, мов орел той хижий, чорнокрилий,
Швидкий і бистріщий із цілого птаства;
От-так і він скочив, мідь на його грудях
- 255 Страшно забряжчала; він кинув ся на бік,
Но й той за ним гнав ся з шумом превеликим.
Як той водовідник з джерела крутого
На сади та ниви воду напускає
І заступом чистить рївчаки для неї;
- 260 Вода як польєть-ся, камінці маленькі
Котять ся під нею, вона по горбочку
Бистро пробігає і переганяє:
Так чорная хвиля за бистрим Ахиллом
Гналась без устанку, бо боги сильніщі.
- 265 Скільки раз вагав ся скорохід Ахилло
Стати та пізнати, чи усї безмертні,
Які є на небі, на його завзялись, —
Стільки раз і хвиля божого потоку
Біла його в плечі. Що ступить Ахилло,

- 270 То потік і вдарить його по-під ноги
І вибере в його пісок під ногами.
І крикнув Пильєнко, глянувши на небо :
»Ніхто мене, Дію, од сего потоку
Рятувать не хоче ; одбув би я послі,
275 Но ніхто не винен тому із небесних :
Одна тільки мати, що мене здурила :
Вона говорила, що я коло Трої
Згину під стіною од стріл Аполлона.
Вбив би мене Ектор, чоловік хоробрий,
280 Так за тєє мав би і храброго збрую.
А тепер я гину безславною смертю
У сему потоці, ніби свинопас той,
Що в осени хвиля його захопила.«
Мовив — і в годині Посід та Паллада
285 Коло його стали у постаті людській,
Руку в руку брали, словом потїшали.
І первий промовив Посидій могучий :
»Хай тебе, Пильєнку, тєє не лякає,
Бо ми із безсмертних по милості Дія
290 Стоїмо за тебе, і я і Паллада.
Тобі не судилось згинуть од потоку,
Живо він затихне, і сам ти побачиш :
А ми тобі радим, коли слухать хочеш :
Рукам ти од бійки не давай покою,
295 Поки не залучиш Троян до Льйону ;
Тогді ти, однявши у Ектора душу,
Вертай ся до суден і мати-меш славу.«
Так йому сказали тай пійшли к безсмертним,
А той побіг полем радий з тої мови.
300 Но й поле водою за ним заливалось :
Пливало оружа молодців побитих,
Пливали і трупи ; високо скакав він
Од того напливу, і трудно потоку
Було одоліти супротив Паллади.

- 305 Но Скамандр ще більше злив ся на Пильєнка,
Здував свої хвилі, підіймав високо
І до Симоента гукаючи мовив:
    »Збиймо, брате, силу в сего чоловіка,
    Бо живо він місто Пріямове візьме;
- 310 Перед ним завзятим Трояне не встоять.
Вставай же ти живо, та наповняй стоки
Водою з джерелів, усіх забери їх
Та підійми хвилі, та повали з шумом
Колоди й каміня, щоб нам його збити,
- 315 Бо він замагає і як бог панує.
Но йому ні сила ні вид не pomoже,
Ні пишне оружа, щó ляже в болоті
І запливе мулом; я його й самого
Пісками засиплю, каміням покрию.
- 320 Не зберуть Ахеї і кісток од його,
Таким його мулом занесу великим.
Там його й могила; не тра буде й гробу
Йому висипати, честь йому робити.«
    І з клекотом сильним напав на Ахилла
- 325 І піною вдарив, трупами, кривлею,
І хвиля червона божого потоку
Стіною піднялась, обняла Пильєнка.
І скрикнула Ира в страху за Ахилла,
Щоб його не взято потоком великим,
- 330 І до свого сина Ифеста сказала:
    »Устань, кривоногий, сину мій єдиний!
    Не стид тобі буде стати против Ксанѳа.
    Устань лишень живо та підійми пламїнь,
    А я йду Зефира й холодного Нота
- 335 Просить підійняти великую бурю,
Щоб голови й зброю Троян попалити,
Полумя несучи. Пали по-над Ксанѳом
І лїс берегами і його самого.
Не вважай на просьби ні на його грїзби,

- 340 І не спадай з сили, поки не гукну я.
Тоді ти затримай вогонь незгасимий.»
Пустив кривий Ифест вогонь незгасимий
Іспершу на поле і попалив трупи,
Що в полі лежали, побиті Ахиллом,
345 І висохло поле, і води не стало.
Як Бурій осінний виноградну ниву
Сушить у годині, тїшить господарів,
Так висохло поле, трупи погоріли.
І він пустив пламїнь близьче до потоку :
- 350 Запалали иви, мирики і вязи,
Запалав і кипер і ряст і латаччя,
Що вкривали стоки бистрого потоку ;
Звились вюни й риби, і одні по кручах
А другі по стоках сюда й тудя вились,
355 Заморяні духом Ифеста кривого.
Запалав потїк сам і словом промовив :
»Ифесте! Нікому тебе не збороти !
І сам я з тобою бити ся не буду.
Перестань од гнїву, а Троян Ахилло
- 360 Хай жене до міста, — що мені за діло?»
І палав і мовив, а стоки кипіли.
Як котел порою на вогні великім
Наповняний тлуцю доброго підсвинка
Кругом закипає підпаланий сушою :
- 365 Так горіли стоки й вода закипала,
І не могла бігти і стала безсильна
Од Ифеста сили. Тоді він до Ири,
Ізмучаний тяжко, що сили промовив :
»Чого син твій, Иро, за всіх мене мучить?
- 370 Не стільки я винен, скільки тїі другі,
Що взяли на себе помагать Троянам ;
І коли ти хочеш, так я перестану,
Хай він перестане ; а що я — клену ся
Троянам у злиднях руки не давати,

- 375 Щоб цілая Троя вогнями палала
І її палили хоробрі Ахеї.«
І тільки почувла Іра білоплеча,
До Іфеста зараз промовила мати:
»Годі з тебе, сину, бо так не годить ся
- 380 Безсмертного бога за людей карати.«
І погасив Іфест вогонь незгасимий,
І по стоках хвилі знову покотились,
І Ксанө усмирив ся і перестав Іфест.
Іра їх розняла, хоч сама ще злилась.
- 385 Но другі безсмертні були у незгоді,
І ріжня думка на їх серці була.
І вони збігались з криком превеликим,
І земля стогнала і небо греміло,
І Дій на Олімпі серцем веселив ся
- 390 З божої незгоди, і боги не довго
Без діла стояли; Ярій почав діло,
І з ратищем первий скочив до Паллади
І почав Палладу словами ганьбити:
»Що ти, псяча мухо, колотню заводиш?
- 395 На щó горде серце тебе підбиває?
Чи ти памятаєш, як ти раз на мене
Тид'єнка підбила, а сама у мене
Ратище пустила і тіло порвала?
Тепер щó вчинила, за все ти оддячиш.«
- 400 Промовив і вдарив по страшному щиту,
Щó його і Дію не сила пробити,
А Ярій в запалі по йому ударив.
Но та одступивши підхопила камінь,
Щó лежав на полі, острій та великий,
- 405 Щó давнії люди поля межували,
Вдарила по шиї і силу одняла.
Впав він на п'ять гонів і запилів патли,
І гримнула зброя. Паллада всьміхнулась
І живо до його мовила хвалючись:

- 410 »Не думав ти, блазню, скільки я сильніща,
Що здумав до мене силою рівнятиє.
Тепер розплатив ся за матерні муки,
І одібрав кару за те, що Ахеїв
На бійці покинув і став за Троянів.«
- 415 Сказала і знову очи одвернула.
А того за руку повела Урода,
І тяжко стогнав він і ледве був живий.
Аж тее узріла Пра білоплеча
І враз до Паллади проворно сказала :
- 420 »Глянь но, незборима Дієвая дочко!
Знову псяча муха повела Ярія
Із лютої бійки. Ану, дожени їх!
І Паллада рада кинула ся зараз,
І вдарила в груди сильною рукою,
- 425 І в неї зімліли і ноги і серце.
Впали вони разом на землю родючу,
А тая над ними мовила хвалячись :
»Як-би то в Троянів усі такі були
Сильні та одважні, що виходять битись
- 430 Протіву Аргіїв, як сая Урода,
Ярієва дружка, що війшла на мене,
Давно б ми од бійки усі перестали,
Поваливши місто Іліон поважний.«
І на ту ю мову Пра усміхнулась.
- 435 А землетряє сильний мовив к Аполлону :
»Що-ж ми стоїмо так? Коли ті почали,
То й нам не годить ся, стидно нам не бившись
Іти до Олимпу у Дієву хату.
Починай молодший, — мені не пристало,
- 440 Бо я і старіщий і відаю більше.
Чи забув ти, блазню, в безпам'ятнім серці,
Скільки ми з небесних коло Іліону
Набрали ся лиха, як пійшли од Дія
Та Лаомедонту за певную плату

- 445 Цілий рік служили і він рядив нами?
Я Троянам стіни висипав широкі,
Щоб місто троянське було незвалиме.
А ти, Аполлоне, випасав для його
Волів круторогих на Іді лїсній.
- 450 А коли нам Ори вислужитись дали,
Лавмедонт лукавий забрав нашу плату,
Та ще й наругавшись одіслав од себе.
Тобі, казав, звяже і руки і ноги
І продасть в неволю на виспу далеку,
- 455 А обом грозив ся вуха повтинати.
І ми тогдї гнівні одійшли од його
Злючись, що дав слово і його не стримав.
Тепер його людям ти став помагати
І того не хочеш, щоб Трояни згибли
- 460 Смертею лихою з дітьми і з жінками.«
Аж до його мовив Аполлон стосильний :
»Треба, землетрясе, розуму не мати,
Щоб з тобою битись із-за того люду,
Що мов тее листя то з'явить ся пишний
- 465 І ялодами поля себе посиляє,
То гине без духу. Лучше ми обидва
Од бійки спочинем, а ті нехай бють ся.«
Промовив і знову назад обернув ся,
Побояв ся битись із батьковим братом.
- 470 Аж його мислива сестра заганьбила
(Його Артемида почала ругати):
»Тїкаєш, стосильний, даєш Посидію
І свою замогу і славу велику.
Для чого ти, блазню, того лука носиш?
- 475 Щоб ти мені в батька більше не хвалив ся,
Як ти перед нами колись похваляв ся,
Що бити ся станеш против Посидія.«
Но її на тее Аполлон не мовив,
А тільки сердита Дієвая жінка

- 480 (Ганьбила мисливу бридкими словами):
»Як ти сьміла, суко, вийти против мене?
Буде-ж тобі лихо, хоч ти й лука маєш.
Дій тебе дівчатам лъвицею поставив
І дав їх губити, котору захочеш.
- 485 Лучше тобі зьвірів по горах стріляти,
Аніж на сильніщих виходити битись.
А коли ти хочеш, так зараз пізнаєш,
Скільки я сильніща против твої сили!«
Мовила — і разом за руки схопила
- 490 Лівою рукою, а правою взяла
З плечей її тулу, і тулою стала
По завушках бити, стріли розсипати.
І стала богиня од неї тікати,
Мов тая голубка в скалу утікає,
- 495 Як її не вдалось ястребу пійняти,
Так вона тікала, покинула й тулу.
Тогді аргобосць промовив до Лити:
»Не буду я, Лито, бити ся з тобою,
Бо з жонами Дія трудно воювати;
- 500 І ти перед всіми можеш те казати,
Що мене зборола силою страшною.«
Він мовив — а Лити підбирала стріли,
Що всюди валялись по цілому полю,
І всі позбиравши пійшла за дочкою.
- 505 А та аж до Дія пійшла до Олимпу
І плачучи сіла батьку на коліна
На ризу пахучу, і її Кроненко
Пригорнув до себе і з усміхом мовив:
»Хто-ж то із олимських так тебе зневажив?
- 510 (Як ніби ти лиха кому паробила?)«
Аж йому на теє мовила мислива:
»Зневажила, батьку, жінка твоя Ира,
Що з неї вся наша колотня та бійка.«
Так вони обое собі розмовляли.

- 515 Аполлон тим часом пійшов до Ільйону,
Бо тяжко бояв ся за городські стіни,
Щоби їх Данаї в сей день не розбили.
А другі безсмертні пійшли до Олимпу,
І одні сердиті, а другі веселі
- 520 Сіли коло Дія. Ахилло ж тим-часом
Завряд губив коней і самих Троянів.
І як дим підходить до самого неба,
Коли горить місто од божого гніву,
І завдає людям і праці і туги,
- 525 Так туги та праці завдавав Ахилло.
Пріям на ту пору із банти дивив ся
І пізнав Ахилла; перед ним Трояни
Купою втікали, — одпору не було.
І сплакав він тяжко і зійшов із банти
- 530 І до воротарів почав говорити:
»Держіте ворота в руках на отворі,
Щоб військо до міста могло утікати,
Бо Ахилло близько і нам лихо буде.
А коли все військо перейде у стіни,
- 535 Тогді ви ворота знову запирайте,
Щоби він, пропаций, в стіни не забрав ся.«
І враз воротарі ворота відкрили,
І сьвіт показали ворота одкриті.
Пійшов і мисливий Троян рятувати,
- 540 А тії до міста, до стіни крутої
В поросї жажденні бігли через поле,
І той по них слідом із ратищем гнав ся,
Серце його кріпло і слави бажало.
Тогді б таки Трою Ахеї узяли,
- 545 Тільки на ту пору Аполлон мисливий
Підняв Агинора Антинорієнка.
Він йому дав силу і став коло його,
Щоб його од смерти в пору рятувати,
На бук похилившись і хмарою вкрившись,

- 550 А той як заглянув храброго Ахилла,
Виступив, — но серце тяжко защеміло,
І здихнув він тяжко і став розважати:
    »Як я од Ахилла стану утікати
Туда, куда й другі од його тікають,
555 То він мене зловить і певно погубить.
А як дам Пильенку гнати ся за ними,
А сам мимо міста побіжу од його
Полям Іліонським, добіжу до Іди
І там під горою в чагарах сховаюсь,
560 То в вечері вийду, змию ся в потоці,
І смерком прибуду знову до Ільйону.
Но щó моє серце думає про тее?
Щоб він мене в полі на лихо побачив,
Та догнав своїми бистрими ногами;
565 Тогді я запевно не втічу од смерти,
Бо він хоробріщий із цілого світа.
А лучше я вийду прямо против його,
Бо в його і тіло ріжеть-ся од міді
І душа єдина і сам, кажуть, смертний
570 (Тільки йому славу подає Кроненко).«
    Так до себе мовив і ждав на Ахилла,
І серце палало до війни та бійки.
І як пард порою з дрімучого ліса
Вийде на мисливця, серцем не боїть ся
575 І не утікає, як собак почує,
А вдарять стрілами чи ратищем кинуть,
То він і пробитий бійки не кидає,
Поки не поборе або не загине:
От-так Агинор той Антинорієнко
580 Не хтів утікати з Ахиллом не бившись;
І взяв перед себе випуклого щита,
Ратищем прицілив і гукнув до його:
    »Мабуть ти, Ахилле, дуже сподівав ся
Забрати сьогодні троянськеє місто,

- 585 Но ще много лиха од його зазнаеш,
Бо є нас немало, що за батьків милих,
За жінок та діток Ільйон порятуєм.
Може коло його і сам ти загинеш,
Дарма, що ти лицар і славний і сьмілай.»
- 590 І мовив і кинув сильною рукою,
І в голень ударив, но не пробив тіла,
Тільки забряжчало оливо на нїї,
І ратище мідне знову одлетіло
І божого дару воно не пробило.
- 595 Тогді Пилієнко став на Агинора,
Но Аполлон сильний не дав йому слави,
А взяв Агинора, обволік туманом,
І дав йому тихо одійти од бійки,
А сам Пилієнка одводив од війська.
- 600 Бо взявши на себе постать Агинора
Почав утікати, а той його гнати.
І поки він полем пшеницею гнав ся
І думав пійняти його на Скамандрі,
Аполлон стосильний з ума його зводив,
- 605 Даючи надію, що він його зловить.
Тим-часом Трояни цілою товпою
Кинули ся в місто, і місто повніло.
Ніхто не лишав ся в полі за стіною
Пізнати, хто живий і хто ліг на полі,
- 610 А кожний до міста утікав охочий,
Кого тільки ноги живого донесли.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ДРУГА.

Екторова гибель.

ТКАНЬ.

Військо ховаєть-ся в місто; Ахилло покидає доганять Аполлона; в полі остаєть-ся один Ектор,

батьки його просять у місто ховатись (1—89); Ектор не слухає, хоче бити ся з Ахиллом під стіною, но Ахилло підходить — Ектор пужаєть-ся і тікає; Ахилло його доганяє і вони три рази стіни оббігають (90—166). Дій жалує Ектора, важить його долю, но йому не житя а смерть випадає; тогді од Ектора Аполлон одходить; замість Аполлона приходить Паллада в постаті Дийфова і його підмовляє битись (167—247). Начинаєть-ся поєдинок, Паллада помагає Ахиллу, а Ектора зводить (248—305). Ектор безнадійне з мечем нападає, но його Ахилло ратищем пробиває, обдирає зброю, дає свому війську на поругу, вяже до теліжки і волоче до суден (306—404). За Ектором плаче весь город, батьки за ним плачуть на стіні стоячи, а Андромаха плаче із дому ідучи (405—515).

-
- Трояни втікали, мов тії олені,
І піт утирали і пили жажденні,
На стіни склонившись; тим-часом Ахеї
Щитами покрившись до стін підбігали.
- 5 А Ектор остав ся спутаний Марою
Коло Іліону та Скейської брами.
Тогді до Пильєнка Аполлон промовив:
»Що ти, Пилієнку, мене доганяєш,
Безсмертного смертний? Чи й досі не знаєш,
- 10 Що я бог безсмертний, що так ти лютуєш?
Покинув Троянів спужаних тобою,
Вони уже в місті, а ти тут ганяєш.
Но мене не вбеш ти, бо я не смертельний.«
- До його зітхнувши Ахилло промовив:
15 »Звів ти мене, боже, зі всіх найхитріщій,
Заманув од міста; а ще б їх немало
Зуби заціпило, заким би сховались.
Одняв ти од мене великую славу,
Дав їм порятунок без жадного страху.
- 20 Я б тобі оддячив, як-би можна було.«
Мовив і проворно полетів до міста,

- Мов кінь у теліжці на конному гоні
Летить до границі стелючись по полю,
То так і Ахилло повертав ногами.
- 25 Пріям тее первий очами побачив,
Що він через поле пробігав блискучий,
Мов зоря осіння, щó темної ночі
Одна меж зорями промінями сяє
І псом Оріона у людей зоветь-ся,
- 30 Зі всіх найясніща, но лихо віщує
І людям тяжкую гарячку приносить:
Так і мідь на грудях сяла у Ахилла.
Старий зажурился, за голову взяв ся,
І руки піднявши, голосив він тяжко
- 35 І звав свого сина; но син його мовчки
Стояв коло брами і ждав на Ахилла.
Тогді старий мовив руки протягнувши:
»Не жди його, сину, Екторе мій милий,
Один без дружини, щоб тебе, мій сину,
- 40 Не вбив Пилієнко, бо він хоробріщий.
О, коли-б безсмертні його так любили,
Як я його люблю, давно б його їли
Шуляки й собаки, і я б не мав туги.
Забрав він не мало синів моїх рідних,
- 45 Одних погубив він, а других попродав,
А тепер іще двох не можу побачить:
Сина Ликаона й сина Полидора,
Що мені Лавооя красна породила;
Коли вони живі — золотом та мідью
- 50 Ввкупити можем, бо є в нас доволі,
І Альт за дочкою передав немало.
Коли ж його вбито, послано к Невиду,
То і мені туга і матері туга.
Та ще б тая туга була б невелика,
- 55 Щоб тебе лиш тільки не згубив Ахилло.
Іди, сину, в місто, порятуй, мій сину,

- Троян та Троянок, не давай Пильенку
Великої слави, не гинь, милий сину.
Хоч мене, мій сину, пожалій старого :
- 60 Мене й так Кроненко на старості віку
Карою карає, дає мені бачить
Синів перебитих, дочок у неволі,
Тереми в розвалах і дітей маленьких
Об землю побитих на лютії бійці,
- 65 А невісток милих в руках у Ахеїв.
Тай мене самого розірвуть собаки
На самім порозі, як мене хто мідью
Холодною вдарить, з мене душу вибе.
Згодував собак я у своїх будинках,
- 70 Тепер вони крові моєї напють ся
І серцем нераді ляжуть на порозі.
Добре молодому і вбитому бути,
В його все хороше, хоч він і убитий ;
Но коли собаки соромом соромлять
- 75 І голову сиву і бороду сиву,
То більшої ганьби для людей немає.«
Мовив — і став рвати на собі волося
Обома руками ; но Ектор не слухав.
Заплакала й мати на другому боці,
- 80 Пазуху розкрила, на грудь показала
І плачучи тяжко до його казала :
»Екторе, мій сину, хоч мене пожалуй !
А я-ж сею грудью плач твій одіймала,
Хоч її пожалуй ! Не жди за стіною
- 85 Того чоловіка, не стій одиноким !
Як він тебе згубить, ні я тебе, сину,
Паросточку милий, більше не оплачу,
Ані твоя жінка. Тебе там далеко
В аргейському стані їсти-муть собаки.«
- 90 Так вони до сина свого голосили,
Так його молили ; но Ектор не слухав,

- А ждав на Ахилла, щó летїв до його.
Мов дракон пещерний наївши ся їди
Жде на чоловіка і жовч по нїм ходить,
95 І він із пещері страшно виглядає, —
Так і Ектор сильний стояв під стїною
Оперши ся щитом на круглую башту.
Тільки воздихав він і до себе мовив:
»Лихо моє тяжке! Піду я в ворота,
100 Полидамант первий стане попрекати,
Бо він казав вести Троян до Ільйону
В тую ніч пропащу, як Ахил підняв ся,
Но я не послухав, хоч і лучше було.
Тепер менї люду стїльки погубивши
105 Стидно і Троянів і славних Троянок;
Про мене й послїдній буде говорити:
»Погубив народ наш Ектор необачний!«
Так будуть казати, — лучше-ж менї буде
Побивши Ахилла до міста вернуть ся,
110 Або коло міста згинути самому.
Положу я щит свій та мідяний шелом,
Ратище зіпру я на стїну високу,
Сам піду на зустріч славному Ахиллу.
Обіцяю дати Єлену і скарби,
115 Які Олександр перевіз до Трої,
За якїї й бійка у нас розпочалась,
Дати Атрієнкам, а Ахеям дати
Всього половину, щó лиш місто має.
Та ще і Троянам скажу присягнути,
120 Щоби не таїлись, а всім подїлились
(Щó лиш дорогого наше місто має).
Но щó моя думка думає про тее?
Не піду нї за що, він не пожалїє,
Він мене не вважить, убе без оружа,
125 Убе як ту бабу, коли збрую скину.
Не нам розмовляти з каміня та з дуба,

- Як там розмовляють хлопці та дівчата ;
Хлопці та дівчата можуть розмовляти.
А нам треба битись, щоб живо побачить,
130 Кого олімпійський славою дарує.»
Тим-часом Ахилло до його зближав ся
Рівний до Енвала у шеломі яснім.
Ратище пилійське на плечі лежало
І мідь кругом його блискавкою сьяла,
135 Вогнем на пожарі, сонцем на восході.
І Ектор поглянув і взяв його острах
І став він од брами в поле утікати ;
І став Пилієнко його доганяти.
Як горовий сокіл, бистріця птаха,
140 Стане доганяти тихую голубку,
Вона веть-ся бідна, а той по-за нею
З криком підлітає, силить ся пійняти,
От-так і Ахилло за Ектором гнав ся,
А той під стіною повертав ногами.
145 Минули і гору і смокву вітристу,
А все під стіною дорогою бігли.
Ба вже проминули і тії джерела,
Що поять водою Скамандрові стоки,
І одно з джерелів дає теплу воду,
150 Із його йде пара як дим на пожарі,
А другеє й літом таку дає воду,
Що як сніг холодна або крига льоду.
Коло тих джерелів стояли й корита
Камяні, хороні, що в них прали шматя
155 Троянськії жони та славні дівчата
Іще до приходу ахейського війська.
І те проминули, як один так другий :
Утікав хоробрій, но гнав хоробріщий, —
Бо йшло не за дари, не за тую шкуру,
160 Що людям дасть-ся за скорії ноги,
А йшло у них діло за Ектора душу.

- Як бистрії коні надокола гону
Живо пробігають і їм надгорода
Вбитого триніжка, або його жінка, —
- 165 От-так вони тричи Пріямове місто
Кругом оббігали, а боги дивились.
І сам батько божий почав говорити:
»Се я добре бачу, що Ектора мого
Гонять під стіною, і жаль мені того,
- 170 Що не раз для мене воловії стегна
Палив і на Іді і палив бувало
У городі верхнім; тепер кругом міста
Став його гонити скорохід Ахилло.
Тепер ви, безсмертні, тее розсудіте,
- 175 Чи його од смерти ще нам ратувати,
Чи дати Ахиллу його погубити?»
Аж йому сказала сив'ока Паллада:
„Та щó-ж бо ти кажеш, батьку чорнохмарий!
Йому уже здавна судило ся вмерти,
- 180 А ти його хочеш рятувать од смерти.
Рятуй, — но ми другі не хочемо того.«
Аж Дій чорнохмарий до неї промовив:
»Не бійсь, Тритогеню, бо я не навмисне
Про тее говорю. Даю тобі волю,
- 185 І як сама знаєш, роби, не спиняй ся.«
І збудив Палладу і так нетерплячу,
І вона погналась з вишини Олимпу.
Тим-часом Ахилло за Ектором гнав ся.
Як пес із берлоги оленя пігнавши
- 190 Гонить чагарами, крутими ярами,
І хоч воно бідне в корчах присідає,
Так пес його слідить, аж поки не знайде, —
От-так од Пильєнка Ектор не ховав ся.
Скільки раз не рвав ся до воріт дарданських,
- 195 Щоб там коло банти високої стати,
Щоб його стрілами з банти рятували,

- Стільки раз Ахилло збивав його в поле,
А сам усе ближче до стіни держав ся.
Як у сні хто гонить — один не втіче сам.
200 Другий не догонить — от-так і в них було:
Той не міг дігнати, а другий сховатись.
Тай як таки було Ектору загинуть,
Коли ще край нього Аполлон з'явив ся
І дав йому силу і кренкії ноги?
- 205 Ахилло до війська кивав головою,
Щоб воно не било Ектора стрілами
Та первої слави в його не одняло.
І коли в четверте до джерел добігли,
Підійняв Дій батько шайки золотії
- 210 І на шайки кинув два жереби смертних:
Один для Ахилла, для Ектора другий.
Взяв по середині, і Ектора шайка
В Невид опустилась. Поллон його кинув,
А до Пилієнка спустилась Паллада,
- 215 Стала коло його і живо сказала:
»Тепер ми, Ахилле, принесем конешне
Великую славу на судна ахейські,
Неситого боем Ектора згубивши.
Тепер йому годі од нас утікати,
- 220 Йому й не pomoже і Поллон стосильний,
Перед батьком Дієм у ногах простершись.
Стань же ти спочити, а я його зараз
Підведу самого бити ся з тобою.»
- Мовила Паллада — та зрадів Ахилло,
- 225 І став похилившись на ратище мідне;
А та пійшла живо, Ектора дігнала,
Стала Дііфовом по голосу й виду
І стала проворно до його казати:
»Гонить тебе, брате, скорохід Ахилло
- 230 Бистрими ногами, гонить коло міста,
А лучше ми станем та будемо битись.»

- Аж до неї мовив Ектор шеломенний:
»Ти-ж мені миліший за всіх моїх братів,
Яких породили Пріям та Екава.
- 235 Но тепер тебе я ще більше шаную,
Ти один поглянув на мене в недолі
І стіни покинув, — другі не схотіли.«
Аж йому сказала сив'ока Паллада:
»Братіку! Просили мене на колінах
- 240 І батько і мати і всі мої близькі,
Щоби я остав ся, так вони спужались.
Но моє лиш серце по тобі журилось.
Тепер станем битись, нічого нам довше
Ратища ховати; тепер ми побачим,
- 245 Чи побе Ахилло і нашую збрую
Понесе на судна, чи ми його згубим.«
Мовила Паллада й пійшла по-переду.
І тільки що близько обидва зійшли ся,
Первий став казати Ектор шеломенний:
- 250 »Тепер я, Пильенку, не буду тїкати.
Три рази оббіг я Пріямове місто
І стати вагав ся; тепер моє серце
Каже мені стати, чи вбю чи загину.
Но давай, Пильенку, богів призовемо,
- 255 Нехай вони будуть сьвідками умови.
Не буду я твого соромити тіла,
Коли Дій дозвольть тебе побороти:
Мені буде збруя, а тіло Ахеям.
Гляди ж і зо мною зроби так, Ахилле.«
- 260 Аж до його грізно промовив Ахилло:
»Не кажи, противний, мені про умову,
Бо в людей і левів присяги немає,
Вівці із вовками не живуть у мирі,
А вічно зломцелять один на другого:
- 265 От-так межі ними немає любови,
Не буде й присяги, аж поки один з нас

Кровю не напоїть хижого Ярія.

Храбри ся ж ти добре. Треба тобі бути
Лицарем хоробрим й ратищником сьмілим.

270 Тепер не втічеш ти; живо тебе мною
Паллада погубить і ти поплатиш ся
За тую дружину, щó ти перерізавав.»

І ратищем довгим розмахнув і кинув.

І Ектор заглянув, присїв нахилившись,

275 І ратище мимо над ним пролетіло,
У землю устрягло. І взяла Паллада
І дала Ахиллу, щоб Ектор не бачив.
І він до Пильєнка почав говорити:

»Не виїлив, Ахилле! Не відав ти долі

280 Мосї од Дїя, хоч за нєю й мовив.

Ти навмисне мовив грізними словами,

Щоб я налякав ся та сили позбув ся.

Но мене не в плечі ратищем удариш,

Вдариш мене в груди, як бог тес судить.

285 Но ти стережи ся і ратища мого!

Як-би ж воно ціле в твоє тіло встрягло,

Була б тогді легша троянська бійка,

Як-би ти загинув, — бо ти для них гибель.»

І ратищем довгим замахнув і кинув,

290 І вдарив Пильєнка по круглому щиту,

Но воно далеко скочило од щита.

І Ектор озлив ся, що ратище дарма

Із рук полетіло і його немає.

І став сильне звати брата Дїїфова

295 Ратище подати, — но й його не було.

Тогді пізнав Ектор і став говорити:

»Ага, то по мене боги смерть післали!

Думав, що то брат мій до мене з'явив ся,

Аж він за стїною, — зрадила Паллада.

300 Тепер одна смерть лиш, рятунку немає.

Знати вже так мило Дїю та стосилу,

- Що мене бувало нераз рятували,
А тепер до мене Мара приступила.
Но коли загину, так загину славно,
305 І про моє діло знати-муть насчадки.«
І тільки промовив і меч добув острій,
Що висів із боку тяжкий та великий,
І кинув ся разом, мов орел небесний
Кидаєть-ся з хмари на чистеє поле,
310 Щоб ягня схопити або зайця вбити --
Так кинув ся Ектор, мечем замахнувшись.
Скочив і Ахилло і запалав гнівом,
І щитом чудесним покрив свої груди,
І потряс на собі шоломом блискучим,
315 І по нїм розвилась золотая грива,
Що Іфестом була на гребенї звита.
Як зоря вечірня найкрасчая в небі
В темну ніч сияє помежи зорями,
Так ратище сьяло в руці його правій ;
320 З ним він і зломислив на Ектора душу
І оглядав тіло, де б його ударить.
Но в його все тіло було в тії збруї,
Що він добув з поля побивши Патрокла.
Тільки там, де разом сходять ся ключни,
325 Оставалось місце для душі пропаще.
І в його Ахилло ратищем і вдарив,
І ратище прямо встрягло йому в шию,
Но горла тяжкее йому не пробило,
Щоб міг перед смертю кілька слів сказати.
330 І впав він на землю, і мовив Ахилло :
»Згубив ти Патрокла, та ще й жити думав !
Ти вже й не бояв ся, як мене не було,
А местник далеко за тебе сильніиий
Сидів коло суден, — то я оставав ся.
335 Тепер тебе вкриють птахи та собаки,
А його Ахеї як слід поховають.«

- Аж до його мовив Ектор шеломенний:
»Благаю душею, тілом і батьками,
Не дай мого тіла собакам соромить.
- 340 Требууй, скільки хочеш золота та міді,
Дадуть тобі батько і рідная мати,
Тільки моє тіло оддай їм до дому,
Щоб могли Трояни на вогні спалити.»
- Аж до його грізно промовив Ахилло:
345 »Не благай, собако, своїми батьками.
Як-би я мав силу, то я б твоє мясо
Порізане їв би, так ти мені милий.
Ні, собак од тебе ніхто не одгонить.
І нехай у десять, у двадцять раз стільки
- 350 Дарів мені зносять, тай ще обіцяють,
Хай тебе самого Пріям Дарданенко
На золото звісить, а все твоя мати
Того не оплаче, кого породила.
Тебе будуть рвати птахи та собаки.»
- 355 Аж до його Ектор вмираючи мовив:
»Знав я попереду, що тебе не впрошу,
Бо в тебе у грудях залізнеє серце.
Но колись за мене буде тобі кара,
Як на тебе встане Парій з Аполлоном,
- 360 Та тебе погубить у Скейській брамі.»
І смерть його очи стала покривати,
І душа із рани ійшла до Невида
З плачем, що кидає молодість і силу.
І йому Ахилло на одхід промовив:
- 365 »Вмирай, не жури ся! Тогді я загину,
Коли Дій захоче та другі безсмертні.»
І ратище мідне із мертвого вирвав
І кинув далеко, і став обдерати
Кровавую збрую. Прийшли і Ахеї;
- 370 Кожний дивував ся його росту й виду,
І пробивав кожний його тіло біле,

- А другий підступить, та ще й приговорить :
»Ага, тепер Ектор м'ягшим ізробив ся,
Ніж коли на судна з вогнем поривав ся.«
- 375 От-так проговорить тай тіло проколе.
Аж бистрий Ахилло Ектора обдерши
Устав і проворно мовив до Ахеїв :
»Милі отамани та князі аргейські !
Коли боги дали й того погубити,
- 380 Що за всіх найбільше наробив нам лиха,
Так давайте, вдарим на городські стіни !
Так може пізнаєм троянську думку,
Чи вони покинуть високеє місто,
Що Ектора вбито, чи будуть держатись.
- 385 Та що моє серце думає про тее ?
А там-же Патрокло лежить коло суден
Без сліз і могили ; його не забуду,
Поки буду живий, поки ноги ходять.
В Невида, по смерти, де пам'ять счезає,
- 390 Я й там не забуду товариша мого.
Співаймо ж ми пісень, ахейські діти,
Та ходім до суден і сего тягнімо.
Добули ми слави, Ектора побили,
Що йому Трояни як Богу молились.«
- 395 Мовив — і замислив паскуднеє діло :
Пробив сухі жили коло пят із-заду,
І просилив віжки і вп'яв до теліжки,
А голову буйну лишив волокти ся ;
І став на теліжку, підняв його збрую,
- 400 Ударив по конях і коні погнались.
А той волочив ся і підіймав порох,
Плуталось волося і голова ціла
В поросі лежала. Так її судив Дій
У рідному краю врагам осоромить.
- 405 Голова пилилась, а бідная мати
Намітку зірвала і волося рвала,

- І плакала гірко на сина дивлючись.
І заривав тяжко його старий батько,
Заплакало плачем і ціле військо;
410 Здавало ся з боку, що цілая Троя
Вогнем запалала од верху до низу.
А люди на силу старого держали,
Так він поривав ся в дарданські брами.
Усіх умоляв він, по землі стелив ся,
415 Називав на імя і кожному мовив:
    »Пустіть мене, милі! Дайте мені, милі,
    З сего міста вийти, пійти до Ахеїв.
    Я буду молити того людодіда,
    Може він уважить, старість пошанує.
420 Бо й він має батька, старого Пилія,
    Що його на гибель згодував Троянам
    А мені старому на тяжке горе;
    Побив дітей стільки у молодім віку.
    Но не так я тужу за тими усіми,
425 Скільки за сим тужу: я згину од туги.
    Та коли-б умер він хоч на руках моїх,
    Тогді б ми обоє могли хоч поплакати
    І я нещасливий і мати нужденна.«
    От-так старий плакав, плакали й міщане.
430 А з-межи Троянок почала Екава:
    »Для чого-ж, мій сину, мені в світі жити,
    Коли ти загинув? Ти і дні і ночі
    Був мені хвалою; ти усіх Троянів
    Закривав собою, і вони як бога
435 Тебе поважали, — ти славою був їм.
    Тепер смерть на тебе та Мара настала.«
    Так вона ридала, а жінка й не знала,
    Бо до неї з вістю ніхто не приходив,
    Що по той бік брами муж її остав ся.
440 Вона хустку шила в теремі високім,
    Подвійну, червону, квітки вишивала.

- А слугам казала на вогонь великий
Котел положити, готовити купель,
Як прибуде Ектор із бійки до дому.
- 445 Не відала бідна, що його Паллада
Рукою Ахилла давно погубила.
Аж почула з башти і лямент і крики,
І сама здрігнула, човник упустила
І враз до служанок почала казати :
- 450 »Ходім та побачим, щó там таке сталось,
То свекруха плаче. А в мене так тяжко
Беть-ся мое серце, аж ноги німіють.
Може лихо сталось Пріямовим дітям,
Не дай боже чути! А все-ж мені страшно,
- 455 Може там Ахилло Ектора одрізав
Одного од міста і гонить по полю,
А може вже й силу в його одіймає,
Бо він серед війська ніколи не буде,
А все по-переду, нікому не вступить.»
- 460 І мов божевільна з терема побігла,
І за нею слідом вибігли служанки.
Кинулась на башту, вперед протиснулась,
Стала над стіною і як подивилась,
Що він волочився і бистрії коні
- 465 Його по дорозі волокли до суден,
Зараз її очі покрили ся тьмою,
На ознак упала і духу позбулась.
І впали далеко головні повязки,
Завязки, очіпок, плетяні кісники,
- 470 І тая намітка, щó Урода дала,
Як брав її за-муж Ектор шеломенний.
За дорогі дари з дому Етивона.
Збігли ся до неї невістки, зовищі,
Вони її звели, на руки підняли.
- 475 І тільки до неї душа повернула,
Вона межи ними тяжко заридала :

- »Нещасні ми в світі обоє родились!
Ти, Екторе, в Трої у домі Пріяма,
А я в своїй Фіві під лісним Пилаком
480 В домі Етивона; він мене нещасний
Виростив нещасну; щоб я не родилась!
Тепер ти під землю ідеши до Невида,
А мене кидаєши бідною вдовою
У своїх будинках. Дитина маленька,
485 Щоб ми породили, ні тебе, мій милий,
Тішити не буде, ні само втішатись.
Хоч він перебуде ахейську бійку,
А все-ж йому трудно буде в світі жити:
Ниви його рідні заберуть чужії,
490 Товариші діти сироту кидають,
Воно само ходить з заплаканим видом.
Пійде коли в нужді до батькових близьких,
Цюлує одіжку, цюлує сорочку,
То другий із жалю й подасть йому чарку,
495 Такую, що губи тільки помочити;
А другий багатий прожене од столу,
Набе кулаками та ще й осоромить:
»Не твій, скаже, батько обідає з нами.«
І Аст'янаке піjde до матери з плачем...
500 А сидів він перше в батька на колінах
І їв один мозок та тлуццу овечу,
А захотів спати грою натомившись,
Лягав на постелю коло своєї мамки
І любенько спав він на м'якій перині.
505 А тепер без батька натерпить ся лиха
Бідний Астиянаке, се-б то цар троянський,
Бо батько один лиш рятував їх стіни.
Тепер його в полі край суден вінчастих
Будуть черви їсти та собаки рвати.
510 Голій він, — а є в нас одіжі не мало,
Всякої одіжі дівчата наткали.

Тепер її всю я на вогні попалю,
Бо тобі не треба, ти в нїї не ляжеш,
Хай же буде слава в Троян та Троянок.»
515 От-так голосила і жінки ридали.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТЯ.

Патроклова тризна.

ТКАНЬ.

Мирмидони обїзджають Патроклове тїло, Ахилло по-переду; по обїзді Ахилло готує їм вечерю, а сам вечеряє в Агамемнона і на завтра похорони назначає (1—58). Нічю у сні до його приходить Патроклова по-стать і просить тїло поховати (59—107). Рано по наказу Агамемнона звозять ся дрова, приносить ся Патроклове тїло, посипане волосям Ахилла і його війська; складаєть-ся костир, ріжуть ся приноси і 12 молодців троянських, костир підпалюєть-ся і горить од подуву Бурія і Зефира; а тим-часом Екторове тїло сцїляєть-ся Уродою і Аполлоном (108—225). На другий день вибирають ся Патроклові кости і кладуть ся в глечик, де мають бути положані і кости Ахилла, і на місті костиря насипаєть-ся могила (226—256). Ахилло на память Патрокла стройть різні забави і на них із конних дістають соперечне Дивомид, Антилох, Менелай, Миріон, Евмил і Нестор (257—650); з кулачників Епій і Евривал (651—699); із борців Аянт Теламонів і Одисей (700—729); з бігунів Одиссей, Аянт менший і Антилох (730—797); з ратищників Дивомид і Аянт Теламонів (798—825); з кругачів Полліт (826—849); із стрільців Миріон і Тевкер (850—883), а із клюгокидів Агамемнон і Миріон (884—897).

Тужили Трояни; тим-часом Ахеї
Прибувши до суден та до Еллиспонту,
Розсипались кожний до корабля свого.
Тільки Мирмидонів не пустив Ахилло,

- 5 І мовив до своєї храброї дружини:
»Храбрі Мирмидони, вірна дружино!
Не будем ми коней своїх розпрягати,
А краще пройдемо з кінями, з теліжками,
Оплачем Патрокла, бо то дяка мертвим.
- 10 І коли всі разом наплачемось добре,
Тоді пустим коней і будем вечерять.«
І почав Ахилло і всі заридали,
Тричі кругом тіла гаяючи коней,
А Оета богиня плачу завдавала.
- 15 І піски і збруя сльозами росились, —
Така була туга за тим отаманом.
Пилієнко первий почав голосити,
Мертвому на груди руки положивши:
»Радуйся, Патрокле, в Невидовім домі:
- 20 Що я обіщався, все зробив для тебе:
Ектора самого дам собакам дерти,
А дванадцять хлонців мечем зарубаю
Коло вогню твого за твою погибель.«
Мовив і наругу над Ектором здумав:
- 25 Поклав його ницью перед Меніт'єнком.
А ті з себе кожний мідяну блискучу
Збрую іздиьмали, коней розпрягали,
Кругом його судна без ліку сідали,
І він їм готовив обід похоронний.
- 30 Много волів буйних ревла під залізом,
Много овець тихих і кіз неспокойних,
Много свиней диких, розпухлих од жиру
В Пфестових печях полягло пекти ся;
Всюди кругом тіла кров цюрками бігла.
- 35 Тим-часом прибули ахейські гетьмани
І взяли Пилієнка до Агамемнона;
На силу підбили, так він зажурился.
І тільки прибули до Агамемнона,
Зараз повелів цар кликунам горластим

- 40 Велику триніжку на вогонь поставить;
Думав, що Пильенко кров на собі змиє.
Но той одрікав ся і клятвою кляв ся:
    »Клену ся я Дієм, богом найсильніщим,
Не буду я митвом голови вмивати,
- 45 Аж поки Патрокла на вогні не спалю,
Могили не зроблю, волося не зріжу,
Бо горя такого другого не буде.
І так тепер сядем на сумну вечерю,
А завтра до сьвіта вели, Гамемноне,
- 50 Лісу нарубати та все спорядити,
Що мертвому треба в темную дорогу.
Хай уже вогонь той од нас його візьме,
Та військо приступить до своєї роботи.«
    І всі його вчули, послухали раді.
- 55 Вечеря зварилась і стали вечерять,
І їм на вечері нічого не бракло.
Коли ж питя й їджа була вже спожита,
Дрімаючи кожний пійшов до наміту.
    А Пильенко сумний на березі моря
- 60 Приліг на поляні коло Мирмидонів,
Саме там де хвиля била ся у беріг;
І живо сон тихий, що тугу розводить,
На його спустив ся, бо Ектора гнавши
Кругом Іліону він таки втомив ся.
- 65 Аж йому з'явилась Патроклова постать,
І в постати тої і ріст був подібний,
І очі і голос і ціла одежа.
Вона над ним стала і йому сказала:
    »Заснув ти, Ахилле, тай забув за мене?
- 70 Живого любив ти, мертвого не хочеш.
Ховай мене живо, хай у Невид пійду,
Бо душі померших мене одганяють,
Не дають пристати до них за потоком,
І я під дверима у Невіда блуджу.

- 75 Дай же мені руку, бо я тяжко тужу.
Я вже не верну ся, як ти мене спалиш.
Більше ми з тобою одаль од дружини
Радитись не будем; мене проглинула
Моя смерть пропаца, — родимая доля.
- 80 Тай тобі, Ахилле, доля присудила
Під стіною Трої славної загинуть.
Но я тобі скажу, коли слухать хочеш:
Нехай наші кости різно не кладуть ся,
А так як зросли ми у вашому домі,
- 85 Як мене Менїтій привів з Опоенту
До вашого дому після душегубства,
Коли я був хлопцем та вбив Адаманта,
На його озлившись за бабки пустії, —
Пилій і прийняв нас, зростив мене щиро
- 90 І твоїм, Ахилле, обібрав слугою, —
Хай же наші кости один гріб покриє
Та золота чашка, котру Өета дала.»

Аж до його мовив скорохід Ахилло:

- »Та чого прийшов ти, друже мій єдиний,
95 Про те споминати? Та я й так для тебе
Усе тее вчиню, чого ти бажаєш.
Ходи лишень близче, та один другого
Обіймемо разом та разом поплачем.»

Кинув ся обняти, аж його й не стало:

- 100 Постать застогнала і враз під землею
Іздиміла димом. І скочив Ахилло,
І сплеснув руками і сумно промовив:
»Так є воно, братці, і в Невида в домі
І душа і постать, лиш тіла не має.
- 105 Бо душа Патрокла цілу ніч край мене
Бідная стояла, плакала й ридала,
Та ще розмовляла подібна до його.»

Мовив — і все військо підійняв до жалю,
В жалю їх застала і ясна зірниця

- 110 Край мертвого тіла. Аж там Гамемнон цар
І людей і мулів підняв ліс рубати
Всюди із намітів, і з ними підняв ся
Миріон хоробрий, слуга Ідоменів;
І вони побравши сокири й мотузя
- 115 Пійшли самі з-заду, мули по-переду.
Довго підіймались, спускались, кривляли,
Накінець прибули до Ідиних склонів;
Стали ліс рубати точаною мідью,
І стали дерева з тріском упадати,
- 120 І стали Ахеї на мулів складати;
І мули ногами дратуючи землю
Пняли ся на поле помежи корчами.
І всі дроворуби несли по кряжеві,
Звелів Миріон їм, слуга Ідоменів.
- 125 І все то принесли туди, де Ахилло
Призначив могилу собі і Патроклу.
Принесли Ахеї дрова, поскидали,
І враз посідали трохи одпочити.
Тим-часом Ахилло звелів Мирмидонам
- 130 Мідью перезатись, коней запрягати.
І вони устали, зброю надягнули,
Стали на теліжки бойці і візницї,
І з-переду кінні, з-заду пійшли піші,
А по середині дружина з Патрокллом,
- 135 Покритим волосям вірної дружини.
Голову Патрокла ніс Ахилло з-заду,
Бо він свого друга впряждав к Невиду.
І тільки прибули, де казав Ахилло,
Тіло положили, костер накидали,
- 140 І дивний Ахилло знов задумав думу.
Коло вогню ставши врізав собі косу,
Що викохав з-мала для Сперха потока,
І здихнувши мовив дивлючись на море:
»Дарма тобі, Сперху, батько обіщав ся,

- 145 Коли я поверну у ріднюю землю,
Дати тобі косу й дари стоволові,
Пятьдесят для тебе овець перерізати,
Коло твого поля та твого буввану.
Пилій обіщав ся, но ти не послухав.
- 150 Я вже не верну ся у ріднюю землю,
Так тепер Патрокло забере з собою.«
І в дружній руки положив волося,
І знову все військо підійняв до жалю.
І так у їх жалю і сонце зайшло би,
- 155 Щоб до Гамемнона Ахилло не мовив :
»Тебе, Атрієнку, ахейськеє військо
Послухає більше ; поплачемо й послі,
А тепер пошли їх вечерю готовить ;
А ми тут поради́м, що́ слідує мертвим,
- 160 Хай лиш отамани зостануть ся з нами.«
Тільки почув теє Гамемнон володар,
Зараз звелів війську розійтись по суднам.
А гетьмани зараз костер збудували
На пятьдесят ступнів із кожного боку,
- 165 І мертвого з жалю на костер поклали.
Много овець тихих, волів круторогих
Вбили, обідрали і салом Ахилло
З голови до пятів перекрив Патрокла ;
А голєє мясо розклав кругом його,
- 170 Поставив оливи і меду в збаночках
Край його постелі і четверо коней
Зарізаних кинув ридаючи тяжко ;
Деять собак було в його коло стану,
І [з]тих двох зарізав і на костер кинув.
- 175 І дванадцять хлопців троянських зарізав —
Паскуднеє діло він думкою думав,
На вогонь їх кинув, щоб вони горіли,
І сам над Патроклом почав голосити :
»Радуй ся, Патрокле, і в Невида в домі !

- 180 Бо все тобі чиню, щó я обіщав ся.
І дванадцять хлопців троянських порізав,
І спалю з тобою: тільки Пріяменка
Вогнем не спалю я, а кину собакам.»
Но к тому собаки і не приступали,
- 185 Бо їх днем і нічю Дієвая дочка
Врода одганяла; і маслом рожевим
Тіло намастила, щóб воно не гнило;
А Аполлон сильний сильною імглою
З неба аж до низу покрив ціле поле,
- 190 Де тіло лежало, щóб янесе сонце
В йому не сунило жилів та сугавів.
А костир Патроклів тай не загоряв ся.
І взяв ся Ахилло за другу думку:
Край костиря ставши вітрам помолив ся,
- 195 Бурію й Зефіру пообіщав дари;
Злив вина немало і просив прийти,
Щóб скоріще трупи вогнем запалити,
Костер підпалити. І жвава Ірида
Вчула ту молитву, до вітрів прибула;
- 200 А вітри в ту пору були у Зефіра
І в його гуляли. Ірида і стала
У них на порозі; і вони узріли
І разом схопились, стали її звати,
Но вона й не сіла, а тільки сказала:
- 205 »Не маю я часу, бо йду к Окіяну
В землю Еоіюнів; вони будуть дари
Богам дарувати, тай я буду з ними.
Но Ахилло просить Бурія й Зефіра,
І вам обіщає великі дари,
- 210 Щóби ви Патроклів костер підпалили,
Щó по йому тяжко журять ся Ахеї.»
Іздиміла Іра, а ті й полетіли
З шумом превеликим, аж хмару пігнули.
Прилетіли к морю — і на морі хвиля

- 215 Од подуву встала; прибули до Трої,
На костир подули, вогнем загуділи,
І цілу ніч дули і в костирі сильне
Полумя держали; цілу ніч Ахилло
Брав вино чарками з чаші золотої,
220 Виливав до долу і окропляв землю,
І визивав душу бідного Патрокла.
Як батько ридає над попілом сина,
Що батьків нещасних сиротами кинув,
Так ридав Ахилло над попілом друга,
225 Край костиря впавши і тяжко стогнавши.
Коли ж сонце бралось землю осьвічати
І над морем стала ясная зірниця,
Костир пропалив ся, полумя погасло,
І вітри до дому пустили ся знову,
230 До ерицького моря, аж море заграло.
А Пильенко трохи од вогню подавнився
Приліг натовивнився — і сном його взяло.
Но до Атрієнка став народ збиратись,
І Ахилло знову од шуму збудив ся
235 І сїв підійнявшись і до них промовив:
»Царю Атрієнку і ви отамани!
Полейте-ж ви перше вином тее місце,
Що вогнем згоріло, а потому й кости
Зберемо Патрокла Менітіяненка.
240 Пізнати їх легко: Патроклові кости
Лежать в середині, а другі далеко
Наваляні в кучі, і люди і коні.
У збан покладамо, покриємо жиром,
Аж поки і сам я не пійду к Невиду.
245 Пишної могили нічого робити,
Хай буде й така. То қолись широку
Й високу могилу висиплють Ахеї,
Тії, що по мені остануть ся живі.«
Послухали ради бистрого Пильєнка:

- 250 Полили з початку вином тее місце,
Що вогнем згоріло і попідом сіло,
І білії кости товариша свого
У збан поскладали, жиром переکلали,
В наміт положили, полотном покрили,
- 255 Обвели могилу, дилля положили,
Землі наносили, могилу зробили.
Хтіли розійти ся; но жвавий Ахилло
Того не позволив, а казав їм сісти,
А сам до них виніє мисок і триніжок,
- 260 І коней і мулів і волів доволі
І дівчат хороших і много заліза.
Перві надгороди одділив для кінних,
І першому з кінних давав молодицю
Сьвідому в роботі, і добру триніжку
- 265 На двадцять дві міри; другому із кінних
Дарував кобилу жеребную мулом;
Третьому із кінних яндилу новую,
Нешмалянну, білу на чотири міри;
Четвертому з кінних два таланти злота,
- 270 А пятому новий подійний гладущик.
І став він на ноги і мовив Аргеям:
»Царю Атрієнку і ви всі Ахеї!
Отсе вам для кінних лежить соперечне.
Щоб ми над ким другим тепер сперечались,
- 275 То я б у вас первий забрав соперечне.
Бо знаєте добре, які мої коні:
Вони несмертельні. Сам Посидій дав їх
Батькові Пилію, а Пилій Пильєнку.
Но бистрії коні і я остаю ся,
- 280 Бо вони втеряли храброго візницю,
Которий бувало їх пишнії гриви
Намацав мастями і змивав водою.
Вони тепер тужать, вони свої гриви
До землі склонили і стоять сумнії.

- 285 Стройте ся другії, хто має надію
На свою теліжку та на бистрих коней. «
Промовив Пильєнко і кінні піднялись.
І первий підняв ся Евмил Адмитенко,
Що був тяжко жвавий кіньми заправляти.
- 290 По йому підняв ся Дивомид Тид'єнко
І запріг тих коней, що мав од Енея,
Тоді як Енея взяв Поллон од його.
За ним Атрієнко Менелай хоробрий
Запріг у теліжку коней бистроногих
- 295 Еоу Гамемнона і свого Подарга.
Еоу дав цареві Ехепол Анхизів,
Щоб не йти самому аж до Іліону,
А тішитись дома; бо всякі богатства
Йому Дій небесний дав на Сикивоні;
- 300 Її і запріг він охочу до гону.
Антилох четвертий запріг своїх коней,
Антилох хоробрий хороброго батька
Нестора Пильєнка. Уже його несли
Пилійські коні, аж підступив батько
- 305 І став пораджати розумного сина:
»Тебе, Антилоху, Дій із Посидієм
Змалку полюбили, до коней привчили,
Так тебе багато не треба навчати.
Вмієш ти край ціли коней повертати,
- 310 Но з нашими кіньми щоб не було лиха.
У них коні лучші, за те їх візницї
Не більше од тебе на вигадки здатні.
Но ти, милий сину, не спускай нічого,
Щоби сопєречне твоє не пропало.
- 315 Дроворуб за тебе не силою кріпший,
Не крєпший од тебе і той корабельник,
Що в бурю по морю корабель проводить:
Оттак і візниця з візницею другим.
Другий на теліжку та коні вповає,

- 320 На всі боки кіньми по полю гаяє,
Коні розбіжать ся і він їх не здержить.
А хто розум має, і з гіршими кіньми
Він ціли пантрує, повертає близько,
І не забуває, кого доганяв він,
- 325 А держить за віжки і знов поганяє.
А ціль я покажу, і ти не зібеш ся.
Там є пень дупластий од землі на сяжень,
З дуба, чи із сосни, тільки не гниючий ;
По боках од його два каміні білих
- 330 На узькій дорозі, а кругом широко.
Чи то був надгрібок за давнього часу,
Чи може і здавна для ціли стояло,
Тільки що Ахилло взяв його для ціли :
От-там коло його і повертай коней,
- 335 І на повороті — сам ти на теліжці
Подай ся у ліву і пожені добре
Підручного криком і попусти віжки,
А лівий на місті нехай обігнеть-ся,
Мов шицею круга хочеш зачепити.
- 340 Тільки стережи ся, не наскоч на камінь,
Щоб тобі теліжки й коней не побити,
Ворогам на радість а собі на сором.
Но ти, милий сину, того стережи ся,
Коли ти край ціли кого перегониш,
- 345 Тоді тебе, сину, ніхто не доскочить,
Хоч-би він пігнав ся і на Аріоні,
На коні Адраста, що боги родили,
Або й Лавмедонта, що тут годувались.»
Мовив старий Нестор і сів собі знову,
- 350 Порадивши сина на кожнуню малість.
А Миріон пятим застріг своїх коней,
І всі поставали, по жеребу дали ;
І потряс Ахилло, і жереб передній
Випав Антилохів, потому Евмилів,

- 355 Потім Атрієнків, се-б то Менелаїв,
Потім Миріонів, — остатньому вийшло
Коней поганяти храброму Тид'єнку.
Під ряд поставали. Ахилло далеко
На ціль показав їм, но там іще раньше
- 360 Посадив на догляд Фіника старого,
Щоб видів їх біги і розказав правду.
І вони по конях бичами махнули,
Віжками тріпнули, голосом гукнули,
І бистрії коні льотом полетіли
- 365 Од суден по полю; під їх копитами
Курява вставала, мов туман, мов буря,
І дула ся грива од подуву вітра
Теліжки за ними то вдарять ся в землю,
То знову одскочать, гордії візниці
- 370 Стоять, поганяють, аж дух замирає.
І на свої коні покрикує кожний,
І коні літають, куряву збивають.
Но як стали коні остатнюю гонку
К морю пробігати, тогді і візниці
- 375 Здатність показали і бистрії коні.
Первими летіли коні Фирит'єнка;
За ним Дивомида троянські коні
Не то недалеко, а так близько були,
Що здавалось, скочать на його теліжку;
- 380 Вони йому духом плечі нагрівали,
Мало не на йому голови держали.
І вже перегнав би, або порівняв ся,
Та тільки на його Аполлон озлив ся
І бич його дивний із рук його вибив.
- 385 І йому аж сльози в очах поставали,
Коли він побачив, що ті коні гнались
А його одстали, що бича не було.
Аж Паллада взріла пакість Аполлона,
І враз до Тид'єнка бистро прилетіла

- 390 І бич йому дала коней поганяти,
А сама озлившись на сина Адмита
Разом йому кінське ярмо розломилла.
І конї звернули, дишлем заporоли,
І той із телїжки по колесу хронув
- 395 І здер собі локїть і губу і носа,
Набив собі лоба і йому вже сльози
В очах показались, голос перервав ся.
А Тид'єнко мимо погнав своїх коней
І летїв передним, бо його Паллада
- 400 В славі учинила а коней у силї.
За ним Атрїєнко Менелай спішив ся,
А там Антилох той промовив до коней:
»Біжіть, мої конї, як можете швидше!
Я вам і не кажу з кіньми сперечатись
- 405 Славного Тид'єнка, щó його Паллада
В славі учинила а коней у силї.
Доганяйте тільки коней Атрїєнка,
Щоб вам тая Еоа встиду не завдала,
Бо вона кобила; чого-ж ви одстали?
- 410 Бо щó я вам скажу, те буде конешне:
Не буде вам ласки в Нестора старого,
Він зараз вам шиї мідію поріже,
Як ми соперечне візьмемо послїдне.
Но біжіть, старайтесь як можете живо,
- 415 Я сам постараюсь як їх обїгнати
На узькій дорозї, — за мною не стане.«
Так їм погрозив ся, і конї злякались.
Інче кілька часу погнали ся швидше,
І узьку дорогу Антилох побачив:
- 420 А то була яма, де вода зимою
Дорогу розмила, місце углибила.
Менелай злякав ся за свої колеса,
А Антилох коней звернув трохи на бік
І пустив ся з-близька коло його гнатись.

425 Тоді к Антилоху мовив Атрієнко:
»Держи бо ти коней, не гони без уму.
Дорога тісна, живо ширша буде,
Теліжки зібють ся, — то нам лихо буде.«

Но Антилох з боку іще гірше гнав ся
430 І поганяв коней, ніби не чув того.

А на скільки поля кружок пролітає,
Коли його кине чоловік для проби, —
Стільки й вони бігли; далі Атрієнко
Почав одставати; страшно йому стало,

435 Що зібють ся коні на узькій дорозі,
Теліжки побють ся і вони обидва
Полетять на землю із-за соперечки.

І злючись промовив Менелай до його:
»Нема ж чоловіка гіршого за тебе!

440 Дарма тебе чесним прозвали Ахеї,
Тобі без присяги ніхто не йме віри.«

І знову до коней почав промавляти:
»А ви не тужіте, та не одставайте.
Скоріще їх ноги ніж ваші пристануть,

445 Бо вони обидва молодість оджили.«

Так він погрозив ся і коні здригнули,
Стали швидше бігти і живо догнали.

Аргеї сиділи і тільки дивились,
Як коні по полю кураву збивали.

450 І первий заглянув Ідоменій критський,
Бо сидів особо на високім місті.

Він пізнав і голос сильного візницї,
Пізнав і коня він, що біг по-переду,
Бо кінь весь гнїдий був і тільки на лобі

455 Пятно біле було, як молодий місяць.

І став він на ноги і мовив к Аргеям:

»Милі отамани і князі аргейські!
Чи мені одному, чи й вам так здасть-ся?
А видить ся другі передні коні,

- 460 Другий і візниця; zostали ся, знати,
Кобили на полі, а жваві були.
Сам же таки бачив, як ціль обігнули,
А тепер не бачу, дарма що очами
Все поле троянське кругом оглядаю.
- 465 Пустив мабуть віжки, не успів край ціли
Добре повернути, повернув не гарно
Тай сам повалив ся і зломав теліжку,
А коні й побігли, як стали на волі.
Скляньте ж та погляньте, бо я сам не так то
- 470 Добре добачаю. А мені здається,
Що то наш Етолець, отаман аргейський,
Славний син Тидіїв, Дивомид хоробрый. «
Аж до його мовив Аянт Оіленко:
»Та що бо ти мелеш? Се ті-ж таки самі
- 475 Кобили і скачуть по рівному полю.
Ти із нас Аргеїв не самий молодший;
Старі твої очі не так добачають,
А все таки мелеш; тобі не годить ся
Пустомолом бути, — лучні є за тебе.
- 480 А се кобили ті, що і перше були,
І Евмил той самий в руках віжки має. «
Аж отаман критеський мовив обізлившись:
»До сварки ти первий, а в чому другому
У нас ти послідній: стиле твоє серце.
- 485 Закладись на миску, або на триніжку!
Сьвідком нехай буде Гамемнон володар:
Чиї тії коні; даси, так пізнаєш. «
Аж підняв ся разом Аянт Оіленко,
І став його лаять бридкими словами.
- 490 І зайшла б далеко сварка межи ними,
Щоб не встав Ахилло та до них не мовив:
»Та годі, Аянте, годі, Ідоменю,
Годі вам сварить ся, се вам не пристало.
Здержуйте і других, щоб так не сварились.

- 495 Сядьте лишень тихо та коней дивіть ся,
Вони незабаром самі сюда будуть.
Так тогді пізнає кожний із Аргеїв,
Якії то конї, чи перві, чи другі.»
Мовив — а Тид'енко уже близько гнав ся,
- 500 І батогом коней що сили батожив;
І конї скакали, поле пролітали,
І пісок із поля сипав на візницю.
Бистро і теліжка злото-олівяна
За кіньми котилась; ледве було знати
- 505 На піску мягкому, що по нїм котились
Ковані колеса, — так вони летіли.
Став по середині. Піт на його конях
По шиї і персах аж на землю капав,
І сам він на землю скочив із теліжки
- 510 І батіг скрутивши на ярмо повішав.
І Свенел хоробрий забрав соперечне,
Жінку і триніжку, і передав слугам,
А сам його коней почав розпрягати.
Другий пригнав коней Антилох пилійський.
- 515 Він хитростью тільки оббіг Менелая,
І Менелай тут-же за ним таки гнав ся.
І як кінь буває до колеса близько,
Як пана в теліжці несе через поле
І хвіст його пишній колеса сягає,
- 520 Бо колесо тут-же за ним і вертить ся,
Як він пробігає по чистому полю:
Так Менелай близько був од Антилоха.
Спершу оставав ся, як кинути кругом,
Но живо догнав він, бо Еоа, кобила
- 525 Царя Гамемнона, що-раз гарячилась,
І як-би ще дальше гнати ся прийшло ся,
То сей перегнав би і виграв би справу.
За ним Миріон був, слуга Ідоменів,
Як ратищем кинуть біг за Менелаєм,

- 530 Бо варівкі були його коні пишні,
Та і сам не був він справний до теліжки.
За ним Адмитенко із самого заду
Волочив теліжку і гнав своїх коней.
І глянув Ахилло і жаль йому стало;
- 535 Встав він і проворно мовив до Аргеїв:
»Чоловік проворний, а остатним гонить.
Даймо вже хоч друге йому соперечне,
Бо перве давно вже загорнув Тид'єнко.«
Мовив і всі люди на тее пристали.
- 540 І вже б та кобила Евмилу досталась,
Як-би Несторенко, Антилох хоробрий,
Не встав та не мовив на тее Ахиллу:
»Роби, а я буду гнівать ся, Ахилле!
Хочеш одійняти в мене соперечне
- 545 За то, що теліжка та коні побились
А він сам хоробрий! Так хай би молив ся
І він не смертельним, не був би послідним.
А коли жалкуєш і він тобі милий,
Єсть у тебе много золота та міді,
- 550 Є овець доволі і дівчат і коней,
Так дай йому з того й більше соперечне,
Щоб тебе Ахеї за те вповажали;
А сего не дам я, я бити ся буду,
Як тільки хто схоче в мене одійняти.«
- 555 Мовив, і Ахилло тихо усміхнув ся,
Радий з Антилоха, що він такий любий,
І зараз проворно до його промовив:
»Кажеш, Антилоху, щоб я йому з дому
Виніє надгороду, — вчиню я і тее:
- 560 Я дам йому зброю із Астеропея,
Зброю сама мідна, а кругом по нїї
Стрічки олів'яні, дорога дуже.«
І враз Автомеда, товариша свого,
Послав до наміту, і той виніє зброю

- 565 (Передав Евмилу і сей узяв радий).
Аж тут підійняв ся і Менелай сильний,
Злий на Антилоха. Кликун його вірний
Дав ціпок у руки, звелів замовчати,
І він богурівний почав говорити :
- 570 »Що ти мені вдіяв, мудрий Антилоху!
Ти взяв мою славу і збив моїх коней,
І своїх слабінцих погнав по-переду.
Но ви, отамани і князі аргейські,
Ви нас розсудіте по щирії правді,
- 575 Щоби хто з Ахеїв не сказав на мене :
Менелай брехнею заміг Антилоха!
Бо коні у нього слабінці були,
Тільки сам він крешний силою своєю.
Но я вам докажу і мене за тее
- 580 Ніхто не осудить, бо я правду кажу.
Ходи лишень близче, як слід, Антилоху,
Ставай коло коней та коло теліжки,
Бери бич у руки, котрим ти коней
Поганяв за мною, кленись землетрясом,
- 585 Що ти не навмисне збив мою теліжку.«
Аж до його мовив Антилох розумний :
»Прости, Менелаю, бо я ще далеко
За тебе молодший ; ти старший і лучший.
Ти знаєш, як блудить розум молодечий :
- 590 Розум у них куций, а думка широка.
Змигчи своє серце ; оддам тобі зараз
Виграну кобилу і коли ти хочеш
Ще чого в придачу, то я і те радий
Для тебе оддати, тільки б мені в тебе
- 595 Ласки не втеряти, клятви не давати.«
Мовив Несторенко і враз ту кобилу
Оддав Менелаю, і душа царева
От того зраділа, як тее колося
Вмштее рососою на спілії ниві :

- 600 Так душа зрадїла твоя, Менелаю!
І враз він промовив бистрими словами:
»Возьми-ж ти кобилу назад, Антилоху!
Бо ти ще ніколи не був нерозумним,
Се тебе я, бачу, молодість ізвела;
- 605 Но другий раз бій ся старших зачіпати.
Другому б не дав я того учинити,
А тобі — бо й сам ти працював за мене,
І батько твій добрий і брат працювали, —
Тобі я прощаю і свою кобилу
- 610 Назад оддаю я, щоб видїли другі,
Що я і не гордий і не невмолимий.«
Мовив і кобилу оддав Антилоху,
А сам узяв миску для себе блискучу.
Мирйону досталось два таланти злота.
- 615 Пяте соперечне, подвійний гладущик,
Одно оставалось. І його Ахилло
Пронїс через військо і к Нестору мовив:
»Хай тобі, дїдуню, се буде на память
Похорон Патрокла, бо ти його в війську
- 620 Більше не побачиш. Се так я дарую,
Ти не будеш битись, не будеш боротись,
Не будеш цїляти, ні перебігатись,
Бо вже тебе старість тяжка одолїла.«
Дав йому гладущик, і узяв він радий,
- 625 І до його мовив бистрими словами:
»Правда, милий сину! істинно ти кажеш!
Усе ослабіло: ні ноги, ні руки,
Що на моїх плечах, ходором не ходять.
Як-би то та сила та молодість була,
- 630 Що як Аморика ховали Епїї
І дїти справляли тризну по цареві!
Бо тогдї за мене рівного не було
По цїлій Епїї, Пилї та Етолї.
Тогдї я в кулачках побив Клитоміда,

- 635 В борбі переміг я Анкея з Плеврону,
Ногами оббіг я славного Іфікла,
Ратищем заміг я Філа й Полидора.
Одними лиш кіньми взяли Акторенки,
Лічбою узяли, заздрістно їм стало,
640 Що за те найбільше було соперечне.
Близнюки і стали, один узяв віжки
І віжками правив, а другий батожив.
Таке колись було: тепер нехай бють ся
За мене молодші; колись я храбрив ся,
645 Тепер мені треба і старости слухать.
Поминай же друга, винось соперечне,
А я се приймаю і дякую щиро,
Що ти не забув ся і мене старого
Пошанував шаном на очах аргейських.
650 Хай же тобі боги за тее оддячать!«

- І Пильєнко знову пройшов через військо,
Вислухавши дяку славного Нильєнка.
І знов для кулачних винїс соперечне:
І тому, хто зібе, тому давав мула
655 Шести літ, такого, що трудно й держати;
А тому, хто впаде, подвійную чарку.
І став він на ноги і мовив к Аргеям:
»Царю Атрієнку і ви всі Ахеї!
Тепер ми покличем двох самих найлучших
660 На вкулачки битись. Кому Аполлон бог
Поможе побити і ми всі побачим,
То той собі мула візьме до наміту,
А хто впаде, тому подвійная чарка.«
І зараз підняв ся чоловік високий,
665 Сильний навкулачник Епій Панопійв,
Схопив того мула і став викликати:
»Виходи, хто хоче подвійної чарки,
А що мула сего ніхто не одвяже
На-вкулачки взявши, бо я самий лучший.

- 670 Чи-ж мало, що битись на війні не вмію,
Та воно й не можна на все здатним бути.
Но тепер я кажу і то певне буде,
Розбатую тіло і потрощу кости.
І май його близькі завчасу зйдуть ся,
675 Щоб його до дому з-під рук моїх нести.«
Він мовив — но військо на теє мовчало.
Один лиш підняв ся Евривал могучий,
Унук Талайона, а син Микистія,
Що ходив у Оиви на тризну Ідипа
680 І усіх Кадміїців переміг на тризні.
І славний Тид'єнко його вів до бою,
Додавав охоти і жичив замоги.
Кинув запояску, дав йому до неї
Поясок ремінний з вола степового.
685 І вони обидва вперезані вийшли,
І разом підняли тяжкі свої руки,
І разом счепились і руки змішались;
Челюсті хрустїли і піт кругом лив ся.
Аж Епій підняв ся і того що сили
690 По щоці ударив, як він задивив ся,
І той не устояв, бо жили зімліли.
Як Бурій на беріг рибу викидає
І її вкриває великая хвиля,
Так він розтягнув ся. І Епій рукою
695 Підняв його з поля, передав дружині,
І дружина несла, а він як без ніг був
І плював кривлею і голову звисив.
І його дружина так і посадила,
А сама узяла подвійную чарку.
700 А Пильєнко винїс трете сопєречне
Для тих, хто захтів би силою боротись.
І тому, хто зборе, він давав тринїжку
Таку, що в дванадцять волів оцінили;
А кого поборе, тому давав жінку

- 705 Сьвідому в роботі і волів чотири.
І став він на ноги і мовив к Аргеям:
»А нуте, устаньте, за се поборіть ся!«
Мовив, і підняв ся Аянт Теламонів,
А за ним і мудрий Одиссей підняв ся.
- 710 І підперезавшись вони поставали,
І один другого під боки схопили,
І стали як крокви, щб їх тесля ставить
На вершині хати, щб не віяв вітер.
Затріщали спини, стиснуті руками,
- 715 Од тої потуги, і ніт покотив ся;
Уже й показали ся на боках та плечах
Червоні пасмуги, а вони все гірше
Та гірше боролись за тую триніжку.
Но того не здужав Одиссей звалити,
- 720 А сего не здужав Аянт побороти.
Уже і Ахеям докучило ждати,
Аж далі промовив Аянт Теламонів:
„Славний Одиссею, махни уже мною,
Або я тобою, а там воля Дія!«
- 725 Махнув Одиссеєм, но той його з-заду
По вколінках вдарив — жили онімлі,
Він хропнув ся ницью та на Одиссея.
Люди подивились, тільки здивувались.
В-друге хотів було Одиссей махнути,
- 730 Здвигнув його з міста, не підняв, а тільки
Підігнув коліно, і вони обидва
Один на другого знову повалились.
І вони б ще були третій раз счепились,
Щб не встав Ахилло та їх не затримав:
- 735 »Та вже не боріть ся, сили не збавляйте!
Рівна ваша сила — рівне й соперечне.
Хай же тепер другі борять ся Ахеї.«
І вони обидва послушали ради,
Од пороху втерлись і знов одягнулись.

- 740 А Пильєнко винїє знову сопєрєчне :
Серїбнїю чашу, шєстї мїр, хорєшу,
Таку, щє не булє красчєї на свїтї ;
Її у Сїдонї скуєнїкї робїлї,
А Фїнїкї вєзлї по сїнїєму морю,
745 У прїстанї сталї і далї Оуанту ;
Нє за Лїкаоня дав її за вїкуп
Славнєму Патрєклє Евнїї Ісонєнко.
А тєпєр Ахїллє давєв її тєму,
Хтє лїш найскєрїщє прєбїжїть нєгами ;
750 Другєму давєв вїн волє молодєго,
Трєтєму давєв вїн злєтє пїв тєлантє.
І стєв вїн на нєгї і мєвїв к Аргєям :
»А нутє, устаньтє тє спрєбуїтє сєгє!«
Мєвїв — і пїднєв сє Аянт Оїлєнко,
755 Одїсєсєй прємудрїй і знов Антїлєх тєї,
Щє молодїх хлєпцїв замєгєв нєгами.
(Сталї, і Ахїллє на цїлє покєзєв їм)
І вонї до цїлї пуєстїлї сє бїгтї.
Пєрвїй покєзєв сє Аянт Оїлєнко,
760 За нїм Одїсєсєй був ; як у тєї жїнкї
Од пєзухї чєвнїк, щє вєнє од сєбє
В пїдткєнєя пуєскєс, вїн до нєї блїзькє,
Так і Одїсєсєй був і слїд їєго пєршє
Нєстєуєв нєгами, нїж курєвє лєжє,
765 І за нїм їз-зєду на гєлєву дїхєв
Од сїлнєго бїгу ; Ахєї крїчалї
І їєму щє бїлшє сїлї дєдєвалї.
Аж пїд кїнєць бїгу Одїсєсєй прємудрїй
Стєв у сєрїцї свєму блєгатї Пєллєду :
770 »Вчуй мєнє, бєгїнє ! пєдєї нєгєм сїлє !«
І їєго учєлє бєгїнєя Пєллєдє,
Ожївлєлє нєгї і рукї стєрєчї.
І тїлькє, щє вєзєтї булє сопєрєчне,
Пєллєдє спїткнєлє, Аянт пєскєвзнєв сє

- 775 На лайняк воловий, таки од волів тих,
Що їх над Патроклом порізав Ахилло,
І в лайняк зарив ся і ротом і носом.
І так Одиссею дістала ся чаша,
А вола Аянту достало ся брати.
- 780 І став він, за роги вола ухопивши,
І мовив к Аргеям лайняком плюючи:
»Мені так богиня ноги спотикнула,
А за Одиссеєм як матінка ходить.«
Він мовив і люди сьміяли ся з нього.
- 785 Антилох остатне забрав соперечне,
І з радости тої мовив до Аргеїв:
»Всі ми тее бачим, що боги безсмертні
І тепер шанують давне покоління,
Бо Аянт за мене трохи тільки старший,
- 790 А сей із старого і давнього люду.
Його кренка старість, і трудно Ахеям
Його перегнати, окроме Ахилла.«
Мовив і хвалив тим бистрого Пильєнка,
І йому Ахилло на тее промовив:
- 795 »Добре, Антилоху! хвалив ти не дармо,
Ще пів таланта тобі набавляю.“
Дав йому на руки, і узяв він радий.
А Пильєнко знову положив на радї
Ратище високе, потім щит та шолом,
- 800 Збрую Сарпидона, що добув Патрокло.
І став він на ноги і мовив к Аргеям:
»Тепер ми покличем двох самих найлучших,
Щоб вони взбруїлись, взяли мідь колючу
І один із другим виступили битись.
- 805 І тому, хто швидше другого проколе
І добуде тіла і чорної крови,
Тому дам я меч сей цвякований сріблом,
Меч хороший, орицький, од Астеропея;
А збую отсюю на обох поділю

- 810 І справлю їм учту у своїх намітах.
Мовив — і підняв ся Аянт Теламонів,
А за ним підняв ся Дивомид Тид'єнко.
Одійшли од війська. зброю з'одягнули,
Стали перед військом готовії к бою,
- 815 Страшно спозирнули, аж військо жажнулось.
І тільки обидва до купи зійшли ся,
Тричи приступали, тричи нападали.
І Аянт ударив по круглому щиту,
Та не добув тіла, бо броня закрила.
- 820 Тогді став Тид'єнко поверх його щита
У голу ю шию ратищем ціляти ;
Ахеї здригнули за життя Аянта,
Розвели і дали рівне соперечне.
А тому Тид'єнку оддав меч Ахилло
- 825 І з піхвою разом і з ремінем красним.
Тогді Пилієнко виніс круг залізний,
Що ним було кидав Етивон могучий,
Но його зарізав скорохід Ахилло
І круг і багатства переніс на судна.
- 830 І став він на ноги і мовив к Аргеям:
»А нуте, устаньте та спробуйте сего!
Отсе в кого поле далеко од міста,
Тому сего круга на пять літ доволї.
Пастух чи плугатор не пійде до міста
- 835 Покупать заліза, бо мати-ме в-дома.«
Мовив — і підняв ся Полипїт могучий,
А за ним Левонтій, до богів подібний,
Аянт Теламонів і Епій завзятий.
Під ряд поставали; узяв Епій круга,
- 840 Кинув — та не здужав, і всі засьміялись;
І узяв Левонтій, трохи далі кинув;
Третій узяв круга Аянт Теламонів
(І кинув ще далі тяжкою рукою).
Но як кинув круга Полипїт могучий,

- 845 То так як пастух той герлигою кине,
І вона вертить ся кругом по-над стадом,
Оттак і він кинув; і всі закричали.
І враз Полипта товариші встали
І те соперечне на судно однесли.
- 850 І винїс Ахилло стрільцям соперечне:
Десять бард залізних і сокирів десять.
І підійняв щоглу на чорному судні
На піску далеко, і на мотузочку
Привязав за ногу тихую голубку,
- 855 Щоб її цїляти; і хто її вцїлить,
Так той буде мати десять бард залізних,
А хто в мотузочок стрілою попаде,
Так той буде мати сокири простії.
- Мовив — і підняв ся Тевкер стрілобосць,
- 860 А Миріон другий, слуга Ідоменїв.
В шеломі обидва жереби струсили,
І Тевкеру вийшло першому стріляти.
І стрілив він сильно, та не обіщав ся
Стосильному дати перваків овечих,
- 865 І птахи не влучив — Аполлон не справив;
Тільки мотузочок коло ніжки влучив
І його стрілою перетяв на двоє.
Голубка злетїла, тільки мотузочок
Маяв ся на щоглі; Ахеї сплеснули.
- 870 Ню Миріон живо схопив лук у його,
А стрілу давно вже держав на готові,
Пообіщав живо богу Аполлону
Перваків овечих на сто волів дати,
Виміряв голубку, що виласть під небом,
- 875 І як раз стрілою по-під крило влучив;
Стріла пролетїла і на землю впала
Перед Миріоном, а птаха на щоглу
Пливучого судна сїла, посидїла,
Голову склонила, крило опустила,

- 880 І живо без духу на землю звалилась.
Люди подивились, тільки здивувались,
І дали Мирйону десять бард залізних,
А Тевкеру дали сокири простії.
І виніс Пильєнко ратище велике,
- 885 І миску квітчасту, у вола цїною.
І встали до бою ратищники сильні:
Один Атрїєнко Гамемнон володар,
І Мирйон другий, слуга Ідоменїв.
Но до них промовив скорохід Ахилло:
- 890 »Знаєш, Атрїєнку, на скільки ти сильний
І на скільки здатний ратищем кидати.
Бери соперечне тай неси на судно,
А ратище візьме Мирйон хоробрий,
Як ти на то волиш, а що я волію.»
- 895 Мовив — і послухав Гамемнон володар,
І ратище мідне оддав Мирйону,
А яєную миску передав Талєйву.

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТА.

Екторів викуп.

ТКАНЬ.

По забавах Ахеї вечеряють і лягають спати; Ахилло ж не спить цілу ніч і ранком волочить Ектора на-вкруги могили Патрокла (1—18). Наруга сая робить ся кожний день; боги декоторі боліють над Ектором, а декоторі раді; аж Аполлон, піклує його тіла, починає скаргити ся за його (19—54). Дій слухає його, посилає Іриду по Өету і Өету посилає сказати Ахиллу, щоб він теє звїрство перестав чинити і одпустив тіло за викуп. А Іриду посилає сказати Пріям, щоб він пійшов сина свого викупляти (55—186). Дїєть-ся сеє в дванадцятій день по смерти Патрокла; під вечір Пріям, хоч його одрають і жінка і діти, одбирає дари, для Ідея каже мулів запрягати а для себе коней

(187—282), ізливає зливи, одбирає добрую приміту й іде в дорогу (283—330). Його зустрічає Ерма, посланий од Дія, усипляє сторожу і його привозить до наміту Ахилла (331—467). Впрошаний Ахилло бере в його дари, дає йому сина вмитого і одітого, обіщає дванацять днів миру для його похоронів і по вечері дає у себе ночувати (468—676). На другий день рано, за проводом Ерми, Пріям перевозить тіло до міста; Трояни зустрічають і плачуть; потому у дома оплакують плакси. і з ними Андромаха, Екава і Єлена (677—776). На послідок стройть ся костир і його похорони кінчають ся обідом (777—804).

- Кінчила ся тризна; військо розійшло ся
По кораблях своїх, дбало за вечерю
Та за одпочинок. Но Ахилло плакав
По вірному другу, йому й сну не було.
- 5 Він перевертав ся на своїй постелі,
Вспоминав Патрокла силу і потугу,
Як вони з ним бились і лихо терпіли
І на людських бійках і по морських хвилях,
Вспоминав і плакав дрібними сльозами,
- 10 І перевертав ся на бік, то на спину,
То ниць на постелі; далі встав на ноги,
Пійшов по-над море. І поки зірниця
Сьвітом осьвітила береги та море,
А він у теліжку запряг коней бистрих,
- 15 Привязав до неї Ектора із-заду
І тричи обїхав могилу Патрокла.
І сїв у наміті, а того й покинув
У поросі ницью. Но Аполлон сильний
І мертвого тіла не давав калічить:
- 20 Він золотим стягом покрив його тіло,
Щоб його Ахилло тяжко не калічив.
- От-так той Ахилло Ектора неславив.
Аж глянули боги і жалко їм стало
І просили Ерму його тіло вкрасти.

- 25 Всі його просили, не просили тільки
Іра з Посидієм та дочка сив'ока.
Бо їм був противний Іліон вітристий
І Пріям і люди із-за Олександра,
Що він їх зневажив у курені свому,
30 А тую вповажив, щó любові дала.
Аж тільки зірниця дванадцята стала,
Аполлон стосильний до богів промовив:
»Боги ви крутії! Палив же вам Ектор
Воловії стегна і стегна козині,
35 А ви не даєте і мертвого тіла
Показати жінці, матері, дитині,
Пріяму і людям, щоб вони у себе
На вогні спалили, честью учестили.
Ви всі захотіли сприяти Ахиллу,
40 Щó в його у грудях серце невмолиме
І думка лукава, і мов лев той дикий
Усю свою силу на те обертає,
Щоб овець ловити та їх пожирати:
Оттак і в Ахилла ні жалю ні встиду,
45 Що людей так славить і так погубляє.
Збувають ся й другі самих наймиліщих,
Чи рідного брата чи рідного сина.
І то переплачуть, тугу забувають:
Дала Мара людям серце терпиліве.
50 А сей одійнявши у Ектора душу,
І до коней вяже і кругом могили
По землі волочить. Не гарне то діло;
Як-би він усіх нас не довів до гніву,
Бо він уже землю сьвяту зневажає.»
55 Аж йому сказала Іра білоплеча:
»Воно, сріблoluкий, може б так і було,
Як-би рівні були Ектор і Ахилло;
Но Ектора жінка простая кормила,
А сего богиня і її сама я

- 60 Родила й ростила і за-муж оддала
За того Пилія, щó богам так любий.
Всі боги у його були на весілї,
І сам ти невірний грав йому на лїрі.«
Но Дій хмароходний до неї промовив :
- 65 »Не гнівай ся, Про, на богів безсмертних ;
Не одна їм слава. Но Ектор Пріямів
Зі всіх Іліонян і богам милїций
І мені самому. Не жалїв він дарів
Бувванові мому, не бракло нї мяса
- 70 Ні вина нї тлуці, а то наша слава.
Так ми не вкрадемо — Ахилло не дасть нам
Ектора добути, бо там його мати
Коло свого сина днює і ночує.
А лучше хто небудь позве сюда Өету,
- 75 І я її скажу, щоб Ахилло дари
Узяв у Пріяма і дав йому сина.«
Мовив — і піднялась бистрая Ірида,
І по серединї Імврія та Сама
Кинула ся в море, аж заревла хвиля.
- 80 І мов тая блешня пустила ся в воду,
Щó її до рогу волового вчеплять
І пустять у море рибі на погибель.
Надїбала Өету в глибокій пещері :
Там кругом сидїли морськїї богинї
- 85 І серед їх Өета плакала за сином,
Що він коло Трої далекої згине.
Жвавая Ірида стала і сказала :
»Кличе тебе, Өето, Дій високомудрий !«
Аж її сказала Өета сїблонога :
- 90 »Чого-ж то він кличе? Сидно менї якось
Йти до безсмертних з засмучаним серцем.
Пїйду, щоб не дармо його слово було.«
І чорну намітку на себе надїла,
Що чорної в сьвітї такої не було ;

- 95 Пустила ся з моря з Іридою разом,
Хвиля розступилась, і вони із моря
Піднялись на беріг, прилетіли в небо.
Застали Кроненка, що сидів на раді
З другими богами. Паллада устала,
100 Дала її місце коло Дія єїсти,
Іра її дала порадную чарку,
Стала потїшати, і випила Өета.
Тогдї батько божий і людський промовив:
»Сумная ти, Өето, прийшла до Олимпу;
- 105 Знаю, що ти тугу великую маєш.
Скажу тобі зараз, чого тебе кликав:
Девять день безсмертні ведуть соперечку
За Ектора тіло та твого Ахилла,
І радили Ермі його тіло вкрасти;
- 110 Но я тую славу оддаю Ахиллу,
Бо я тебе люблю і тебе шаную.
Іди ж ти до сина та скажи од мене,
Що усї безсмертні мають гнів на його,
А що я найбільше, за те, що він мучить
- 115 Ектора край суден і не одпускає;
Як мене боїть ся, хай Ектора пустить;
А що я Іриду пошлю до Пріяма,
Щоб ішов до сина до суден ахейських
І принїс Ахиллу приємні дари.»
- 120 Мовив — і склонилась Өета сріблонога,
Пустила ся живо з вишини Олимпу,
Прийшла до наміту і застала сина
У тяжкій тузі; дружина край його
Сгарала ся живо обід спорядити,
- 125 Вівця у наміті була вже убита.
Ото коло сина мати і присїла,
Погладила сина і йому сказала:
»Що́ ти, сину, плачеш, своє серце мучиш,
Не хочеш ні спати, ні хлїба поїсти!

- 130 Добре тобі було б дівчину обняти,
Бо жити не довго; уже за плечима
І смерть невмолима і мара тяжкая.
Но вислухай, сину: я вістник од Дія.
Всі боги безсмертні мають гнів на тебе,
- 135 А що Дій найбільше, за те що ти мучиш
Ектора край суден і не одпускаєш,
Прийми ж, сину, викуп, пусти його з богом.«
І до неї мовив скорохід Ахилло:
»Так хай дають дари і труп його візьмуть,
- 140 Коли того хоче батько олімпійський.«
Оттак тая мати край суден вінчастих
Із сином сиділа, та з ним розмовляла.
А Дій до Ільйону посилав Іриду:
»Уставай, Іридо, з вишиня Олимпу,
- 145 Іди до Ільйону та скажи Пріяму,
Хай іде до суден сина визволяти
Та дає Ахиллу приемні дари.
І нехай нікого не бере з Троянів,
А тільки одного кликуна старого;
- 150 Щоб поганяв мулів та віз до Ільйону
Дитя його миле, вбитєє Ахиллом.
Хай він не боїть ся ні смерти ні чого,
Бо ми йому Ерму на поміч пошлемо
І той його тихо проведе к Ахиллу.
- 155 І коли прибудуть, то і сам Ахилло
Його не погубить і другим закаже,
Бо він не безумний і не необачний,
І хто його просить, того пожаліє.«
Мовив і злетіла Іра вітронога,
- 160 Застала в Пріяма і плач і риданя:
Кругом батька діти на дворі ридали.
Аж одежа мокла, а по середині
Старий у вереті лежав розпростертий
І голова й шия у поросі була,

- 165 Що старий обсіпав своїми руками.
Невістки та дочки по хатах ридали,
Вони споминали тих молодих хлопців,
Що в руках аргейських душі погубили.
І став Дієв вістник і голосом тихим
- 170 Мовив до Пріяма, і Пріям жажнув ся :
»Не бій ся, Пріяме ! мене не жахай ся.
Не лихо прийшла я до тебе звістити,
А тихую радість, Я вістник од Діа,
Що і там за тебе дбає і гадає.
- 175 Він каже йти сина тобі викупляти,
Та нести Ахиллу приємні дари ;
І каже не брати нікого з Троянів,
А тільки одного кликуна старого,
Щоб поганяв мулів та віз до Ільйону
- 180 Дитя твоє миле, вбитес Ахиллом.
Каже не боятись ні смерти ні чого,
Бо ми тобі Ерму на поміч пошлемо,
І той тебе тихо приведе к Ахиллу.
І коли прибудеш, то і сам Ахилло
- 185 Тебе не погубить і другим не скаже,
Бо він не безумний і не необачний,
І хто його просить, слухає завсїгди.«
Мовила Ірида і враз полетїла,
А той звелїв дітям у славу телїжку
- 190 Мулів запрягати, скриню привязати.
Сам пїшов у терем високий, кедровий,
Де в його лежали різні маєтки,
Закликав Екаву і до неї мовив :
»Був у мене вістник од самого Діа,
- 195 Щоб йти до суден сина визволяти
Та нести Ахиллу приємні дари.
А тобі, небого, як тее здаєть-ся ?
Бо в мене самого і гадка і думка,
Щоб йти до стану, до суден ахейських.«

- 200 Жінка заридала і йому сказала :
»Чи в-дома твій розум, що́ ти ним хвалив ся
В людей чужоземних і в своїх підданих ?
Як ти один пійдеш до суден ахейських,
До того, хто різав дітей твоїх рідних ?
- 205 В тебе, чоловіче, залізнеє серце.
Та тебе він тільки злючий та невірний
Очима побачить, не буде він мати
Ні вваги ні жалю. Лучше ми в будинках
Оплачемо сина : так йому знать Доля
- 210 Ниткою напярала, щоб його собаки
Скаженії їли в того чоловіка,
Що́ я б з його серце вирвала і з'їла,
Як-би силу мала ; тогді б йому стало
За мою дитину. Не злодія вбив він,
- 215 Воював ся син наш за Троян, Троянок,
Бійки не бояв ся і не ухилив ся.«
Аж до неї мовив Пріям боговидний :
»Не переч, Екаво ! Не будь у будинках
Птахою лихою, мене не одраїш !
- 220 Бо як-би хто другий казав мені теє,
Віщун на кадилі, або пін на мясі,
То я б не повірив, брехнею назвав би.
Но коли богиня сама говорила,
То я йду, не дармо її слово буде.
- 225 А коли судилось і мені загинуть,
Так нехай Ахилло і мене заріже,
Коли я край сина в волю наридаюсь.«
І підняв на скринях хорошії віка,
І достав дванадцять скатерок хороших,
- 230 І верет дванадцять і килимів стільки,
І жупанів стільки і стільки сорочок,
І десять талантів золота одважив.
Взяв чотири миски, дві триніжки гарні,
І взяв тую чарку тяжко дорогую,

- 235 Що єрицькїї люди колись йому дали;
Не лишив і тої, і тую взяв з дому,
Щоб викупить сина. А Троян гонив він
Од свого крилечка і словами лаяв:
»Ідїть собі звідси, паскуднїї люди!
- 240 Чи мало вам жалю, що прийшли до мене?
Мене Дїй карає, я сина позбув ся,
А вам то нічого? Пізнаєте живо!
Тепер і вас швидше Ахеї поріжуть,
Як його не стало! А що я очима
- 245 Того не побачу, як вороги місто
Будуть розбивати, — я в Невида буду.«
Цїпком погрозив ся, і всі повтікали.
Тогдї став він лаять синів своїх рідних
Парія, Елена, сина Агаѳона,
- 250 Паммона, Политу, сина Антифона,
Дїя, Дніфова та ще Іппоѳоя, —
Усїх поминав він і словами мовив:
»Швидше, собачата! лучше б менї всі ви
Згинули край суден, як мав той загинуть.
- 255 Горе менї в сьвітї! Були в мене в Трої
Найлучшїї дїти, — тепер нї одного.
Був у мене Ектор до богів подібний —
Був у мене Мистор і Троїл хоробрий,
Здавалось, не людська, а божа дитина:
- 260 Всї пішли к Ярію, а сїї остались
Брехуни, гуляки, сїї вертопляси,
Крадїжники козів та баранів людських.
Чи швидко ви коней менї запряжете
Та все укладете, щоби я вже їхав?«
- 265 І сини злякались отцевої грїзьби,
Викотили живо славную телїжку
Тїлько що з роботи, кошик привязали
І ярмо на мулів з кїлка іздїйняли
Букове з привоєм і кїльцем хороним;

- 270 Винесли й перевязь девятилокотну,
Ярмо положили на динель хороший,
І з самого краю за крюк зачепили,
І коло привоя тричи обкрутили,
Узлом завязали, кінці поховали;
- 275 Винесли з терему, на віз поскладали
Весь дорогий викуп за Ектора тіло,
Запрягли і мулів сильних та покірних,
Що колись Пріям Мизи дарували.
Пріям особо коней заложили,
- 280 Що сам він бувало держав коло ясел;
Кликун і Пріям їх самі запрягали
У стані високій і думали думу.
Аж прийшла Екава засмучана серцем,
Вона вино несла правою рукою
- 285 У золотій чарці, для божого зливу.
Стала перед кіньми і мовила щиро:
»Хоч вина злий каплю та помолись Дію,
Щоб він тебе виніс од ворогів лютих,
Коли йдеш до суден против волі мої.
- 290 Помолись Кроненку, що живе на Іді
І на цілу Трою дивить ся очима.
Хай він тобі птаху саму найсильніщу
І йому миліщу покаже із-права,
Щоб ти її бачив своїми очима
- 295 І пійшов певніщий до суден данайських.
А коли од Дія вістника не буде,
Я б тобі до суден йти не казала,
Дарма, що ти тяжко зважив ся на тее.«
Аж до неї мовив Пріям боговидний:
- 300 »Послухаю ради; бо гаразд до Дія
Руки підійняти, щоб змилосоудив ся.«
І сказав служанці води собі дати
Та на руки злити; служанка принесла
В одній руці миску, в другій умивальник.

- 305 І старий умив ся, взяв од жінки чарку,
Став посеред двору вино проливати
І почав молитись, дивлючись на небо :
»Дію з гори Іди, славний і могучий!
Дай мені Ахилла з'умилосердити
- 310 І дай мені птаху саму найсильніщу
І тобі миліщу побачити з-права,
Щоб я її бачив своїми очима
І пійшов би певний до суден данайських.«
І учув Дій сильний молитву старечу,
- 315 І дав йому бачить сильніщу птаху,
Орла птахолова, що перкуном зветь-ся.
І мов тії двері в теремі високім
В богача заперті кренкими замками,
Такі його крила; широко літав він
- 320 З-права по-над містом; поглянули люди,
І всі звеселились і серцем зраділи.
Тогді старий живо вийшов на теліжку
І погнав з повітки помимо крилечка,
І мули у возі пійшли по-переду :
- 325 Їх поганяв Ідей, а коні в теліжці
За мулами з-заду, і старий що сили
Гнав їх через місто; а люди ридали,
Мов на смерть старого вони виряджали.
Проїхали місто, виїхали в поле.
- 330 Сродники і діти пійшли до Гльйону,
Всі його лишили; один Дій небесний
Не лишив старого; жалко йому стало,
І враз він промовив до сина, до Ерми :
»Мило тобі, Ермо, людям помагати ;
- 335 Ти кожного чуєш, кого тільки схочеш.
Іди ж та Пріяма до суден ахейських
Проведи так тихо, щоб ніхто й не відав,
Поки він не прийде аж до Пилієнка.«
Мовив, і послухав Ерма аргобоець.

- 340 Взяв на свої ноги виступці хорощі,
Дивні, золотії, такі, що однако
По землі й повітрі і по воді носять;
Взяв палицю в руки таку, що як хоче,
То може збудити і може всипити.
- 345 Взяв палицю тую тай пійшов із неба,
Прибув аж до Трої та до Еллиспонту
І став йти полем у постаті хлопця,
Що борода в його тільки що пробилась.
А тії прибувши к Іловій могилі,
- 350 Стали наповати і мулів і коней,
Бо на землю спала вечірняя мрака.
Аж кликун заглянув, що Ерма підходить,
Тай став до Пріяма по-тиху казати:
»Тепер, Дарданенку, треба нам подумать:
- 355 Хтось до нас підходить, чи не вбити хоче?
Тїкаймо на конях, або на колїнах
Будемо просити, щоб змилосоердив ся.«
Мовив — і в старого серце задріжало,
Волося піднялось, став він як убитий.
- 360 Аж тут Ериунїй підійшов до його,
Взяв його за руку і до його мовив:
»А куда то, батьку, і мулів і коней
Гониш серед ночі, коли всі поснули?
Чи ти не боїш ся, що вороги ваші,
- 365 Ваші людорізи стоять недалеко?
А що, як пізнають, що ти серед ночі
Везеш стільки скарбів, — що ти будеш думать?
Немолодий сам ти і слуга такий-же,
Щоби вам одбитись, коли хто нападе.
- 370 Но я не зломислю, і їх не допущу,
Бо ти мені, старче, до батька подібний.«
Аж до його мовив Пріям боговидний:
»Правда, милий сину! правду ти говориш.
Но есть іще божа рука надо мною,

- 375 Що дає такого підручника здібать
Славного і видом і розумом добрим.
Видно, що ти виріс у батьків хороших.«
Аж до його мовив щирий аргобоець:
»Правду-ж і ти кажеш, істинную правду.
- 380 Но я тебе прошу, скажи мені тее,
Чи то ти багатства куди посилаєш
У другеє царство, щоб воно вціліло?
Чи то уже всі ви кидаєте Трою?
Бо такий же в тебе згинув син хоробрий,
- 385 А в бійці бував він не гірше Данаїв.«
Аж до його мовив Пріям боговидний:
»Та хто-ж бо ти, сину, з якого ти роду,
Що так мого добре сина поминаєш?«
Аж до його мовив сильний аргобоець:
- 390 »Питаєш, дідуню, чи Ектора знаю.
Та я його в бійці не раз таки бачив
Своїми очима, і тогді я бачив,
Як він коло суден побивав Ахеїв.
Ми всі дивувались, бо тогді Ахилло
- 395 Не казав нам битись, злий на Атрієнка.
Я з його дружини і плив із ним разом.
Сам я Мирмидонець, батько мій Поликтор
Чоловік багатий, і як сам ти сивий.
Шість у мене братів, а я із них сьомий,
- 400 І мені впав жереб ійти із Ахиллом.
А тепер я вийшов поле оглядати,
Бо взавтра Ахеї кинуть ся на місто.
Вже їм надоїло сиднями сидіти,
І їх отамани здержати не можуть.«
- 405 Аж до його мовив Пріям боговидний:
»Коли ти з дружини Пильєнка Ахилла,
Так я тебе прошу, скажи мені правду:
Чи ще досі син мій лежить коло суден,
Чи його Ахилло собакам розкидав?«

- 410 Аж до його мовив щирий аргобоець :
»Та його не їли анї пси ні птахи,
А іще лежить він край чорного судна
В Ахилла в наміті ; днів уже дванадцять,
А тіло не тліє і тих нема червів,
- 415 Що так поїдають молодців побитих.
Правда, що Ахилло його що зірницї
На-вкруга могили дружньої волочить,
Но і то нічого. Здивуєш ся й сам ти,
Який він хороший ; ні крови на йому
- 420 Ні плями не видно ; рани всі закрились,
А мідь їх на йому много наробила.
Так за твоїм сином боги і по смерти
Піклують ся щиро, бо він був їм милий.«
- Зрадїв старий батько і до його мовив :
- 425 »Добре, сину, дари богам приносити.
Не забував син мій, як був він у мене,
Не забував син мій за богів ніколи,
За те ж і по смерти боги не забули.
Но і тебе прошу, прийми сюю чарку
- 430 Та мене старого проведи з богами,
Поки не прибуду в наміт Пилієнків.«
- Аж до його мовив щирий аргобоець :
- »Дарма ти питаєш мене молодого,
Щоб узяв я дар сей помимо Ахилла.
- 435 Я його вважаю і взяти бою ся,
Щоб зо мною послї лиха не вчинилось.
А тебе готов я вести аж до Аргу
Чи в кораблі морем, чи по землі пішо,
І тебе зо мною ніхто не запинить.«
- 440 І враз Ериуній скочив на телїжку,
Живо взяв у руки і батїг і віжки,
І враз додав сили і коням і мулам.
Прибули до бантів, до рова край суден,
Там молоді хлопці вечерю варили ;

- 445 Ерма на всіх хлопців і наслав дрімоту,
Одчинив ворота, засови одсунув,
Перевіз Пріяма і дорогі дари.
І тільки прибули до того наміту,
Що для отамана збили Мирмидони.
- 450 Збили із ялини, а зверху покрили
Тою осокою, що росла в лимані,
Та ще й частоколом навкруга оббили,
Двір йому зробили, — а на дверях була
Засова соснова, великая тяжко :
- 455 Трое засувало, трое одсувало,
Но Ахилло з нею і один справляв ся —
Ерма для старого ворота одсунув,
Провіз у них дари бистрому Пильненку,
І сам із теліжки скочив і промовив :
- 460 »Знаєш, хто я, діду? я Ерма безсмертний.
Мене послав батько, щоб тебе провести.
А тепер я пійду; я не покажу ся
На очи Ахиллу; безсмертному богу
Якось не годить ся смертного благати.
- 465 А ти вже Пильненку обійми коліна,
Проси його батьком, матірю і сином,
Щоб тільки у його порушати душу.«
Мовив і од його пішов до Олимпу ;
А Пріям на землю скочив із теліжки
- 470 І Ідею кинув коней доглядати
Та мулів на дворі, а сам живо в хату.
Ахилло в ту пору сидів собі в хаті,
А кругом по-одаль сиділа дружина.
Два молодці добрих, Автомед з Алкимом,
- 475 Стояли, служили : Ахилло недавно
Тільки повечеряв — все на столі було.
Пріям увійшовши зараз до Ахилла,
Обійняв коліна і став цюлувати
Ті гибельні руки, що дітей губили.

- 480 Як чоловік часом убе кого в-дома
І йде на чужину к богачу якому,
Дивуєть-ся кожний, хто на його гляне:
Оттак і Ахилло глянув на Пріяма,
І сам дивував ся і всі здивувались.
- 485 Аж Пріям до його почав говорити:
»Є у тебе батько — спомяни, Ахилле!
Він як і я сивий на порозі в смерти.
Може там сусіди і його стиснули,
І нікому в горі його ратувати.
- 490 Но в його є радість, що ти йому живий,
І він що день божий сина виглядає,
Заким він прибуде з далекої Трої.
А я нещасливий, стільки синів мав я
У Трої широкій — тепер ні одного.
- 495 Пятьдесять їх було, як прийшли Ахеї:
Дев'ятьнадцять жінка мені породила,
А других родили мої молодичі.
Більшу половину Ярій погубив їх.
Один був у мене, що рятував місто,
- 500 І того згубив ти, Ектора згубив ти.
За ним і прибув я до суден ахейських,
За його благаю, даю тобі дари.
Хоч бога побій ся, пожалій старого.
І в тебе є батько! Но я жаліснійший:
- 505 Ніхто не знав того, що я тепер знаю.
Я цілую руку свого синогуба.«
Мовив, і Ахилло затужив за батьком,
І вихопив руку, одхилив старого.
І враз затужили: той за своїм сином
- 510 Тужив і простер ся кол' ніг Ахилла,
А другий за батьком, а то за Патроклем:
І плач підійняв ся по цілому дому.
Но коли Ахилло в волю наридав ся
(І йому од серця туга одступила),

- 515 Він устав із крісла, підійняв старого ;
Жалко йому стало сивини старого,
І він йому живо почав говорити :
»Зазнав же ти лиха не мало, нещасний !
Як один пійшов ти до суден ахейських
- 520 До того, хто різав дітей твоїх рідних ?
В тебе, чоловіче, залізнеє серце.
Сідай же на кріслі, і як нам не тяжко,
Заховаймо тугу у нашому серці,
Бо нема користи од тяжкого плачу.
- 525 Так боги судили, щоб люди нещасні
Жили у недолі, самі лиш без горя.
У Дія дві бочки для людської долі :
Одна дає лихо, а другая щастя.
Кому Дій гремучий з обох намішає,
- 530 Тому часом щастя, а часом нещастя.
Кому із лихої, той стає пронацим,
Прощаєє лихо всюди за ним ходить,
І сам він немилий ні богу ні людям.
Оттак і Пілію боги із дитинства
- 535 Всього надавали : дали йому много
Щастя та багатства, царство мирмидонське,
І за-муж за його оддали богиню ;
Но бог дав і лихо, що нема у його
Дітей у будинках, наслідників царства.
- 540 Один син у його — я недовговічний,
І то його мучу, сижу коло Трої
На твою погибель та на твоїх діток.
Кажуть, що і ти був колись-то щасливий ;
Скільки є багатих в Лезві та в Макарі,
- 545 У Фригії цілій та на Еллиспонті,
Замагав усіх ти скарбами й синами ;
Но на тебе лихо наслали небесні :
Вічно коло міста бої і розбої.
Но терпи ! журбою не муч свого серця

550 Бо ти свого сина плачем не підіймеш,
А собі ще горя до горя приложиш.»

Аж до його мовив Пріям боговидний :

»Не сяду, Ахилле, поки в тебе Ектор
Лежить у наміті. Дай же мені сина

555 Бачити очима; прийми мої дари,
І з ними щасливо до дому вертай ся,
Коли ти старому мені ще позволив
(І на сьвітї жити і сьвіт божий бачить).«

Аж до його грізно промовив Ахилло :

560 »Не сердь мене, діду! Думаю і сам я
Ектора оддати, бо в мене од Дія
Була мати рідня, дочка Посидія.
Та й тебе, Пріяме — ти мене не здуриш,
Перевів безсмертний до суден ахейських.

565 Трудно й молодому пустити ся станом,
Ані од сторожі він би не сховав ся,
Ані замків наших він би не одсунув.
Так ти мого серця не доводь до туги,
Щоб я й тебе, діду, в себе не затримав

570 І сам не зломав би Дієвого слова.»

І старий затряс ся і ради послухав,
А Пильєнко скочив як лев із наміту,
Та не сам він скочив, скочили й молодці :
Автомед з Алкимом, що самі найблизчі

575 Були до Ахилла по смерті Патрокла.
І розпрягли живо і коней і мулів,
Ввели до наміту кликуна старого,
В крісло посадили, перенесли з воза
Дари дорогії за Ектора тіло.

580 Тільки два жупани та одну сорочку
На возі лишили, щоб одягнуть тіло.
Сказали служанкам тіло обмивати,
Мастею мастити, щоб Пріям не бачив,
Щоб він не озлив ся, побачивши сина,

- 585 І щоби й Ахилло серцем не підняв ся
Та не вбив старого против волі Дія.
І служанки вмили, мастью намастили,
Убрали в сорочку і жупан хороший,
Сам його Ахилло положив на постіль,
590 А його дружина на віз підійняла.
І став до Патрокла Ахилло казати :
»Не гнівай ся, друже, в Невидовім домі,
Що Ектора тіло батькові оддав я.
За нього я дари узяв не малії,
595 З них я і для тебе щось доброго вділю.«
І пійшов Ахилло знову до наміту,
Сїв на своїм кріслі, щó встав було з його,
Супротив Пріяма і став говорити :
»Син твій тобі оддан, як хотїв ти того,
600 І лежить на лаві; зірниця засяє,
Повезеш до дому, а тепер поїжмо.
І славна Ніова хліба не цуралась,
Що в неї дванадцять дітей повмирало :
І шестеро дочок і шестеро хлопців.
605 І хлопців із лука побив Аполлон бог,
Злючись на Ніову, дочок Артемида,
Щоб вона до Лити себе не рівняла.
В неї, каже, двоє, а в мене дванадцять ;
За то їх і двоє, а всіх погубили.
610 Девять день побитих ніхто не ховав їх,
Бо весь люд Кроненко обернув у камінь ;
І вже на десятій боги поховали.
І то таки мати хліба не забула.
Тепер та Ніова на горах сипильських,
615 Де, як кажуть, нимфи живуть у печерах,
Тії щó гуляють кругом Ахелоя —
В камінь обернувшись несе божу кару.
Так давай, дідуню, попоїжмо хліба,
А там в Іліоні оплачен і сина.

- 620 Він ще тобі тяжко жалісливий буде.«
І устав Ахилло і вівцю зарізав.
Дружина обдерла, до путя довела,
Дрібно порубала, на рожни побрала,
Понекла дотепно, і все повиймала.
- 625 Автомедон хліба в кошики нарізав,
А мясо порізав хоробрий Ахилло,
І вони до їдла руки протягнули.
Коли ж питя й їджа вся була спожита,
Пріям із Ахилла почав дивуватись,
- 630 Що він такий сильний, до богів подібний ;
А той із Пріяма почав дивуватись,
За вид його мвлий і добрую мову.
Надивились добре один на другого,
Аж далі промовив Пріям боговидний :
- 635 »Тепер тебе прошу, позволь, отамане,
Щоб ми себе трохи і сном осьвіжили,
Бо я з того часу не стикнув і оком,
Як мій син загинув під твою рукою,
А все тільки плакав, валив свою душу,
- 640 Та в себе у дворі по сьмітях валяв ся.
Тепер тільки хліба та вина покушав,
А перше не брав я на уста нічого.«
І сказав Ахилло слугам і служанкам
Стелить на крилечку, на спід положити
- 645 Ковдри червонясті, а киліми зверху,
І вкрити ся дати кожухів овечих.
І служанки з сьвітлом вийшли із наміту,
Живо дві постелі для них спорядили,
І славний Ахилло жартуючи мовив :
- 650 »Лягайте на дворі, щоб хто із Ахеїв
Не зайшов на раду, — вони все до мене
Радити ся ходять, так уже привикли.
Так коли хто нічу тебе тут пізнає,
Та зараз дасть знати царю Гамемнону,

- 655 То ти свого сина не скоро достанеш.
Но я тебе прошу, скажи мені правду:
В которий день будеш Ектора ховати,
Щоб я задержав ся і військо задержав?«
Аж до його мовив Пріям боговидний:
- 660 »Як ти дозволяєш сина поховати,
То сим ти, Ахилле, дуже мене втішиш,
Бо сам тее знаєш, що нам лїс возити
До міста далеко, тай люди боять ся.
Девять день я тіло хтів би подержати,
665 В десятім спалити, людей угостити,
В одинадцятий день могилу зробити,
А в дванадцятий день битись, коли треба.«
І до його мовив скорохід Ахилло:
»Хай же воно буде, як ти, дїду, хочеш,
- 670 І до того часу бити ся не будем.«
Мовив і Пріяма подержав рукою
За правую руку, щоб він не бояв ся.
• І кликун з Пріямом у радістних думках
Зараз на крилечку спати положились.
- 675 А славний Ахилло приліг у наміті,
І з ним положилаєь Врисівна хороша.
Всі боги поснули і збруйніі люди,
І цілу ніч спали в тихії дрімоті.
Один тільки Ерма у сон не вдавав ся,
- 680 А все думу думав, як того Пріяма
Провести од суден, щоб ніхто не бачив.
І став над Пріямом і до його мовив:
»Одпустив Ахилло, — так тобі й не лихо,
Що ти спочиваєш межи ворогами.
- 685 Не мало одав ти за рідного сина,
А діти за тебе в троє дадуть стільки,
За тебе живого, як тільки за тебе
Гамемнон почує та другі Ахеї.«
І старий затряс ся, збудив кликуна сам,

- 690 А Ерма заприг їм і коней і мулів,
Провіз їх по стану і ніхто не бачив.
І тільки прибули до броду потоку
(До бистрого Ксанѳа, Дієвого сина),
Ерма од них знову пійшов до Олимпу.
- 695 Освітила землю ясная зірниця,
Аж вони до міста уже доїзджали
І везли на мулах Екторове тіло.
Та ніхто-ж їх того не пізнав поїзду,
Лиш тая Кассандра мила як Урода
- 700 Із Пергаму йшовши ; вона на теліжці
І батька пізнала і кликуна того,
Пізнала і того, щó лежав на мулах.
І зараз по місті стала голосити :
»Трояне й Троянки! Погляньте на того,
- 705 Кого ви так мило в бійку виражали,
Бо втіхою був він городу й народу.«
Мовила — й нікого в місті не осталося,
Бо тяжкая туга на всіх наступила,
І вони в воротах тіла виглядали.
- 710 Перва його жінка та рідняя мати
Кинулись до його на теліжку стати
За голову взяти ; другі так ридали.
І так би над тілом у Скейській брамі
Вони проридали весь день до заходу,
- 715 Щоб цар із теліжки не мовив народу :
»Розступіть ся, люди! Поплачете й послі,
Як я свого сина привезу до дому.«
Люди розступились, зробили дорогу.
Вони ж теє тіло до дому привезли,
- 720 На марах поклали і враз коло його
Поставили плаксів, щоб вони плаксивих
Пісень починали, а жінки ридали.
Перва Андромаха над ним заридала,
За голову мужа руками узявши :

- 725 »Без часу ти згинув і мене вдовою
У-дома покинув. І дитя мале,
Що ми породили, не дійде без тебе
До літ молодечих. Місто наше живо
Поваліане буде. Ти боронив місто
- 730 І жінок і діток, — тепер ти загинув,
Усі вони пійдуть на судна глибокі.
І я пійду з ними, і ти, милий сину,
Пійдеш у неволю, і чорну роботу
Робити-меш, сину, у царя лихого.
- 735 А може Ахеець кине тебе з башти
Сердитий за брата, батька, або сина,
Що погубив Ектор; немало Ахеїв
Од рук його землю зубами загризло.
Не м'який твій батько бував серед бою;
- 740 За ним усі люди по городу плачуть.
Завдав же ти жалю тяжкого родині,
Но мені найбільше, Екторе, завдав ти!
Ти і рук до мене не підняв з постелі,
Ти до мене й слова щирого не мовив,
- 745 Щоб я дні і ночі його памятала.«
Вона голосила, а жінки ридали.
За нею Екава стала голосити:
»Екторе мій любий, сину наймилицій!
Тебе і живого безсмертні любили,
- 750 Вони і по смерті тебе не забули.
Других моїх діток, которих пійняв лиш,
Ахилло попродав за моря далекі
До Саму, до Імври та мглистого Лимну.
А з тебе і душу він висадив мідью,
- 755 І коло могили вбитого тобою
Волочив немало; не підняв він друга.
А ти, мій хороший, лежиш у будинках
Подібний до того, що його стрілою
Аполлон мисливий з небачки ударить.«

- 760 Вона голосила, плачу завдавала.
За нею Єлена третьою почала:
»Екторе мій милий, дівере миліций!
Бо я-ж таки жінка того Олександра,
Що взяв мене в Трою, — лучше б я пропала!
- 765 Отсе вже настало двадцятеє літо,
Як я свою землю покинула рідню,
Но прикрого слова од тебе не чула.
І коли хто другий починав з домашних,
Дівер чи сестриця, зовиця, свекруха, —
- 770 Бо свекір як батько завсїгди прихильний —
Ти і їх, бувало, гамував од того
Добрими словами і опамятаням.
А тепер я плачу по тобі нещасна,
Бо в цілії Трої другого не маю
- 775 Щирого такого — усї зневажають.«
Так вона ридала і народ за нею.
Аж підняв ся й мовив Пріям до народу:
»Тепер ви, Трояне, лісу навозіте,
Не бійтесь Аргеїв, бо мені Ахилло
- 780 Казав коло суден, що він не нападе,
А хйба нападе в дванадцятую зорю.«
І запрягли люди і волів і мулів,
Зібрали ся разом у лаву велику
І девять днів цілих все дрова возили.
- 785 А в десятій, тільки засяла зірниця,
Усї вони з плачем Ектора підняли,
На костер поклали і з вогнем пустили.
Тільки що засяла ясная зірниця,
До костиря того став народ збиратись
- 790 (І коли збирав ся — много його було):
Полили з-початку вином тее місце,
Що попїлом сіло, і білії кости
Товариші й братя з плачем позбирали;
У них аж по лицях котили ся сльози.

- 795 І в золотий ящик кости положили
І в йому хустками червоними вкрили,
В яму положили і з-початку яму
Каміням великим добре обложили.
Зробили могилу; другі чатували,
800 Щоб часом Ахеї на них не напали.
Зробили могилу, і всі розійшли ся,
А потому разом на обід зійшли ся
В царській будинки до царя Пріяма.
Оттак вони свого Ектора ховали.
-

П Р И Л І С К И.

Матеріяли: 1) Автограф в двох оправлених в шкіру томах VIII-ки з написом: Омірова Ільйонянка зъ грецького переклавъ Степанъ Руданській Ялта 1862—1863 року; — 2) Правда письмо літературно-політичне У Львові. Рочник V-ий 1872. Пісня I.; рочник VIII-ий 1875. Пісня III., пісня VI. (119—236 і 390—502); рочник IX-ий 1876. Збірка V. (1—8, 95—143, 166—518, 712—909); рочник X-ий 1877. Збірки (з деякими пропусками) VII., VIII. і IX.; — 3) Твори Степана Руданського. Том VI. і VII. Омірова Ільйонянка з передмовою Івана Франка. У Львові 1903; друге видане 1912. Коштом Наук. Товариства ім. Шевченка.

Руданський зачав перекладати Іліяду в 1862-ім році і скінчив в осени 1863-ого року. Потім робив поправки, іменно в перших XII піснях. Та ціла ся праця лежала у него марно, він не знав, що з нею робити. Аж при кінці 1868-ого року довідав ся о ній професор київського університета Драгоманов і зараз написав в тій справі лист до него. Поет відповів присланем першої пісні. Она „дуже подобалась мені,“ пише Драгоманов, „живою мовою і простотою перекладу, та не подобалась задля вільности: Руданський, щоб більше „обукраїнити“ Гомера, як він мені писав, вибрав замість гексаметра осібний пісенний короткий склад, а позаяк у нього не можна було вбгати знаменитих епітетів гомеровських (замічу, котрі на чудо може передавати українська етимольогія), то він їх повикидав. Я відписав Руданському свою думку про обскубку Гомера, і він обіцяв, на скільки можна, не змінюючи складу, поправити свою працю, і скоро прислав мені першу рапсодію на-ново перероблену, далеко більш подібну до оригіналу. Порадившись з приятелями я написав Руданському, що радо візьмусь за видане його перекладу, коли він буде скінчений, а поки-що пошлю початок його в „Правду“. Я так і зробив... Було се

в 1869. року.“ — Але „Правда“ в половині 1870. року перестала виходити, та появилася знов аж в цвітні 1872. р., тогди й помістила ту I-у пісню Ілїяди. На жаль Руданський мабуть не тільки не видів єї надрукованої але й не знав о тім надрукованю, то-ж і не брався до перероблюваня дальших пісень, залишивши зовсім займатися Гомером. Відтак він в тім-же році тяжко занедужав а на другий рік і помер. Рукопись цілої Ілїяди дісталася по єго смерті до Києва, а звіттам прислано відпис єї в 1874. р. до Львова, де „Правда“ помістила кілька дальших частин. Потім той відпис звернено до Києва, аж в 1902. році прислано звіттам до Львова цілий автограф Руданського, і після того автографу видало її, в редакції д-ра Івана Франка, Наукове Товариство ім. Шевченка друком в р. 1903.

Руданський так писав Драгоманову про свій переклад:

„Я напереджаю земляків моїх, що я всі грецькі слова і імена читав і переводив так, як їх читали і читають грецькі наші попи, а не так, як їх читали і читають Німці: се-б то β за наше ϵ , θ (θ) за наше ϕ т (у нас на Подолі Θ авор, Θ амар, Θ ома і др., не знаю як тепер, а коли я учився в сільській школі в 1840-ових годах, читалось Φ тавор, Φ тамар, Φ тома; так-же само читається θ і по той бік Збруча в Галичині), η за наше μ , ω за наше ϵ , ω , ϵ , за наше i ; перед самогласними з початку слова я тож само не клав ніколи німецького h , бо його найшли для нас лишнім і первій переводчики наші Кирило та Мефодій.

„Що-ж до розміру, то я більшу половину 1862-ого року бився з сею первою піснею, перекладаючи її на ексаметри і на ріжні розміри наших дум та пісень, і кожний раз під кінець сеї пісні доходив до того, що узятий розмір мій не годить ся. На-слідок взявши собі в думку, що Омїра при довгїм розмірі грїх і допсвняти лишніми словами, а при короткїм розмірі декотрі придатні Омїрові слова під нашу мову не підходящі не грїх і пропустити або замінити їх нашими короткими підходящими словами, я в кінци 1862-ого року попробував отсей короткий розмір, і він таким придався легким, що я до кінця 1863-ого р. пройшов увесь дословний переклад Ілїяди. Розмір сей, як він не простий, а його наслухать ся можна і в приказках ігрових і в приспівках колицьких, і в піснях

звичайних, веселих і сумних, і такий розмір як-раз і годить ся для переводу Омврової мови. Для приміра прошу подивить ся на сі приказки, приспівки і пісні:

— — — — — | — — — — —
— — — — — | — — — — —

Ти-ж думавш, дурню, що я тебе люблю,
А я тебе, дурню, словами голублю і т. д.

Се розмір закладний, но він міняється:

— — — — — | — — — — —
— — — — — | — — — — —

Чом дуб не зелений? бо туча прибила:
Козак не веселий, лихая година!

— — — — — | — — — — —
— — — — — | — — — — —

Ой у поли сосна та тонка вирósла;
Вітрець повіває, сосонку хитає.

— — — — — | — — — — —
— — — — — | — — — — —

Сива зазуленько, не куй так раненько!
Не розбуджай мого гостя дорогого.

Занявшись дечим другим з 1864-ого р., я таки і покинув свій переклад Ілїяди. Тепер же, виправивши першу пісню, передаю її на суд землякам моїм. Подобається їм, то коли вони захочуть, а менї Бог віку продовжить, я на ходу двох літ можу їм виправить і поставить цілую Ілїяду, — а ні, то я можу бути і тим радий, що не багато часу потратив на переводї.

Я подаю першу пісню після остатньої перерібки, поміщеної в „Правді“ з 1872. року, дальші пісні після непереробленого і тільки, особливо в перших XII піснях, поправленого автором тексту з „Правди“ 1875—1877, з видання Наук. Товариства ім. Шевченка з року 1903 і з автографу, де текст єсть однаковий (окрім деяких очевидячки редакторських змін в „Правді“). На жаль я, переконавши ся о тій згідности взагалї, не порівнював в піснях II—XI всіх трїох текстів слово за словом, та задля вигоди передруковував ті пісні з друкованого видання Тов-а Шевченка, і тільки заглядав декуди ще до „Правди“. Аж опісля зауважав я, що межи сим виданєм і автографом є таки, вправді пере-

важно дрібні, але досить численні та нераз і досить важні ріжницї, які походять мабуть і з того, що дрібне та невразне письмо Руданського часом трудно відчитати. Від XIII-ої пісні почавши я вже тримав ся автографа; ріжницї в піснях II—XII подаю понизше.

Що до I-ої пісні, то межі первістним хоч вже і поправленим текстом а остаточною перерібною є значні ріжницї, між иншим також язикові. Первістно Руданський перерусчив наголовок епопеї на „Ільїонянка“ (як Вергілієвої Енеїди на „Енеянка“), а поодинокі пісні називав збірками: Збірка перва, друга і т. д.; так і надруковав др. Франко; я ставив всюди поправлені самим автором в його остатній перерібці назви: Іліяда і Пісня. Тільки надпис „Ткань“ лишаю, бо хотя в тій пісні стоїть в „Правді“ замість него слово „Зміст“, але я не знаю на-певно, чи оно походить від перекладчика чи від редакції. Так само клав я і в дальших піснях грецькі імена не в первістній формі: Ихвест, Хетта, Хевта, Полада (се мабуть зрусчена форма, як Ярїй зам. Арес, Радуга зам. Ірида), але після остаточної редакції I-ої пісні: Ифест, Фтета (Θета), Фтія, Паллада, тай послідовно відтак і в інших іменах. З метричних причин мусїв я однакож в дальших піснях лишити форму Гамемнон, хотя автор в I-ій пісні поправив її скрізь на Агамемнон, переробивши, розуміє ся, відповідно до того все цілий верш. Впрочім я дозволив собі відступити від писовної автора в тім, що замість *Фт* (або *Хт*) кладу букву *θ*, о котрій же-ж він і сам згадує в своїм листї. Притім я всюди і що до форм і що до змісту порівнював переклад з грецьким первотвором.

В піснях II—XII так треба поправити після автографу:

- Пісня II, в. 77 має бути: дїдизний (не: дїдичний)
 148: набігає (не: побігає)
 354 не думай
 448 злотих одвисало
 502 в голубії і 508 в сьвятїї
 515 крадьком обійнявшєсь
 604 З могили
 III, 198 обхожує
 323 буде сопокій
 326 рядом посїдало
 342 спозирнули

- 343 Коннії Трояни
384 з Троянками
397 на яснії очі
398 жахнулась (не: спажнулась)
411 йому слати
- IV, 93 Вчиниш... Ликаненку?
228 а внуку
277 І перед ним хмара
320 Но боги
435—6 тяжко: То такий
450 Похвальба
516 хлянуло військо.
- V, 3 показатись
44 що із Тарни
63 наробили,
323 за коні
356 А ратище
451—3.... подібну,
І навколо неї Троян та Ахеїв,
Що вони
485 і других не будиш
517 Бо на више діло вів їх
556 та тихих
597 І мов подорожний
656—7 і ратища разом Із рук полетіли
671 що йому чинити
718 Треба нам подумать
811 стома
- VI, 41 спужавими кіньми
167 серця не дістало
201 по степах алійських
402 Царем-міста
480 Се ще лучший
514 живо поступає
- VII, 146 А сей і зняв зброю
337 і 436 башти
- VIII, 62 Змішали ся разом
141 подав славу
180 І коли
204 та в Елиці
210 не хтів би я битись
213 од башт аж до суден
255 перегнатись
286 і 401 і те певне

- 297 з довгими зубцями
480 ясного не чують
- IX, 22 Ійти до
206 Тогдї яндилу [= велику миску
з двома ухами]
305 Лютий, бо він мислить
326 Та все дні
391 Не візьму
413 я не верну ся
453 Я її й послухав
464 близні і родини
468 в Ифестовій печі
609 суден вінчастих
663 Ахилл положив ся особо
- X, Ткань 5 стр. з д. прибирає коней
79 пільги (зам : тільки)
114 вповажаю
188 без устанку
- по 206 треба додати пропущений верш:
Або у Троян де може що почує,
242 вибиратьь
- по 301 додати пропущений верш: І всіх
поскликавши став їх пораждати:
321 цілком покленн ся
323 Дася ту, що
413 Все я тобі скажу
491 мав на мислі
552 хмароходець
566 Та тільки
570 на судно
- XI, 39 Дракон ізвивав ся
45 гримнула
115 В ямну зайшовши,
118 лісом, чагарамп
172 бігли, як корови
179 і 568. і XII, 192 тилом (не : тілом)
239 мов лев, із рук
282 І пінулись перса
286 і славні Дардани
305—6 розколише, У буйного Нота
вдаривши
388 мені ж те
479 і 481 шакали
533 меж Троян, Ахеїв

631 — 2 До питя, та меду, та муки сьвятої,
Подала й старого поставець до-
машній, [?]

681 ще й много

XII, 70 далек од Аргеї

99 два хоробрих сини

169 хаток-щілочок

274 ще й других

348 і 361 праця і нетуга [? так і у Франка]

Подібні ріжницї межи автографом і друкованим виданєм Фр-а находять ся і в піснях XIII—XXIV; згадаю декотрі важнійші: н. пр. надруковано там XIII, 6 набіжних замість набільних (= набілових, від *набіл*), 312 сердитих зам. середних, 562 сину зам. йому; XIV, 499 шию зам. тую; XV, 540 зустріч зам. поміч; XVI, 120 вдачу зам. думи, 471 спустились зам. спутались; XVII, 620 погнав зам. нагнув; XXI, 24 лякає зам. ликає; XXII, 299 зрадїла зам. з[д]радила, 448 голку зам. човник; XXIII, 255 зїлля зам. дилля, 267 опанчу зам. яндилу, 854 носу зам. ногу і н. Всї ті і пишні похибки я, переглянувши автограф докладно, в отсїм виданю усунув.

Наконець замічу що до правописи, а властиве що до деяких форм язикових, уживаних Руданьским, отсе: В автографі стоїть звичайно: кожний, миже, в пишні, горазд, єго (его), него; я змінив се, відповідно до писовні двох перших томів, на: кожний, межи, в пишній, гаразд, його, нього (опроче в словах „его, него“, мабуть лише пропущені дві крапки над е, як видко і з „Правди“, отже й сам автор читав їх як „його, нього“). В богато словах є ріжні форми: тільки і тільки, очі і очи, стид і встид, радити і рядити, її і єї, глібокий і глибокий, і н.; я дещо виправляв, а дещо так лишав.

На поміщеню перекладу Іліяди, о котрім др. Франко каже, що „се не популяризований, але справді націоналізований наш український Гомер, і то націоналізований так щасливо, що він не знає нації, яка могла б похвалити ся подібною працею“, кінчу видане творів Степана Руданьского, по можности і повне і поправне. Варіантів, які я подавав в попередних томах до оригінальних поезій, до сего перекладу не вважаю потрібним подавати.

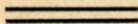

З М І С Т.

	Сторона
Пісня перва. Повітре. Гнів.	5
Пісня друга. Сон. Рада. Перегляд кораблів . . .	23
Пісня третя. Присяга. Огляд зі стїн. Поєдинок Олександра з Менелаєм	49
Пісня четверта. Злома присяги. Виказ Ага- мемнона	63
Пісня пята. Храбрість Дивомида	79
Пісня шеста. Розмова Ектора з Андромахою . .	106
Пісня сема. Поєдинок Ектора з Аянтом. Похорони	122
Пісня восьма. Бійка перемінна	136
Пісня девята. Посланьство до Ахилла. Просьби.	153
Пісня десята. Дари.	174
Пісня одинадцята. Храбрість Агамемнона . . .	191
Пісня дванадцята. Бійка під стіною	216
Пісня тринадцята. Бійка коло суден.	230
Пісня штирнадцята. Дієва облуда	255
Пісня п'ятнадцята. Знов край суден бійка . . .	271
Пісня шіснадцята. Патроклянка	293
Пісня с'їмнадцята. Храбрість Менелая	318
Пісня віс'їмнадцята. Нова кова збруї	341
Пісня дев'ятнадцята. Кінець гніву.	359
Пісня двадцята. Бійка меж богами.	372
Пісня двадцять перва. Бійка на потоці.	387
Пісня двадцять друга. Екторова гибель	405
Пісня двадцять третя. Патроклова тризна. . . .	421
Пісня двадцять четверта. Екторів викуп.	447
<hr/>	
Приписки	472
Портрет Руданського	4

Помічені помилки.

<i>На сторінці в верши</i>	<i>надруковано</i>	<i>має бути.</i>
13 . 268 . .	Зьвірив . . .	Өпрів
38 . 490 . .	серце.	серце,
39 . 545 . . .	з ними йшло . . .	з ним ішло
42 . 658 . . .	сподила	сплюдила
44 . 717 . . .	та	та
48 . 868 . . .	Фөпрських	Фтирських
65 . 70	та	і
67 . 144	отаманській . . .	отаманська
71 . 262	є них	є у них
86 . 214	Та	Так
89 . 332	поряджають	поражають
92 . 435 436 . .	тричі	тричи
93 і д. 471	Сарпедон	Сарпидон
96 . 560 (і 629)	сосна	сосни
102 і д. 780	храбрійші	храбріщі
— . 794	й свої	і свої
128 . 220	Міцний	Мідний
145 . 283	дитинства	дитиньства
146 . 330 і 340	хватає, пускає. . .	хватає пускає,
— . 343	стїни, ...	стїни
147 . 362	його	його в
— . 367	Невид	Невидь
155 . 69	Провожай	Поражай
160 . 226 і 318	у нас	у вас
165 . 397	тїй	тїї
166 . 451	умовила	умомила
168 . 516	обішав	обіщав
176 . 61	ти сему	ти в сему
184 . 344	пустим	пустім
198 . 217	Кидав	Кинув
208 . 581	завважав.	завважив
210 . 630	пйбулі	цйбулі
221 . 144	підіймались	підійнялись
273 . 59	І Поллон	А Поллон
352 . 377	котились, ...	котились.
— . 381	стріблонога	сріблонога
374 . 55	Вражду	вражду
381 . 307	царетно	царство

2005

B-2597
1992/10
3

ТВОРИ
СТЕПАНА
РУДАНЬСКОГО

Т. III

РУСКА ПИСЬМЕННОСТЬ
IX, 3.

ТВОРИ
СТЕПАНА
РУДАНЬСКОГО

ТОМ ТРЕТІЙ